Cem Gök

Endüstrinin Yaban Kedileri

Sendika dışı üç grev

- GREIF
- 2015 METAL GREVLERİ
- 3. HAVALİMANI

sarmalkitabevi

Cem Gök Endüstrinin Yaban Kedileri

sarmalkitabevi

Endüstrinin Yaban Kedileri:

-Sendika dışı üç grev-

Cem Gök

SARMAL KİTABEVİ

Yayıncı Sertifika No: 48172

ISBN: 978-625-8349-72-6

Cem Gök

Endüstrinin Yaban Kedileri / Sendika dışı üç grev

Yayına Hazırlayan: *İsmet Gülseçgin*

1. Baskı: Mart 2023

Baskı ve Cilt

Repar Tasarım Matbaacılık
Merkez Mah. Cemal Ulusoy Cad. No: 43
Yenibosna / Bahçelievler / İstanbul
Sertifika No: 40675

Sarmal Kitabevi
Çağlayanlar Sok. Marmaroom Sitesi A24 Blok D: 3
Maltepe - İstanbul
Tel: 0532 297 72 59

www.sarmalkitabevi.com

Endüstrinin Yaban Kedileri:

-Sendika dışı üç grev-

Cem Gök

İçindekiler

Giriş....7
1. BÖLÜM: TARİHSEL ARKA PLAN....13
Türkiye'de İşçi Mücadelelerinin Ortaya Çıkışı....13
DİSK Geleneği....20
1965 Zonguldak Havzası Maden İşçileri Grevi....29
Alpagut Linyit İşletmeleri işgal ve özyönetimi....32
15-16 Haziran İşçi Ayaklanması....34
1971 Sonrası DİSK....43

2. BÖLÜM: REİF İŞGAL VE GREVİ....51
Greif'ta sonun başlangıcı: 10 Nisan 2014'ün ilk saatleri....51
Başlangıcın öncesi....53
Daha daha öncesi....59
İşbaşı....68
İşyerini tanımak....69
İşyerinde ilk tanışıklıklar....75
Naylon bölümünün örgütlenmesi ve ilk çarpışma....77
Fabrika komitesi ve bölüm komiteleri....81
Sendikayla iletişim....84
"Sendikalaşma" süreci....88
Örgütlenme sürecinde patlak veren isyan: Gezi direnişi....96
Örgütlenme sürecinde toplantılar ve eğitim çalışmaları....100
İlk fiili grev....103
Toplu iş sözleşmesi görüşmeleri....112
İşgal, Grev, Direniş....120

Taşeron şirket çalışanlarının işgale katılması....123
Sendikaya karşı mücadele....124
Birlikten çözülmeye....135
10 Nisan polis baskını ve sonrası....142

3. BÖLÜM: SENDİKAYA KARŞI BÜYÜK METAL GREVİ....151
1998 ve 2012 eylemleri....157
2015: Kıvılcım Ateşe Dönüştü....161
Metal İşçileri Birliği'nin Rolü....166
5 Mayıs: İlk fırtına....169
14 Mayıs: Büyük Metal Fırtınası Başlıyor....172
Türk Traktör....181
ZF Sachs....187
Arçelik LG....189

4. BÖLÜM: 3. HAVALİMANI İNŞAATI GREVİ....197
Kapitalist barbarlığın anıtı: İstanbul 3. Havalimanı....198
Bir işçi cehennemi olarak 3. Havalimanı şantiyesi....200
14 Eylül öncesi eylemler....205
Bir kitle grevi: 14 Eylül....208

SONUÇ....224

Giriş

İşçi sınıfının mücadele tarihi dediğimiz şey, öznesiz bir fenomen değildir. Bu tarih, kolektif özneyi yaratan kişilerin öyküleriyle günbegün yazılır. Kahramanlar tarafından değil, kalabalıklar içinde var olan ama asla kaybolmayan, bizzat o kalabalıkları var eden isimsiz insanlar tarafından. Bu insanlar, yalnızca cesaretleri ya da özverileriyle değil, korkularıyla ve elbette ortak çıkarlarıyla var olurlar. Birbirlerinden habersiz dahi olsalar birbirlerinden öğrenirler ve işçi sınıfının tarihi bu şekilde, birikerek oluşur. Yıllara, nesillere ve coğrafyalara yayılan tek bir organizma, isimsiz tek bir varlık gibi... Bu yüzden neyin, neden ve nasıl olduğunu gerçekten anlayabilmek için, işçi sınıfının bu isimsiz insanlarının öykülerini dinlemek, mücadele öznelerinin kendi anlatılarına kulak kabartmak gerekir.

Bu çalışmanın temelinde üç işçi grubuyla yapılan derinlemesine mülakatlar yer almaktadır: 10 Şubat 2014'te başlayan Greif grevine katılmış işçiler; 2015 Mayıs'ında Renault'da başlayıp metal işkolundaki çeşitli fabrikalara yayılan grev dalgasında yer almış işçiler ve 14 Eylül 2018'deki 3. Havalimanı şantiyesi grevine dahil olmuş işçiler. İşçilerin kendi deneyimlerini aktardıkları mülakatların yanı sıra bu üç greve dair farklı tanıklıklan olan kişilerle de görüşmeler yapılmış, üç grevle ilgili hazırlanmış kitap, yazı ve haberlerden faydalanılmıştır.

Çalışmanın bu üç kolektif işçi mücadelesine odaklanmasının nedeni, bunların diğerlerinden gerçekleştikleri dönemde var olan diğer işçi mücadelelerindeki gibi sendika veya benzer bir resmi örgütlenme yönlendirmesiyle gerçekleşmemesi yönünden ayrılmasıdır. Çalışmada sendikal grevler ve sendika

dışı grevler arasındaki ayrımın şekilsel olmadığını, mücadelenin biçim ve niteliğini belirleyen esasa ilişkin bir ayrım olduğunu ortaya koymayı amaçladım. Yine bu çalışmada, yaygın kanaatin aksine işyerlerinde mücadelenin sendikal faaliyetten ibaret olmadığını göstermeye ve sendikaların tarihsel rolünü tartışmaya, diğer yandan böylesi mücadelelerin hangi dinamiklerle ortaya çıkabildiklerini doğrudan tanıklıklarla ele almaya çalıştım.

Sendika dışı işçi grevleri, sendikaların yetkili organlarında karar altına alınıp uygulamaya konulan grevlerden daha karmaşık ve birbirinden farklı dinamiklerle meydana gelen mücadelelerdir. Bunlar belli bir vadeye yayılmış, planlı bir gayri resmi işyeri örgütlenmesinin sonucu olarak biriken bir öfkenin kendiliğinden patlaması şeklinde ortaya çıkabilmektedir. Ancak sendika dışı eylemler, yasaların çizdiği sınırlarda kalan, resmi kurumların yasaklama kararıyla sonlanan ve çoğu zaman sembolik nitelikteki kontrollü sendikal eylemlerden keskin bir biçimde ayrılmaktadır. İster 24 saati bulmayan bir zaman diliminde başlayıp bitsin, ister daha uzun bir sürece yayılmış olsun, ister bir işyeriyle sınırlı kalsın, isterse birçok işyerine yayılan bir kitle grevi biçimine dönüşsün; işçilerin yasal sınırları aşan fiili ve doğrudan eylemleri, çoğu zaman karşısındaki güce (kimi zaman bir şirket, kimi zaman bir sendika, kimi zamansa devlet) geri adım attırabilecek etkiye sahip oluyor. Bu noktada ise karşımıza en yalın haliyle sınıf savaşı çıkıyor.

Ele aldığımız örnekler de yaygın kanaatin aksine bir mücadelenin sendika dışı olmasının kendiliğinden ortaya çıktığı anlamına gelmediğini, dışarıdan bakıldığında kendiliğinden olarak gözüken süreçlerin ortaya çıkmasında,

çoğunlukla işyerlerindeki görünmez ve tanımsız örgütlenmelerin etkisinin olabildiğini gösteriyor. Ancak bununla birlikte bu örnekler işçi mücadelelerinde ani ve öngörülemeyen "kendiliğinden" patlamaların rolünün yadsınamayacağını ortaya koyuyor.

Diğer yandan yakın dönemde gerçekleşen bu üç grev yalnızca farklı işkolarında gerçekleşmiş olmaları bakımından değil, işçi profilleri, işçilerin greve başlama motivasyonları, çalışma koşulları, işyerlerinin kapitalist üretim ilişkileri ve pazar içindeki konumları, grevlerin başlama ve sona erme süreçleri vb. yönlerden birbirlerinden farklı özellikler taşıyorlar. Bu üç grev bize, ulusal, mezhepsel, siyasal vb. aidiyetlerin, toplumsal cinsiyet rollerinin ve hatta hemşerilik bağlarının örgütlenme ve mücadele süreçlerine doğrudan etki ettiklerini de gösteriyor. Çalışmada doğrudan işçilerin anlatımlarıyla aktarmaya çalıştığım bu farklılıklar, işyerlerindeki mücadelelere belirli biçimlerde ve ezberlenmiş kalıplarla değil, farklı koşullarda farklı biçim ve yöntemlerle etki edilebileceğini göstermesi açısından da önemli.

Çalışmanın ana gövdesini oluşturan görüşmelerin bir kısmı ve kitabın yazım süreci COVID-19 pandemisiyle aynı döneme denk gelmiştir. Bilhassa kapitalist mal-hizmet üretimi ve dağıtımın yoğunlaştığı metropollerde yayılan bu hastalığın, doğrudan ve dolaylı olarak en çok işçileri etkilediğini söylemeye gerek yok. Tıpkı salgının dünyanın her yerinde önlem alınmaksızın çalışmaya devam edilen kalabalık işyerlerinde ve işçilerin yaşadığı bölgelerde daha hızlı yayıldığından bahsetmeye gerek olmadığı gibi. Vaka saptanan işyerlerinde çalışmaya devam edildiğini, başta sağlık çalışanları olmak üzere, salgının sonuçlarından doğrudan etkilenenlerin talep -

lerinin gözardı edildiğini; temel besin, sağlık gibi hizmetlere erişimde sorun yaşayan işçilerin çözümsüz bir dizi sorunla karşı karşıya kaldığını ve yalnız bırakıldığını hepimiz biliyoruz.

Bu zorlu dönem aynı zamanda dünyanın dört bir yanında insanların kötü çalışma ve yaşam koşullarına, yetersiz sağlık hizmetlerine, yoksulluğa, adaletsizliğe veya devlet şiddetine karşı sokaklara döküldüğü, işyerlerinde yaygın grevlerin gerçekleştiği bir dönem olarak kayıtlara geçti. Birçok yerde isyana dönüşen eylemlerin sıcaklığı pandemiyle beraber tarihe damgasını vurdu. Metni yazmaya devam ettiğim 2022 Ocak ayında ardı ardında sendika dışı grevler patlak verdi. "Zamanın ruhunun" birdenbire değiştiği böylesi kırılma anlarında, anlattığı şeyin zamanın gerisinde kalması korkusu, anlatıcının sırtına bir yük bindirir. Gelgelelim tam da bu sendika dışı grevler patlak verirken, yakın tarihte gerçekleşmiş ve pek çok yönden bu topraklardaki diğer işçi eylemlerinden ayrılan işyeri mücadelelerinin öneminin daha da belirgin hale geldiğini söyleyebiliriz. Kolektif özneyi ortaya çıkaran ve tarihi yazan bireysel öyküleri dinlemek, aktarmak ve yorumlamaya çalışmak -en azından- kapitalizm var olduğu sürece zamanın ruhuna uygun olmaya devam edecektir.

Burjuva toplumunun her insanın özgür ve diğerleriyle eşit olduğu iddiası, işyerlerinde şekilsel olarak dahi geçersizdir. "Sivil hayatta" patron da işçi de kanun önünde eşittir. İkisinin de kanun önünde bir oy hakkı vardır. İşyerlerindeyse kapitalistler ve onlar adına hareket edenlerin mutlak iktidarı, işçilerinse itaat etme zorunluluğu söz konusudur. Artı değer üretiminin ve ona kapitalistler tarafından el konulmasının, yani kapitalist sömürünün koşulu budur. Patron, yönetici ve

işçi arasındaki katı hiyerarşi, kapitalist gerçekliğin berraklaşmış halidir ve işyerinde sınıf mücadelesi, bir soyutlama olmaktan çıkar, her an yeniden üretilen somut bir gerçekliğe dönüşür. Aslında toplumsal yaşamın hiçbir alanında bir eşitlik olmadığını, toplumun sınıflara bölünmüş olduğunu ve kapitalist sınıf ile işçi sınıfı arasında yaşamın her alanında var olan uzlaşmaz çelişkiyi açığa çıkartan bir gerçekliktir bu.

Kapitalizmin insanlığa bir gelecek vadetmediği, aksine giderek yok oluşa sürüklediği her geçen gün daha da görünür hale geliyor. Bunun bir sonucu olarak, toplumsal öfkenin her seferinde daha da radikal biçimde açığa çıktığı bir dönemde işyeri mücadelelerinin önemli artıyor. İşyerinde patronların despotizmini sarsan işyeri mücadeleleri, genelleştiği ve koordine olabildiği takdirde bir bütün olarak kapitalizmi yok etme potansiyeli taşıyor. İşyerlerinde gerçek anlamda mücadeler ise ancak yasalarla sınırlandırılmış, temel işlevi patronlarla işçileri uzlaştırmak olan resmi sendikaların kontrolünün aşılmasıyla mümkün olabiliyor. Bu açıdan yakın dönemde gerçekleşen sendika dışı üç işçi grevinin hikâyesi yalnızca "zamanın ruhuna" denk düşmekle kalmıyor, özgünlükleriyle, toplumsal hareketlerin sırtında bir kambur gibi duran ve kendini yasalarla sınırlandıran kurumsalcı anlayışın aşılmasını sağlayacak önemli dersler de barındırıyor.

Türkiye'de köklü bir işyeri mücadeleleri geleneğinin olmamasının da etkisiyle, sendika kontrolünün güçlü olmasının bir sonucu olarak, sendika dışı işyeri mücadeleleri sayıca az ve yerel düzeyde kalan olaylar olarak cereyan etmiştir. Bu yönüyle, İngilizcede "wildcat strike" (1) kavramıyla tanımlanan

[1] İngilizcede "yaban kedisi" anlamına gelen "wildcat" teriminin vahşi, huysuz veya kindar insanlar için kullanılması çok eskiye dayanmaktadır. On

sendika dışı işçi grevlerinin Türkçede birebir karşılığı olmamasının rastlantı olmadığı da açık. 2014'te Greif fabrikası işçilerinin, 2015'te metal işçilerinin ve 2018'de 3. Havalimanı inşaatı işçilerinin ortaya koydukları sendika dışı eylemler, bu yönleriyle Türkiye'de örneğine çok rastlayamadığımız mücadele biçimleri olarak üzerinde durulmayı hak ediyorlar. Bu çalışmanın genelinde bu terimin karşılığı olarak "sendika dışı grev" ve "fiili grev" kavramları kullanılsa da söz konusu mücadelelerin özgün nitelikleri, tarihsel önemleri ve olgunun uluslararası işçi hareketindeki anlamına atfen kitabın ismi olarak "Endüstrinin Yaban Kedileri" tercih edildi.

Aralarında doğrudan bir bağ olmasa da aynı dönemde ortaya çıkan ve halen çıkmaya devam eden irili ufaklı sendika dışı işçi eylemleriyle birlikte birbirini takip eden bu üç kolektif işçi eylemine yakından bakmanın "zamanın ruhunu" kavramamıza da faydası olacağını umuyorum. "Endüstrinin Yaban Kedileri"nin yarattığı, içerisinde onlarca öykü barındıran bu üç deneyim, kapitalizme karşı mücadele etmek gibi bir iddiaya sahip olanlara, kapitalizmin kalbi olan işyerlerini işaret ediyor ve bunun yöntemleriyle ilgili birçok ipucu veriyor. Öte yandan işyerlerinde gerçek örgütlenmeler kurmaya çalışan, gündelik sorunlara karşı mücadele eden ve etmek isteyenler için bir kılavuz işlevi görüyor.

---

dokuzuncu yüzyıldan itibaren ise evcilleşmemiş, güvenilmez kişiler için veya riskli ve tehlikeli bir işle uğraşan kişiler için kullanılmaya başlandı. "Wildcat strike" kavramı ise 1900'lerin başlarından itibaren bir sendikanın yönlendirmesi olmaksızın gerçekleşen işçi grevlerini tanımlamak için kullanılmaya başlandı. (https://www.worldwidewords.org/qa/qa-wil2.htm)

1. BÖLÜM:
TARİHSEL ARKA PLAN

Türkiye'de İşçi Mücadelelerinin Ortaya Çıkışı

Her ne kadar Türkiye işçi sınıfı hareketleriyle ilgili birçok metinde 19. yüzyıldan bu yana uzanan bir tarih resmedilmekteyse de 1960'lara kadar "hareket" diyebileceğimiz boyutta işçi mücadeleleri olduğunu söylemek gerçekçi değildir. Birçok metinde 1872 Kasımpaşa Tersanesi Grevi, Osmanlı'daki ilk grev olarak geçmekteyse de 1872'ye kadar 5 grev, Kasımpaşa Tersanesi işçilerinin grevinden 1908'e kadar ise 50 civarında grev gerçekleşmiştir.([2]) Dolayısıyla 1908 Grevleri'ne kadar gerçekleşen grevlerin sayısının düşük ve etki alanlarının da sınırlı olduğunu anlıyoruz.

23 Temmuz'da İkinci Meşrutiyet'in ilanından sonraki dönemde başlayan grevler ise bu topraklarda bir işçi sınıfı

[2] Sendika ve Grev Hakkının Mündemiçliği Sorunu: Kavala Grevi Örneği, Mehtap Yücel Bodur sf. 208-209

hareketinin doğma ümidinin yeşerdiği ender dönemlerden biridir. 31 Temmuz'dan 1908 yılı sonuna kadar 111 grev gerçekleşmiş, bunların 97'si Eylül ayı sonuna kadar olan 2 aylık dönemde yaşanmıştır. Grevlerin önüne geçilememesi neticesinde egemen sınıf çareyi grevleri yasaklamakta, örgütleyenlerin veya katılanların cezalandırılmasını öngören bir kanun çıkarmakta bulmuştur. Gerçekten de 8 Ekim 1908 tarihinde yürürlüğe giren Ta'til-i Eşgal Cemiyetleri Hakkında Kanun-ı Muvakkat sonrasında grevler büyük oranda sönümlenmiştir. Kanunun yürürlüğe girdiği ekim ayında 13 grev gerçekleşmiş, ekimden sonra ise kayıtlara geçen tek grev aralık ayında gerçekleşen Kudüs'teki matbaa işçilerinin grevi olmuştur. ([3]) Sonraki dönemlerde ise grev yok denecek kadar azdır. 1909-1922 yılları arasında 57 grev, 1923- 1960 yılları arasında ise 43 grev gerçekleşmiştir.([4]) Bu durumun yalnızca devletin işçi sınıfı üzerindeki baskıcı politikaları ve yasaklamalar ile açıklanamayacağı kanaatindeyim. 1908 grevlerinin -İstanbul ve İzmir dışında- neredeyse tamamı daha sonra Osmanlı'dan ayrılacak olan Selanik, Beyrut, Midilli, Kavala gibi şehirlerde gerçekleşmiştir. Öte yandan 19. yüzyılda kapitalist üretim ilişkilerinin geliştiği Osmanlı'da vasıflı işgücü ihtiyacını büyük oranda başka ülkelerden gelen işçiler ve gayrimüslim işçiler karşılamaktadır. 1915 kısmi sanayi sayımına göre sanayi işçilerinin %60'ı Rum, %15'i Ermeni, %10'u Yahudi'dir.([5])

---

[3] Türkiye'de İşçi Hareketi 1908-1984, M. Şehmus Güzel, sf. 35-47

[4] Güzel, sf. 66, 110, 174

[5] Türkiye'de İşçi Sınıfı ve Sendikacılık, Yüksel Akkaya, sf. 136 (http://www.praksis.org/wp-content/uploads/2011/07/005-Akkaya.pdf)

İstanbul ve İzmir gibi şehirlerde de 1908 grevlerine katılan işçilerin önemli bölümü gayrimüslim işçilerdir. Kurulan işçi örgütlenmelerinde gayrimüslim işçilerin ağırlığı göze çarpmaktadır. Örneğin Selanik Tütün İşçileri Sendikası üyelerinin 2 bin kadarı Yahudi, 500'den fazlası Rum, 400'ü Türk, 200'ü Bulgar'dır.[6] Osmanlı'da ilk kez 1909 yılında Selanik ve Üsküp'te gerçekleşmiş olan 1 Mayıs gösterisinin öncülüğünü gayrimüslim işçiler yapmıştır.[7] I. Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında soykırımlar ve tehcirlerle gayrimüslimlerin izinin bu topraklardan önemli ölçüde silinmesinin, işçiler arasındaki deneyim aktarımının bıçak gibi kesilmesine, ortaya çıkma emareleri gösteren işçi hareketinin varlık kazanmasının gecikmesine neden olduğu ileri sürülebilir. Bazı kaynaklarda 1910 yılında Osmanlı İmparatorluğu sınırlarında 400 bin işçinin bulunduğu belirtilmektedir.[8] 1923 yılına gelindiğinde ise Türkiye'de toplam 111 bin 950 ile 144 bin 400 arasında işçi bulunmaktadır.[9]

Nihayetinde 1960'lara kadar, Türkiye Umum Amele Birliği, Amele Teali Cemiyeti gibi günümüze kadar gelen sendikal geleneğin öncülü niteliğinde olan çok sayıda işçi örgütlenmesi var olmuş, yüz yıla yakın bir zaman dilimi içerisine yayılan işçi hareketleri göz önünde bulundurulduğunda, yalnızca (111 tanesi 1908'de gerçekleşmiş olan) 266 grevin varlığından söz edilebilmektedir. Buna karşın örneğin Fransa'da yalnızca 1892 yılında 50 bin işçinin dahil olduğu 261 grev, 1906'da ise toplam

---

[6] Güzel, sf. 72

[7] https://marksist.net/utku-kizilok/dagilan-osmanlida-parcalanan-isci-sinifi

[8] Akkaya, sf. 136

[9] Güzel, sf. 129

438 bin işçinin katıldığı 1.309 grev gerçekleşmiştir. Yine Britanya'da 1909 ile 1913 yılları arasında 2 milyondan fazla işçi grevlere katılmıştır.([10]) Britanya'da işçi sınıfının, kapitalizmin gelişimiyle paralel olarak, 19. yüzyılın başlarında ortaya çıkan "Ludistler"e (makina kırıcılar) kadar uzanan bir doğrudan eylem geleneği bulunmaktadır.

İşçi sınıfı hareketinin geç geliştiği Türkiye'den farklı olarak kapitalist ilişkilerin erken geliştiği ülkelerde, sendikalar işçi mücadelelerinin belirli bir anında ve bir ihtiyacın sonucu olarak ortaya çıkmış, farklı dönemlerde farklı işlevler gören örgütler olarak varlıklarını sürdürmüşlerdir. Türkiye'de sendikaların ilk varlık gösterdikleri dönemde, dünyanın geri kalanında sendikalar ilerici rolünü yitirmiş, uzlaşma aygıtlarına dönüşmüşlerdi. 1908 grevlerinin örgütlenmesinde kimi işyerlerinde, işyeri birliklerinin veya çeşitli siyasal grupların etkisinden söz edilebilmekteyse de, birçoğu kendiliğinden patlamalar şeklinde gelişen bu grevlerde sendikaların neredeyse hiçbir etkisi olmadığını anlıyoruz. Bu tarihten sonra ise birçok işkolunda sendika veya dernek biçiminde çok sayıda işçi örgütlenmesi kurulmuştur. 1910'da bütün ülkede 125-150 bin civarında (toplam işçi sayısının %20-25) örgütlü işçi olduğu tahmin edilmektedir.([11]) Türkiye'de işçi sayısındaki düşüşe rağmen 1923 yılında kurulan Türkiye Umum Amele Birliği'nin İstanbul'da 19 bin, Zonguldak'ta 15 bin, Balya-Karaaydın'da 10 bin üyesi vardır.([12]) 1948 yılında sendika üyesi işçi sayısı 52 bin, Türk-İş'in kurulduğu 1952 yılında ise 130 bindir.([13])

---

[10] https://www.britannica.com/topic/history-of-Europe/Diplomatic-entanglements

[11] Güzel, age, sf. 77

[12] Güzel, sf. 131

Görüleceği üzere, Cumhuriyet döneminden sonra işçi sayısının yıldan yıla artmasına rağmen, sendikalar işçilerin mücadelesinin bir ihtiyacı olarak ortaya çıkmamış ve dolayısıyla birer mücadele aygıtı işlevi görmemişlerdir. Sendikalı işçi sayısındaki artışa karşın, 1908 sonrasında işçi grevleri ve diğer kolektif işyeri mücadeleleri yok denecek kadar azdır. Zira o dönemde çoğunlukla devlete ait işyerlerinde var olan sendikalar tümüyle devlet kurumu niteliğindedirler. Türk-İş bu sendikalar tarafından kurulmuş olan bir konfederasyondur ve 1960 sonrasında ortaya çıkan işçi örgütlenmeleri, büyük oranda Türk-İş'in kontrolünde şekillenmişlerdir. Bu tarihten sonra güçlü ve etkili işçi mücadeleleri ortaya çıkmışsa da, bu sendikalara rağmen gerçekleşebilmiş ve ortaya çıkan mücadeleler pek çok zaman sendikalar tarafından her fırsatta patronlar ve devlet lehine kontrol altına alınmıştır. Bu çalışmada ayrıntılı olarak değineceğimiz üzere, DİSK'in ortaya çıkışı da -Türkiye solunun büyük bir kısmının okumasının aksine- bu durumun istisnası değil, bir başka tezahürüdür. DİSK mücadeleci bir gelenek yaratmamış, tersine işçiler arasında beliren mücadeleci dinamiğin sonucu olarak, o dinamiği kontrol altına alma ve radikalleşme eğilimini engelleme işlevi görmüştür.

Kuşkusuz bu durum dünyanın başka yerlerinde de farklı değildir. Resmi sendikalar dünyanın her yerinde işyerlerindeki mücadeleyi ücret pazarlığına indirger, işçiler ve patronları uzlaştırmak için gizli kapaklı anlaşmalar yapar, patronların zaten razı olduğu koşulları zafer diye sunarlar ve grev gibi gerçek mücadelelerden olabildiğince kaçınırlar. Günümüzde dünyanın hiçbir yerinde resmi sendikalardaki sendikacılar işçi

[13] Türkiye'de Sendikalaşmanın Tarihsel Gelişimi, Murat PIÇAK, Hamza KADAH, sf. 209

değildir, dolayısıyla çıkarları işçilerle ortak da değildir. Çıkarları patronlarla işçilerin uzlaştırılmasını ve ne şekilde olursa olsun sendikal yapının sürdürülmesini gerektirir.

Bu yüzden sendika yöneticileri işçi kökenli olsalar ya da kendilerini solcu, devrimci vb. olarak tanımlasalar bile yasalarla belirlenen yol ve yöntemlerin dışına çıkamazlar. Sendikaların kendini devrimci olarak tanımlayan yöneticiler tarafından "devrimcileştirildiği" görülmemiştir ama kendini devrimci olarak tanımlayanların sendika yönetimlerine girip en sağcı sendikacıya taş çıkartırcasına bürokratlaştığının sayısız örneği bulunmaktadır. Sendikalar, tüm kapitalist kurumlar gibi hiyerarşiktir ve hiyerarşinin altında kalan sendikacılar bazen sendikanın üyesi olan işçilerin isteklerine uymak zorunda kalabilirler. Kimi zaman az sayıda üyeye sahip olan ve devrimci/radikal grupların kontrolündeki 'kâğıt üzerinde sendikalar' gerçekten işçilerin mücadelelerine katkı sağlayabilirler. Ancak bunlar zaten sendikalara tanınmış olan toplu sözleşme yapmak, üyelerinin ücretlerinden aidat almak gibi "haklara" sahip değildirler ve sendikadan çok bir işçi birliği veya siyasal bir grup gibi davranırlar. Gerçek resmi sendikalar ise -sanıldığının aksine- yalnızca işçiler için patronlarla müzakere etmez, aynı zamanda patronlar için işçilerle müzakere eder. İngiltere'de, Fransa'da, Endonezya'da, Irak'ta, İran'da, Türkiye'de yani dünyanın neresinde olursa olsun işyerlerinde gerçek mücadeleler sendikalar tarafından örgütlenemez, işçiler çoğu zaman resmi bir sendika olmaksızın veya var olan sendikaya rağmen grev ve diğer doğrudan eylem taktikleriyle mücadele ederler.

Sendikaların tüm dünyada benzer roller üstlendiği açık olsa da, bu çalışma kapsamında ele alınan örneklerin ortaya

çıktığı koşulları tanımlayabilmek için Türkiye'de sendikaların rolünün somut örneklerle ele alınması gerekmektedir. Meselenin soyut bir tartışma olarak değil, tarihsel olaylar ekseninde ele alınması sendikalardaki bürokratlaşmanın, işçilere yabancılaşmanın, sendikacıların işçilerin mücadelesini engelleyen ve ona zarar veren tutumlarının bir sapma değil bir kural olduğunu ortaya koyacaktır. Zira yaşadığımız coğrafyada sınıf hareketinin köklü olmamasının ve devletçi bir gelenekle şekillenmesinin de etkisiyle sendikaların tarihsel rolü yeterince tartışılmamaktadır. Kuruluşundan itibaren devlet ve sermayeyle doğrudan bağı olan Türk-İş'e karşı 'sarı sendika' tanımlamasıyla pozisyon alınabilirken, DİSK'e aynı netlikle tutum alınamamaktadır.

DİSK'in geçmişi bilinçli ya da bilinçsiz biçimde çarpıtılarak göklere çıkartılmakta, günümüzde DİSK'e bağlı sendikaların işçi eylemlerindeki olumsuz rolü zaman zaman görülse de, bunlar sendikacıların "hatalı tutumları" olarak geçiştirilmekte ya da DİSK geleneğinden kopuş olarak tanımlanmaktadır. Sol içerisinde tarihsel öneme sahip birçok işçi eyleminde sendikacıların sergilediği benzer tutumları görmezden gelen eğilim de, bu tutumları eleştirse dahi nihayetinde kişilerin "ihanetçiliği", "beceriksizliği", "korkaklığı" gibi yüzeysel eleştirilerle ile geçiştiren tutum da aynı hatalı politik bakış açısından beslenmektedir. Sorunun doğru tespit edilemediği noktada çözüm bulmak da mümkün değildir. Bu nedenle sol literatürde sıklıkla övgüyle söz edilen 'DİSK Geleneği'ni daha derinlikli olarak incelemek yerinde olacaktır.

DİSK Geleneği

1952 yılında kurulan ve tümüyle devlet ve sermaye kontrolünde olan Türk-İş'in 1960'lı yıllarla birlikte yükselen işçi hareketlerini göğüsleyebilmesi imkânsızdı. Türk-İş'e bağlı sendikalar büyük oranda devlet işletmelerinde örgütlüyken, 60'lı yıllar özel sektörün giderek geliştiği, genel işçi sayısının ve köylerden kente göçün giderek arttığı bir dönemdir. Cumhuriyetin kuruluşundan 1950'lere kadar kentsel nüfusun toplam nüfusa oranı %25 civarındayken, bu oran 1960'ta %31,9'a, 1970'te %38,5'e, 1980'de ise %41,2'ye yükselmiştir. Genel nüfus artışıyla birlikte kent nüfusu, 5.244.337'den 19.645.007'ye yükselmiş, yani 30 yıllık dönemde yaklaşık 4 kat artmıştır.[14]

Daha önce değindiğimiz üzere 1960'lara kadar devletle bağları tamamen organik olan bir sendikal gelenek ortaya çıkmıştır. İşçileşme ile paralel olarak ortaya çıkan fiili işçi örgütlenmeleri 1947'de yürürlüğe giren 5018 Sayılı İşçi ve İşveren Sendikaları ve Sendikal Birlikler Kanunu ile yasal statüye kavuşmuştur. Kanun'un 1. maddesinde işçi sendikaları "Aynı işkolunda veya bu işkolu ile ilgili işlerde çalışanların yardımlaşmaları ve ortak menfaatlerini korumaları ve temsil etmeleri amaçlarıyla kendi aralarında kurabilecekleri dernekler" olarak tanımlanmıştır. Ancak grev hakkı tanınmamış, 7. madde ile "iş kanununa göre suç sayılan grev, lokavt fiillerine teşvikte bulunmaları veya bu fiillere teşebbüs edilmesi hallerinde..." sendikanın üç aydan bir seneye kadar geçici veya devamlı

[14] Türkiye'de Kırsal Nüfusun Değişimi ve İllere Göre Dağılımı (1980-2012) Yrd. Doç Dr. Murat Yılmaz, sf 165: https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/27061

olarak kapatılacağı düzenlenmiştir.([15]) 27 Mayıs darbesi sonrasında ise bir işçi kontrol mekanizması olarak sendikalar devlet eliyle güçlendirilmiştir. 1961 Anayasası'nda sendika kurma hakkı teyit edilmiş ve 15 Temmuz 1963 günü kabul edilen 274 sayılı Sendikalar Kanunu'na kadar grev hakkı tanınmamıştır. Buna rağmen 1961-1963 yılları arasında 22 grev gerçekleştirmiştir.([16]) Gerek sendikaların kurulması gerekse grev hakkının tanınması bağlamında, yasal düzenleme fiili durumu takip etmiştir. Bu grevlerin gerçekleştiği işyelerinde işçilerin bir bölümü sendikalara üye olsalar da grevler sendikal kararla gerçekleşmemiştir. O zamana kadar, 1908 grevleri haricinde kayda geçmiş 150 civarında grevden bahsedebildiğimiz durum göz önüne alındığında, bunun işçi mücadelelerinde yükselme eğiliminin ilk işaretleri olduğunu söyleyebiliriz. Bu basit biçimde "1961 Anayasası'nın yarattığı özgürlükçü ortamla" değil, sermayenin gelişimiyle paralel olarak artan işçi sayısı ve ağır sömürü koşullarıyla açıklanabilecek bir olgudur. Grev hakkının tanınması öncesinde gerçekleşen fiili grevlerden en bilineni, Türkiye'nin önde gelen kapitalistlerinden Vehbi Koç tarafından 1950'li yılların başında kurulan Kavel Kablo Fabrikası'nda gerçekleşen grevdir.

1963 yılında İstanbul'da gerçekleşen Kavel grevi, yükselmekte olan militan işçi dinamiğininin en somut göstergelerinden biridir. Grev, sonrasında DİSK'in kuruluşuyla sonuçlanan Türk-İş içindeki ayrılıkları su yüzüne çıkarması bakımından da büyük önem taşır. Öte yandan grevden birkaç ay sonra kabul edilen Toplu Sözleşme, Grev ve Lokavt Kanunu

---

[15] https://www5.tbmm.gov.tr/ tutanaklar/KANUNLAR_ KARARLAR/ kanuntbmmc029/kanuntbmmc029/kanuntbmmc02905018.pdf

[16] Güzel, sf. 97

ile yasal grev düzenlemesinin önünü açan tartışmalara da Kavel direnişi öncülük etmiştir. Tüm bu nedenlerden ötürü Kavel direnişi tarihsel ve simgesel bir öneme sahiptir.

Kavel'de grevi tetikleyen durum, işçilerin yılbaşı ikramiyelerinin ödenmemesidir. İşçiler patronun bu uygulaması nedeniyle 31 Aralık 1962 günü iş yavaşlatır. Ardından işçilerin örgütlülüğünü kırmak için harekete geçen patron, ocak ayının ikinci yarısında temsilci konumdaki dört işçiyi işten çıkarır. Bunun üzerine, 28 Ocak 1963'te işe gelen 220 Kavel işçisi makinaların başında oturur ve greve geçerler. Eylemin ilk günü 10 işçi daha işten çıkartılır. Türkiye Maden, Madeni Eşya ve Makina Sanayii İşçileri Sendikası'nın (Türkiye Maden-İş) o dönemki başkanı Kemal Türkler, öncesinde grevin Anayasa'dan kaynaklanan hak olduğunu söylerken, işten çıkarmalar sonrasında yaptığı açıklamada "Bu olay grev değil, lokavttır" ifadelerini kullanır, grevi reddeden bir savunma pozisyonuna çekilir. İçerideki işçiler fiili greve devam ederken işten atılan işçiler ve aileleri fabrikanın önünde beklemeye başlarlar. 2 Şubat'tan itibaren ise tüm işçiler aileleri ile birlikte grevi fabrika kapısı önünde sürdürmeye başlarlar. Burada işçiler tarafından grev hattı kurularak, grev kırıcıların ve büro ve işletme personelinin fabrikaya girişleri engellenir. Kavel yöneticileri, 7 Şubat'ta İstanbul Bölge Çalışma Müdürlüğü'ne yazılan yazı ile fabrikanın süresiz tatil edildiğini bildirirler. Grev 4 Mart'ta kadar devam eder. 3 Mart'ta İstanbul Valiliği'nin Cağaloğlu'ndaki hizmet binasında Türkiye Maden-İş, Türk-İş ve işveren tarafının yanı sıra hükümet temsilcilerinin de katıldığı toplantıda anlaşmaya varılır ve işçiler 4 Mart'ta işbaşı yaparlar. Diğer yandan 27 Şubat'ta Kavel işçilerinin üyesi oldukları Türkiye Maden-İş ve Lastik-İş'in de aralarında bulunduğu 23

sendika başkanı ve 45 yöneticisi, Türk-İş İcra Heyetinin kendilerinden beklenen görevi yapamadığını, işçilerin iktisadi ve sosyal menfaatlerini koruyamadığını ve patron zihniyeti ile hareket ettiklerini söyledikleri ve "Güney Sendikaları Konseyi" isimli bir oluşumu duyurdukları ortak bir açıklama yaparlar.[17] Dolayısıyla bu grev Türk-İş içindeki bölünmenin ilk defa açığa çıkmasına yol açmış, DİSK'in kuruluşuyla sonuçlanacak sürecin de ilk işaretlerinden biri olmuştur.

Nihayetinde 275 sayılı Toplu Sözleşme, Grev ve Lokavt Kanunu 18 Temmuz'da kabul edilir ve 24 Temmuz'da yürürlüğe girer. Bu kanunla kapsamı oldukça sınırlı, uygulamaya konulması sıkı şartlara bağlanmış ve hükümetin neredeyse sınırsız erteleme yetkisine sahip olduğu bir grev hakkı tanınmıştır. Buna karşın kanun öncesinde işçi mücadelelerinde ortaya çıkan dinamizm, 60'lı yıllar boyunca yükselerek devam etmiştir. 1963-1971 yılları arasında Çalışma Bakanlığı verilerine göre 569; Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) verilerine göre ise 603 grev gerçekleşmiştir. Bu sayıların yasadışı ve bir işgününden daha az süren grevleri kapsamadığı göz önüne alındığında, gerçek grev sayısının çok daha fazla olabileceği rahatlıkla söylenebilir. Çarpıcı olan bir diğer veri ise grevlerin en az 422'sinin özel sektörde yaşanmış olmasıdır.[18]

Üyeleri büyük oranda devlet işletmelerinde çalışan işçilerden oluşan ve tümüyle devlet kontrolündeki Türk-İş'in, 1960'lı yıllarda giderek büyüyen özel sektörde ortaya çıkan mücadeleci işçi kuşağını kontrol altına alması mümkün olmamıştır. DİSK bu koşullarda ortaya çıkmış ve hızla büyümüştür.

---

[17] "Kanunsuz" Bir Grevin Öyküsü Kavel 1963, Zafer Aydın, sf. 28, 29, 35, 36, 38, 39, 42, 43, 45, 67, 68, 125

[18] Güzel, sf. 210, 214

Kurulduğu 13 Şubat 1967 tarihinde DİSK'e bağlı sendikaların toplam üye sayısı 40 bin civarındayken, 1970 yılına gelindiğinde bu sayı 100 bine ulaşmıştır. Ancak DİSK'e bağlı sendikalar, konfederasyonunun kurulmasından önce ya da sonra yasal/anayasal sınırların dışına çıkan neredeyse hiçbir bir eylem tertiplememiştir.

DİSK uzun yıllardır Türk-İş içerisinde faaliyet gösteren ve bir bölümü doğrudan Türk-İş'in kuruluş sürecinde yer alan sendikacılar tarafından kurulmuştur. Tarihine baktığımızda kuruluşundan itibaren Türk-İş'in Demokrat Parti iktidarına muhalif bir pozisyonu olduğunu görebiliriz. Azımsanmayacak sayıda Türk-İş sendikacısı CHP'den milletvekili seçilmiştir. Özetle Türk-İş egemen sınıf siyasetinin bir parçası konumundadır. Kemal Sülker, Türkiye'de İşçi Konfederasyonlarının Kuruluş ve Görevleri isimli kitabında şunları söyler: "Demokrat Parti döneminde Türk-İş, varlığını güçlükle koruyabildi. Çünkü gittikçe partizanlaşan iktidar, muhalif partilere mensup kişilerin önemli kuruluşların başında bulunmasını hazmedemiyordu. Nitekim, Türk-İş'in yöneticileri içinde muhalif partiye mensup olanların varlığı, Çalışma Bakanlığının Türk-İş'e her vesile ile güçlük çıkarmasına yol açıyordu."[19]

DİSK, Türk-İş içindeki "muhalif" sendikacılar tarafından kurulmuştur ancak bu muhalefet tartışmaya yer bırakmayacak biçimde düzen içi ve parlamenter zeminde karşılık bulan muhalefettir. Örneğin DİSK'in kurucuları arasında yer alan Lastik-İş Genel Başkanı Rıza Kuas ve Gıda-İş Genel Başkanı Kemal Nebioğlu 1965 seçimlerinde Türkiye İşçi Partisi

[19] Türkiye'de İşçi Konfederasyonlarının Kuruluş ve Görevleri, Kemal Sülker, sf. 76 https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/9471

(TİP) milletvekili olarak TBMM'ye girmişlerdir. 1968'de DİSK ve Türkiye Maden-İş Başkan vekili Şinasi Kaya TİP'ten İstanbul Belediye Başkanı adayı olmuş, Rıza Kuas 1969'da yeniden milletvekili seçilmiştir. DİSK 1969 genel seçimlerinde ve ara seçimlerde TİP'e oy verilmesi çağrısında bulunmuştur.[20]

DİSK'in kurulmasıyla sonuçlanacak gelişmelerin tetikleyicisi, Türk-İş'in 1966 yılında Paşabahçe Şişe Cam işçilerinin grevine yönelik tutumu olur. 1964 yılında Cam-İş tarafından üç yıllığına 15 kuruşa imzalanan toplu sözleşmesi nedeniyle Paşabahçe işçilerinin çoğunluğu Cam-İş'ten ayrılıp Kristal-İş'e üye olurlar. Paşabahçe yönetiminin Kristal-İş'in yeni toplu sözleşme önerisini reddetmesi sonrasında, 31 Ocak 1966 günü grev başlar. Paşabahçe yönetimi grevin yasadışı olduğu iddiasıyla dava açar fakat dava mahkeme tarafından reddedilir. Böylece grevin yasal olduğu mahkeme tarafından onaylanmış olur. Kristal-İş Şubat 1966'da Paşabahçe grevi devam ederken olağanüstü bir kongre kararıyla Türk-İş'e üye olur. Grev sürerken Kristal-İş'in yetkilendirdiği Türk-İş ve Paşabahçe yöneticileri arasında 21 Mart'ta bir protokol imzalanır. Ancak işçiler sendikaya rağmen greve devam etme kararı alırlar. Kristal-İş işçilerin kararı doğrultusunda greve devam etmek zorunda kalır ama Türk-İş konfederasyon düzeyinde grevi desteklemez. Bu noktadan sonra işçilerin sendikaya rağmen devam ettirdikleri bir grev daha militan bir nitelik kazanır. Grevci işçiler fabrikaya mal giriş ve çıkışlarını engeller ve grev kırıcılara yemek taşıyan arabaları taşlarlar. İşçilere yapılan silahlı saldırı sonucunda iki kişi yaralanır. Arkadaşlarının yaralanmasının ardından işçiler hammadde

[20] https://marksist.net/selim_fuat/disk_ tarihi_ve_militan_ sinif_ sendikaciligi_ 2.htm

deposuyla fabrika arasındaki yolu işgal ederler. Grev hükümetin 20 Nisan 1966 tarihinde verdiği erteleme kararıyla sona erer.

Bu sırada 6 Nisan'da Petrol-İş, Türkiye Maden-İş, Lastik-İş, Teksif, Deniz-İş, Basın-İş, Ulaş-İş, Enerji-İş, Kimya-İş, DYF-İş, Şoför-İş, Ar-İş, Tez Büro-İş, Karayolları Sendikası, Oleyis, Sağlık-İş, Harp-İş, Gıda-İş ve Tekstil sendikaları Paşabahçe Grevini Destekleme Komitesi kurarlar. Paşabahçe grevini destekleyen sendikalar Türk-İş yönetim kurulunca Onur Kurulu'na sevk edilir. Nihayetinde Petrol İş ve Kristal-İş 15'er ay, Türkiye Maden-İş 6'ay, Lastik-İş ve İstanbul Basın-İş 3'er ay süreyle Türk-İş'ten ihraç edilirler. İhraç edilen sendikalar, Gıda-İş ve Zonguldak havzasında örgütlü Türkiye Maden-İş'in katılımıyla DİSK'in çekirdeğini oluşturan Sendikalar Arası Dayanışma Konseyi'ni (SADA) kurarlar. Ardından 13 Şubat 1967'de DİSK kurulur. Ancak DİSK'i kuran sendikaların Paşabahçe grev ve direnişiyle ilişkisi sembolik bir dayanışma sınırındadır, nihayetinde Paşabahçe işçilerinin üyesi olduğu Kristal-İş, DİSK'in kuruluşundan sonra da Türk-İş üyeliğini sürdürür. ([21]) ([22])

DİSK üyesi sendikaların yetkili oldukları işyelerindeki grevler ve diğer kolektif işçi eylemleri 1960'lı yıllarda yükselen işçi dinamiğinin önemli göstergeleridir. DİSK'in üye sayısı ve etki alanı bu dinamik sayesinde artmışsa da, DİSK'in kuruluşu yükselmekte olan mücadeleci işçi dinamiğinin ihtiyaç duyduğu birlik ve koordinasyonun karşılanmasından ziyade, 1960'larla birlikte şekillenen resmi solun işçi sınıfı içinde mevzi

[21] 1966 Paşabahçe Grevi - Dicle Yeşil; https://marksist.net/dicle-yesil/1966-pasabahce-grevi

[22] https://www.kristalis.org.tr/hakkimizda/tarihce/

elde etme çabasıyla açıklanabilir. Esasen, 1960 sonrasında DİSK'i kuran sendikalar tarafından çok sayıda grev gerçekleştirildiği doğruysa da, bu sendikaların dönemin sınıf hareketinin sürükleyicisi olduğu iddiası gerçek resmi göstermekten uzaktır.

DİSK'i kuran sendikalar giderek büyümekte olan işkollarında kurulmuştur. Bu yeni işkollarında yer alan genç ve mücadeleci işçi kuşağının, yalnızca fonlar ve işçi aidatlarıyla zenginleşen "profesyonel sendikacı" tipolojisinin kuruluştan bu yana hâkim olduğu, bürokratik ve uzlaşmacı yöntemlerle ayakta duran Türk-İş tarafından kontrol altına alınması mümkün değildir. Örneğin 1963-1971 yılları arasında gıda işkolunda 200 civarında grev gerçekleşmiştir ve bunların tamamı özel sektördedir.[23] Bu zaman aralığında Türk Maden-İş'in örgütlü olduğu metal ve maden işkolunda 1965 Kozlu Maden işçileri grevi, 1969 Alpagut Linyit İşletmeleri işgal ve özyönetimi, 1970 Sungurlar kazan fabrikası işgali gibi militan işçi eylemleri yaşanmıştır.

Ancak DİSK bu dinamizmi örgütleyen bir yapı olmak bir yana, hâkim olduğu işyelerinde ortaya çıkan eylemleri yasal sınırlara hapsetmiştir. Öte yandan 1960-1980 yılları arasında 2000 civarında grev gerçekleşmişken, DİSK'i oluşturan sendikaların etkisiyle örgütlenen grevlerin sayısı en iyimser tahminle 100 civarındadır. Örneğin yukarıda belirttiğimiz gibi 1963-1971 yılları arasında gıda işkolunda 200 grev gerçekleşmiş olmasına karşın, 60'lı yıllar boyunca DİSK'i kuran sendikalardan biri olan Gıda-İş'in örgütlü olduğu işyelerinde herhangi bir grev gerçekleşmemiştir. Yine bu dönemde DİSK'i kuran sendikalardan Basın-İş 8, Türkiye Maden-İş 31, Lastik-

[23] Güzel, sf. 212

İş ise 22 grev gerçekleştirmiştir.([24]) Buraya kadar sayılar ve olgularla açıklanan tablo, en mücadeleci olduğu kabul edilen dönemde dahi DİSK'in etki alanının sınırlarını göstermektedir. Bu dönemde gerçekleşen grevlerin büyük çoğunluğu sendika olmaksızın veya bir işyerindeki, bir bölgedeki işçilerin kendi ihtiyaçları doğrultusunda kurdukları bağımsız sendikalar vasıtasıyla gerçekleşmiştir. Bir yandan çok sayıda sendika dışı grev gerçekleşirken, diğer yandan 275 sayılı Toplu Sözleşme, Grev ve Lokavt Kanunu'nda işkolu barajının düzenlenmemiş olması nedeniyle farklı işyelerinde çalışan işçiler kendi bağımsız sendikalarını kurarak yasal grevler gerçekleştirebilmiştir. Örneğin 1963'ün Temmuz ayında Adana'da farklı firmalarda çalışan 300 işçi, sendika olmaksızın günlük 8 saatlik çalışma talebiyle greve çıkmıştır. 1963 yılı Kasım ayında Bozkurt Tekstil fabrikasında Teknik İdeal Mensucat-İş isimli bağımsız bir sendikaya üye olan 1053 işçi greve çıkmıştır. ([25])Özellikle fırın, lokanta gibi gıda işkolunda çalışanlarla inşaat işçileri ve maden işçileri tarafından çok sayıda sendika dışı grev gerçekleştirilmiştir.

Resmi solun tarih yazımında 1960'lı yıllarda ortaya çıkan işçi hareketleri içinde Kavel, Derby, Singer gibi grevler öne çıkarılmaktaysa da 1960'lı yılların en büyük grevi 1965 yılının Mart ayında Zonguldak havzasında patlak veren maden işçileri grevidir.

---

[24] http://www.yildirimkoc.com.tr/usrfile/1445174970b.pdf

[25] Türkiye İşçi ve Sosyalist Hareketi kısa tarih (1908-1965), Dimitır Şişmanov, sf. 195-196

1965 Zonguldak Havzası Maden İşçileri Grevi

Türkiye'deki işçi mücadeleleri tarihinin en önemli grevlerinden biri olan 1965 madenci grevi, sendikaların gerçek rolünün açık biçimde görülmesi bakımından çarpıcı bir örnektir. Zonguldak havzasındaki birçok madende çalışan işçilerin 1965 yılında fitilini ateşledikleri grev dalgası, Gelik madeninde kendiliğinden ortaya çıkmış ve hızla havzadaki diğer madenlere yayılmıştır. Grevin fitilini ateşleyen liyakat primlerinde yapılan haksızlıktır. Ereğli Kömür İşletmeleri'nde (EKİ) liyakat zammı uygulaması 1940 yılından beri gizli biçimde uygulanmaktadır. Ancak 1 Ocak 1964 tarihinde EKİ ve Zonguldak Maden İşçileri Sendikası (ZMİS) arasında imzalanan toplu sözleşmeyle bu uygulama resmi kılıf kazanmıştır.

EKİ ve ZMİS arasında 22 Ocak 1965 tarihinde imzalanan anlaşmayla, sendika primlerinin dağıtımında inisiyatif tümüyle EKİ'ye bırakılmış, bir sendikacı bu protokolün gizli kalmasını istemiştir. Nihayetinde paranın yüzde 65'i EKİ yöneticilerine, yüzde 35'i maden işçilerine verilir. Toplam 47 bin işçinin sadece 17 bini bu haktan yararlanır. Prime hak kazanan işçilerin önemli bir bölümüne 25 kuruş ila 1 lira arasında, nezaretçi konumunda olanlara ise 4-5 lira civarında liyakat zammı yapılır.[26] EKİ yöntecilerinin, nezaretçilere görece yüksek zam yaparak sendika ile süregelen işbirliğini sağlamlaştırmayı hedeflediği anlaşılmaktadır. Nihayetinde madenlerdeki ZMİS kadrolarının önemli bir bölümü liyakat zammından en çok yararlanacak olan nezaretçilerden oluşmaktadır. Sendikacının gizlilik talebi üzerine, liyakat primleri kapalı

[26] Kömür Tutuşunca, Erol Çatma, sf 46

zarflarda dağıtılmıştır.([27]) Sonuç olarak 9 Mart saat 16.00'da Gelik madeninde çalışan birinci vardiya işçileri işbaşı yapmayı reddederek grevi başlatmıştır. Bu ilk dalgada işçiler yöneticilerin çabalarıyla yalpalayarak bir süre sonra yeniden madene indilerse de bir süre sonra ocaktan çıkmışlardır. 23.00'da ikinci vardiyada çalışan işçilerin gelmesiyle sayıları 1500-3000 arasında olan işçi grubu ocak girişini kapatır.([28]) İşçilerin öfkesinin giderek yükseldiğini gören yöneticiler, çareyi gece yarısı ZMİS Genel Başkanı Osman İpekçi'yi aramakta bulur. Gece yarısı işçilerin yanına gelmekten korkan İpekçi, sabah saatlerinde üzerine düşen eylemi bitirme görevini yerine getirmek için grev alanına gelir. Ancak "Sizi kandırıyorlar, yalan söylüyorlar, kışkırtıyorlar, işinizin başınıza dönün" telkinlerine işçiler "Defol git, yalancı" diyerek yanıt verir.([29])

Gelik madeninde işçiler 10 Mart günü öğle saatlerinden önce işbaşı yapar ancak bu defa önce Karadon, ardından Kilimli madenlerinde grev patlak verir. Kilimli'de 11 Mart'a kadar devam eden grev, jandarmanın yurtları basarak öncü işçileri gözaltına almasıyla sona erer. Karadon'daki grev de bir süre sonra sönümlenir fakat bu defa Üzülmez'de grev başlar. Üzülmez grevi de dört saat içinde sönümlenir.([30]) Sendikacılar, devlet görevlileri ve şirket yöneticileriyle birlikte grevleri bitirmek için canla başla çabalıyor, bir madenden diğerine giderek işçileri işbaşı yapmaya ikna etmeye çalışıyorlardır.

---

[27] Çatma, 36,37

[28] Çatma, 53

[29] Çatma, 55-56

[30] Çatma, 61-70

EKİ yöneticileri ve sendikacıların asıl korkusu, Kozlu madeninde bir grev patlak vermesi olasılığıydı. Sendika başkanının talimatıyla, herhangi bir olay olursa haber vermek üzere 11 Mart akşamı 23.00 civarında işçi yurtlarının bulunduğu yere giden Kozlu sendika temsilcisi Kemal Kuyumcu'nun ifadesiyle, "Birkaç işçi kendi aralarında konuşurken, bir başkası yanlarına yaklaştığı anda susuyorlardı."[31] İşçiler sendikanın patronların çıkarına hizmet ettiğini çok iyi biliyorlardı ve onlardan gizli örgütleniyorlardı. Nihayetinde o gece Kozlu'da grev patlak verdi. Sendikacılar işçileri grevi bitirmeye ikna etmek için Kozlu'ya gitmek gerektiğini konuşuyor ama buna cesaret edemiyorlardı. Giden birkaç sendikacı ise tüm çabalarına rağmen işçileri ikna edememiş, tersine işçilerin öfkesiyle karşılaşmıştı. Gece yarısı grev alanına sevk edilen jandarma ve deniz askerleriyle işçiler arasında çatışma başladı ve askerler tarafından açılan ateş sonucu Mehmet Çavdar ve Satılmış Tepe isimli iki işçi vurularak öldürüldü. Bu işçilerin öfkesini daha da tetikledi; EKİ yöneticileri, mühendisler ve sendikacılar maden alanından kaçtı. Grev 13 Mart akşamına kadar sürdü.

Başından sonuna sermayenin yanında yer alan ZMİS ve Türk-İş bu grevi bir provokasyon olarak tanımlar. Türk-İş grevin sona erdiği gün bu olaylara göz yummayacağını söyler. Bu işçi direnişi, askerler ve diğer devlet kurumları gibi resmi sendikaların kapitalizmin muhafızlarından başka bir işlevi olmadığını net biçimde gösteren Türkiye işçi sınıfı tarihindeki en çarpıcı olaylardan biridir.

---

[31] Çatma, 78

Alpagut Linyit İşletmeleri işgal ve özyönetimi

Türkiye işçi mücadeleleri içerisinde tarihi öneme sahip olan deneyimlerden biri de 1969 yılında Çorum'da bulunan Alpagut Linyit İşletmeleri'nde yaşanmıştır. İşçilerin ücretleri yetersizdir ve ücret ödemelerinde sorunlar yaşanmaktadır. Öte yandan çalışma koşulları ve iş güvenliği konularında da ciddi sorunlar vardır. İşçiler sorunlarının çözümü için aralarından temsilci seçerek üyesi oldukları Çorum ve Havalisi Birleşik Maden İşçileri Sendikası'yla görüşürler. Ancak bu görüşmeden sonuç alamazlar. Sendika işçilere destek vermeyi reddeder. Zaten sendika şube başkanı Mehmet Kocatüfek, aynı zamanda işletmenin bölge müdürüdür.(32) Bu durum sendikalar ile sermayenin ne düzeyde iç içe geçtiğinin belirgin bir örneğidir.

Nihayetinde 950 maden işçisi, işyerindeki örgütlülükleriyle 13 Haziran 1969'da fabrikayı işgal edip işletmeye el koyar ve kendi adlarına üretime devam edecekleri bir özyönetim süreci başlatır. İşgalin başladığı tarihte işçilerin 78 günlük ücret alacağı bulunmaktadır ve işgalin öncelikli amacı kazanılmış ücretlerin alınmasıdır. 14 Haziran tarihli Yenigün gazetesinde bu eylem "fiili durum" olarak tanımlanır ve işçilerin kömürün heba edilmemesi için grev yoluna gitmeyi uygun görmedikleri ve işgal yolunu tercih ettikleri yazılır.(33)

İşçiler bu işgali sendikadan bağımsız biçimde kendi inisiyatifleriyle gerçekleştirirler. Çorum Ekspres'in 4 Temmuz 1969 tarihli sayısında şu ifadelere yer verilmiştir: "Görüştüğümüz Çorum ve Havalisi Birleşik Maden İşçileri Sendikası Başkanı

---

32 https://uidder.org/tarihten_bir_yaprak_alpagut_isci_yonetimi_deneyimi.htm

33 1969 Alpagut Olayı, Özgür Narin, sf. 4

Ali Oyur, bu hareketin sendikal faaliyetlerinin dışında olduğunu ancak işçilerin inisiyatifleri ile bu durumu yarattıklarını, alacaklar tahsil edildikten sonra fiili duruma son verileceğini söylemiştir."([34]) Fabrikanın işgaliyle birlikte, işçiler kısa sürede işletmeyi yeniden şekillendirmiştir. Tüm işçilerin katılımıyla gerçekleşen seçimle bir işçi konseyi oluşturulmuş ve fabrikadaki üretim yeniden düzenlenmiştir. Konsey, genel kurula bağlıdır ve üyeler gerekli durumlarda genel kurul tarafından geri çağrılabilmektedir. İşletmenin hesapları düzenli bir biçimde tutulmaktadır. Kömür satışı oluşturulan satış komiteleri aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Üretim sekizer saatlik üç vardiya halinde yeniden örgütlenmiştir. Vardiyası biten işçiler, sekiz saat daha fabrikada kalıp olası bir saldırıya karşı nöbet tutmaktadır. Yüksek ücret alan yöneticilerin işine son verilmiştir. Büro işçileri, teknik personel ve muhasebeciler de konseyin denetimi altında çalışmaya başlamışlardır. Konsey düzenli olarak haftada bir, acil bir durum karşısında ise hemen toplanacak şekilde örgütlenmiştir. İşletme, işçilerin özyönetimiyle kısa bir süre sonra kâr etmeye başlar. İkinci ve üçüncü haftalarda üretim hacmi yüzde 50 artmıştır.

Böylesi büyük bir işletmede hayata geçirilen ve kısa sürede başarı elde eden bir işçi özyönetimi deneyimine, Türkiye işçi mücadeleleri tarihinde o güne dek rastlanmamıştı ve bu durum kapitalist sınıfı rahatsız etmişti. Bu nedenle hükümet işçilerin eylemini bir an önce bastırmak için harekete geçer. İçişleri Bakanlığı tarafından Çorum Valiliği'ne talimat verilir. Ankara'dan Çorum'a gönderilen jandarma birliği, 17 Temmuz'da madeni kuşatır. İşçiler direnmeye hazırlanırken devreye sendika girer ve direniş kırılır. Operasyon sonunda

[34] Narin, sf. 7

35 gün boyunca süren işçi yönetimine son verilir. İşgalin sona ermesiyle sendika ile işveren arasında toplu sözleşme imzalanır ve böylece "işyeri barışı" sağlanmış olur. ([35])

15-16 Haziran İşçi Ayaklanması

15-16 Haziran işçi ayaklanması her ne kadar DİSK'in zayıflatılması ve Türk-İş'in tek etkin sendika konfederasyonu olarak bırakılması hedefine yönelik saldırıya karşı başladıysa da, DİSK'i her bakımdan aşan nitelikte bir işçi ayaklanmasıdır. Türkiye'deki sınıf mücadeleleri tarihinin en önemli olaylarından biri olan bu ayaklanma, DİSK'in sermayenin çıkarlarına hizmet eden klasik bir resmi sendika olduğunu anlamamızı sağlayan örnekler arasında en önemlisidir. Günümüzde sadece DİSK değil, sol yapıların neredeyse tamamı 15-16 Haziran'ı DİSK'e mal etse ve çeşitli etkinliklerde bunu "1980 öncesi DİSK güzellemesinin" malzemesi olarak kullansalar da gerçeklik bunun aksi yöndedir.

60'lı yıllarla birlikte işçi sınıfında görünürleşen mücadeleci eğilim 70'lere gelindiğinde tepe noktasına ulaşmıştır. 1970 yılına girerken işçilerin kolluk kuvvetleriyle çatıştığı sert işçi eylemleri, grevler ve işyeri işgallerinin ardı arkası kesilmez. 1970 yılında en az 112 grev gerçekleşmiş, İstanbul'daki Sağmalcılar Çiti Deterjan Fabrikası, İstanbul Yem Fabrikası, Alibeyköy Öz Kardeşler Çivi Fabrikası, Sungurlar Isı Kazan Fabrikası, Günterm Kazan Fabrikası, İzmir'deki Buca Klimasan Fabrikası, Ankara'daki Üstün Çelik Fabrikası örnekleri gibi

[35] https://uidder.org/tarihten_bir_yaprak_alpagut_isci_yonetimi_deneyimi.htm

çok sayıda fabrika işgali gerçekleşmiştir.[36] 1970 yılının ilk aylarında TBMM'de, 274 sayılı yasanın değişikliği için dört tasarı sunulmuştu. Tasarılardaki en kritik maddelerden birisi 9. maddeydi. Bu madde sendikaların, sendika birliklerinin, federasyonların ve konfederasyonların kuruluş koşullarını düzenliyordu.

Kasım 1969'da CHP milletvekili ve Türk-İş'e bağlı Genel-İş Sendikası'nın Başkanı Abdullah Baştürk'ün 274 sayılı yasayı değiştiren bir tasarı hazırlamasından sonra, hükümet de Türk-İş yöneticilerinin görüşünü alarak farklı bir tasarıyı TBMM'ye sevk etti. TBMM 3 Şubat 1970 tarihli toplantısında, Adalet, Çalışma ve Plan komisyonlarından seçilecek üçer üye ile bir geçici komisyon oluşturulmasını kararlaştırdı. 18 Mart günü çalışmalarına başlayan Geçici Komisyon, hazırladığı raporunu 30 Nisan'da Millet Meclisi Başkanlığı'na sundu. Komisyon'da Abdullah Baştürk'ün tasarısında birkaç değişiklik yapılarak 9. madde şöyle düzenlendi:

"a) Bir işçi sendikasının Türkiye çapında faaliyet gösterebilmesi için kurulu bulunduğu işkolunda çalışan işçilerin en az 1/3'ünü,

b) İşçi federasyonlarının aynı işkolunda mevcut sendikalardan en az 2'sinin bir araya gelmeleri ve o işkolunda çalışan işçilerin en az 1/3'ünü temsil etmeleri gerekir.

c) İşçi konfederasyonları, (a) ve (b) fıkralarına göre sendika ve federasyonlardan en az 1/3'ünü ve Türkiye'deki sendikalı işçilerin en az 1/3' ünü üye sıfatıyla bir araya gelmeleri suretiyle kurulurlar."

---

[36] 15-16 Haziran 1970 İşçi Ayaklanması, https://tr.internationalism.org/duenyadevrimi/201406/505/15-16-haziran-1970-isci-ayaklanmasi

Millet Meclisi'nin Karma Komisyonu, 1317 sayılı yasa tasarısını 32 oturumdan sonra kabul edip Meclis'e gönderdi. Sendikalar Kanunu'nda değişiklik yapan bu tasarı, 11 Haziran'da TBMM Genel Kurulu'nda görüşülmeye başlanmış, 12 Haziran'da yapılan oylamayla, TİP dışında meclisteki bütün partilerin işbirliğiyle 4 ret oyuna karşı 230 oyla kabul edilmiştir.[37]

Bu sırada DİSK, bir heyet kurarak 8 Haziran 1970 Pazartesi günü Ankara'da görüşmeler yapma kararı alır.[38] DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler 9 Haziran'da Başbakan Süleyman Demirel'e bir mektup yazar. Tüm süreç boyunca olduğu gibi bu mektupta da DİSK'in yasa tasarısına karşı tutumunu Anayasa'ya aykırı olduğu iddiası üzerinden ortaya koyar, hükümetin bütün milletin temsilcisi olduğunu ve tasarının DİSK'in görüşü alınarak yeniden hazırlanmasını talep eder.[39] 10 Haziran Çarşamba günü Ankara'ya giden DİSK heyeti Demirel'le görüşmek için her yolu dener ama Demirel heyeti kabul etmez. CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit'le görüşme talepleri de Ecevit'in çok meşgul olduğu gerekçe gösterilerek geri çevrilir.[40] Gün herhangi bir etkisi olmayan görüşmelerle geçer. Ertesi gün nihayet görüşebildikleri Ecevit heyete şunları demiştir: "Konuyla ilgilenen Şeref Bakşık arkadaşımla görüşeceğim. Anayasa'ya aykırı bir yasaya CHP olarak oy vermeyiz." [41] Blok halinde tasarı lehine oy verdiği düşünüldüğünde CHP'nin Anayasa'ya aykırılık görmediği anlaşılıyor.

---

[37] http://birlesikmetalis.org/maden_is/kitap/Dosya_15-16haziran.pdf

[38] Türkiye'yi Sarsan 2 Uzun Gün, Kemal Sülker, sf. 37

[39] Sülker, sf. 40

[40] Sülker, sf. 43

[41] Sülker, sf. 50

DİSK heyeti Ankara gezisinin ardından 12 Haziran sabahı İstanbul'a döner. O sabah DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler bir basın açıklaması yayınlayarak, saat 14.00'da DİSK Genel Yönetim Kurulu'nun olağanüstü toplanacağını, ertesi günü DİSK'e bağlı sendika yönetim kurullarının, pazar günü saat 10.00'da ise sendika yöneticileri ile işyeri temsilcilerinin Merter sitesindeki Lastik-İş binasında toplanacağını söyler. Bu açıklamada "DİSK, bu meselenin Anayasa çizgisi içine sokulması mücadelesini verecektir" ifadelerini kullanarak, DİSK'in mücadele çizgisinin "anayasal sınırlar" olduğunun altını tekrar çizmiştir.(42)

12 Haziran günü sabah saatlerinde DİSK yönetimi Cumhurbaşkanı'nın DİSK heyetini Çankaya'da görüşmeye davet ettiği telgrafını alır. Ertesi sabah üç kişilik bir heyet İstanbul'dan Ankara'ya Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay ile görüşmeye gider. Kısa bir görüşmenin ardından heyetten yazılı bir metin isteyen Sunay, yazıyı senato başkanına vereceğini söyleyerek sendikacıları uğurlar.(43)

DİSK tarafından tasarının mecliste görüşüldüğü 11 ve 12 Haziran tarihlerinde ya da öncesinde sembolik bir eylem dahi gerçekleştirilmemiş, nafile görüşmelerle mesele çözümlenmeye çalışılmıştır. Tarih 14 Haziran'ı gösterdiğinde, Merter Sitesi'ndeki Lastik-İş binasında gerçekleştirilen ve DİSK'in tüm sendika yöneticileri ve işyeri temsilcilerinin katıldığı toplantıda tabanın öfkesi ve kararlılığı kendini göstermiştir. İşçi temsilcilerinin eylem önerilerinin ve hararetli konuşmalarının ardından son sözü alan Kemal Türkler şunları söylemiştir:

---

42 İki Uzun Gün ve Bir Uzun Yürüyüş, Kamil Ateşoğulları, sf 31

43 Sülker, sf. 57-58

"Bir kısım arkadaşlarımız buraya kadar gelerek yazılı pusula verdiler... Ancak bütün isteklerin ve pusulaların incelenmesi zaman alacaktır. Bunları yarın yönetim ve yürütme kurullarına götüreceğiz. İçlerinden kanunen ve fiilen uygun olanları, gerekli bulunanları ayıracak ve bunları gerçekleştirmeye karar vereceğiz. Bu ayın 17. günü yani önümüzdeki çarşamba günü için teklif edilen miting ve yürüyüş için yarın valiliğe başvuracağız... Şimdi hepiniz, DİSK'in kararını bekleyerek evinize inançla, DİSK'e güvenle gidiniz." (44)

Ancak işçiler DİSK'in kararını beklemeyecek, DİSK'e güvenmek yerine kendi güçlerine güvenmeyi tercih edeceklerdir. 15 Haziran Pazartesi sabahı DİSK yöneticilerinin çarşamba günü gerçekleştirmeyi planladıkları miting için resmi başvuruları yapmakla uğraştıkları sırada, işçilerin fabrikalarda iş bırakarak yürüyüşe geçtiklerine dair haberler gelmeye başlar. Değişik işkollarında faaliyet gösteren 18 işyerinde çalışan işçiler, sabah işbaşı yaptıkları halde üretime geçmemiştir. İstanbul'un farklı semtlerindeki işçiler yürüyüşe başlayarak yanlarından geçtikleri fabrikaların işçilerini de yürüyüşe davet etmeye başlamıştır. Kartal-Ankara yolu, Yakacık kavşağı başta olmak üzere işçiler yolları trafiğe kapatır. Eyüp'ten Bakırköy'e, Kartal'dan Levent'e İstanbul'un birçok noktasında ve Kocaeli'de üretimi durduran işçiler sokağa çıkmıştır ancak DİSK'in bu eylemleri başlatması bir yana, sendikacılar eylemlerden oldukça geç haberdar olmuşlardır. (45) Hatta bazı noktalarda DİSK'e bağlı sendikalar işçilerin eyleme katılımını engelleyici tutum takınmışlardır. İzmit bölgesinde yürüyen işçiler Pirelli ve Goodyear

44 *Sülker, sf. 65*

45 Sülker, sf. 83,84

fabrikalarının önüne gelerek bu fabrikalardaki işçilerin de eyleme katılması için slogan attığı sırada DİSK'e bağlı Lastik-İş yöneticileri işçilerin yürüyüşe katılmasına engel olur.

Gün boyunca İstanbul ve Kocaeli'nde 115 işyerinde çalışan yetmiş bini aşkın işçi sokağa dökülmüş, askerlerin kurduğu barikatları aşmış, karakollara girerek gözaltına alınan arkadaşlarını polisin elinden almıştır. Yalnızca DİSK'in değil, Türk-İş'in yetkili olduğu işyelerindeki işçiler de eyleme katılmıştır. Yaşanan, sendikaların çapını oldukça aşan bir kitle grevi, bir işçi ayaklanmasıdır.

Devlet yetkilileri, sendikaların kontrollü eylemlerine hazırlıklıdır ama böylesi bir kitlesel işçi eylemi karşısında yapılacaklara dair bir fikirleri yoktur. 16 Haziran'da bazı işyeleri öfkeyi yatıştırmak için işçilere işbaşı yaptırmama ve ücretsiz izin verme karar alır. Ancak ikinci gününde eylemlere katılan işçilerin sayısı 150 bini aşacaktır.

Birçok fabrikada işçiler sabah kartlarını bastıktan sonra fabrikadan dışarı çıkmaya başlar. Avrupa yakasında İstinye, Gültepe, Levent, Silahtar, Kâğıthane, Eyüp, Topçular, Atışalanı, Maltepe, Bayrampaşa; Anadolu yakasında ise Üsküdar, Maltepe, Kartal, Pendik, Tuzla ve Çayırova bölgelerinde işçiler toplanıp yürüyüşe geçmiştir. İşçilerin hedefi Taksim Meydanı'nda toplanmaktır. Ancak ordu ve polis birlikleri işçilerin Taksim'e ulaşmasını engellemek için seferber olmuştur.

Saat 14.20'de Kâğıthane'den Şişli Meydanı'na doğru yürüyüşe geçen işçiler yollarda yine polis barikatıyla karşılaşır. Polisin barikatları aşıp meydana ulaşan işçilere ateş açması üzerine 6 işçi yaralanır. Bakırköy, Bayrampaşa ve Gaziosmanpaşa'dan gelen işçilerin buluşma noktasıysa Topkapı'dır. İstanbul Valiliği'nin bulunduğu Cağaloğlu'na gelen bir grup

işçinin önü zırhlı birlikler tarafından kesilmiş ama işçiler barikatı aşarak valiliğin önünden Eminönü'ne inmeyi başarmıştır. Öğle saatlerinde farklı noktalardan yürüyen işçilerin birleşmesini önlemek için Haliç'in iki yakasını bağlayan Galata ve Atatürk köprüleri açılır. Zincirlikuyu yönünden yürüyen işçilerin yolu Tekfen Fabrikası önünde polisler tarafından kesilir. Yürüyüş kolunun önünde yer alan kadın işçilerin coplanması üzerine çıkan çatışma sonunda barikatı aşan işçiler yürüyüşlerine devam eder.

Anadolu yakasında da Ankara Asfaltı'ndan Üsküdar'a yönelen işçiler ve polis arasında çatışma çıkmış, polisin silah kullanmasına karşın dağılmayan işçiler barikatı aşarak yollarına devam etmiştir. Büyük bir işçi grubu ise Yakacık-Kartal yolundan Kartal'a girmiş, gruba yol üstündeki fabrikalardan işçilerin de katılmasıyla kalabalık iyice büyümüştür. Bağdat Caddesi'nden ilerleyen bu yürüyüş kolu Bostancı-Suadiye yoluyla Saşkınbakkal'a geldiğinde karşılaştığı polis barikatını aşarak yoluna devem eder. Fenerbahçe Stadyumu önünde ve Kurbağalıdere Köprüsü üzerinde barikat kuran polis işçilere ateş açmış, birçok polis ve işçi yaralanmış, bir polis hayatını kaybetmiştir. Nihayetinde Anadolu yakasının farklı noktalarından gelen binlerce işçi Kadıköy'de buluşur. Burada şiddetli çatışmalar yaşanmış, polis ve askerin silah kullandığı Kadıköy'deki çatışmalarda kaymakamlık binası, Adalet Partisi ilçe merkezi ve çok sayıda polis aracı tahrip edilmiştir.

İki gün süren işçi ayaklanması sonucunda Yaşar Yıldırım, Mustafa Bayram ve Mehmet Gıdak adlı işçilerle Yusuf Kahraman isimli bir polis ve olayları izleyen Abdurrahman Bozkurt adlı bir lokanta sahibi hayatını kaybetmiş, 200'e yakın kişi yaralanmış ve yüzlerce işçi gözaltına alınmıştır. Daha

sonra polis Yusuf Kahraman'ı öldüren kurşunun diğer bir polisin silahından atıldığı ortaya çıkmıştır. ([46])

DİSK yöneticileri 16 Haziran'da öğle saatlerinde, davet üzerine Harbiye Ordu Karargâhı'na gitmişlerdir. Orgeneral Kemal Atalay'la yapılan görüşmede, DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler, eylemle DİSK'in ilgisi olmadığını aktarmıştır. 1. Ordu Komutanı Orgeneral, DİSK başkanından işçilere yürüyüşe son vermeleri çağrısında bulunmasını rica eder. Kemal Türkler yürüyüşe kendilerinin karar vermediğini, DİSK'in çarşamba günü miting yapacağını, Valiliğin de bu mitinge izin vermediğini söyler. Sendikacılar daha sonra İstanbul Valiliği'nde aralarında İçişleri Bakanı, Jandarma Genel Komutanı, İstanbul Valisi ve İstanbul Emniyet Müdürü'nün de olduğu bir heyetle görüşür. Kemal Türkler bu görüşmenin ardından Valilik kapısında basın mensuplarına yaptığı konuşmada şunları söylemiştir:

"Bizler Anayasa'ya sımsıkı bağlı işçiler olduğumuzdan, hiçbir hareketimiz Anayasa'ya aykırı olamaz. Ne var ki, bizim aramıza çeşitli maksatlar güden kişiler, çeşitli kılıklara bürünerek girebilirler. Hatta kötüsü, gözbebeğimiz şerefli Türk ordusunun bir mensubuna kötü maksatla taş atabilir, tahrikler yapabilirler. DİSK Genel Başkanı olarak sizi uyarıyorum." ([47])

Devlet yetkilileri bu ayaklanma nedeniyle DİSK'i suçlasa da herkes olanların DİSK'le ilgili olmadığını biliyordu. Sendikacılar kulis faaliyetleri ve kontrollü mitinglerle süreci geçiştirmeye çalışırken, kendilerini beklemedikleri bir

[46] http://birlesikmetalis.org/maden_is/kitap/Dosya_15-16haziran.pdf, https://tr.internationalism.org/duenyadevrimi/201406/505/15-16-haziran-1970-isci-ayaklanmasi

[47] *Sülker, sf 123-125*

durumun ortasında bulmuşlardı. DİSK yöneticilerinin suçu olsa olsa, bu yasaya karşı mücadele edeceklerine dair üst perdeden konuşmalar yaparak olaylara zemin hazırlamış olmalarıydı. Durumun bu noktaya geleceğini öngörememiş ve eylemleri engelleyememişlerdi. Oysa öfkeli ve kararlı işçilere üst perdeden konuşarak onların güvenlerini kazanmak ama nihayetinde onları sakinleştirerek kontrol dışı ve etkili bir eylem gerçekleştirmelerini engellemek sendikacıların her zaman kullandıkları bir taktiktir. Fakat bu her zaman işe yaramaz ve 15-16 Haziran'da olduğu gibi bazen de ters tepebilir.

Nihayetinde Bakanlar Kurulu kararıyla 16 Haziran saat 19.45'te İstanbul ve Kocaeli'de sıkıyönetim ilan edilmiştir. 21.00'dan itibaren sokağa çıkma yasağı yürürlüğe girer ve her türlü gösteri, kapalı ve açık yerlerdeki toplantılar ikinci bir emre kadar yasaklanır. Eylemler nedeniyle çok sayıda işçi ve sendikacı gözaltına alınır, birçoğu tutuklanır ve yine birçok işçi işten çıkarılır. Ancak nihayetinde eylemlerin başlamasına neden olan 274 Sayılı Sendikalar Kanunu'nda değişiklik yapan 1317 sayılı yasanın pek çok hükmü Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilir.

15-16 Haziran 1970'te bu topraklarda ilk defa böylesine kitlesel, militan ve açık biçimde siyasal nitelik taşıyan bir işçi ayaklanması yaşanmıştır. DİSK ise diğer sendikalar gibi, işçi sınıfının mücadelesi karşısında devletin bir aparatından ibaret olduğunu bu eylem öncesinde ve süresince takındığı tutumla net biçimde göstermiştir.

1971 Sonrası DİSK

DİSK'in işçi sınıfı içerisinde, devletin ve sermayenin ajanı rolünü üstlenen bir aygıttan ibaret olduğu, 1971'den itibaren daha da net biçimde görülmektedir. DİSK, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin (TSK) 12 Mart muhtırasını açıkça desteklemiştir. 12 Mart muhtırasının radyolardan ilanının ardından, DİSK Yürütme Kurulu tarafından yayımlanan bildiride kullanılan şu ifadeler çarpıcıdır:

"DİSK, Atatürk devrimlerinin ve Anayasa ilkelerinin korunmasında, uygulanmasında ve geliştirilmesinde Türk Silahlı Kuvvetleri'nin yanında olduğunu belirtmekten kıvanç duyar. Parlamentodan çıkarılan Anayasa'ya aykırı kanunlar ve hükümetin ısrarla yürüttüğü Anayasa dışı uygulamalar, sosyal patlamalara yol açan tutum ve davranışlar, memleketi bir kardeş kavgasının eşiğine getirmiştir. İşte böyle bir ortamda memleketin beceriksiz ellerde emekçi halkımızın da perişanlığını artıracak bir yuvarlanmayı gören ve Türk milletinin bağrından oluşan Silahlı Kuvvetlerin bu vahim durum karşısında aldığı kararlar, işçi sınıfımızın devrimci kesiminde büyük bir ferahlık yaratmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın tanıdığı hakları en cesur şekilde kullanan Türk Silahlı Kuvvetleri'nin çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmak, Atatürk devrimlerini hâkim kılmak ve Anayasa'nın öngördüğü reformları gerçekleştirmek, özellikle Anayasamızın temel ilkelerine yürekten bağlı kalmak yolunda görev başında olduğunun radyolardan ilanı, karanlık ufukları aydınlığa kavuşturmuştur." ([48])

---

[48] *https://ozgurlukdunyasi.org/arsiv/314-sayi-246/1097-1970li-yillarda-isci-sinifi-mucadelesi-ve-sendikalar*

DİSK, 14 Ekim 1973 tarihinde yapılacak genel seçimlerde CHP'yi destekleme kararı alır ve üyelerine açıkça CHP'ye oy verme çağrısı yapar.([49]) DİSK, CHP'ye oy verme çağrısını 9 Aralık 1973'te yapılan mahalli seçimlerde de tekrarlar. DİSK'in 13 Şubat 1974'te kutlanan 7. kuruluş yıldönümünde Başbakan Bülent Ecevit kutlama mesajı gönderir.([50])

DİSK ve CHP arasındaki bugün devam eden kurumsal ilişkinin başlangıcı bu döneme kadar uzanmaktadır. Bu, taktiksel hamleler olarak açıklanabilecek bir durum değil, DİSK'in devlete bağlılığının açık bir göstergesidir. Öyle ki, DİSK 20 Temmuz 1974'te başlayan Kıbrıs işgalini de açıktan desteklemiştir. Kemal Türkler işgal harekatının başladığı gün, Başbakan Bülent Ecevit ve Genelkurmay Başkanı Semih Sancar'a birer telgraf çekerek DİSK'in desteğini belirtir. DİSK üyesi sendikaların başkanlarının katılımıyla toplanan ve iki gün süren DİSK yönetim kurulu toplantısı kararlarını Kemal Türkler 21 Temmuz 1974'te açıklar. İlk maddesinde "Kıbrıs çıkarması konusunda DİSK, hükümetimizin yanındadır ve desteklemektedir" ifadesi bulunan açıklamanın özellikle bazı maddeleri çarpıcıdır. DİSK bütün işçileri asgari birer brüt yevmiyeleri ile devletin savaş fonuna katılmaya ve yurt dışındaki işçileri de ekonomik güçleri oranında bu fona katkıda bulunmaya çağırır. Bununla da yetinmeyerek sermayeye bağlılığını hükümete "kararname ve kanun çıkarma yoluyla devletin savaş fonu hesabına, bütün çalışanların günde bir saat fazla çalışma ile katkıda bulunması uygulamasını" önererek gösterir. Patronlara da DİSK'e bağlı sendikaların

[49] http://disk.org.tr/disk-etkinlikler-dizini/

[50] https://marksist.net/selim_fuat/disk_tarihi_ve_militan_sinif_sendikaciligi_2.htm

devam eden grevlerini bitirmek için arabuluculuk yapmayı önerir ve bağımsız sendikaların grevlerini bitirmek için arabuluculuk yapmaya hazır olduklarını ilan eder. Yine işçileri sıkıyönetim emirlerine harfiyen, vaktinde uymaya, devletin resmi açıklamasından başka kişilerin olumsuz davranış ve konuşmaları karşısında dikkatli ve tedbirli olmaya davet eder.([51])

1970'li yıllar Türkiye tarihinde sosyalist hareketlerin en fazla güç kazandığı dönemdir. Ancak asıl gözden kaçan işçi mücadelelerinin kazandığı muazzam ivmedir. 1970'ler boyunca Türkiye sosyalist solunun ana gövdesini THKP-C, THKO ve TKP(ML) geleneğinden gelen örgütler oluşturu yordu. Bu örgütler, teorik olarak farklı sınıfların ittifakına dayalı 'demokratik halk devrimi'ni savunuyor ve kadroları büyük oranda öğrencilerden ve küçük burjuva entelektüellerden oluşuyordu. Sosyalist hareketin diğer kanadı ise, programı, sözde işçi sınıfı öncülüğünde bir sosyalist devrim hedefi üzerine kurulu Stalinist örgütlerdi. Bunlar 1920'de kurulan ve kapatıldığı 1922 tarihinden 1946 yılına kadar illegal olarak sınırlı bir faaliyeti olan TKP ve 1962 yılında çeşitli sendikacılar, avukat, akademisyen ve yazarlar tarafından kurulan TİP geleneğinden gelen örgütlerdi. Bunların stratejisinin temelinde ise sendikalar içerisinde belirli konumları ellerinde tutarak işçi sınıfına önderlik etme hedefi vardı.

Kuşkusuz toplumun geri kalanında olduğu gibi 70'lerin ikinci yarısından itibaren sosyalist fikirler işçiler arasında da yayılmış ve birçok örgüt işçi sınıfı içinde etkili olma şansı elde etmişti. Ancak 1970'li yıllar boyunca işçi mücadelesinde

[51] DİSK Aylık Kültür ve Siyaset Dergisi, 12 Ağurstos-13 Eylül 1974 sayısı, sf. 9-10, https://www.birlesikmetalis.org/disk/diskdergi_12-13.pdf

gözlemlenen yükselişin nedenleri bundan çok daha kapsamlı şekilde açıklanmaya muhtaçtır. 12 Mart muhtırasının ardından 24 Nisan 1971'de ilan edilen sıkıyönetimle birlikte işçi grevleri ve eylemleri yasaklanmış, bu tarihten sonra ise işyeri mücadeleleri artan bir ivme kazanmıştır. 1974 yılında 45, 1975 yılında 90, 1976 yılında 105, 1977 yılında 167, 1978 yılında 175, 1979 yılında 190 ve 1980 yılında 227 grev gerçekleşmiştir.[52]

DİSK giderek belirginleşen sistem içi pozisyonuyla işçi sınıfı içinde devrimci damarın güçlenmesinin önünde en önemli engel konumundaydı. DİSK'in desteklediği 12 Mart 1971 muhtırası sonrasında TİP 21 Temmuz 1971 tarihinde kapatılır. Farklı sosyalist kadrolarla beraber TİP'in de çok sayıda üyesi tutuklanır. Ancak tutuklananlar arasında yer almayan Kemal Türkler 1977 yılına kadar DİSK Genel Başkanlığı görevini sürdürür. TİP geleneğinden gelen bazı örgütler de sendika yönetici ve bürokratları vasıtasıyla DİSK içinde varlığını sürdürürler. Sağlık-İş Genel Sekreteri Aydoğan Gezer ve Basın-İş Başkanı Burhan Şahin TSİP'le ilişkili isimlerdir.[53] Gıda-İş Genel Başkanı Kemal Nebioğlu, Sosyalist Parti'nin kurucularındandır.[54] 1975 yılında kurulan yeni TİP'in 50 kurucusu içinde DİSK'e bağlı sendikalarda görev yapan, 3'ü genel başkan olmak üzere toplam 11 sendikacı bulunmaktadır.[55]

DİSK'in 21-24 Mayıs 1975 tarihlerinde gerçekleşen 5. Genel Kurulu'yla birlikte Türkiye Komünist Partisi (TKP), DİSK bürokrasisi içinde etkinlik kazanmaya başlar. Daha önce

---

52 Güzel, sf. 241

53 1970'lerde Türkiye Solu, Vehbi Ersan, sf.77

54 Ersan, 89

55 Ersan, sf 92

anlattığımız üzere, 1970'lerden itibaren DİSK bütünüyle devlet kontrolünde bir konfederasyona dönüşmüş ve bunun sonucu olarak CHP ile arasındaki ilişki kurumsal bir nitelik kazanmıştır. Buna karşın TİP, TSİP ve SDP gibi SSCB çizgisindeki sosyalist örgütler DİSK bürokrasisi içinde hâkimiyet sağlamaktadır. Kemal Türkler bunun önüne geçmek için Berlin'de yaşayan eski bir TİP'li olan İbrahim Güzelce'yi DİSK Genel Sekreterliği'ne aday gösterir. İbrahim Güzelce ise TKP'nin yurt içi ve yurt dışı koordinasyonunu üstlenmiş olan Aydın Meriç'i yardımcısı olarak atar. Bu sayede çok sayıda TKP'li DİSK'te basın, eğitim, örgütlenme uzmanlığı gibi konumlara atanır. (56) Bu DİSK'in CHP'ye yönelik tutumuyla bir çelişki yaratmaz. Zira TKP 1974'ten itibaren Milliyetçi Cephe'ye (MC) karşı "halktan yana bir güç" olarak tanımladığı CHP'yi desteklemektedir. TKP'nin merkezi yayın organı Atılım'ın 1974 Mart ayında çıkan üçüncü sayısında CHP'nin MSP ile kurduğu koalisyon hükümeti için "Halk yığınları halkçı bir programı uygulamak isteyen bir hükümete gereken zamanı vermekten yanadır" ifadelerine yer verilir. TKP 1977 seçimlerinde CHP'yi aktif biçimde destekler. Atılım'ın Mayıs 1977 tarihli sayısında, TKP'nin CHP'ye oy verme çağrısını eleştirenlere "CHP'ye oy verilmesi çağrısını eleştirmek, goşist, 'solcu' bir gevezelikten öteye geçmez" cevabı verilmiştir.(57)

Ancak TKP'nin DİSK'ten tasfiye edilmesi de uzun sürmez. Sınıf hareketi giderek büyümektedir. 1 Mayıs 1977'de İstanbul'un nüfusunun 4 milyon olduğu bir tarihte, Taksim'de gerçekleştirilen mitinge 500 bin kişi katılmıştır. DİSK içinde, TKP gibi reformist ve sınıf işbirlikçisi de olsa sosyalist sıfatı

---

[56] Ersan, 129, 130

[57] Ersan, sf. 127

taşıyan gruplara artık yer yoktur. Bugün olduğu gibi o tarihte de resmi kurumsal sol, diğer bürokratlarla işbirliği ve kulis yaparak DİSK'e girmek, orada koltuk kazanarak başarı elde etmek gayesindedir ama bugün olduğu gibi o zaman da başarısız olmuşlardır. Kulisle gelen her zamanki gibi kulisle gitmiş, DİSK'in 22-29 Aralık 1977 tarihli 6. Genel Kurulu TKP'lilerin etkisinin büyük ölçüde kırılmasıyla sonuçlanmıştır.([58])

Devlet ve sermaye kontrolündeki Türk-İş'e alternatif olma iddiasıyla kurulan DİSK'in bu tarihten sonraki pozisyonu bu iddianın artık şekilsel olarak dahi sürdürülmediğini göstermektedir. 6. Genel Kurul'da DİSK Genel Başkanı seçilen Abdullah Baştürk, 1976 yılına kadar Türk-İş'e bağlı olan Türkiye Genel Hizmetler İşçileri Sendikası'nın (Genel-İş) kurucularındandır. Baştürk, Kasım 1962'de yapılan genel kurulda Genel-İş'in genel başkanlığına, 1964'te Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu Yönetim Kurulu üyeliğine seçilir. Baştürk 1969'da CHP'den Yozgat milletvekilliğine, 1973 seçimlerinde yine CHP'den İstanbul milletvekilliğine seçilir. ([59])

Sınıf hareketi radikalleşir ve buna paralel olarak devletin saldırıları yoğunlaşırken, DİSK mücadele örgütü olma iddiasını tümüyle yitirirken, işçi kitlelerini harekete geçirebilen bir güç olmaktan da çok uzaklaşır. Örneğin 1 Mayıs 1978'de İstanbul'da gerçekleşen mitinge DİSK'ten ziyade TKP, Dev Yol ve Dev Sol başta olmak üzere politik örgütler damgasını vurmuştu. ([60]) Devam eden dönemde TKP'nin etkili olduğu Maden-İş, Bank-Sen ve Baysen ile Devrimci Yol'un etkili

[58] Ersan sf. 136

[59] https://tr.wikipedia.org/wiki/Abdullah_Baştürk

[60] DİSK Tarihi, efsane mi gerçek mi?, Canan Koç, Yıldırım Koç, sf 474

olduğu Yeraltı Maden-İş sendikaları ile DİSK yönetimi arasında ayrışma giderek belirginleşti. Nihayetinde bu dört sendika DİSK Onur Kurulu tarafından 15 Mart 1979 tarihinde ihraç edildi. Yine bu sendikaların bazı yöneticileri DİSK'ten kesin olarak ihraç edilirken, aralarında Kemal Türkler'in de yer aldığı çok sayıda yöneticinin değişen sürelerle ihracına karar verildi. ([61])

Bu ihraçlar DİSK'in tümüyle CHP kontrolüne girdiğinin göstergesidir. Bu tarihten sonra CHP'yi destekliyor olmalarına rağmen TKP'liler ve diğer sosyalistlerin DİSK içinde varlık imkânı kalmamıştır. 12 Eylül 1980 askeri darbesine kadar işçi mücadeleleri büyüyerek ve radikalleşerek devam etmiştir. DİSK'e bağlı sendikalar dönemin radikal politik atmosferinin etkisiyle çeşitli eylemler gerçekleştirdilerse de bu yükselişte DİSK'in olumlu bir rolünden söz edilmesi mümkün değildir. Bu dönemdeki en radikal işçi mücadelelerinden biri olan TARİŞ Tarım Satış Kooperatifleri'nde olduğu gibi DİSK, mücadelenin önüne geçen bir rol üstlenmiştir.

En parlak ve mücadeleci dönemi olarak tanımlanan 1967-1980 arasında da DİSK'in temel rolünün işçi sınıfını kontrol altına almak olduğunu görüyoruz. Bu dönemde işçi mücadelelerindeki radikalleşmeye karşın DİSK'in düzen içi rolü giderek daha da belirgin hale gelmiştir. Nihayetinde 12 Eylül geldiğinde darbeye karşı direnmek gündem dahi olmamıştır. Daha önce vurguladığımız gibi bu DİSK'e özel bir durum değil, sendikaların tarihsel pozisyonu ile ilgilidir. Bu tespit, bu çalışma kapsamında ele aldığımız kolektif işçi mücadelelerinde sendikaların olumsuz rolünün, birer istisna olmadığını ve günümüz sendikacılarının 'hatalı tutumları',

[61] Koç-Koç, sf 516

'ihanetçiliği', 'beceriksizliği' ya da 'korkaklığı' ile ilgisi bulunmadığını görmemizi sağlayacaktır.

2. BÖLÜM
GREIF İŞGAL VE GREVİ

Greif'te sonun başlangıcı: 10 Nisan 2014'ün ilk saatleri

Bir arkadaşının hafifçe dürtmesiyle gözlerini açtı. Engin, bitmek bilmeyen koşuşturmayla geçen bir başka günün ardından yere serili yataklardan birinde uyuyakalalı daha birkaç saat olmuştu. Yine de şoke olmadı, bekliyordu uyandırılmayı ama kendine gelemedi hemen. Arkadaşının "Hadımköy'de çok ciddi bir hareketlilik var" sözleri uykusunun bütünüyle dağılmasına yetti. "Sayısız polis otobüsü, zırhlı araç, iş makinası filan varmış" diye heyecanla devam etti arkadaşı. Belli ki bir saldırı hazırlığı vardı. Zaten son günlerde yaşanan gelişmeler nedeniyle polisin yakın zamanda fabrikaya müdahale etmesini bekliyorlardı. Bu nedenle birkaç gündür görevlendirdikleri arkadaşları arabayla fabrika civarını ve Hadımköy merkezini dolaşıyor, bir hareketlilik olup olmadığını kontrol ediyorlardı. Tanıkdıkları bir kepçe operatöründen o gece operasyon olabileceği haberini almaları üzerine

kontrolleri sıkılaştırmışlardı. Nihayetinde Hadımköy merkezinde dolaşan arkadaşları gece yarısına doğru bir polis hareketliliği olduğunu görmüş ve hemen fabrikadakilere haber vermişti.

Engin hızla yatağından kalktı, toparlanıp bahçeye çıktı. Önceden aldıkları karar doğrultusunda, o an fabrikada olanların bir kısmı bahçede, bir kısmı fabrikanın içinde beklemeye başladı. Direnişin başlarında, çok daha kalabalık oldukları ilk dönemde daha farklı bir plan yapmışlardı ama direnişi sürdüren işçiler ve bir grup destekçinin o geceki mevcudu yüz kişiyi ancak buluyordu. Arabası olanlar fabrikanın giriş kısmına arabalarını çekmişler, fabrikanın giriş kapısına forkliftle hammaddeleri yığmışlardı. Havanın aydınlanmasına birkaç saat kalmıştı ama fabrikadaki herkes ayaktaydı.

Saatler ilerledi. Önce fabrikanın karşı tarafından, Arnavutköy'e giden yoldan bir TOMA geçti. Kısa bir süre sonra ters yönden, fabrikadan bakınca solda kalan yoldan bir polis aracının ışıkları göründü. Geldikleri yön yüksekte kaldığı için ilk başta kaç aracın geldiği anlaşılmıyordu. Farlarını ve çakarlarını yakmış ama neredeyse çıt çıkarmadan yokuştan yavaş yavaş inen konvoyun ardı arkası kesilmiyordu. İş makinaları, itfaiye araçları, ambulanslar, TOMA'lar ve sayısız polis aracı... Fabrikadaki direnişçi işçiler böyle büyük bir polis yığınağı karşısında şaşkına dönmüşlerdi. İlla duymak isteyen için çok ses vardı elbette ama az sonra kopacak gürültüyü düşününce, sanki ortalıkta çıt çıkmıyordu. Yaklaştıkça sesleri iyice belirginleşen araç motorlarının sesi, fabrikada fısıltı gibi dalgalanan konuşmaların içinde boğuluyordu. "Yok, burası değil herhalde", "Bunlar başka bir yere mi gidiyor acaba?",

"Bir yerde bir şey mi oldu?", "Bu kadar şeyin buraya gelmesi ne alaka?"

Gergin bekleyişi işçilerin çaldığı uyarı sireni bozdu. Hemen ardından polis araçları fabrikanın önünde durdu. Operasyon başlamıştı. Engin ve birkaç arkadaşı barikatın üstüne çıktı, polisle karşı karşıyaydılar artık. Engin var gücüyle polise seslendi: "Biz burada haklı bir direniş veriyoruz. Biz emeğimiz için mücadele ediyoruz. Bu saldırı hukuksuzdur. Operasyon yaparsanız meydana gelecek zararın da, işçilerin başına gelecek herhangi bir olayın da sorumlusu siz olacaksınız." Konuşmasının ardından bir an durdu. Elbette polisler sözlerine kulak asmamıştı. İçeri girmek için son hazırlıklarını yapıyorlardı. Artık yapacak bir şey kalmamıştı, durum elverdiğince ajitasyona devam etmeye karar verdi: "Biz işçiyiz, siz patronların bekçiliğini yapıyorsunuz. Haklı mücadelemizi hiçbir güç yenemez."

Başlangıcın öncesi

Politik bir azınlığın iradeci bir eyleminin ya da sendikal mekanizmalarla alınmış bir kararın neticesi değil, koşulların uygun olmasının yanı sıra bir grup sosyalist işçinin bilinçli eylem ve planlarının etki ettiği sürecin son anıydı o gece. Geniş bir işçi grubunun öfkesi, küçük ve bilinçli bir işçi grubu tarafından körüklenerek örgütlenmiş ve patlamıştı. Sonuç olarak Türkiye'de yıllardır örneğine pek rastlanmayan sendika dışı bir fiili grev gerçekleşmişti.

15-16 Haziran 1970 Direnişi, 1989 Bahar Eylemleri, 1991 Zonguldak Madenci Yürüyüşü ve 2010 TEKEL Direnişi gibi istisnaları bir yana koyarsak, işçi eylemleri daha çok sembolik

ve hedefine ulaşmayan kapı önü eylemlerinden, basın açıklamalarından ibaretti. 2000'li yıllar boyunca sendikaların aldığı grev kararları olsa da, bunların bir kısmı (yetkisini kaybetmemesi gibi sebeplerle) kâğıt üzerinde kalmış, bir kısmı da (2003-Petlas/ Petrol-İş Sendikası, 2005-Erdemir Madeni/ Türkiye Maden-İş Sendikası, 2014- Şişecam'a bağlı fabrikalar/Kristal-İş, 2015- yetkili olduğu MESS üyesi işyerleri/ Birleşik Metal-İş vb.) Bakanlar Kurulu kararıyla ertelenmişti. Petrol-İş sendikasının 2006 yılında başlayıp bir yıldan uzun süren Novamed grevi, Türkiye Gazeteciler Sendikası'nın 2008 yılındaki ATV-Sabah grevi, Tek Gıda-İş Sendikası'nın 2013 yılındaki Çaykur grevi ve Hava-İş Sendikası'nın 2013 yılındaki Türk Hava Yolları grevi gibi uygulamaya sokulan istisnai sendikal grevlerde de katılım sembolik düzeyde kalmıştı.

Ancak Greif işgal ve grevi, Gezi direnişi gibi Türkiye'de benzeri olmayan bir toplumsal kalkışmanın ve küçük bir örnek de olsa, Türkiye işçi hareketi tarihinde nadir görülen örneklerden diyebileceğimiz Kazova İşgali gibi bir deneyimin yaşandığı dönemde gerçekleşmişti. Öte yandan Gezi sonrasında ortaya çıkan mahalle forumları ve işgal evleri gibi deneyim ve pratikler, Türkiye'deki kurumsalcı, resmi sol geleneği aşan bir örgütlenme ve mücadele anlayışının emareleri olarak aynı dönemde ortaya çıkıyordu.

Diğer yandan Gezi direnişi sonrası hareket dağılmış, hareket içerisinde yer almış örgütlü güçlerin önemli bir kısmıysa 31 Mart 2014'te gerçekleşecek olan seçimler üzerinden parlamenter siyaseti takip eder vaziyete gelmişlerdi. İşte böyle bir dönemde, toplam 1500 işçinin çalıştığı Greif fabrikasında 'ana akımdan' ayrışan bir mücadele ortaya çıkmıştı. Gezi içerisinde yer almış kitleler seçim siyaseti üzerinden bölünürken,

birbirinden çok farklı siyasal eğilimlere sahip olan Greif işçileri sınıf mücadelesi içinde birleşiyor ve bunu Gezi'yle ortaya çıkan fiili mücadele vurgusunu sahiplenerek, hedefe dönük doğrudan eylemle gerçekleştiriyorlardı. Grief, tüm bu özelliklerinden ötürü Türkiye'de alışılagelenin dışında bir işyeri mücadelesi örneği arz ediyordu. Yalnızca dar anlamıyla bir ekonomik mücadele değildi ve politik etki alanı işyerini aşıyordu.

Bu deneyimin ortaya çıkmasında birçok faktörün yanı sıra koşulların etkisi belirleyiciydi. Her şeyden önce, aynı politik çevreden birbirini tanıyan dört sosyalist işçinin birlikte işe başladıkları Hadımköy'deki Greif fabrikasının şartları ve işçi profili bir işyeri örgütlenmesi için son derece uygundu. Aynı şekilde, örgütlenmenin başladığı dönemdeki toplumsal tansiyon Gezi direnişini ortaya çıkaracak kadar yüksekti ve Gezi'nin yarattığı toplumsal dinamizmin Greif direnişinde önemli bir etkisi vardı. Her ne kadar böyle elverişli bir zemin söz konusu olsa da, olasılıkların gerçekleşmesi için onları görenlere ve onlar için çabalayanlara ihtiyaç vardır. Dolayısıyla az sayıda militanla da olsa, öncesinde birçok işyerinde örgütlenmeye çalışmış bir politik gruba mensup işçiler mücadele etmese muhtemelen bunların hiçbiri olmazdı.

Engin, Orhan, Oktay ve Binali birbirlerini Esenyurt İşçi Kültür Evi'nden tanıyorlardı.([62]) Engin, Erzincan'ın Tercan

[62] İşçi Kültür Evleri kendi deyimleriyle, "bulunduğu her alanda işçi sınıfının iktidar mücadelesinde kendi cephesinden sınıfın devrimci sanatını yaratma ve kültürel alanda bir mev isi olma" iddiasıyla kurulmuştur.
(https://issuu.com/hasanozturk1/docs/_____i_k__lt__r_evleri_ekse n_yay__) Türkiye'nin farklı birçok yerinde bulunan İşçi Kültür Evleri,

ilçesinde dünyaya gelmişti. Engin dışındakiler, Ardahan Damallıydılar ama tanışıklıkları hemşerilik üzerine kurulu değildi. Esenyurt ilçesi Ardahan'dan, özellikle de Damal ilçesinden uzun yıllardır yoğun göç alıyordu ve neredeyse tamamı Alevi olan Damallılar arasında sosyalist düşünce kolaylıkla karşılık bulabilmişti. Hepsinin işe ihtiyacı olmakla beraber, asıl amaçları bir fabrikaya girip örgütlenmekti. "İşe başvurduğumuz zaman dördümüz de işsizdik aslında. Dördümüz de aynı kuruma gidip geliyoruz, bir bağımız var, politik bağımız var, sosyal bağımız var. 'Gidelim bir fabrikayı örgütleyelim. Birlikte çalışalım' diyorduk." Orhan Purhan, iş arama süreçlerini böyle anlatıyor ve ekliyor: "Engin daha öncesinde hizmet sektöründe çalışıyordu. Fabrika deneyimi yoktu. Fabrikada çalışıp örgütlenmeye çok hevesliydi. Bizi motive eden de Engin'in bu hevesiydi aslında." Dört arkadaşın birlikte iş aramasının ve aynı yere girmesinin nedeni buydu. "Kurum etrafından yıllardır bir araya gelen insanlardık. Sınıf örgütlülüğünden, sendikalaşmadan bahseden ve bunu bir yerde pratiğe dönüştürmek hevesinde olan arkadaşlardık hepimiz."

Verilen kararın ardından başvurabilecekleri işyerlerinin bir listesini oluşturdular. Bir arabayla yola çıkıp sırasıyla Kıraç'taki Altınbaş Fabrikası'na, Hadımköy'deki Haribo Şeker Fabrikası'na ve Esenyurt'taki Nitto Bento Bant Fabrikası'na başvuru yaptılar. Altınbaş ve Nitto Bento'dan, form doldurmalarının

---

Bağımsız Devrimci Sınıf Platformu (BDSP) isimli demokratik kitle örgütü bünyesinde yer almaktadır. Kendilerini sınıf devrimcisi olarak tanımlayan bu Leninist örgütlenme tarafından Kızıl Bayrak isimli gazete çıkarılmaktadır. Çalışmanın genelinde bu örgütlenmeden bahsederken BDSP ifadesini kullanacağız.

ardından "Size daha sonra bilgi vereceğiz" diyerek gönderildiler. Haribo'da kabul edilmelerine rağmen fabrika kapısında grev pankartı asılı olduğunu görünce işe girmemeyi tercih ettiler. Aslında gerçek bir grev söz konusu değildi. Haribo Fabrikası'nda Tek Gıda-İş Sendikası yetkiliydi ve Aralık 2011'den beri sürmekte olan toplu sözleşme görüşmelerinde sendika ve patron arasında uzlaşma sağlanamamıştı. Resmi arabulucu sürecinde de bir gelişme kaydedilememesi üzerine Tek Gıda-İş 2 Temmuz 2012 tarihinde işyerinde grev ilan etmişti.([63]) 15 Ağustos'ta grev resmi olarak uygulanmaya başlandı, "Bu işyerinde grev vardır" yazılı bir pankart fabrika kapısına asıldı. Ancak şirket yöneticileri fabrikaya noter getirtmiş ve sendika üyesi işçileri zorla sendikadan istifa ettirmişti. Sendika resmi olarak hâlâ fabrikada yetkiliydi, yasal zorunluluk gereği grev pankartı sendika tarafından fabrika kapısına asılmıştı ama çoktan sendikadan istifa etmiş olan işçiler greve çıkamamıştı.([64]) Hiç üyesi olmamasına rağmen sendika yetkisi devam ettiği için pankart aylarca fabrika kapısında asılı kalmaya devam etti.

Bu dörtlünün işe girmekten vazgeçmesine neden olan "grev pankartı", Türkiye'de sendikaların durumunun ve işlevinin bir resmidir. Yakın tarihe bakacak olursak, özellikle 90'lardan sonra sendikaların aldığı grev kararlarının bir bölümü kâğıt üzerinde kalmış, bir bölümüyse Bakanlar Kurulu veya Cumhurbaşkanlığı kararlarıyla yasaklanmıştır. Hayata geçen az sayıda grev ise katılımın zayıflığı nedeniyle etkisiz olmuştur. Sendikalar zorunlu olmadıkça grev kararı almak

[63] https://www.evrensel.net/haber/32036/pamir-gidada-grev-karari-alindi

[64] https://www.kizilbayrak45.net/arsiv/hariboda-orgutsuz-grev

istemez. Ne de olsa grev sendikalar için hem mali yük hem de efor harcamak demektir. Ama eğer toplu iş sözleşmesi uzlaşmazlıkla sonuçlanırsa, sendika grev kararı almak zorundadır, yoksa yetkisini kaybeder. Bu da o işyerindeki üyelerini –ve asıl önemlisi aidatları- tümüyle yitirmesi anlamına gelir. Haribo'da olan da budur. Toplu iş görüşmelerinin uzlaşmazlıkla sonuçlanması sonucu sendika yetkisini kaybetmemek için grev kararı almak zorunda kalmışsa da işyerindeki işçiler örgütlü değildir ve bunun farkında olan patron o zamana kadar önlemini çoktan almış ve grev sadece kâğıt üzerinde hayata geçmiştir. Nihayetinde aradan yıllar geçmiş, uzun yasal süreçlerin, patron ile sendika arasındaki sayısını muhtemelen kendilerinin de unuttuğu gizli ve açık görüşmelerin ardından, 1 Mart 2016 tarihinde toplu iş sözleşmesi imzalanmıştır. Tek Gıda-İş'in "çalışma barışı açısından önemli bir adım" olarak tanımladığı bu anlaşmayla ilgili açıklamasında "Haribo'da yeniden sendikalı çalışmanın önünü açan işçilere ve bu sürecin sağlıklı bir şekilde sonlanması için çaba gösteren işveren vekillerine, Tek Gıda-İş Sendikası olarak teşekkür ediyoruz" ifadelerine yer verilmiştir.([65]) Sendikanın işçilere teşekkürünün asıl nedeniyse işten atılan iki arkadaşlarının geri alınması için gerçekleştirdikleri fiili grevi sonlandırmaları ve patronla anlaşmaya razı olmalarıdır.([66]) Patron işçilerin fiili grevi nedeniyle geri adım atmak zorunda hissetmiş, nihayetinde sendika devreye girerek iki tarafı uzlaştırmıştır. İki sene sonra, 14 Mart 2018 tarihine gelindiğinde, sendika yeni toplu iş sözleşmesiyle ilgili "HARİBO İLE ŞEKER GİBİ SÖZLEŞME" başlıklı bir açıklama yayınlayacak, ancak bu sefer işçilerin

[65] http://www.tekgida.org.tr/Oku/11720/Hariboda-Mutlu-Son

[66] https://uidder.org/haribo_iscileri_kazandi.htm

mücadelesine değinme gereği bile duymayacak, "Görüşmelerin anlaşmayla sonuçlanması için iyi niyetli ve barışçıl yaklaşım gösteren işveren yetkililerine" teşekkür etmekle yetinecektir.([67])

Ortada grev yoktur ama Engin, Orhan, Oktay ve Binali grev olduğunu düşünerek Haribo'dan ayrılırlar ve aynı günün sonunda Greif'in Hadımköy'deki fabrikasına gelirler. Çirkin bir fabrikanın girişinde birbirlerini tanıdıklarını belli etmemeye çalışarak bir saat beklemek oldukça sıkıcıdır. Bir amaçları olmasa, öncesinde kötü geçen üç iş başvurusunun ardından bu kadar beklemeyip çoktan çıkıp gideceklerdir muhtemelen ama amaçları onları ayakta tutmuştur. Fabrikada çalışan arkadaşlarından duyduklan kadarıyla Hadımköy'deki Greif isimli fabrikada yüzlerce işçi kötü koşullarda çalışmaktadır. Dört sosyalist işçi burayı örgütleyebilecekleri bir fabrika olarak ele almaktadır. Ancak kavgaya niyetlendikleri Greif denen canavarın kim olduğunu çok da bildikleri söylenemez.

Daha daha öncesi

Bu canavarın doğumu 19. yüzyılın ortalarına tarihlenmiştir. "Yeni bir yaşam" umuduyla ABD'ye gelmiş genç William Greif'in yolu Hollandalı bir göçmen olan Albert Vanderwyst ile Ohio'da kesişir. William Almanya'dan yola çıkarak Ohio'ya yerleşen Vincent Greif ve Mary E. Mayer'ın dört çocuğundan biridir. Albert ise dünyaya geldiği Hollanda'nın Belçika sınırında bulunan eyaletlerinden Kuzey Brabant'tan yola çıkarak 25 Mayıs 1850'de New York'a gelmiş, bir süre sonra

[67] http://www.tekgida.org.tr/Oku/14575/Haribo-Ile-Seker-Gibi-Sozlesme

ise Ohio'nun Cleveland şehrine yerleşmiştir. 1861 yılında başlayan Amerikan İç Savaşı'nda Birlik yanlılarının tarafında savaşa katılan Albert, iç savaş sonrası yıllarda ciddi bir sermaye birikimi elde eder. O dönem Cleveland'ın en büyük dördüncü endüstriyel ürünü olan fıçı üretiminin yanı sıra, un, meyve gibi ürünlerin ticaretini yapan Salisbury, Phiel & Vanderwyst isimli firmanın da ortağı olan Albert 1877 yılında William ile birlikte Vanderwyst & Greif Fıçıcılık şirketini kurar. 52 yaşındaki deneyimli ortağı Albert'ın aksine, şirket kurulduğu sırada William henüz 22 yaşındadır. William Greif, Albert'ın şirketin kurulduğu yılda doğan oğlu Charles William Vanderwyst'ın vaftiz babası olmuştur ve bu vesileyle iki aile arasındaki ilişki iyice pekişir. Albert'ın 1882'deki ölümü sonrasında genç William, Albert'tan eşi Charity'ye miras kalan hisseleri satın alır ve kardeşlerini ortaklığa davet ederek şirketin adını Greif Brothers Cooperage Co. olarak değiştirir.

İki göçmenin ortaklığı "Amerikan rüyası" olarak pazarlanan bireysel girişim örneklerinin klasik bir örneğidir. Gerçekten de ahşap fıçı ve varil imalatıyla başlayan bu girişim, gelişmekte olan kapitalist pazarda ciddi bir 'başarı' elde eder. Ancak biraz yakından bakınca, bunun bir kişisel başarıdan fazlası olduğu görülecektir. Albert Vanderwyst iç savaş sonrasında elde ettiği ilkel sermaye birikimini doğru araçlarla değerlendirmiş, William Greif ise ortağının ölümü sonrası kardeşleriyle birlikte tüm şirkete sahip olmuştur. Şirketin iç savaş sonrasında ihtiyaç duyulan malların taşınması için gerekli olan ahşap fıçı ve varil imalatı işine girişmesi, gelişmekte olan ABD kapitalizminde önemli bir ihtiyacı karşılar. Ohio'da kurulan Greif Brothers Cooperage zamanla genişler, ABD'nin ardından başka ülkelerde de fabrikalar açmaya

başlar. Elbette tüm benzerleri gibi bu da bir "kapitalist başarı" örneğidir, yüzlerce işçinin yoksulluk, sefalet ve direniş öyküleriyle örülmüş bir kapitalist sömürü örneği...([68])

1900'lü yılların başlarından itibaren ABD'de sermaye özellikle Kuzey bölgelerinde yoğunlaşırken ülkenin tamamında olduğu gibi Ohio'da da endüstri geliştikçe sınıf mücadelesi de keskinleşiyordu. ABD İşgücü İstatistikleri Bürosu'nun kayıtlarına göre, 1881-1905 yılları arasında ABD'de dokuz buçuk milyon işçinin dahil olduğu 38.303 grev gerçekleşmişti. Aynı dönem aralığında Ohio'da 600 binden fazla işçinin katıldığı 2680 grevden söz ediliyordu. Özellikle 1900'lü yıllara yaklaştıkça sayıları artan ve daha fazla işçinin dahil olmaya başladığı bu grevlerin %69'u sendikalar tarafından örgütlenen, %31'i ise sendika dışı grevlerdi.([69])

1900'lerin ilk çeyreğinde grevler artarak devam eder, I. Dünya Savaşı sonrasındaysa en üst seviyeye çıkar. 1916 yılında 1.599.917 işçinin dahil olduğu 3789 grev, 1917 yılında 1.227.254 işçinin dahil olduğu 4450 grev, 1918 yılında 1.239.989 işçinin dahil olduğu 3353 grev ve nihayetinde 1919 yılında 4.160.348 işçinin dahil olduğu 3630 grev gerçekleşir. Bunların çok önemli bir bölümü sendika kararıyla gerçekleşen grevlerdir.([70]) Bu dört yıl içerisinde Ohio'da da binin üzerinde grev gerçekleşmiştir.([71]) Almanya göçmeni Greif ailesi de bu mücadelenin

---

[68] http://www.vanwijst.com/genealogy/greif.html, http://www.vanwijst.com/genealogy/thomas.html#charity, http://www.vanwijst.com/genealogy/albert.html, http://www.vanwijst.com/genealogy/charles.html

[69] *Strikes in the United States, 1880-1936: Bulletin of the United States Bureau of Labor Statistics, sf 31,32*

[70] *Strikes in the United States, 1880-1936*, sf. 39

tam ortasındadır. Ailenin bir başka üyesi olan Leonard Greif tarafından Ohio'ya 600 km mesafedeki Maryland eyaletine bağlı Baltimore'da kurulmuş olan L. Greif & Brothers isimli giyim fabrikası mücadelenin en keskin anlarından birinin sahnesi olacaktır.

Başkent Washington DC'ye yakınlığının da etkisiyle, halen ABD'nin önemli limanlarından biri olan Baltimore, 1900'lerin başında, ABD'nin en büyük 6. şehridir. Erkek giyim üretiminde ulusal düzeyde dördüncü sıradadır. Yarısından fazlası kadın on binden fazla işçi, yılda yaklaşık 17 milyon dolar değerinde kıyafet üretmektedir. Pek çok büyük giyim üreticisi ardı ardına, binlerce işçinin çalıştığı devasa fabrikalar inşa etmektedir.([72])

Baltimore 1877 Demiryolları grevi gibi önemli işçi mücadelelerinin yaşanmış olduğu bir işçi şehridir. Baltimore Demiryolları grevi, "Uzun Depresyon" olarak adlandırılan, kapitalizmin ilk uluslararası yapısal krizi sonucunda patlak veren "1877 Büyük Demiryolu Grevi" olarak adlandırılan mücadelenin bir parçasıdır. 1877 yılında Baltimore ve Ohio demiryolu işçilerinin ücretlerinde bir yıl içerisinde üçüncü defa kesintiye gidilmesinin ardından, 16 Temmuz'da Batı Virginia'daki Martinsburg'da grev patlak verir. Grev hızla New York, Pennsylvania ve Maryland'e ve bir süre sonra da Illinois ve Missouri'ye yayılır. Tam anlamıyla bir kitle grevi yaşanmakta ve kontrol edilememektedir. 1871 Paris komünü, gerek işçi sınıfının gerekse kapitalistlerin hafızasında henüz tazedir ve burjuvazi benzer bir sürecin yaşanmasından korkmaktadır.

[71] *Strikes in the United States, 1880-1936*, sf. 37

[72] Making The Amalgamated, Jo Ann E. Argersinger, sf. 28

Bu koşullarda 69 gün devam eden ve toplamda yüz bin civarında işçinin katıldığı bu grev, devlet destekli sivil çeteler, Ulusal Muhafızlar ve federal birlikler tarafından kanlı biçimde bastırılır, toplamda 100 civarında insan yaşamını yitirir. ([73])

Baltimore Ohio demiryolu hattında çalışan işçiler de 16 Temmuz'da greve gider. 20 Temmuz'da grevci işçiler ve Maryland Ulusal Muhafız Birlikleri arasında çatışmalar patlak verir. 22 Temmuz'a kadar süren çatışmalarda 10 ila 22 arasında kişi hayatını kaybeder, 150'den fazla kişi yaralanır ve onlarcası tutuklanır. ([74])

Baltimore, devam eden yıllarda da sayısız işçi eylemine sahne olur. Konfeksiyon endüstrisinin çok gelişmiş olduğu şehirde, özellikle 1880'li yıllardan itibaren konfeksiyon işçileri tarafından irili ufaklı birçok grev yapılır. 1892 yılının Temmuz ayında farklı işyelerinde çalışan Birleşik Konfeksiyon İşçileri (United Garment Workers-UGW) üyesi bin civarında giyim işçisi on saatlik iş günü ve haftalık ödeme talebiyle greve çıkar. Aylar süren grev sonunda yalnızca birkaç küçük atölyede kazanım elde edilir. Ancak bu grev 1914 yılında Birleştirilmiş Giyim İşçileri'nin (Amalgamated Clothing Workers- ACW) kurulmasıyla sonuçlanacak olan sendika içi çatışmalara yol açar. ([75])

---

[73] https://www.washingtonpost.com/news/retropolis/wp/2017/09/03/labor-days-radical-roots-how-a-worker-revolt-on-the-bo-railroad-almost-became-a-revolution/
https://en.wikipedia.org/wiki/Great_Railroad_Strike_of_1877
https://ozgurlukdunyasi.org/arsiv/323-sayi-106/1155-abd-isci-ve-sosyalist-hareketinin-kisa-tarihcesi

[74] https://en.wikipedia.org/wiki/Baltimore_railroad_strike_of_1877

[75] Making The Amalgamated, Jo Ann E. Argersinger, sf. 20,21,22

1900'lü yıllara gelindiğinde Baltimore'un ABD giyim pazarındaki yeri daha da kritikleşmiştir. Her geçen gün küçük atölyeler kapanırken, yüzlerce işçinin çalıştığı devasa fabrikalar açılmaktadır. UGW küçük atölyelerde, çoğunluğu erkeklerden oluşan, vasıflı ve görece imtiyazlı işçilerin sendikası haline gelmiştir. ABD'ye yeni gelen vasıfsız göçmen işçilerin çalıştığı büyük fabrikalardaysa ağır sömürü koşulları devam etmektedir. Bu fabrikalarda işçiler mücadele için kendi yollarını bulmuşlardır. Çoğunluklu kadın işçiler ön saflardadır. Henry Sonneborn'a ait olan Baltimore'un en büyük ve ABD'nin dördüncü büyük giysi fabrikasında uygulamaya konulan, mekanizasyona ve işçi çıkarmaya dayalı "yeni çalışma sistemine" karşı 1909 yılı Aralık ayında kadın işçiler kendi inisiyatifleriyle eylem gerçekleştirirler. Yine Schloss Brothers fabrikasında dört yüz kadar kadın işçi, kendilerine karşı aşağılayıcı ifadeler kullanan, küfürbaz bir ustabaşına karşı greve çıkar. Kadınların grevine ABD'ye yeni göçmüş 175 kadar İtalyan işçi de destek verir. ([76])

UGW ise çoğunluğu Doğu ve Güney Avrupa'dan gelen yeni göçmen ve kadın işçilerin başını çektiği bu mücadelelere mesafelidir. Bu tutum Baltimore konfeksiyon işçileri arasında Dünya Endüstri İşçileri'nin (Industrial Workers of the World - IWW) örgütlenme zeminini oluşturur. Burjuva basınla birlikte UGW yönetiminin cahil ve eğitimsiz diye aşağıladığı çoğu Polonya, İtalya, Litvanya gibi ülkelerden gelen, yeni kuşak yaklaşık üç bin konfeksiyon işçisi IWW'ye üye olmuştur. IWW'nin Baltimore'da hızla büyümesi karşısında UGW yönetimi ise açıkça patronların yanında tutum alır.

Baltimore'da IWW tarafından yapılan bir grev çağrısı

[76] Argersinger, sf. 34

sonrası UGW Genel Yönetim Kurulu'nun Baltimore temsilcisi Abe Gordon "Şehirdeki bir üreticiye karşı sorunun parçası olmadık ve herhangi bir sorun çıkarmak istemiyoruz. Kesinlikle halimizden memnunuz" der ve UGW'nin patronların yanında saf tutacağına dair söz verir. Ancak UGW üyesi terziler de o dönemde grevdedir ve bu tutum UGW içindeki huzursuzluğu ve farklı örgütlenme arayışlarını arttırır. (77)

L. Greif & Brothers fabrikasında çalışan işçilerin grevi tam da Baltimore'da sınıf mücadelesinin keskinleştiği bu dönemin ortasında patlak verir. [redacted] yılının Ocak ayında fabrikada çalışan işçiler greve başlar. 17 Ocak'ta işçiler, şirketin grevi kırmak için New York'taki bazı şirketlerle anlaştığı düşüncesiyle kendilerini fabrikaya kapatır. Şirketin patronu Leonard Greif bu eylemi "Bir grup yerel ajitatörün kışkırtması" olarak nitelendirmiştir. Ancak eylem özellikle kadın işçiler tarafından hızla sahiplenilir. Grevciler işyerinde sendikanın tanınmasını, çalışma saatlerinin 10 saatten 9 saate düşürülmesini ve ücretlerin artmasını talep ederler. UGW yönetimi grevcilerin heyecan verici kitlesel toplantıları sonrasında grevi gecikmeli de olsa onaylamak zorunda kalır. Ancak bu zorunlu onaya rağmen, işçilerin şehir çapında farklı işyerlerinde dayanışma grevi örgütlenmesi talepleri sendika tarafından reddedilir. Yine de farklı fabrikalarda çalışan yüzlerce işçi, Greif işçilerinin grevine destek verir.(78)

Greve katılan işçilerin önemli bir kısmının kadınlardan oluşmasının yanı sıra grevin öncülüğü de kadın işçiler

77 Argersinger, sf. 35

78 Argersinger, sf. 37

tarafından üstlenilmektedir. 39 yaşında Polonya göçmeni bir kadın olan Lena Schlossberg grevin başından itibaren doğal bir işçi önderi olarak öne çıkmıştır. Kadın işçilerin bu mücadelesi Süfrajetler ([79]) başta olmak üzere Baltimore'daki kadınlardan ciddi destek alır. Greve yönelik polis müdahalesinde gözaltına alınanlar arasında, grevci işçilerin yanı sıra Maryland'deki en güçlü Süfrajet örgütlenmelerinden biri olan Just Government League (Sadece Hükümet Ligi) üyesi kadınlar da vardır. Just Goverment League üyesi kadınlar grev süresince grevci işçiler için ciddi miktarda bağış toplayarak, ekonomik olarak da grevle dayanışma ağları kurmuşlardır.([80])

Şirket ne sendika yöneticileriyle ne de grevdeki işçi temsilcileriyle görüşmeye yanaşır. New York ve Philadelphia' dan gelen grev kırıcılarla üretimi sürdürmeye çalışır ve asayişi korumak için emekli polislerden oluşan özel bir birlik kurar. Greve yönelik polis saldırılarının ve gözaltıların ardı arkası kesilmez. Lena Schlossberg ve daha sonra AGW kurucuları arasında yer alacak olan Jacob Edelman gibi grevin ön saflarında yer alan isimler defalarca gözaltına alınır. Mart ayının ortasında polis ile grevciler ve destekçileri arasındaki çatışmalar yoğunlaşır. Polisin grevci kadın işçilerden birini zorla araca bindirmek istemesinin grevdeki diğer işçiler tarafından engellenmeye çalışılmasıyla patlak veren çatışmalar, Baltimore'da en az 20 blokluk bir bölgeyi etkisi altına alır ve üç gün boyunca devam eden bir ayaklanmaya dönüşür.

---

[79] 19. yüzyılın sonlarında Britanya ve ABD'de ortaya çıkan kadınların oy kullanma hakkı için mücadele eden kadın hareketine verilen isim. Hareket adını oy hakkı anlamına gelen "Suffrage"dan alır.

[80] The Sun, Baltimore. Sunday Morning, 2 Şubat 1913 tarihli sayısı, sf. 12

Ayaklanmada her iki taraftan da çok sayıda kişi yaralanır. ([81]) Ayaklanma devam ederken, 13 Mart'ta Eyalet İşçi Bürosu başkanı Frank White, grevde taraflar arasında arabuluculuk yapmayı önerir. Taraflar arabuluculuk önerisini kabul eder. Grevciler görüşmelerde onları temsil edecek ve içerisinde her göçmen grubundan bir üyenin olduğu bir komite oluşturur. Müzakereler uzun süre devam eder. Greif, işyerinde sendika temsilciliğinin olmasını kabul etmez ama gelecekteki anlaşmazlıkları bir işçi komitesiyle müzakere etme sözü verir. Masadaki teklife göre kazanım kabul edilebilecek tek madde haftalık çalışma saatinin 55'ten 54'e düşürülmesidir. UGW'nin bağlı olduğu Baltimore Federation of Labor (BFL) başkanı John Ferguson da görüşmelerdeki arabuluculardan biridir ve grevcilerin belirlediği komite üyelerine anlaşmayı kabul etmeleri için baskı yapmıştır. Feguson'un baskıları sonucu komite anlaşmayı kabul eder ve anlaşma bu şartlarla imzalanır. UGW bölge konseyi anlaşmayı hemen onaylar. Feguson ve UGW bürokratları anlaşmayı "işçiler adına kesin bir kazanç ve Greif firması adına liberal bir taviz" diyerek savunurlar. Yapılan kitlesel toplantılarda grevciler anlaşma şartlarıyla ilgili hayal kırıklıklarını dile getirirler ama Ferguson ve UGW bürokratları grevin devam etmesini desteklemeyi kesin olarak reddederler. Saatler süren tartışmaların sonunda, grevciler isteksizce de olsa, temsilcilerinin onayladığı şartları kabul etme taahhütlerinin arkasında durma kararı verirler. İşçilerin büyük bir kısmı kabul etmek zorunda kaldıkları bu anlaşmayı ihanet kabul eder ve UGW'nin onları sattığını ifade ederler. Daha sonra Greif işvereni anlaşmayı ihlal ederek grev liderlerini işten çıkardığında, anlaşmayı kabul etmeyi savunan işçiler de

[81] Argersinger, sf. 38

sendikayı suçlarlar. ([82]) İşte 2013 yılına gelindiğinde İstanbul'da Greif işçileri, tam yüz yıl önce, 1913 yılında Baltimore'daki Greif işçilerininkine benzeyen bir öykü yazacaklardır. Benzerlik yalnızca karşılarında mücadele ettikleri şirketin ismiyle ilgili değildir. Biraz da tesadüfen karşımıza çıkan bu tarihsel anlar, bir tarafında kapitalist sınıfın, diğer tarafında ise işçi sınıfının olduğu, dünya çapında kesintisiz biçimde devam eden bir savaşın izdüşümleridir. Bu iki tarhisel an arasındaki çarpıcı benzerlik ise, işçiler kötü çalışma koşulları karşısında militan bir iradeyle direnirken, patronun, sendikanın ve devletin grev karşısında benzer bir tutum almış olmasıdır.

İşbaşı

2013 yılının Ocak ayıdır. Dört arkadaş tüm bunlardan habersiz olarak başladıkları iş arayışlarının son durağı olan Hadımköy'deki Sunjüt fabrikasının nizamiyesinde beklemeye başlamışlardır. İş başvuru formunu doldurmuşlar, birbirlerini tanıdıklarını belli etmemeye çalışarak beklemektedirler. Engin o bekleme anını şöyle anlatıyor:

"Güvenlik toplantı olduğunu, biraz beklememiz gerektiğini söylemişti. Bir saatten fazla bekledik. Sonunda 'Yok, bunlar bizi bekletiyor, biz gidelim artık' dedik. Tam gideceğimiz esnada güvenlik arkamızdan bağırdı. O bir dönüm noktası oldu. Geri döndük, insan kaynaklarından Nevin Hanım diye bir yetkili geldi güvenlik bekleme alanına. 'Burada iş alımı var, iş mi arıyorsunuz' diye sordu. Biz de 'Evet iş arıyoruz' dedik. 'Çalışacak mısınız' dedi. 'Çalışacağız' dedik. Yine güvenlik bekleme alanında evrak listesi hazırlayıp verdi,

[82] Argersinger, sf 39

ertesi gün gelmemizi istedi. Biz de tamam dedik. Aldık evrak listelerini, gittik."

Ertesi gün evraklarını hazırlayıp işyerine giden dört arkadaş, 2013 yılının Ocak ayının 22'sinde ayaküstü yapılan toplu bir iş görüşmesinin ardından zaman kaybetmeden işbaşı yapar. "Naylon bölümü diye bir bölüme verdiler hepimizi" diye anlatmaya devam ediyor Engin. "Biz buna üzüldük. Birçok bölümden oluşan bir yer. Örgütlenme çalışması yapacağız. Her bizimizin ayrı ayrı bölümlerde olması daha avantajlı olurdu ama hepimizi aynı bölüme verdiler. Orada biraz hayal kırıklığı yaşadık ama neticede başladık işe."

İşyerini tanımak

Engin bir makinaya çırak olarak verilir, diğerlerine ise yer süpürme gibi işler verilmiştir. Fabrikaya örgütlenmek amacıyla girmişlerdir ama işe başlamadan önce fabrikaya dair bilgileri oldukça sınırlıdır. "Bizim Greif'e dönük bildiğimiz sadece orada çok ciddi sorunların olduğuydu. Orada çok büyük bir baskının, sömürünün olduğunu biliyorduk" diye anlatıyor Orhan. "Ama işe başladığımız gün yemek paydosunda yemekhaneye gittik ve bir liste gördük ki tam 24 tane taşeron firma var. Şok olduk yani. Fiziki olarak da büyük bir fabrika. İki ana binadan oluşuyor. Bu binaların alt katlarında iplik dokuma, naylon bölümleri var, üst katları da konfeksiyon olarak kullanılıyor. Konfeksiyonlarda bütün o binaları bölmüşler, böldükleri her yere başka bir taşeron ismi vermişler. O taşeronlar da kendi yakın akraba çevresini getirmiş. Fabrika içerisinde grup grup fabrikalar gibi düşünmek lazım. Yemeğe gelirken de öyle mesela. İlk Aytekin Tekstil gelir 25 kişi,

yemeklerini yer giderler. Sonra diğerleri gelir, yemeklerini yer giderler. Yemekhane büyük ama parça parça giriyor işçiler. Çünkü 1000 kişi çalışıyor ama yemekhane 200 kişilik filan. İşçilerin çok ortak yanları filan yoktu yani özellikle taşeron işçilerin, birbirini tanımıyorlardı. Ama kadrolu işçiler ve özellikle alt katlardaki işçiler arasında bir bağ vardı."

Engin karşı karşıya oldukları bu zorluk karşısında şaşırdıklarını söyler ve ne yapacakları üzerine düşünmeye başladıklarını şöyle anlatır:

"Listeyi görünce Orhan'la birbirimize baktık. Onlarca taşeron firma. Taşeron olduğunu bile bilmiyorduk. Buraya başvurmadan önce arkadaşlar yönlendirmişti bizi. Şu şu fabrikalarda örgütlenilebilir, buralar sendikasız, çalışma koşulları ağır, ücretler düşük gibi temel bilgilere sahiptik ama içeriye dair ayrıntılı bilgiye sahip değildik. Başlayınca öğrenmiş olduk. Yaklaşık 1200-1300 işçi var. Bunun sadece 500 tanesi kadrolu, diğer bütün işçiler taşeron firmalara bölünmüş durumda. Nasıl örgütlenilecek? Sadece kadrolu işçiler üzerinden mi gidilecek, yoksa taşeronları da kapsayan bir örgütlenme mi yürütülecek?"

Çoğunluğunun taşeron firma çalışanlarından oluştuğu bir fabrikada örgütlenmenin zorluğuyla o gün yüzleşirler. Ama henüz öğrenmemiş oldukları yalnızca Hadımköy'deki fabrikayı örgütlemenin yeterli olmayacağıdır.

İlerleyen zamanlarda üye olacakları resmi bir sendikayla görüşme arayışına girdiklerinde Greif'in farklı yerlerdeki 4 fabrikadan oluşan bir yapısı olduğunu, biri Sunjüt, diğeri Ünsa olmak üzere iki işletmenin olduğunu, Sunjüt bünyesinde 44 taşeron firma olduğunu öğrenirler. Çalıştıkları Hadımköy'deki

fabrika, 100 km uzaklıktaki Dudullu'da bulunan bir fabrikayla birlikte Sunjüt'e bağlıdır ve yalnızca Hadımköy'de örgütlenmeleri yetki kazanmak için yeterli değildir. Ayrıca Dudullu'daki fabrikada da onlarca taşeron firma bulunmaktadır ve bu fabrikada çalışanların çoğu da taşeron işçisidir. Taşeron firmalarda çalışan işçilerin önemli bir bölümü taşeron firma patronlarıyla akraba ya da hemşeridir ve bunun taşeron işçiler arasında örgütlenmeyi daha da zor hale getireceği açıktır. Bu bilgiler örgütlenmenin yönünü belirler. Engin ve Orhan kadrolu işçidir ve örgütlenme en azından başlangıcı itibarıyla kadrolulara dayanmak ama talepleri açısından taşeronları da kapsamak zorundadır.

Fabrikanın üzerinde koca harflerle GREIF yazsa da işe başladıkları şirket resmi olarak Sunjüt Suni Jüt Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi'dir. 1968 yılından beri faaliyette olan şirketin 2006 yılına kadar patronu Moiz Behar'dır. Moiz Behar, 1934 Trakya Pogromu sonrasında Edirne'den İstanbul'a gelmiş Yahudi Behar ailesinin mensubudur. ([83]) Moiz Behar'ın ardından şirket yönetim kurulu başkanlığı görevini 2007 yılının sonuna kadar Avram Levi, 2010 yılı Eylül ayına kadar ise Metin Levi sürdürür. Bu tarihten sonra Sunjüt'ün ABD merkezli uluslararası bir şirket olan Greif Inc. ile bağlantısı başlar. Yüz otuz yıl önce Cleveland'de temelleri atılan Greif artık ABD'den Hollanda'ya, Brezilya'dan Almanya'ya, Çin'den Hindistan'a dünyanın dört bir yanında ortak girişim şirketleri aracılığıyla fabrikaları olan uluslararası bir tekele dönüşmüştür. Greif Türkiye'ye ise ilk olarak 2001 yılında

[83] https://tr.wikipedia.org/wiki/1934_Trakya_Olayları, https://bahar-feyzan.blogspot.com/2011/07/la-furtuna.html

merkezi Hollanda'da bulunan Greif International Holding B.V. aracılığıyla girer. Bir başka Hollanda merkezli şirket olan Van Leer Packaging'in sahibi olduğu Van Leer Mimaysan Ambalaj Sanayi A.Ş'nin Gebze Organize Sanayi Bölgesi'nde üretim yapmaktadır. Greif 2001 yılında Van Leer Endüstriyel Ambalaj bölümünü satın alır. Bu satın alma Greif'in boyutunu ikiye katlar. Böylelikle Greif'in dünya çapında faaliyet gösterdiği 200'den fazla lokasyondan biri de Türkiye olur. Gebze'de bulunan şirket 2003 yılında Greif Mimaysan Ambalaj Sanayi A.Ş. unvanını alır.

Greif, 2010 yılına gelindiğinde bünyesinde yer alan ve Hollanda merkezli bir şirket olan Pinwheel Asset Holding H.V. aracılığıyla Sunjüt'ü satın alır. 30 Eylül 2010 tarihinde Metin Levi yönetim kurulu başkanlığından istifa eder ve yerine Pinwheel Asset Holding H.V'yi temsilen Hollanda'da ikamet eden ABD vatandaşı Michael Shawn Mapes seçilir. Aynı dönemde Greif adına Pinwhell Holding, Ünsa Ambalaj Sanayi ve Ticaret A.Ş'yi de satın alır. Böylece Michael Shawn Mapes Ünsa'da da yönetim kurulu başkanı olur. Sunjüt bünyesinde biri Hadımköy'de diğeri Dudullu'da olmak üzere iki fabrika, Ünsa bünyesinde ise biri Sultanbeyli'de diğeri Samandıra'da olmak üzere iki fabrika bulunmaktadır. Şirketler satın almalardan sonra da kendi isimleriyle faaliyet sürdürmeye devam ederler ama 2010 yılından itibaren gerçek patron Greif olacaktır. Fiili durumun resmi hale gelmesiyse daha sonra gerçekleşecektir. 18 Mart 2016 tarihinde ikisi de aynı şirkete ait olan Ünsa ile Sunjüt arasında birleşme sözleşmesi imzalanacak, bu sözleşme Ünsa'nın aynı tarihli genel kurul toplantısında onaylanarak birleşme resmileşecek, yine aynı tarihte şirket ana sözleşmesinde yapılan değişiklikle şirketin

unvanı Greif FPS Turkey Ambalaj Sanayi ve Ticaret A.Ş. olarak değiştirilecektir. [84]

Dört arkadaş fabrikadaki taşeron yapısını anladıklarında yaşadıkları şaşkınlığın ardından bu kez de fabrikada 12 saat üzerinden vardiyalı çalışma olduğunu öğrenerek yeni bir şok yaşamışlardır. "Bize işe başlarken 8 saat dediler. Başladığımızda 12 saat olduğunu öğrendik. Hatta geri dönmeyi düşündük çünkü 12 saat çok zor. Dışarıdaki işlerimizi de yapamayız, sosyal hayattan da kopmuş oluruz. Sonra dedik ki madem girdik, çıkmayalım, buradan belki bir şey yaparız. Öyle kaldık yani" diye aktarıyor Orhan.

Oktay bu şekilde çalışmak istemez. "Bize sadece sabah giriş, akşam çıkış saati olarak belli çalışma saatleri söylemişlerdi" diye anlatıyor çalışmak istememe nedenini Oktay. "Sonra işe başlayınca vardiya sistemi olduğunu öğrendik. Ben daha önce çalıştığım işyelerinde de hep vardiyalı çalıştığım için vardiyalı çalışmayı tercih etmiyordum. Yeni evlenmiştim o zaman. Vardiyalı çalışmaya niyetim yoktu."

Oktay bu sistemde çalışmak istemese de işe birlikte girdiği arkadaşlarıyla konuşmadan bir şey yapmak istemez. Bölüm şefine diğer arkadaşlarıyla görüşmek istediğini söyler. Oysa

[84] https://sec.report/Document/43920/000095012310084929/c05311exv10w2.htm, http://www.greif.com.tr, https://www.greif.com, https://www.researchgate.net/publication/293429429_Greif_Bros_buying_Van_Leer%27s_industrial_packaging_business, https://kou.globalpiyasa.com/tr/GreifAmbalaj/iletisim, https://www.ito.org.tr/tr adresinde yer alan İstanbul Ticaret Odası kayıtları, https://www.ticaretsicil.gov.tr adresinde yer alan Ticaret Sicil Gazetesi kayıtları

fabrikada birbirlerini tanıdıklarını belli etmemeye çalışıyorlardır. Engin aktarıyor: "Şef bize gelip 'Siz Oktay'ı tanıyor musunuz' diye sordu. 'Yok tanımıyoruz' dedik. 'Ama Oktay sizinle görüşmek istiyor. Çalışmayacakmış gece vardiyası olduğu için' deyince biz 'Allah Allah. Bizimle niye görüşmek istiyor ki? Biz tanımıyoruz Oktay'ı. Burada, iş başvurusunda tanıştık' filan diyerek geçiştirmeye çalıştık. Neyse, geldik bölümün ortasında dört kişi bir araya. Oktay'a kızdık tabii 'Sen niye böyle bir şey yapıyorsun? Biz birbirimizi tanımıyoruz diye anlaşmıştık' diye. Başka kimse yok tabii o anda yanımızda. 'Ben çalışmayacağım. Burası vardiyalıymış' dedi. Uzatmadık, 'Tamam sen bilirsin' dedik biz de."

Daha sonra Oktay insan kaynaklarına çağrılır. Herhalde işten çıkaracaklar diye düşünse de olay farklı seyreder. "Kalite kontrol bölümünde ihtiyaç var. İstersen orada çalışırsın" derler. Kalite kontrol daha önce yaptığı bir iş değildir ama almayı uygun gördüklerine göre bilmeyen bir kişinin de öğrenip yapabileceği bir iş diye düşünür ve kabul eder. Nihayetinde orada yalnızca gündüz çalışma vardır ve böylece fabrikada kalmaya devam edebilecektir. Ancak artık üretimde olmayacaktır. Ücretinde bir iyileşme olmasa da fabrikada 'beyaz yaka' olarak tanımlanan idari kadro ile birlikte ofis bölümünde çalışacaktır. Bu nedenle örgütlenmenin ilk dönemlerinde aktif biçimde çalışmanın içerisinde yer alamayacaktır.

İşe başlamalarından kısa bir süre sonra ise Binali'nin sağlık sorunları ortaya çıkar. "Binali arkadaş başladıktan hemen birkaç hafta sonra burnundan dolayı rahatsızlık yaşadı ve ameliyat olmak zorundaydı" diye anlatıyor Engin. "Biz tabii böyle bir durumda işten çıkarılacağını anladık. Yeni başlamışız, daha bir ay olmamış, rapor alacaksın, 10-15 gün işe

gelmeyeceksin. Çıkarırlar dedik. Tabii sonuçta sağlık daha önemliydi o anda da. Arkadaş ameliyat oldu. Tabii rapor alınca da çıkardılar."

Böylece naylon bölümünde iki kişi kalmışlardır. Fazla vakit kaybetmeden örgütlenme çalışmalarına girişirler. Bir yandan kendi bölümlerinde insanlarla tanışırken, diğer yandan fabrikanın diğer bölümlerinde çalışan, yaşadıkları mahalleden veya politik çevrelerden tanıdıklarıyla iletişime geçerler.

İşyerinde ilk tanışıklıklar

"Bizim fabrikanın en büyük bölümü iplik bölümüydü ve orada Ferhat diye bir arkadaşımız vardı" diye anlatıyor Orhan. "Ferhat da İşçi Kültür Evi'ne gelip giden bir arkadaştı. Ayrıca hemşerilik bağımız da vardı. Biz girdiğimizde o iki yıllık işçiydi. Meydancıydı."

Ferhat öncesinde gıda, metal, tekstil gibi çeşitli işkollarında çalışmış, 2010 yılında Greif'te işe başlamıştır. İplik bölümündeki çalışanlar tarafından oldukça sevilmektedir. Doğum yeri Bergama olsa da o da köken olarak Ardahan Damallıdır. Fakat örgütlenme çalışmalarına, hemşerilik bağı nedeniyle değil İşçi Kültür Evi'nden tanıdığı Engin ve Orhan'a duyduğu güven sayesinde, uzun bir ikna sürecine ihtiyaç duymaksızın hızla dahil olmuştur. Ferhat bu durumu şöyle ifade ediyor: "Orhan ve Engin'le İşçi Kültür Evi'nden tanışıyorduk. Ben öncesinde orada çalışıyordum, arkadaşlar da benim orada çalıştığımı biliyorlardı. Onlar fabrikaya geldikten sonra örgütlenme çalışmalarına hep birlikte başladık. Orhan'la da hemşeri olmamız tesadüf. Semtlerimiz de farklıydı."

Ferhat'la iletişim kurduktan sonra, yine önceden tanıdıkları

ve fabrikada tamirci olarak çalışan Kadir'le karşılaşırlar. "Esenyurt'tan tanıyordum Kadir'i. Dışarıda da örgütlü olduğunu biliyordum" diye anlatıyor Engin, Kadir'e dair ilk izlenimlerini. "Onu görünce bir yanıyla burada örgütlü birilerinin olmasına sevinmiş, en azından ileride belki ortak bir şeyler yaparız diye düşünmüştüm."

Ancak Kadir'le yaptıkları ilk görüşmenin sonucu bekledikleri gibi olmaz. "İlk etapta o beni tanımadı" diye anlatmaya devam ediyor Engin. "İşçilerle diyaloğuna şahit olduğumda şaşırmıştım. Örgütlü bir insan diyaloğu gibi değildi. Sonra beni tanıdı ve tavrı değişti. Hemen onunla sohbet etmeye çalıştım. O da uzun yıllardır orada çalışıyormuş. Bizim buraya örgütlenme amacıyla geldiğimizi, sendikal çalışma yürütmek istediğimizi filan söyledim. Cevabı beni şaşırtmıştı. Burada hiçbir şey olmayacağını, burada insanların bir araya gelemeyeceğini, birbirlerine güvenemeyeceğini, doğal olarak bizim de işimize bakmamızı, kendi ihtiyaçlarımız için para kazanmamız gerektiğini söylemiş, beni hayal kırıklığına uğratmıştı."

Kadir çalışmalara uzun süre dahil olmaz ama başından sonuna kadar çalışmaların içerisinde yer alacak olan Zeynel'le ekibin tanışmasını sağlar. "Kadir'i politik çevreden tanıyorduk" diye anlatıyor Orhan. "Onun aracılığıyla Zeynel'le tanıştık. Zeynel daha sonra temsilcilerden biri oldu."

Zeynel 20 yıldır fabrikada çalışan Zonguldaklı bir işçidir. Kesim bölümünde vardiya amiri konumundadır ancak kendi bölümündeki işçilerin işverenle yaşadığı sorunlarda mesai arkadaşlarının yanında durmuş, hatta onlara öncülük etmiştir. "Bizden önce de belli başlı deneyimler yaşanmış" diye anlatıyor Engin. "Erzak hakları varmış, daha sonra o erzak

hakkı kaldırılmak istenmiş. Kesim bölümünde bundan dolayı üretim durdurulmuş. Zeynel arkadaş öncülük yapmış orada."

Bir yandan farklı bölümlerden işçilerle iletişime geçmeye çalışırken, diğer yandan naylon bölümünde daha sıkı bir çalışma içerisine girerler. "Zeynel arkadaş, Kurtuluş arkadaş, Birol arkadaş... Yani böyle sağlam arkadaşlar üzerinden ilerledik. Kurtuluş ve Birol bizim bölümdendi. Böylece bir örgütlenme başlamış oldu" diye anlatıyor Engin sürecin ilerleyişini ve ekliyor: "Bir fabrika komitemiz vardı. O fabrika komitesinde Zeynel arkadaş, Kurtuluş arkadaş, Ferhat arkadaş vardı. Diğer yandan farklı bölümlerle kurduğumuz ilişkileri, ayakları üzerine oturan bölüm komitelerine dönüştürdük. O bölüm komiteleri üzerinden o kişilerin kendi bölümlerinde toplantılar ayarladığı, toplantılara giderek görüşmeler gerçekleştirdiği daha düzenli bir yapıya kavuşturduk."

Olaylar hızla gelişmektedir. Engin ve Orhan dışındakiler uzun süredir fabrikada çalışan işçilerdir. Fabrikada giderek daha fazla işçi onları tanıyıp sevmektedir. Nisan ayında fabrika komitesi adını verdikleri çekirdek kurulmuş, fabrikada birçok bölümde örgütlenme çalışmaları başlamıştır. Sürecin bu kadar hızlı ilerlemesinde naylon bölümünde yaşanan bir olay etkili olur.

Naylon bölümünün örgütlenmesi ve ilk çarpışma

Ayhan Foam 2007 yılından beri fabrikada, 2010 yılından beri de fabrikanın naylon bölümünde çalışmaktadır. O da Ardahan Damallıdır ama Orhan ve Engin'le fabrikaya girdikten sonra tanışmışlardır. Damallı birçok işçi gibi işyeri örgütlenmesi çalışmalarında başından sonuna kadar yer alır.

"Damallı 18-19 kişi vardı bildiğim, bunların 6'sı örgütlenmede aktif rol aldı ama hepsi direnişte yer aldı" diyor Orhan ve Damallı işçilerin Alevi olmalarının muhalif kimliğe sahip olmalarında etkili olduğu tespitini yapıyor.

Böylesi bir örgütlenme çalışmasında karşılıklı güven ilişkisi önemlidir. Özellikle ilk aşamalarında olabildiğince gizlilikle yürütülmesi gereken işyeri örgütlenmesi karşılıklı güveni zorunlu kılar. Bu güven de ancak asgari ortak referans noktalarına sahip olmakla sağlanabilir. Devrimci bir politik görüşü savunuyor olmak (Marksist, anarşist vb.) ve aynı örgütlenme içerisinde yer almak daha güçlü referans noktaları olmakla birlikte, bir işyeri örgütlenmesinde devrimci politik görüşleri savunanların ve hele ki aynı politik örgütün üyelerinin azınlıkta olacağı da açıktır. Öte yandan daha önce sözünü ettiğimiz ve kendini sosyalist olarak tanımlayan, hatta bir başka politik örgüt içerisinde yer alan Kadir'in durumunda olduğu gibi, çoğu zaman yalnızca bir etiketten ibaret olan politik tanımlamalar yanıltıcı olabilir. Bu durumda en geniş anlamıyla muhalif olmak, hemşeri olmak; aynı kültürü veya inancı paylaşmak gibi unsurlar daha zayıf etkenler da olsa iletişime geçmek için referans noktaları olabilir.

"İlk girdiğimizde merhabalaşırken klasiktir, 'Nerelisin' diye sorulur. Bütün fabrikalarda 'Memleket neredir hemşerim' diye başlar diyalog. Ama biz arayış içerisine girdiğimizde hep muhalifler üzerinden hareket ettik, hemşerilik bağı üzerinden yürüyelim demedik. Sohbetlerde, muhabbetlerde bu işyerindeki muhalifler üzerinden ilerledik. Ama şöyle de bir gerçek var. Fabrikada özellikle Ardahanlı işçiler çok. Büyük bir çoğunluğu da işyerlerinde muhalif tutum sergileyen insanlar."

Engin de bu referans noktalarının kolaylaştırıcı olduğunu söylüyor: "Siz yeni çalışmaya başlamış oluyorsunuz. Orada çalışan işçiler size hemen nereli olduğunuzu, hangi mezhepten olduğunuzu sorup öğrenmek istiyorlar. Doğal olarak Ardahanlı olmamız, Erzincanlı olmamız oradaki Ardahanlıların, Alevi olmamız oradaki Alevilerin bizimle iletişime geçmesini kolaylaştırıyor. Yardımcı olmak istiyorlar, sahipleniyorlar."

Ayhan'la kurulan ilişkide de ilk referans noktaları Ayhan'ın Ardahan Damallı, Alevi ve kendisini muhalif olarak tanımlayan birisi olmasıdır. Ancak bu referans noktaları güven ilişkisi kurulmaksızın havada kalır. Bir mücadele ve örgütlenme sürecine girişildiğinde iletişime geçilecek kişinin öncesinde patron, yönetici ve çalışma arkadaşlarına karşı davranışları büyük önem taşır. Diğer yandan işyerinde örgütlenmek isteyen bir kişinin de çalışma arkadaşlarına güven verebilmesi politik donanımı ve sosyal ilişki becerisinin etkisiyle şekillenir. Engin ve Orhan aceleyle örgütlenme çabası içerisine girerler ve yeterli zamana sahip oldukları söylenemez ama buna rağmen kendi bölümlerindeki çalışanların güvenini kısa sürede kazanırlar.

Ayhan ilk ilişkilenme dönemini şöyle anlatıyor: "Orhan'ın da Ardahanlı olduğunu öğrendim ama daha önceden bir muhabbetimiz yoktu. Naylon bölümünde çalışırken, 2013'te Engin Bey ve Orhan Bey'le tanıştım. O arkadaşlarla işyerindeki sorunlarla ilgili konuştuk. Günde 10-12 saat çalışıyoruz. Bunlar hakkında konuşmaya başladık. Sonuçta biz aynı ücretlerle çalışıyoruz, aynı işi yapıyoruz. Vaktimizin daha büyük bölümünü burada harcıyoruz. Çok da kötü bir ücrete mahkûmuz. Bunu nasıl aşarız, bunları konuşmaya başladık."

İlk ilişkilerin kurulmasının ardından, bölümlerindeki vardiya amiriyle yaşanan sorunlar ve bu sorunlar üzerinden ortaya çıkan çarpışma, örgütlenmenin genel seyrini belirler. Engin o çarpışmanın nasıl başladığını şöyle anlatıyor: "Üretimin mermisi dediğimiz bölümün vardiya amiri, işçiler üzerinde muazzam bir diktatörlük kurmuş. İşçilere hakaret edecek şekilde davranışlarda bulunuyor. Muazzam bir baskı. Bu bizi çok şaşırtmıştı ve ilk etapta aslında vardiya amirinin size bu şekilde davranmasını, bu şekilde hitap etmesini nasıl kabul ediyorsunuz diyerek işçilerle tartışmaya başladık. İlk olarak bu şekilde bir diyalog kurmuş olduk diğer işçilerle. Bizim için değiştirici olduğunu düşündüğümüz ilk müdahale, vardiya amirinin insanlara bu tarz davranışlarından kaynaklı işçileri bir araya getirmemiz ve bunu kabullenmememiz gerektiğini konuşmamızdı. Bu da tahminen işe girişimizden 2 ay sonra oldu."

"Selin Hanım vardiya amiriydi. Hemen kapıyı gösteriyordu. 'Çalışırsanız çalışın, çalışmıyorsanız gidin' diyebiliyordu." Ayhan anlatmaya devam ediyor: "Öncelikle bu rahatsız edici tutumdan yola çıktık. Orhanların öncülüğünde buna karşı ne yapacağız diye konuştuk. Orhan dedi ki 'Bu kadınla çalışmayacağız. Ya biz gideceğiz Greif'ten ya onu göndereceğiz' Arkadaşlar çekimser kaldı. 'O bir müdür, biz onu nasıl gönderebiliriz'. Orhan ısrarcıydı. 'Biz buranın işçileriyiz, bununla çalışmak istemiyoruz' diyeceğiz. Toplandık bütün naylon çalışanları. Gittik müdüre dedik ki, 'Biz Selin Hanım'la çalışmak istemiyoruz. Birincisi işi bilmiyor, ikincisi her şeye müdahale ediyor yani zorla dayatma, zorla çalıştırma. Mesaiye kalmazsan yarın gelme gibi tutumları var' Bunları müdüre bildirdik. Müdürle konuşurken sırayla üç-beş arkadaş hepimiz

söz aldık. Hepimiz de aynı şeyleri söyledik. Daha çok eski çalışanlar konuştu. Yeni gelenler çok fazla öne çıkmadı. Ondan sonra Selin Hanım'ı gönderdiler. Orada bir inanç geldi bize işte."

Orhan ise süreci şöyle aktarıyor: "Makina teorik olarak 16 bin ürün basıyor ama bu pratikte mümkün değil. Çünkü işçilerin makinaya ürün bağlaması şuyu buyu var. Ama onların istediği buydu yani. 16 bin ise 16 bin, makinayla bir bütün olacaksın diyorlardı. Bu da mümkün değildi. İşçilerin bu üretim baskısından dolayı tepkisi vardı. Bizim bölümde Bayer'e torba üretiliyordu. İlaçları saklama, taşıma torbaları yapılıyordu. Vardiya amiri gelip insanlara 'Niye yıkanmıyorsun, niye şunu yapmıyorsun' filan diye hakaret ediyordu. Biz o tepkiyle başladık ama öncesinden ilişkilerimiz kuvvetlenmişti. O baskılara karşı bir örgütlülük oluşturduk. Bölüm olarak bir toplantı aldık dışarıda hafta sonu. Dedik artık yeter, verdikleri para üç kuruş ama her şeyin en iyisini istiyorlar. İlk iş gününde, pazartesi günü toplantı istedik yönetimden. Müdür geldi toplantı yaptı. Müdüre anlattık. Temsilciler içinde ben yoktum ve Engin de yoktu. Erdal diye bir arkadaş vardı, Kurtuluş vardı. Bunlar çok eski çalışanlar, 8-10 yıllık elemanlar. Müdürle somut şeyler görüşüldü. Ya bu değişir ya da biz işi bırakacağız, kabul etmiyoruz dedik. Tabii müdürler sistemi değiştirmek yerine bölüm şefini gönderdiler, zaten oradaki tek kadın vardiya amiriydi. Onu gönderdiler ama sistem yine aynı şekilde devam etti."

Fabrika komitesi ve bölüm komiteleri

Naylon bölümünde işçilerin kararlı kolektif tutumu sayesinde, onlar üzerinde adeta diktatörlük kurmuş olan

vardiya amirinin işten çıkarılması Greif örgütlenmesinin kırılma noktalarından biri olur. Naylon bölümündeki işçiler ortak güçlerinin farkına varmış, birbirlerine duydukları güven artmış ve bu özgüvenle daha fazlasını yapmaya hazır hale gelmişlerdir. Öte yandan bu başarının yankısı diğer bölümlerdeki işçiler arasında da hızla yayılmış ve farklı bölümlerde örgütlenmeye zemin sağlamıştır.

Orhan naylon bölümündeki vardiya amirinin işten atılması sonrasında yaşananlarla ilgili durumu şöyle aktarıyor: "Bu olaydan sonra bölümümüzdeki dostluk, arkadaşlık ilişkileri çok güçlenmişti. Bizim bölüm olarak elde ettiklerimiz diğer bölümlerde de hızla duyuldu. Böylece diğer bölümlerdeki çalışanlar da, orada bir şeyler oluyor diye naylon bölümüne farklı bir gözle bakmaya başladılar. Biz bu sefer döndük, dedik ki 'Biz bugün burada ufak tefek sorunlarımızı çözsek de bunlar kalıcı olmayacak. Bölüm şefi değişmiş olsa da, baskı biraz azalmış olsa da çalışma saatlerinden ücretlere kadar birçok sorunumuz fabrikanın ortak sorunu. Fabrikadaki bütün arkadaşlar olarak, fabrika olarak örgütlenirsek bambaşka şeyler yaparız' Eski çalışanlardan fabrika içerisinde güvendikleri, tanıdıkları arkadaşları varsa onlara ulaşmalarını istedik. Hep beraber bu örgütlülüğümüzü fabrikanın geneline yayalım dedik."

Zeynel, Kurtuluş gibi daha sonra örgütlenme ve mücadele sürecinin sonuna dek aktif katılım sağlayacak bazı işçilerle daha öncesinde tanışmış olsalar da, ancak naylon bölümündeki kazanımdan sonra bir şeyler başarabileceklerine tam anlamıyla inanmaya başlarlar. Uzun süredir Greif'te çalışan bu işçiler, diğer bölümlerde örgütlenmelerinin olanaklarını yaratacaklardır.

Engin bu sürece dair şunları söylüyor: "Diğer bölümlerden insanları tanımıyoruz, yanlış bir kişiyle de ilişki kurabiliriz. Yani işverene yakın olan, işyerlerinde ispiyoncu dediğimiz misyona sahip insanlarla da iletişime geçebiliriz. Ama bu konuda Kurtuluş, Zeynel, Birol gibi sağlam arkadaşların referansıyla hareket ettik. Böylece örgütlenme başlamış oldu. Örgütlenmeyi daha sağlam, ayakları üzerinde duran bir biçimde bölüm komitelerine dönüştürdük, bu komiteler üzerinden o işçiler kendi bölümlerinde toplantılar ayarlandı. Bu toplantılar zamanla düzenli hale geldi ve örgütlenme de daha düzenli bir yapıya kavuştu."

Ayhan devam ediyor: "En güvendiğimiz 3-4 kişiyle başlamıştık toplantılara. Enginler bana sordu: 'Burada en güvendiğin insanlar kim' diye. Gerçekten de satıcı insanlar vardı. Ben, şu kişiyle, bu kişiyle konuşabilirsiniz, şunlardan bir şey çıkmaz, diye önerilerde bulundum. Bazı insanlarda sınıf bilinci az da olsa vardı sonuçta. Hepimiz aynı tencerede kavruluyoruz ama bir kısmı durumun farkında olduğu için o insanlarla başladık. Daha sonra da yavaş yavaş ördük örgütlenmeyi. Ali ve Rıza'yı ikna edip dışarıda toplanalım dedik. Ücretimizi konuşalım, düşük maaş, uzun çalıştırma... Bunları birkaç arkadaş konuşalım. Sonra dışarıda çok büyük bir toplantı yaptık. 40 kişi çalışıyorsak 30 kişi dışarıda toplandık. Vardiya amirinin işten çıkarılmasından sonra, biz naylon bölümü olarak, bazıları hariç bütün çalışma arkadaşlarımızla dışarıda düzenli toplantılar yapmaya başladık. Bazı arkadaşlarımız 1000 kişi çalışıyoruz, biz 40 kişi buna karşı çıksak ne olur, diyordu. Biz de dedik ki, yakın gördüğümüz arkadaşlarımızla gidip konuşacağız. Bölüm bölüm. Bizim bölümde yaptığımızı, diğer bölümlere de aşılayacağız. Diyeceğiz ki,

'Ücretlerimiz çok düşük. Çok kötü şartlar altında çalışıyoruz' Bunları bilinçlendireceğiz. Her arkadaşımızın güvendiği insanlar vardır. Akrabası olan vardır, memleketlisi olan vardır. Kim kime güveniyorsa diyerek dışarıda böyle bir şey başlattık önce. Çabamız hızla karşılık buldu, ciddi biçimde yayılmaya başladı. Baktık, gerçekten insanlar geliyor."

Bir süre sonra örgütlenme çalışmalarından haberdar olan işçilerden biri de Hüseyin'dir. 1968 Amasya doğumlu olan Hüseyin, 15-16 yaşında tek başına İstanbul'a gelir ve bu tarihten itibaren çeşitli sektörlerde çalışır. Greif'e 2012 yılında girer ve tekstilde çalışmaya başlar. "Daha önce böyle bir eyleme katılmamıştım. Ama merak ediyordum, ilgi duyuyordum böyle bir mücadele içerisinde olmaya" diye anlatıyor. "TEKEL direnişini özellikle takip etmiştim. İşçilerin bütün eylemlerini, mücadelelerini sıkı takip ediyordum basından. Çünkü hak ettiğim gibi yaşamıyordum."

Daha sonra kendi bölümünden, kendisi gibi Amasyalı olan bir arkadaşından bir sendikalaşma çalışması olduğunu duyar ve çalışmalara dahil olur. İlk örgütlenme çalışmalarına dair şunları anlatıyor Hüseyin: "O zaman yaklaşık 20 kişi filan varız demişlerdi. Tabii derinlemesine bilmiyoruz olayları. Biz de arkadaşlarımızı çağırdık, toplantılar yaptık kendi aramızda. Her bölümde biraz daha dik duruşlu, bu işe omuz verebilecek arkadaşlar seçildi. Onlar bölüm komite temsilcisi oldular."

Sendikayla iletişim

İşyerindeki örgütlenme belli bir noktaya vardıktan sonra bir sendikayla iletişime geçmeye karar verirler. Ancak henüz hangi işkoluna bağlı olduklarını, dolayısıyla hangi sendikayla

iletişime geçmeleri gerektiğini bilmiyorlardır. "Biz 30-40 kişi olduktan sonra fabrika komitesi olarak sendikayla irtibata geçmeye karar verdik" diye anlatıyor Orhan. "Önce Petrol-İş'e gittik. Biz plastik olduğu için petrokimya işkolu diye düşündük. Petrol-İş'e gittiğimizde 'İşyerinde taşeron var mı? Kaç tane var' diye sordular. Tam sayıyı bilmediğimiz için '30-40 tane var' dedik. Bizi resmen kovar gibi konuştular. '4 tane taşeron olan fabrikalarda uğraşıyoruz, orayı dahi örgütleyemiyoruz. Biz değerlendirip size döneriz' deyip bizi başlarından savdılar. Lastik-İş'e gittik. Lastik-İş fabrikayı tanıyordu. 'Orası tekstil işkolu. İsterseniz DİSK Tekstil'e gidin" dediler.

Bu bilgi üzerine DİSK'e bağlı Tekstil İşçileri Sendikası'yla iletişim kurmaya karar verirler. Ancak bu konuda içleri çok da rahat değildir. O dönem DİSK Tekstil'in genel başkanı olan Rıdvan Budak ve İstanbul Şube Başkanı Kazım Doğan "işlerini çok iyi yapan" tecrübeli sendikacılardır. Gerçekten de Rıdvan Budak'ın hayat hikâyesi, günümüzde resmi sendikaların düzen içindeki rolünü, işçi sınıfının mücadelesine zararlarını, sendikaların çıkarlarının devletle ve sermayeyle nasıl iç içe olduğunu gösteren örneklerle doludur.

1950 doğumlu olan Rıdvan Budak sendikacılığa genç yaşta Tekstil İşçileri Sendikası Çerkezköy Bölgesi Şube Başkanı olarak başlar. 1977 yılında DİSK Yönetim Kurulu Üyesi, 1979'da DİSK Tekstil-İş Başkanı olur. 12 Eylül 1980 askeri darbesiyle kapatılan DİSK'e bağlı sendikalar, 1990'ların başında tekrar açılmaya başlar. 1992 yılında yeniden açılan Tekstil İşçileri Sendikası'nın başkanı yeniden Rıdvan Budak olur. Budak 1994 yılında DİSK Genel Başkanlığı'na terfi eder. Görevinin sona ermesini takiben 1997 yılında tekrar DİSK Tekstil başkanlığına seçilir. 1990'lardan itibaren bir yandan

profesyonel sendikacılık yapmaya devam ederken bir yandan parlamenter siyaset için hazırlanır. 1990 yılında Sosyal Demokrat Halkçı Parti (SHP) Merkez Yönetim Kurulu Üyesi olur ve nihayetinde 1999 yılında Demokratik Sol Parti (DSP) İstanbul milletvekili olarak seçilir. Milletvekilliğinin sona ermesinin ardından ise hiç vakit kaybetmeden, dördüncü kez yine DİSK Tekstil başkanı olur ve 2015 yılına kadar bu görevi sürdürür.

Kariyerindeki bu başarısını bir sendikacı olarak görevini 'layıkıyla' yapmasına borçludur. Bu konuda en iyi bilinen, en trajik örnek TARİŞ direnişidir. TARİŞ, Ege bölgesinde 80 bin üreticinin ortak olduğu bir kooperatif olsa da, yönetim kurulu büyük toprak sahipleri ve büyük hissedarlar tarafından seçilen ve çok sayıda fabrikası bulunan bir işletmedir. Yöneticileri bakanlıklar tarafından atanmaktadır. Ancak yönetsel aygıtları sermaye ve devletin elinde olsa da, TARİŞ fabrikalarında işçilerin tabandan, güçlü bir örgütlülüğü bulunmaktadır. 22 Ocak 1980 tarihinde polis silah araması yapma bahanesiyle TARİŞ'e bağlı tüm işyerlerine operasyon düzenler. Çiğli İplik Fabrikası, Zeytinyağı Kombinası ve Üzüm İşletmeleri'nde işçiler operasyona karşı direnişe geçerler. Polis işçilere silah, cop ve panzerlerle saldırır; 5 işçi ve bir polis yaralanır, 100 civarında işçi gözaltına alınır. Olayların duyulmasının ardından, İzmir'de işçilerin yoğun olarak yaşadığı Çimentepe, Gültepe gibi mahallelerde halk sokağa çıkar. Ege Üniversitesi öğrencileri, TARİŞ işçileriyle dayanışmak için üniversiteyi işgal ederler. ([85])

Direniş 31 Ocak'a kadar devam eder. Ancak Rıdvan Budak'ın da aralarında olduğu DİSK yöneticileri direnişi

[85] İşgal Grev Direniş, Volkan Yaraşır, sf. 87-88

sonlandırmak için ellerinden geleni yaparlar. O dönemde Tekstil-İş Genel Başkanı olan Rıdvan Budak, DİSK adına işçilere "DİSK genel greve gidecek, direnişi bitirin" önerisinde bulunur. İşçiler bunun üzerine Rıdvan Budak ile yanında bulunan DİSK başkan vekili Rıza Güven ve Gıda-İş Genel Başkanı Mehmet Mıhlacı'yı döverler. Ancak Budak fabrikada yaptığı görüşmelerle işçileri bölmeyi başarır. Aynı gün, gece geç saatlere kadar devam eden tartışmalardan sonra işçiler "direniş güçlerinin bölündüğü ve bu şartlar altında direnişi sürdürmenin anlamsız olduğu" gerekçesiyle direnişi sonlandırırlar. ([86])

Durumu fırsat bilen hükümet tekrar saldırıya geçmekte gecikmez. 6 Şubat'ta gazetelere verdiği ilanda fabrikaların bir hafta süreyle kapatılacağını ve hasar tespiti yapılacağını, işletmelerin bütün işçilerin işine son verme hakkı doğduğunu, fabrikalar yeniden açıldığında direnişe katılmayanların işlerine devam edebileceğini söyler. 7 Şubat'ta 3 bine yakın işçinin işine son verilir ve polis tekrar operasyona başlar. Alsancak'taki üzüm işletmesinin boşaltılması sırasında polisle işçiler arasında çatışma çıkar, gaz dökerek caddeyi ateşe veren işçilerden 600'ü gözaltına alınır, 50 işçi yaralanır. ([87])

8 Şubat'ta Çiğli iplik fabrikasında işçiler barikat kurarak giriş çıkışları kapatırken, İzmir'in birçok işçi mahallesinde eylemler gerçekleşir. Aynı gün İzmir'de yaklaşık 55 bin işçi greve gider. 9 Şubat'ta ise çatışmalar yoğunlaşır. İşçilere destek olmak için çatışmalara katılan bir liseli, askerler tarafından

---

[86] http://promete1917.org/Thread/ShowPlainTextSingle/114

[87] İşgal, Grev, Direniş, sf. 89

öldürülür.([88]) Direniş 14 Şubat'a kadar devam eder. 14 Şubat'ta Çiğli İplik Fabrikası'na 10 bin jandarma komandosu ve piyadenin yanı sıra binlerce polisin katıldığı, panzer, helikopter ve keşif uçaklarının kullanıldığı bir operasyon düzenlenir. Operasyonda 1500 civarında işçi gözaltına alınır. ([89])

Bu noktada Rıdvan Budak'ın TARİŞ direnişini sonlandırmaya dönük çabasının bireysel bir tutum olmadığını, DİSK yönetimi adına hareket ettiğini vurgulamak gerekiyor. DİSK'in TARİŞ direnişindeki rolü, daha önce ele aldığımız işçi mücadelelerinde olduğu gibi, sendikacıların "hatalı tutumları" ile açıklanamaz. 1980 TARİŞ direnişi bir yandan işyeri mücadelelerinin yükseldiği, diğer yandan sendikaların düzen içi konumunun açıkça görüldüğü koşullarda ortaya çıkmıştır. İşçi hareketinin doruk noktasında olduğu bir dönemde Rıdvan Budak ve diğerlerinin TARİŞ direnişini kırma çabasına girişmesi, DİSK'in süregelen anlayışının bir uzantısından başka bir şey değildir. Genç sendikacı Rıdvan Budak DİSK içindeki büyüklerinden öğrendiklerinden ve DİSK'in o güne kadar yaptıklarından farklı bir şey yapmamıştır. Yere göğe sığdırılamayan DİSK geleneği budur. Ve 2014 yılında Greif'te örgütlenmeye çalışan genç işçiler bu geleneğin temsilcileriyle karşı karşıyadır.

"Sendikalaşma" süreci

Greif işçileri kısa sürede işyerinde sıkı bir örgütlenme oluşturmuş ve hatta sorunlara dair somut kazanımlar elde edebilmişlerdir. Ancak yine de bir sendikaya üye olma ihtiyacı

---

[88] http://halkinkurtulusu.net/?p=3098

[89] İşgal, Grev, Direniş, sf. 91

duy uş ve öncesinde de çeşitli kaygılara ve olumsuz düşüncelere sahip olmalarına rağmen DİSK Tekstil'le bağlantı kurmuşlardır. İlk olarak sendikanın İstanbul şube başkanı Kazım Doğan'la görüşürler. "DİSK Tekstil'i de Kazım Doğan'ı da daha önceki süreçlerinden tanıyoruz. Kazım Doğan'la iş yapmayı hiç istemiyorduk başından itibaren" diyerek o dönemki kaygılarını ifade ediyor Orhan.

Sendikayla bağlantı kurulması bir ihtiyacın veya tabandaki işçilerin taleplerinin ürünü değildir. Yukarıda ifade edilen kaygılara rağmen, işyerinde örgütlenme çalışmalarının başlamasından yalnızca birkaç ay sonra sendikayla irtibata geçilmiştir. Örgütlenme çalışmalarının başından direnişin son gününe kadar sürece bütünüyle hâkim olan BDSP'li işçilerin politik tercihinin burada belirleyici olduğu aşikârdır. BDSP'nin ve bu örgütlenmenin yayını olan Kızıl Bayrak dergisinin, DİSK'e bağlı sendikalara, deneyimlerinden kaynaklı olumsuz yargısı olsa da genel olarak resmi sendikacılığın tarihsel rolünü işçi sınıfının mücadelesinin karşısında tanımlayan ve kurumsal olarak DİSK'i reddeden bir politik tutumu yoktur. Türkiye solunun genelinde hâkim olan söyleme paralel olarak, BDSP de sendikalardaki sorunu sendikalara çöreklenmiş bürokratlar olarak tanımlamaktadır. Dolayısıyla resmi bir sendikaya üye olmanın, işyeri örgütlenmesinin bir gerekliliği ve hatta daha üst bir aşaması olduğunu iddia etmektedirler.

Kızıl Bayrak gazetesinde 4 Nisan 2014 tarihinde yayı - lanan "Greif Direnişi ve Güncel Görevler" başlıklı yazıda sorun şu şekilde tanımlanmıştır: "Sorun, işçilerin üyesi oldukları sendikalarının başına çöreklenmiş sendika bürokratları cephesidir. Sözde işçi temsilcileridir, ancak gerçekte onlar, klasik ifade ile, kapitalist sınıfın işçi sınıfının içindeki

kâhyalarıdırlar. Greif direnişi karşısındaki duruşları bunu bir kez daha doğrulamıştır. (...) Sendikalar bizimdir fakat sendika bürokratlarına güvenmiyoruz. Günümüzde DİSK'in mücadele ruhunu Greif kuşanmıştır. Şimdi DİSK, Greif'tir." ([90])

İşgalin 6. gününde Greif fabrikasında gerçekleştirilen DİSK'in kuruluş yıldönümü etkinliğinde "DİSK'i Yaratan Mücadele Ruhu Greif'le Yaşıyor" yazan bir pankart açılır. Etkinlik Kızıl Bayrak'ta "DİSK'i Kuran Ruh Greif'te" başlığıyla haberleştirilmiştir. Orhan Purhan konuşmasında "DİSK'in gerçek sahibi bizleriz" der. Ferhat Alsaç ise "DİSK'in başına çöreklenmiş bürokratlar direnişimiz karşısında sessiz kalarak, karalama politikaları yürüterek patronlara hizmet ediyorlar. Bu tutumlarını sürdürdükleri durumda Greif patronlarının kaldığı akıbetle karşılaşacaklardır." ([91])

Sendikaların esas olarak işçi sınıfının has örgütü olduğunu iddia etmek, sorunun sendikal organları elinde tutan uzlaşmacı bürokratlar olduğunu öne sürmek; bu bürokratların uzaklaştırılmasıyla sendikaların özüne döneceğini, yeniden işçi sınıfının mücadele aygıtlarına dönüşebileceğini iddia etmek boş bir kurgudan, bir yanılsamadan ibarettir. Bu yanılsamanın tarihsel bir uzantısı da, DİSK'in mücadeleci bir geleneğe sahip olduğunu söyler ve DİSK içinde mücadele ederek onu eski devrimci ruhuna kavuşturmanın mümkün olduğuna inanır. Bu bakış açısı metafizik olmanın ötesinde, geçmişi hatalı biçimde tanımlar.

"Bu yüzden şu şekilde devam ettik" diye anlatıyor Orhan

[90] Kızıl Bayrak 4 Nisan 2014 - http://www.kizilbayrak.de/2014/kb.14.14/sayfa_

[91] Kızıl Bayrak, 21 Şubat 2014 tarihli sayısı, http://www.kizilbayrak.de/2014/kb.14.08/kb-2014-08.pdf

sendikaya güvenmemeleri nedeniyle aldıkları önlemleri. "Kazım Doğan'la birkaç kişi haricinde kimse görüşmesin diye karar aldık. Çünkü öncüleri patrona vermekten tut, işçileri ayartmaya dek birçok şey yapabileceklerini biliyorduk. Direniş gününe kadar da sadece Engin ve ben görüştük Kazım Doğan'la. Başka hiçbir arkadaşı görüştürmedik. Onun görüşme isteğini de kabul etmedik."

Engin de sendikaya olan güvensizliklerini en baştan itibaren işçilerle konuştuklarını söylüyor: "Bu sendikanın sorunlu bir sendika olduğunu söyledik. Daha doğrusu sendika yönetimindeki bürokratikleşmiş yapının, sendika yöneticilerinin belirlediği, öncülüğünü onların yapacağı bir çalışmanın başarıya ulaşamayacağını açıkladık. Bu yüzden bu sendikaya üye olsak da kendi örgütlülüğümüze, kendi gücümüze güvenmemiz gerektiğini, kendi aldığımız kararlarla mücadele yürüteceğimizi söyledik. Bu sendika ile sorun yaşayabileceğimizi ama sendika sorun çıkarsa bile kendi aldığımız kararlar doğrultusunda o mücadeleyi sürdürebileceğimizi açıklıkla konuştuk."

Örgütlü olanların güvensizliği diğer işçiler tarafından da karşılık bulur, örgütsüz işçiler sendikaya duyulan bu güvensizliği kolaylıkla kavrar. Özellikle deneyimli işçiler sendikaların gerçek rolünün, yasal sınırlara sıkışmış sendikal eylemliliklerin hiçbir sonuç vermeyeceğinin farkındadır. Örgütlenme süreci devam ederken Ayhan aracılığıyla Metin adlı eski bir Greif işçisiyle bağlantı kurarlar. Metin daha önce çalıştığı işyerinden sendikalaşma çalışmaları nedeniyle atılmış ve sonuçsuz kalan bir çadır direnişi içinde yer almıştır.

Metin'i ikna etmek için yaptıkları konuşmayı Ayhan şöyle anlatıyor: "Dışarıda yaptığımız ve herkesin olduğu bir

toplantıda, Rizeli bir arkadaş şöyle dedi: 'Biz üye olduk, bunlar bizi dışarı attı ne yapacağız' Orhan da dedi ki 'Gerekirse dışarı çadır kuracağız' Adam, 'Biz o çadırların ne olduğunu çok gördük. Bizi bilmem ne yaparlar. Ben çadır madır işine girmem' diye yanıtladı. Bunun üzerine Engin 'O zaman fabrikayı işgal eder, çıkmayız' deyince ikna oldu."

Orhan da aynı konuşmayı şöyle anlatıyor: "Örgütlenme çalışmasının işçileri sendikaya ikna etme aşamasında, Metin diye bir arkadaş var, Rizeli... İkna olmuyor tam olarak. Daha önce deneyimi olan, yaşlı bir işçiydi. Greif'te de uzun yıllardır çalışıyor. Daha önce direnişlere filan da katılmış. 'Ne yapacaksınız burada? Hakkınızı alamadınız. Adam istediğinizi vermedi. Burada kaç tane kadrolu var, bir sürü taşeron var. Ne yapacağız biz? Greve gittik diyelim, ne yapacağız? Grev çadırı kurarsak, ben bu işte yokum' dedi. Hatta kaba bir tabir de kullandı. 'Öyle bir şey olursa üretimden gelen gücümüzü kullanacağız ve üretimi durduracağız' diye yanıtladık. 'O zaman yanınızdayım, doğrusunu söylüyorsunuz' dedi Metin. O andan itibaren sadece Metin değil, akrabaları, arkadaşları, yeğenleri filan, hepsi birden katıldılar."

Greif işçilerinin sendikalara ve sendikaların yasal sınırlara hapsolmuş sembolik eylem biçimlerine karşı duydukları bu güvensizlik, bu yolla mücadeleyi kazanamayacaklarına dair güçlü kavrayışları ve planlarını buna göre yapmış olmaları, fabrikayı 60 gün boyunca işgal ederek etkin, sendika dışı bir grev gerçekleştirebilmelerine olanak sağlamıştır. Bu Greif direnişinin gücünün kaynağıdır ve onu yakın dönemin diğer birçok işçi eyleminden ayıran temel özelliğidir.

Nihayetinde DİSK Tekstil sendikasıyla bağlantı kurarak,

fabrika içerisinde üyelik kayıtlarına başlarlar. Kazım Doğan'la yaptıkları görüşmede sendikanın, Greif'e ait bir diğer işletme olan Ünsa'da yıllardır yetkili olduğunu ve Sunjit işletmesinin Dudullu'daki fabrikasında da sendikanın bağlantıda olduğu işçiler bulunduğunu öğrenirler. "Geçmişte Dudullu'daki fabrikayla bir iletişim kurduklarını, örgütlenme çalışması başlattıklarını ama bunun olumsuz sonuçlandığını, bundan ötürü Dudullu'daki işçilerle de görüşmek gerektiğini ve çalışmayı eş zamanlı yürütmek gerektiğini söyledi" diye anlatıyor Engin. "Tamam dedik ama yetki almak için işletme olarak örgütlenmemiz gerektiğini, işin böyle zor bir yönünün de olduğunu öğrenmiş olduk. 100 km ileride, Dudullu'da başka bir fabrika daha. Kazım Doğan'dan daha önceden görüştüğü insanların iletişim bilgilerini bize vermesini istedik. Onlarla iletişime geçip, görüşmek istediğimizi söyledik."

Bu görüşmede Dudullu'da örgütleme çalışması yürüten Cihangir Şahin'in iletişim bilgilerini alır ve ilerleyen günlerde onunla iletişime geçerler. Cihangir 1980 Kahramanmaraş doğumlu bir makina teknisyenidir. 1999 yılında İstanbul'a gelir ve askerliğin ardından, 2002 yılında Sunjit'in Dudullu' daki fabrikasında kadrolu işçi olarak işe başlar.

"Bizim kesim bölümü vardı. Burada çalışanlar fabrikanın kendi bünyesine aldığı ilk kadroydu o dönem" diye anlatıyor Cihangir. "Bu kesim bölümünde bir sendikal çalışma başlattık 2013 yılında. Tabii orada teknik eleman olmam hasebiyle işçiler benim yanıma geldi. Dediler ki, 'Sen bu fabrikada herkesi tanıyorsun, herkesi biliyorsun. Sen aktif görevdesin. Sonuç itibarıyla biz bir makinada çalışıyoruz, ancak sağımız-daki solumuzdaki makinacıları tanıyoruz ama sen teknik elemansın ve sahanın her alanında varsın. Bizimle yürü',

'Tamam, sizinle beraberim' dedim. O zaman da sıkıntılar yaşıyordum zaten işyeriyle alakalı."

Hadımköy'de çalışan işçilerle bağlantı kurma aşamasını şöyle aktarıyor: "Burada fabrika bünyesinde olanların büyük kısmını sendika üyesi yaptık. O zaman e-devlet yoktu. Noterden yapılıyordu işlem. Ev ev gezdik insanları üye yapmak için. Sonra Kazım Bey aracılığıyla, Hadımköy'deki arkadaşlarla, Orhan Purhan'la, Engin Yılgın'la tanıştık. Çok tecrübeli arkadaşlardı. Ben sendika nedir, sendikalaşma nasıldır, nasıl yapılır, bilmiyorum. Köyden çıkmış gelmişiz, bir yerde işbaşı yapmışız. O kadar bilgimiz var. Ama o iki arkadaş, Orhan da Engin de hakikaten bu işi bilen insanlardı. Bize geldiler. 'Bu süreçte her şeyle karşılaşabiliriz. İşçi atılabilir, farklı sıkıntılar olabilir. Bu durumda birlikte hareket edeceğiz' dediler. Biz de anlaştık."

Örgütlenme çalışmaları devam ederken Engin fabrikadaki ağır çalışma koşullarının tetiklediği sağlık sorunları nedeniyle işten ayrılmak zorunda kalır. Bunun üzerine Kazım Doğan, Engin'e fabrikadaki çalışmaları sürdürmesi için örgütlenme uzmanı olmasını teklif eder. "Sağlık sorunları nedeniyle işten ayrılmadan önce sendikayla görüşmelerimiz başlamıştı, hatta üyelik adımları atılıyordu. Komitede sendikanın buradaki süreçten dolayı bana o örgütlenme uzmanlığı teklifi yapabileceğine dair değerlendirmeleri yapıyorduk. Neticede öyle de oldu. Kazım Doğan örgütlenme uzmanı olarak onlarla çalışmak isteyip istemeyeceğimi sordu. Tabii çok iyi oldu bizim için. O saatten sonra artık işçilerle DİSK Tekstil'in örgütlenme uzmanı olarak görüşmeye başladım."

Örgütlenme süreci hızlı ilerlese de olabildiğince gizlilik içerisinde yürütülüyordu ve iletişime geçtikleri işçiler arasında

birilerinin şirket yönetimine durumu aktarması ihtimaline karşı da çeşitli önlemler alınmaya çalışılıyordu. En güvenilir olduğunu düşündükleri 30-40 kişiye ulaştıktan sonra sendikayla görüşmüşlerdi ancak farklı bölümlerde çalışan işçiler birbirinin örgütlenme çalışmasına dahil olduğundan haberdar değildi. "Komitelerle toplantı yaparken şunu başarmıştık" diye anlatıyor Engin. "İnsanlar birbirlerini bilmiyorlardı. Arada bir ispiyoncu çıkacaksa eğer, o ispiyoncunun çalışmada kimlerin olduğunu bilmemesi insanlara ayrı bir güven veriyordu. Bunu işçilere özellikle belirtiyorduk. 'Sen buradasın ama senin burada olduğunu diğer insanlar bilmiyor' diyorduk."

Tüm önlemlere rağmen şirket yöneticilerinin yeterli birlik sağlanamadan örgütlenme çalışmasından haberdar olma ihtimali vardır. Bu olasılığa karşı dar fabrika komitesi dışında işyerinden kimsenin tanımadığı Coşkun Alsaç işe girer ve kendini belli etmeyerek çalışmaya başlar. Orhan, Coşkun'un işe giriş nedeniyle ilgili şunları söylüyor: "Coşkun'la BDSP üzerinden tanışıyoruz. Örgütlülük bir noktaya geldikten sonra işe geldi. Bir patron saldırısı halinde, işe dönemememiz olasılığına karşı bir arkadaşımız orada bulunsun diye Coşkun işe girdi."

Coşkun da mücadelede öne çıkan birçok işçi gibi Ardahan Damallıdır ve Ferhat Alsaç'ın akrabasıdır ama Orhan ve Enginle BDSP üzerinden tanışmaktadırlar. 2002'de liseyi yarıda bırakır ve 16 yaşından itibaren farklı sektörlerde çalışır. Mahallesinde BDSP'lilerle tanışır ve ilişkileri geliştikçe, çalıştığı fabrikalarda çeşitli mücadelelerde aktif biçimde yer alır. Coşkun Greif'e girişine ilişkin şunları söylüyor: "Orhan, Greif'te yol almaya başladıklarını ve benim gibi arkadaşlara

ihtiyaç olduğunu, ilerleyen süreçte neyle karşılaşacaklarını kestiremediklerini söyledi. Hatta 'Laminasyon bölümüne girersen daha iyi olur,' demişti. Tesadüfen beni oraya aldılar. İşe ilk girdiğimde kendimi hiç belli etmedim. Hatta arkadaşlarla da görüşmüyorduk. Sadece dışarıda görüşüyorduk."

Örgütlenme sürecinde patlak veren isyan: Gezi direnişi

Greif fabrikasında örgütlenme çalışmaları devam ederken 2013 yılının Mayıs ayının sonunda Türkiye tarihinin en kitlesel isyanlarından biri yaşanır. Taksim'de Gezi Parkı'nın Topçu Kışlası yapılması bahanesiyle yıkılarak bir rant alanına dönüştürülmesine karşı uzun süredir çeşitli sivil toplum örgütleri tarafından kampanyalar sürdürülmektedir. 27 Mayıs 2013 Pazartesi günü, 22.00 sularında Gezi Parkı'ndaki çay bahçesinde toplantı yapmakta olan Taksim Gezi Parkı Derneği üyeleri iş makinalarının parka girerek ağaçları sökmeye hazırlandığını fark eder. Sosyal medya üzerinden hızla yayılan çağrıyla birlikte çoğunluğu iklim aktivistlerinden oluşan bir grup çalışmaları durdurmak için parkta toplanır.

Sabah saatlerinde kalabalığın artmasıyla birlikte polis saldırısı başlar. Ancak grup dağılmaz ve yapılan çağrıyla akşam saatlerinde yüzlerce kişi yıkıma karşı parkta bir araya gelir. Çeşitli konser ve etkinliklere sahne olan ve giderek kitleselleşen nöbetle birlikte yıkım çalışmaları geçici olarak durdurulmuştur. Ancak gece nöbeti sürdürenlerin sayısı azalmaktadır. 30 Mayıs günü sabaha karşı polis parkta çadır kurarak geceleyen yaklaşık 150 civarında eylemciye biber gazı ile saldırır ve yıkım çalışmaları yeniden başlar. Günün ilerleyen saatlerinde kalabalığın artmasıyla çalışmalar yeniden

durdurulur. 31 Mayıs sabah saat beşte kalanların sayısının azalmış olmasını fırsat bilen polis parkta uyuyan gruba vahşice saldırır. Çadırların yakılması, bir duvarın polisten kaçmaya çalışan insanların üzerine yıkılması gibi görüntüler toplumda birikmiş öfkeyi açığa çıkarır. Eylemler kısa sürede Türkiye'nin diğer illerine de yayılarak haftalarca devam edecek hükümet karşıtı bir ayaklanmaya dönüşür.

Orhan bu dönemde fabrikanın genelindeki duruma dair şunları söylüyor: "Komitedeki arkadaşların birçoğu gece Gezi'de, gündüz işyerindeydi. Hatta kendi aramızda 'Artık devrim oluyor, fabrikaya niye gidiyoruz,' diyorduk. 'Asıl devrim orada olacak, burada değil. Orası ne zaman patlarsa devrim olur,' diyenler oluyordu. Komitenin aksine, fabrikadaki işçilerin büyük çoğunluğu AKP-MHP çizgisine yakındı. İç Anadolu, Karadeniz bölgesinden işçiler. Kürt ve Alevi işçilerin Gezi'yle bağı vardı ama genel anlamda işçiler Geziye karşı sıcak değildi. Ama AKP'li işçiler direniş sürecinde çok değişti, çok farklı noktalara geldiler."

"Direniş başladığında gündüz Gezi direnişine katılmaya çalışıyorduk, gece de fabrikada çalışıyorduk. Çok uykusuz kalıyorduk ama oradaki o şeyi kaçıramazdık. Diğer işçiler de biliyor gittiğimizi. O anlayışa (Gezi direnişinde hâkim olan görüşü kastediyor) yakın olan işçiler ilgiyle takip ediyordu gelişmeleri. Ama daha muhafazakâr, hükümete yakın işçiler çok olumsuz olmasa da uzak bakıyorlardı. Biz açıktan söylüyorduk Gezi direnişine gittiğimizi. Oradaki durumu, tartışmayı anlatmaya çalışıyorduk" diye devam ediyor Engin.

O güne kadar herhangi bir örgütlü çalışma içerisinde yer almamış Alevi bir işçi olan Hüseyin ise şunları söylüyor: "Gezi direnişinden önce sendikaya üye olmuştum. Gezi'ye katıldım.

İşten çıkınca ya da hafta sonları defalarca gittim ama işyerinden arkadaşlarımla değil, bireysel olarak katıldım. İşyerinde servisle gidip gelirken, yemekhanede filan Gezi'den mevzu açıldığı zaman çoğu negatif tepki veriyordu. Onların terörist olduğunu, yıkıcı, yakıcı olduğunu söylüyorlardı. Biz onların anlayacağı bir şekilde anlatsak bile ikna edemeyeceğimiz insanlar çok fazlaydı."

O dönemde CHP'li olduğunu söyleyen bir başka Alevi işçi Ayhan, aynı dönemi kendi açısından şöyle özetliyor: "Ben de Gezi'ye katılmıştım, iki kez gitmiştim. Enginlerin gittiğini biliyordum ama onlarla gitmemiştim, mahalledeki arkadaşlarımla gitmiştim. Biz gidiyorduk, geri dönüyorduk. Fabrikada Gezi'yi destekleyen arkadaşlarımız da vardı, desteklemeyenler de vardı."

Türkiye'deki herkes gibi, Greif işçileri de o günlerde bu eylemleri takip etmekte, tartışmakta ve her biri politik görüşüne, o güne kadar oy verdiği partiye, sahiplendiği ulusal kimliğe veya inanca göre gelişme ve olayları değerlendirmektedir. Ancak işyerinde süren örgütlenme çalışmalarıyla Gezi direnişinin doğrudan herhangi bir bağı yoktur. Kendini sosyalist, solcu ya da demokrat olarak tanımlayanlar -ki bunların büyük çoğunluğu Alevi inancına mensup olanlar ile Kürt işçilerin bir bölümüydü- dışındaki işçilerin sahiplenmediği bir süreçtir Gezi.

Bu durum bir yanıyla Alevi ve Kürt işçilerin tıpkı işyeri mücadelelerinde olduğu gibi farklı toplumsal hareketler içerisinde de daha mücadeleci bir tutum aldıklarının göstergesi sayılabilir. Ancak aynı zamanda, Gezi'nin ortaya çıkış dinamiklerinin yaşam tarzına dönük iktidar politikalarına ve genel olarak AKP'ye karşıtlık sınırında olmasının ve dolayısıyla

sınıfsal olarak heterojen bir karakter sergilemesinin de bir göstergesidir. Greif'te orta ve üst düzey yönetici konumunda olan birçok kişinin bu direnişe sempatiyle bakıyor ve eylemlere katılan işçilere anlayış gösteriyor oluşu da bunu doğrulamaktadır.

Kalite kontrol bölümünde yöneticilere fiziken daha yakın bir konumda çalışan Oktay bu konuda şunları söylüyor: "Gezi sürecinde direnişe ilk gün katıldım. Çarşı'nın alanda olduğu gün. Akşam iş çıkışı gitmiştim. Direniş başladıktan sonra birkaç gün üst üste işe gitmedim. Yani cuma gittim, hafta sonu oradaydım, pazartesi, salı, çarşamba da işe gitmedim. Normalde bu durumda işime son verilirdi ama yönetim kadrosunda çalışan kişiler arasında ben solcuyum diyen birkaç tip vardı. Bizim şef de cumhuriyetçiydi. Gezi'deki Kemalist ortam şeflerin, yöneticilerin hoşuna gitmişti. Benim katılmamdan hoşnuttular."

Uzun süredir Greif'te çalışan işçilerden biri olan Ferhat da bunu şu sözlerle doğruluyor: "Ben işyerinde çalışırken Gezi'ye de gidiyordum. Yerellerde yaptığımız eylemler de oluyordu. Bütün bölümlerde bu tür şeyler konuşuluyordu. Bazı yöneticiler arasında da konuşuluyordu. Gezi'de tabii farklı hareketler vardı. Kemalist insanlar da vardı, komünist insanlar da vardı. Bizzat şu gitmiştir diyemem ama yöneticiler arasında, hükümetin bu konuda attığı adımlara karşı gelmelerinden dolayı gidenler de olmuştur. Ama yöneticilerin konuşmalarında hükümete karşı, Gezi'yi destekleyen tutumları vardı."

"Bölüm şefimiz Selim'in Gezi'ye katıldığı söyleniyordu. Gezi'ye sempatileri vardı. Sosyal demokrat kimlikleri vardı. Ama sınıf mücadelesi olunca farklı oldu. Süreç içerisindeki

davranışları öyle değildi" diye ekliyor Engin. İşyerinde mücadele çetinleştikçe işçilerin tutumu demokratlık veya muhafazakârlık gibi muğlak tanımlara göre değil, sınıfsal pozisyonlarının belirlediği çıkarlara göre şekillenecektir. Sınıf mücadelesi her zaman olduğu gibi pozisyonları ve zihinleri berraklaştıracaktır. Ulusal kimlik, inanç gibi eşitsizliklere bağlı politikleşme eğilimi kimi işçilerin mücadelede daha aktif biçimde yer almalarını sağlasa da yöneticilerin kimliğe veya politik düşünceye dair tutumlarının sınıf mücadelesinin keskinleştiği anlarda fark yaratmayacağı bu örnekte de görülecektir.

Nihayetinde Greif fabrikasında 10 Şubat'ta işgal ve grev başladığında büyük çoğunluğu Gezi'ye mesafeli olan işçiler, Gezi ile özdeşleşen "Bu daha başlangıç, mücadeleye devam" pankartı arkasında toplanacak, Gezi'yi desteklemiş olan yöneticiler ise işçilerin karşısında yer alacaklardır.

Örgütlenme sürecinde toplantılar ve eğitim çalışmaları

İşyerindeki çalışmalar ilerledikçe, oluşturulan bölüm komiteleri üzerinden bir yandan sendika üyelikleri yapılırken, sendikadan bağımsız olarak örgütlenmenin gidişatı ve karşılaşılabilecek olumsuz gelişmelere dair planlamalar yapılıyordu. Bu toplantılarda ayrıca örgütlenme için ihtiyaç duyulan politik zemini sağlayacak iç eğitim çalışmaları gerçekleştiriliyordu.

Orhan bu sürece dair şunları söylüyor: "Bölüm komiteleri oluştuktan sonra, toplu iş sözleşmesi sürecine kadar 50-60 kişilik bir fabrika komitemiz vardı. Bu fabrika komitesinde ihtiyaca göre toplanabiliyorduk ama periyodik olarak 15

günde bir toplanıyorduk. Bunu da genellikle dışarıda, bir yöre derneğinin binasında yapıyorduk. Ama onun dışında, ilk örgütlülüğü başlatan 8-10 kişilik bir çekirdek komitemiz vardı. Eğitim çalışmalarında sendikacı arkadaşları da çağırmıştık, sınıf mücadelesinde yer almış arkadaşları, deneyimleri olan arkadaşları da çağırmıştık. Ama kendi aramızda da daha sistematik bir eğitim çalışması gerçekleştiriyorduk, çeşitli materyaller üzerinden. Şunları okuyalım, Kavel direnişini okuyalım şeklinde."

Coşkun da şunları söylüyor: "50 kişilik fabrika komitesi, her bölümden temsilcilerden oluşuyordu. Burada daha çok geçmiş deneyimler, direnişler anlatılıyordu. O yöndeki sendikal bürokrasinin engellenmesi olasılığını filan kendi içimizde tartışıp sohbetler gerçekleştiriyorduk. Bunun verimini de grev sürecinde aldık."

Engin ise işyerinde örgütlenmeyi başlatan işçilerin, diğer arkadaşlarına doğru bilgileri aktarmak için kendilerini de geliştirme gerekliliği hissettikleri bu toplantılara dair şunları söylüyor: "Bölüm komitelerinde üyelikler gerçekleşti ama biz aynı zamanda işçilere sınıf bilincini taşıma misyonunu da üstlenmiştik. Onun için toplantılar yalnızca üyelikler üzerinden değildi. Aynı zamanda eğitim çalışmaları yaptığımız, sınıf bilincini açığa çıkarmaya çalıştığımız toplantılar oluyordu. Yani bir bölüm ile görüşüyoruz, üyelikler gerçekleşiyor ama o bölümle defalarca yine bir araya geliyor ve eğitim çalışmaları yapıyoruz. Türkiye işçi sınıfı tarihinde yaşanmış, Kavel, Paşabahçe, Sungurlar gibi direnişleri de anlatıyoruz. Dışarıdan katılan arkadaşlar da oluyordu ama bu eğitimleri genelde kendimiz yapmaya çalışıyorduk. Ama biz işçilere bunları anlatacaksak, tok anlatabilmemiz gerekiyor. Onun için geriye

dönüp, kendimiz de sürekli okuyorduk. Hem sendikaların ortaya çıkışı ve sendikal tarihçeyi hem de iş kanununu, sendikalar kanununu... Bunların hepsini işçilere daha tok anlatabilmek için kendimiz de bir birikim edinmeye çalışıyorduk."

Sendika tarafından yetki başvurusu yapılana kadar sendika sürece neredeyse hiç müdahil olmaz. Süreci başlatan işçiler, diğer işçilerle sendikacıları görüştürmek istemektedir ama zaten sendikacılar da bu yönde bir çaba içerisinde değillerdir. Engin bunu şu şekilde ifade ediyor: "Bu süreçte sendika ne yapıyor? Kazım Doğan Beylikdüzü'nde kafede oturuyor. O zaman zaten e-devlet üzerinden üyelik yok. Evrak doldurtuyoruz işçilere. Toplu evraklarla notere gidiliyor, noter üzerinden onaylanıyor. Ben evrakları topluyorum, arkadaşları üye yapıyorum, Kazım Doğan'a götürüyorum, Kazım Doğan da notere götürüyor. Sadece yaptığı bu oradaki."

Bugüne kadar olduğu gibi onlar için önemli olan yalnızca, her biri aidat anlamına gelecek olan işçilerin sendikaya üye olması ve nihayetinde Sunjit gibi büyük bir işletmede yetki alabilmeleridir. Bir şekilde patron sendikalaşmayı fark eder ve işten çıkarma gibi bir yola giderse, atılan işçiler için dava açılır. Bu da çoğu zaman sendikalar için bir gelir kapısıdır. Patronla pazarlık yoluyla sendikanın yetkisinin kabul edilmesi sağlanmaya çalışılır -ki çoğu zaman bunun yolu da sendikanın varlığının işverene bir zararı olmadığının anlatılmasıdır. Olası bir işten çıkarma halinde işçilerin sendikayı mücadeleye zorladığı durumlarda ise kapı önünde bir çadır kurularak mücadele ediyormuş rolü yapılır. Böylece ne işveren ne de sendika zarar görür ama işçilerin mücadele azmi bu işlevsiz ve usandırıcı yöntemle sönümlendirilmiş olur.

Ancak Greif örneğinde DİSK Tekstil yöneticilerinin fark etmedikleri, sendikaların pozisyonunun farkında olan, kendi içinde giderek daha sıkı bir örgütlenme kuran ve patronun olası bir saldırısına karşı ne yapacaklarına dair planları olan bir işçi grubu ile karşı karşıya olduklarıdır. Bu durum, işçilerin, sendikanın müdahalesi olmaksızın, kendi iç örgütlenmelerini sağlamlaştırarak sürdürebilmelerini sağlar. Sendika durumu anladığında ise çok geç olacaktır.

İlk fiili grev

Fabrikada başlatılan örgütlenme çalışması çok hızlı biçimde yayılır. Oktay bu durumun sorunlara yol açabileceğini düşünmektedir: "Ben sürecin çok hızlı yürütüldüğünü söylüyordum, fabrikanın bir şeylerin hızlıca sonuçlandırabileceğini, güvenebileceğin bir yapısının olmadığını bildiğim için. Onun için süreci biraz daha yavaş işletip daha sağlam temeller üzerine kurmak gerektiğini, komitelerin biraz daha sağlam olması gerektiğini söyledim. 'Biraz daha yavaşlayalım. Sonuçta burası 100-200 kişinin çalıştığı bir atölye değil ve çalışan kişilerin yapıları da çok ona müsait değil' diyordum. Ama biraz da fabrikanın yapısından dolayı kıvılcım çıkınca çok da onun önüne geçmek mümkün olmadı. Yayıldı, duyulmaya başlandı."

Ancak sürecin hızlı ilerlemiş olmasına karşın kadrolu işçiler aralarında, güçlü bir özörgütlülük oluşturmayı başarırlar. Temmuz ayında açıklanan zamların beklentilerin çok altında kalması nedeniyle ortaya çıkan tepkiyi fırsat olarak değerlendirerek, hızla sendikaya üyelikleri gerçekleştirirler. Sunjit işletmesine ait Hadımköy ve Dudullu'daki iki fabrikada

çalışan 228 işçinin üye olmasıyla sendika tarafından Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na yetki tespiti başvurusu yapılır. ([92]) İki fabrikada çalışan kadrolu işçilerin %40'ının üye olması sendikanın yetki alması için yeterlidir, fakat işçiler mücadele edebilmek ve koşullarını düzeltebilmek için bunun, özellikle de taşeronlarla birlikte 1500 civarında işçinin çalıştığı bir işletmede yeterli olmadığının farkındadır. Bir yandan sendikanın yetki alması için üyeliklere devam ederken, bir yandan da her bölümden temsilcilerin olduğu fabrika komitesinde patronun olası saldırılarına karşı ne yapacaklarını planlarlar.

Coşkun şunları söylüyor: "Gerçekten çok disiplinli, kendi içerisinde bir gizliliği olan bir çalışma yürüttük. Ve bütün bölümlerden nabızlar aldık. Bütün bölümlerden insanlarla işçilerle bir örgütlülük oluşturduk. Komitede işverenin alacağı kararda neler yapacağımızı önceden planlamıştık. Bunu hem çekirdek komitede hem de fabrika komitesiyle birlikte yapıyorduk."

Bakanlığa yapılan yetki tespit başvurusunun sonucu beklenirken, tahmin ettikleri üzere patronun saldırısı gerçekleşir. 8 Kasım 2013 sabahı Ferhat Alsaç işten çıkartılır. Ferhat yaşananları şöyle anlatıyor: "Ben sürekli 7-15 sabit bir vardiyadaydım. Sabah 7'de işbaşı yapıyordum. O gün de 7'de gidip işbaşı yaptım. Saat 10.00 sıralarında insan kaynakları tarafından çağrıldım, iş akdime son verildi. Biz böyle bir saldırının olabileceğini biliyorduk. Çünkü bazı insanlar vardı, müdürlerin orada köylüleri akrabalarıydı. İllaki birileri çıkıp bizi içeriye gammazlayacak, belki bizimle birlikte hareket

[92] Greif Direnişi: Sınıf Hareketinin Devrimci Geleceği, Eksen Yayıncılık, sf. 60-61

ediyormuş gibi gözüküp gidip içeriye, insan kaynaklarına filan olanları anlatacak diyorduk. Bunlar zaten bu olaydan bir hafta öncesine kadar işçi almaya başlamışlardı. İnsan kaynaklarında iş akdinin sona erdiğini söylediler. Sebebini sorduğumda 'Daralmaya gidiyoruz' dediler. 'Peki daralmaya gidiyorsanız, işçi niye alıyorsunuz? Bu nasıl iş' dedim. İnsan kaynakları müdürü Nevin Çakmak 'Biz sana hesap mı vereceğiz' dedi. Sonra üstümü değiştirip oradan çıkmam gerektiğini söyledi. Ben 'Kabul etmiyorum' dedim. Daha sonra güvenlik çağrıldı ve güvenlik zoruyla çıkartıldım oradan. Ama işyerinin önünü terk etmedim. Hemen içerideki arkadaşlara haber verdim. 'Beni işten attılar. Şu an kapının önündeyim' dedim. Akabinde zaten içeride üretim durduruldu. İçeride her bölümde yöneticiler müdürler dolaşıp 'İşbaşı yapın, yaptığınız yanlıştır, bir kişi için değer mi' diyorlardı ama 50 ile 90 kişi arasında bir listenin olduğu duyumu alınmıştı. Sadece benimle kalınmayacaktı, diğer vardiyalardan da yavaş yavaş insanları çıkarmaya başlayacaklardı."

İşçiler sabah vardiyasında gerçekleşen bu saldırıyı beklemekteydi ve hızla aralarında haberleştiler. Sabah vardiyasındaki diğer işçilerin büyük bir bölümü daha önce aldıkları karar doğrultusunda greve başladı. O sırada Ayhan fabrika içinde yaşananlara dair şunları söylüyor: "Ferhat'ın işten çıkartıldığını duyunca Ferhat'la konuştuk. Sonra bütün arkadaşlarımızı toparladık, 'Arkadaşlar Ferhat arkadaşımız işten çıkıyorsa üretimi durduruyoruz' dedik. Naylon bölümü olarak şalterleri indirdik. Diğer bölümdeki arkadaşlara da 'Ferhat arkadaş işten çıkarıldığı için biz naylon bölümü olarak üretimi durdurduk. Siz de durdurun' dedik, durduranlar oldu. Durdurmayan, çalışmaya devam edenler de oldu. Biz

makinaların başında durduk ama üretim yapmayacağız. İplik bölümü de aynı şekilde. Hepimiz makinanın başında dururken müdür geldi, bizi topladı, 'Arkadaşlar bu yaptığınız yanlış. Bu kanuna aykırı. İş durdurmak ne demek? Hepinizi atarım' gibi laflar söyledi. Biz 'Atacaksanız atın. Ferhat arkadaşımızı neden işten çıkarıyorsunuz? Bize bunun açıklamasını yapın' dedik. O da bize 'Daralmaya gidiyoruz. O yüzden arkadaşınızı çıkarıyoruz' dedi. Biz de 'Daralmaya gideceksiniz bu üretimden başlamalı. Bir temizlikçiden başlamaz. Biz neden çıkarıldığını anladık. Bu arkadaşımızı çıkarırsanız biz üretim yapmama kararı aldık, hiçbir kuvvet bizi buradan atamaz' dedik. Ondan sonra patron gitti."

Sabah vardiyasında olan işçilerden Coşkun da o günü şöyle anlatıyor: "Ben sabah vardiyasındaydım. İlk sabah vardiyası bıraktı. Ferhat atıldıktan sonra biz hep irtibat halindeydik. Zaten ben kendi bölümümdeydim. Orhan olmasa da onun bölümde başka insanlar vardı örgütlülük içerisinde. Zaten bir arkadaşımız atılırsa, ne olursa olsun ona sahip çıkacağız diye kararımız vardı. Sonrasında kendi bölümümde haberleştik telefonla vs. Sonrasında iş yavaşlatmaya başladık. İş yavaşlatmadan sonra naylon bölümünün ardından ilk benim çalıştığım bölüme gelmişti İskender. Oradan bizim bir arkadaşa 'Sen niye iş yavaşlatıyorsun. İşinin başına geç' dedi. Hatta o arkadaş biraz tutuk davranmıştı, ben orada müdahale ettim. İskender de beni öyle tanımış oldu. Ben tanınan birisi değildim. Sonrasında daha da yavaşlattık. İş durma noktasına kadar geldi. Sonunda Ferhat işe alındı."

Hüseyin de kendi bölümünde yaşananlara dair şunları söylüyor: "Ferhat işten çıkartıldığında ben çalışıyorum. 'Sendika çalışması yürüten bir arkadaşımız işten çıkartıldı'

dediler. Duyar duymaz şalterleri kapattık. 'Çalışmayacağız' dedik. Bölüm şefimiz geldi. 'Arkadaşımız işten çıkartılmış. O arkadaşımız işe alınana kadar biz çalışmayacağız' dedik. 'O zaman dışarı çıkın. Makinayı kapatıp oturmayın burada. Yemekhaneye ya da çay bahçesine' dedi. Tabii biz gitmedik, bulunduğumuz yeri terk etmedik. Ondan sonra daha büyük müdürler geldi. İlk defa o gün ben fabrikanın genel müdürünü gördüm. Bizim bölüme geldi. Yaşının ileri olması nedeniyle ben konuştum. 'Sen büyüksün, seninle konuşalım' dedi. 'Çalışmaya başlayın, arkadaş hakkında gerekeni yapacağız' dedi. Ben de 'Arkadaşımız işe alınmadığı sürece biz çalışmamaya karar verdik. Bütün bölümler olarak çalışmayacağız' dedim. 'Ben çalışmanızı tavsiye ediyorum. Biz sizden memnunuz. O arkadaş hakkında da gerekeni yapacağız' dedi. Konuştum ama kim olduğunu bilmiyordum, daha sonra bu genel müdür dediler. Biz ikna olmayınca çekti gitti. Sonra bütün arkadaşlarla toplandık, başka bölümlere gittik, hep beraber slogan atarak. Akşama doğru Ferhat'ın işe geri alındığını öğrendik, tekrar işimize başladık."

Cihangir ise Dudullu'daki fabrikada yaşananlara dair şunları anlatıyor: "Ferhat Alsaç'ı işten çıkardılar. Orhan bana telefon açtı. 'Arkadaşı işten attılar. Üretimi durdur' dedi. O anda üretimi durdurduk. Müdürler geldi. 'Ne oluyor' dediler. Biz 'Arkadaşımız işe alınana kadar biz çalışmayacağız. Bizim arkadaşımız işe alınacak, bunun başka yolu yok' dedik. Onlar 'Bunlar müzakereyle olacak şeyler. Siz çalışmaya devam edin. Biz geri planda bunları çözeriz' filan diyerek bizi ikna etmeye çalıştılar ama biz 'Hayır. Biz çalışmıyoruz. Bizim arkadaşımız tekrar işbaşı yapana kadar biz yokuz' dedik."

Orhan ise vardiyası 3'te başlayacağı için Ferhat işten

atıldığında fabrikada değildir. Ancak haber onlara da kısa sürede ulaşır: "Biz o zaman dışarıdaydık, 3'te işe gitmemiz gerekiyordu, gece vardiyasını da 3'te çağırdık. Bütün vardiyaları topladık. Sabah vardiyası bıraktı. Biz de onlara desteğe gittik. Bölüm şeflerini zaten hiç kimse dinlemedi. Fabrika müdürünü çağırdık. O ana kadar bizi yönetimden kimse tanımıyordu, öncülerin kim olduğunu bilmiyorlardı. Hatta bölüm şeflerinden şüpheleniyorlardı. İlk defa biz orada patronların karşısına çıktık. 'Ferhat'ı işe almazsanız biz burayı terk etmeyeceğiz, üretimi de yaptırmayacağız' dedik. Onlar da 'Bize tükürdüğümüzü yalatmayın, bu daha önce olmamış bir şey. Tamam Ferhat'ın bütün haklarını vereceğiz. Örgütlülüğünüzü de tanıyacağız. İtiraz da etmeyeceğiz yetkinize. İşinizin başına dönün' dedi. Biz onu da kabul etmedik, 'Ferhat'ı işe almadan başlamayacağız' dedik. 8 saatin sonunda da Ferhat'ı işe aldılar. Ferhat işten çıkarıldığında kendiliğinden bir eylem patlamadı, önceden planlanmıştı komitelerde. Eğer yetki gelirse patron saldırıya geçecek bu saldırıda buradaki öncülerin hepsini çıkaracaklar demiştik. Ferhat işten çıkarıldıktan sonra hemen telefonlaşarak üretimi durdurduk."

Tüm bunlar olurken Ferhat gün boyu dışarıda bekler ve sendikanın, fabrikada başlayan direnişi engelleyici tutumuyla ilk kez orada muhatap olur: "Başta Engin geldi yanıma. Kazım Doğan da akşama kadar orada bekledi ama ikna çabası içerisine girdi. Kazım Doğan'la birlikte gelen 2-3 kişi vardı. Tanıdığım insanlar değildi. Hiç görmediğim insanlardı. 2-3 kişilik grup hep kendi aralarında konuşuyorlardı ve insanları ikna çabasındaydılar. 'Eve git, ne gereği var' diyordu Kazım Doğan. Biz zaten sendikanın bu tutumunu sezmiştik. 'Nasıl eve gideyim? Siz sendikacısınız. Biz buradayız, kapının önüne

konulduk. Hani atılmayacaktık? Niye böyle? Siz ne yapıyorsunuz bunun karşılığında' dedim. 'Böyle yapmayın bizi zor durumda bırakıyorsunuz' dedi. Öyle bir tartışma olmuştu. 'Böyle bir şey yok. Atıldığınızı biz kabul etmiyoruz' diyor. 'E tamam da arkadaş, beni attılar. Bakın kapının önüne konulduk' diyorum. Onlarsa hâlâ inatla benim oradan uzağa gitmemi söylüyorlar. Benimle orada duran Kızıl Bayrak gazetesinden arkadaşları görüp, onlardan rahatsızlık duyuyor, 'Onlar niye geldi. Medyayı da dökeceksiniz buraya birazdan' gibi şeyler söylüyorlardı. Çözüm olarak yalnızca 'Gerekiyorsa gideriz. Mahkemeye başvururuz. Mahkemeden doğacak haklarımız var. Gideriz onları alırız' diyordu. Dışarıda bunlar yaşanırken içeride de müdürler bölüm bölüm geziyorlar ve insanlara 'Bir kişi için değer mi? Tamam burada üç dört yıldır çalışıyor, siz işinize bakın' diyorlar. Hatta ben orada kapının önünde beklerken tek başımaydım. O zaman özel bir şoförü vardı müdürün. Onu gönderiyor. 'Götür bunu buradan' diyor. Hatta yanıma kadar gelmişti. 'Ferhat sen burada niye bekliyorsun' dedi. 'Canım sıkılıyor, bekliyorum. Sana ne' dedim. 'Paran yoksa gel seni arabayla götüreyim' dedi. 'Hayır. Bas git' dedim."

Sağlık sorunları nedeniyle işten ayrılmasının ardından sendikacı sıfatıyla örgütlenme çalışmalarını destekleyen Engin ise o gün sendikanın tutumuna dair şunları söylüyor: "Ferhat beni aradı, işten çıkarıldığını söyledi. Ben de tabii hemen fabrika önüne gittim. Sendikayı, Kazım Doğan'ı aradım. O tabii bildiğimiz sendikal anlayışla, 'Tamam arkadaş işten çıkarıldı, biz dava açarız. Sonuç olarak bu şekilde onun hakkını ararız' dedi. Ben "Arkadaşlar üretimi durdurdular. Ferhat arkadaş işe geri alınmadığı sürece bu üretim başlamayacak'

dedim. Bunu duyunca çok şaşırdı Kazım Doğan. 'Böyle olur mu arkadaşlar? Hayır üretimi durdurmayın. Sonuç olarak sürecimiz devam ediyor. Ben geliyorum oraya' gibisinden bir şeyler dedi. Tabii biz biliyorduk onların öyle diyeceğini ama biz önceden üretimi durdurma kararını almıştık. Diğer fabrika da aynı zamanda üretimi durdurma kararı almıştı. Ve her iki fabrika da üretimi durdurdu. Tabii beklemedikleri bir şeydi. Ne işverenin ne sendikanın.. Rıdvan Budak aradı beni. 'Böyle olmaz. Üretimi durdurmak ne demek? Arkadaşlara söyle üretime başlasınlar. Biz Ferhat arkadaş için gerekli her şeyi yapacağız. Davasını açacağız' filan dedi. 'Sonuçta bu kararı biz almıyoruz. Bu kararı fabrikadaki çalışan işçiler alıyor. Neticede ben sendikanın bir parçasıyım belki ama ben de arkadaşların aldığı kararı doğru buluyorum. Doğal olarak biz şu anda onların aldığı kararın arkasında durmalıyız' dedim Rıvan Budak'a. 'Olur mu öyle şey. Hayır, ancak sendika böyle bir karar alır, işçiler kendi kafasına göre bir karar alamaz' gibisinden benimle tartışıyor. 'Ben işçilerin yanındayım. Siz bilirsiniz. İşçiler bu kararı almış, haklılar. Ben de haklı buluyorum, neticede onların yanındayım' dedim. Onunla konuşmamızı kesmiş olduk böylece. Neticede iki fabrikada 8 saat süren bir direniş oldu. Ferhat işe geri alınana kadar üretim yapılmadı ve doğal olarak işveren geri adım attı. Sonuçta sendikanın bizi ikna edememesi üzerine, buradaki işçilerin artık sendikadan bağımsız daha farklı bir örgütlülüğü olduğunu görünce Ferhat'ı işe geri aldılar."

Ferhat, sendikaya rağmen gerçekleşen Hadımköy ve Dudullu'daki fabrikalarda 8 saatlik grev sonucunda işe geri alınır. "18.30 sıralarıydı. Fabrikanın genel müdürü Atilla Bey beni çağırdı" diye anlatıyor Ferhat ve devam ediyor: "Gidip görüştüğümde 'Tamam biz bir hata yaptık. Seni tekrar işbaşı

yaptırıyoruz. Gördüğümüz kadarıyla sen bir sendika temsilcisisin' denilmişti bana. 'İptal ettirdik, bütün hakları geri çektik. Biz hatamızı kabul ediyoruz. Bayağı da seviliyormuşsunuz işçi arkadaşlarınız tarafından' Ben de 'Tabii ki biz de onları seviyoruz' demiştim. Öyle bir diyalog geçmişti. Sonra ben arkadaşlarımla konuşmuştum. Daha sonra tamam denildi. Aldığımız ortak kararla tekrar işbaşı yapılmasına karar verildi."

Örgütlenme sürecine sonradan, sendika vasıtasıyla katılmalarına ve aralarında mücadele deneyimi olan kimse olmamasına rağmen Dudullu'daki fabrikada çalışan işçiler de, kendi aralarında aldıkları ortak karara uyarak sendikaya rağmen tereddüt etmeden greve başlar ve bizzat Ferhat'tan işe geri alındığını duymadan grevi bitirmezler. Cihangir o anı: "Sonunda telefon geldi. Bize 'Tamam alındı' dediler ama biz Ferhat'tan teyit almadan işbaşı yapmadık. Ne zaman ki Ferhat 'Beni geri aldılar' dedi, işe başladık" diye anlatıyor.

Cihangir'in başta konuştuğu kişi olan Engin ise şunları anlatıyor: "Ferhat işe alındı, üretim başlayacak, ben Cihangir'le konuştum. 'Cihangir hepinize çok teşekkür ediyorum. Başardık birlikte. Artık üretime başlayabilirsiniz' dedim. Orada söyledikleri şey hoşuma gitti. 'Engin kusura bakma, seninle görüşüyoruz, ilişkimiz iyi. Yanlış anlama, sana karşı güvensizlikten dolayı değil ama biz Ferhat'ın kendisinin bize işe alındığını, üretime başlayabileceğimizi söylemesi üzerine başlamak istiyoruz' dedi Cihangir. Sendikacı kimliği var ya bende, kararı doğrudan işçilere teyit ettirmek istemeleri hoşuma gitti açıkçası. Ferhat'la konuştu, ondan sonra işbaşı yaptılar. O bizi tabii çok etkiledi. Bizim yapmak istediğimiz bu ya. İşçilerin kendileriyle karar alması, birbirlerine güvenmesi."

Bu, Greif'te olanın 'öncü' bir grup işçinin iradi çabasından ibaret olmadığının somut göstergelerinden biridir. Kuşkusuz, işyeri örgütlenmesini başlatanların, yıllardır farklı işyerlerinde çalışmış, örgütlenme tecrübesine ve yeteneğine sahip işçilerin olması ve dahil oldukları politik grubun mevcut sendikalara dair eleştirel tutumunun etkisi gözardı edilemez. Ancak az sayıdaki politik işçinin işyerinde örgütlenme çabaları, sendikaya ve mücadele yöntemlerine dair önerileri Greif işçilerinin ihtiyaçları ile örtüştüğü için böyle bir noktaya gelinebilmişti. Devam eden yıllarda da görüleceği üzere bu deneyim, işçiler arasında sendikalara dair giderek artan güvensizliği gösteriyor, ağırlaşan ekonomik koşullar ve kötü çalışma şartları altında kendi mücadele yollarını bulmaya çalışan işçi sınıfının ruhunu yansıtıyordu.

Toplu iş sözleşmesi görüşmeleri

Patronun işten çıkarma saldırısına fiili bir grevle karşılık verilmesi ve bunun zaferle sonuçlanması işçilerin örgütlülüklerine ve kolektif güçlerine olan güvenlerini sağlamlaştırır. Haber tüm fabrikada hızla yayılmış, böylesi güçlü bir tepki sonrasında işyerindeki örgütlülük, fabrika içindeki atmosferi belirleyici bir hale gelmiştir. 2007 yılından beri fabrikanın konfeksiyon bölümünde bir taşeron firmaya bağlı olarak çalışan Emel bu olay sonrasında işyerindeki örgütlülüğün taşeronlar da dahil olmak üzere fabrikanın genelinde işçilerin gündemine girdiğini anlatıyor: "Ben ilk örgütlenme sürecinde yoktum. Ferhat'ın işten çıkarıldığı dönemde duymaya başladık. Tabii Ferhat olduğunu bilmiyoruz. O örgütlenme sürecinde yer alan birinin işten çıkarıldığını duyduk. Ondan

sonra parça parça kulağımıza geliyordu. Burada sendika olacak, kadrolular iş durdurmuş."

Hüseyin ise zaferle sonuçlanan bu fiili grevin sonuçlarına dair şunları söylüyor: "Ferhat işe alındıktan sonra ne kadar güçlü olduğumuzu gördük, özgüvenimiz arttı. Kadrolulardan sendikaya üye olmayan arkadaşlar da üye olmaya başladılar. Bizim bölümümüzde 20 küsur kişi vardı, yarısı üyeydi, yarısı değildi. Onlar da daha sonra üye oldular. Ondan sonra toplantılar gerçekleştirdik. Taşerondan arkadaşlar da katıldılar bazı toplantılara."

Greif işçileri toplu iş sözleşmesi sürecine bu özgüvenle başlarlar. Direniş komitesi TİS komitesi ismini alır. Toplu iş sözleşmesi görüşmelerinde öne sürülecek talepler bu komitede belirlenir. Sendikanın yetkisinin gelmesinin ardından ilk defa bütün bölümlerden işçilerin katıldığı bir toplantı organize edilir. Engin o toplantının önemine dair şunları söylüyor: "Yetki sürecinde biz fabrikadaki bütün bölüm komitelerini bir araya getireceğimiz bir toplantı organize ettik. İlk kez yaptık. Tabii bunu sendikadan habersiz yaptık. Orada şunu yapmış olduk. Bugüne kadar kimler var kimler yok. Herkes birbirini merak ediyordu. En azından komiteler üzerinden. Artık bakın hepimiz buradayız. Ve sonuç olarak burada bir toplu sözleşme süreci başlayacak. Bu toplu sözleşme sürecinde bölüm komiteleri ve fabrika komitelerimizde aldığımız talepler doğrultusunda belirlediğimiz şeyleri oylayacağız. Doğal olarak daha toplu kararların alındığı bir toplantıya dönüşmüş oldu. Hem de insanların birbiriyle tanıştığı, örgütlülükle daha geniş çapta bir araya geldiği bir ortam sağlanmış oldu."

Ancak sendikacılar kendilerinden habersiz böyle bir toplantı düzenlendiğini duyunca kontrolün ellerinden gittiğini

fark ederek tedirgin olurlar. Engin şöyle devam ediyor: "O zaman sendika duydu. Rıdvan Budak beni aradı. 'İşçilerle bir toplantı organize etmişsiniz. Benim haberim yok. Nasıl böyle bir şey yaparsınız' gibisinden hesap sordu. Ben de 'Sonuçta burada bir örgütlenme süreci oldu. İşçiler üye oldu ve kendi aralarında bir araya gelmek istediler. Bundan daha doğal bir şey ne olabilir' dedim. 'Hayır. Gelemez' dedi, 'Yapamazsınız böyle bir toplantı. Bunu sendika organize eder. Doğal olarak bizim olmamız gerekiyor.' Böyle bir tepki koydu. Sendikacılar kontrolün ellerinden çıkabileceği ihtimalini ilk kez orada gördüler. Burada bir hareket var, bu hareket burayı taban örgütlülüğü üzerinden bir araya getirmiş, sağlam bir birliktelik var, örgütlülük var diye o anda anlamış oldular."

Bu toplantının sonrasında ise Esenyurt'ta bir düğün salonunda bütün üye işçilerin ve sendikacıların katıldığı daha geniş bir toplantı organize edilir. Ayhan bu toplantıya dair şunları söylüyor: "Önce bir toplantı aldık kendi aramızda, dedik ki taleplerimizi kendimiz belirleyeceğiz. Zam, yakacak parası, erzak parası, bayramlarda çalışırsak yüzde 300 almamız lazım. Bunların hepsini yazdık. Bu daha dar bir toplantıydı. Bundan yaklaşık 15 gün-1 ay sonra daha kapsamlı, herkesin katıldığı, sendikanın da bizimle beraber olduğu bir toplantı oldu. O sırada taşerondaki arkadaşlarımızı da üye yapmaya başladık. Bazıları taşeron patronlarının akrabasıydı. Oralara çok fazla giremedik. Ama bazı bölümlerde çok rahatlıkla çalıştık, gelip kendileri üye oldular."

Orhan da sendikaya üye olan bütün işçilerin ve sendikacıların ilk kez yan yana geldiği bu geniş toplantıya dair şunları anlatıyor: "Yetkimiz geldikten sonra işçi arkadaşlarla bir toplantı kararı aldık. Esenyurt'ta düğün salonunda yaptık.

Buna sendikacıları da davet ettik. Rıdvan Budak, Kazım Doğan. Öncesinde biz başka toplantılar parça parça yapıyorduk ama büyük düğün salonu toplantısı yapmadık. Sendikanın da talebiydi o. Görmek istiyorlardı işçileri, örgütlediler, direniş oldu ama bir etkinlik yapalım, bir araya bir gelelim diye. Biz de istiyorduk bütün işçiler bir araya gelsin diye aslında. Esenyurt'ta bir düğün salonunda 300 işçinin katıldığı bir toplantı yaptık, kadrolu işçiler bunların tamamı. Burada da sendika ile karşı karşıya geldik."

Engin ise o toplantıya dair şunları anlatıyor: "Sendikacıların da katıldığı toplantıya Rıdvan Budak geldi. Kazım Doğan gelmiş bana 'Kürsüden, şu an sendikamızın sayın genel başkanı Rıdvan Budak salona teşrif ettiler' diye anons et diyor. Ben de 'Söylerim' dedim. Tabii sonra hiç şey yapmadık. Sadece 'Şu an sendikanın genel başkanı da geldi' diye anons geçtik. Yani o kadar bürokratik bir şey var ki. O toplantı çok güzel oldu. Karşı fabrikanın ve Hadımköy'deki fabrikanın işçilerinin bir araya geldiği, birbirilerini tanıdığı, tanıştığı, birlikte üretimi durdurma ve sonuna kadar aynı kararlılıkta durup işçi arkadaşlarını işe geri aldırabilmiş olmanın özgüvenini, gururunu paylaştıkları muazzam bir şeydi. Orada tabi işçiler çıkıyor kürsüye konuşmalar yapıyorlar. Toplu sözleşmedeki taleplerin arkasında nasıl duracaklarını anlatıyorlar. Hatta Rıdvan Budak orada bir rahatsızlık yaşadı. Bir arkadaş çıktı 'Biz hem işverene karşı hem sendikaya karşı dik duracağız' dedi. Rıdvan Budak 'Sendikaya karşı niye dik duruyorsunuz kardeşim? Sendika ve siz aynı taraftasınız' filan dedi. Şaşırdı yani tabii ama biliyor artık aslında sendikadan bağımsız işçilerin kendi birlikteliği olduğunu."

Komitenin hazırladığı toplu iş sözleşmesi taslağı bu

toplantıda herkesin onayına sunulur ve kabul edilir. Devam eden günlerde sendikayla birlikte yapılan ilk toplantıya Greif'in Sunjit işletmesinin Hadımköy ve Dudullu'daki işçi temsilcilerinin yanı sıra Ünsa işletmesindeki temsilciler de katılır. Bu toplantıda sendika yöneticileri taslağı "hayalcilik" olarak nitelendirir.([93]) Sunjit ve Ünsa ayrı işletmeler olsa da sendika ortak ayrı toplu iş sözleşmesinin imzalanmasını istemektedir.

Orhan bu görüşmeyi şöyle anlatıyor: "Sendikada TİS taslağı görüşmesi vardı. Biz kendi taslağımızı hazırlamıştık. Ünsa'yı da çağırmışlardı, onların da taslağı vardı. Ünsa'nın taslağı ile bizim taslağımız hiç birbirine uymuyordu. Hadımköy Dudullu birlikteydi, işletme toplu iş sözleşmesi. Ünsa ayrıydı. Ama onlar birleştirmek istediler, dediler ki, biz dört fabrika birlikte bir TİS hazırlayalım, çıkalım. Tamam olur, dedik, kabul ettik. Ama onların hazırlamış olduğu TİS ile bizimkiler uyuşmuyordu. Çünkü biz taşeronluğun kaldırılmasını kırmızı çizgi olarak koymuştuk, onlar taşeronluk başka bir sorun, devletin sorunu, yasal sorun dediler. Orada ayrıştık. Hatta tartıştık orada, 'Biz kendi TİS'imizi size karşı savunmaya gelmedik. Madem öyle Ünsa kendi sözleşmesini yapsın, biz de kendi sözleşmemizi TİS'te görüşürüz' dedik."

DİSK Tekstil İşçileri Sendikası Genel Sekreter Yardımcısı Ergün İşeri ise sendikanın Ünsa'da 1997'den beri yetkili olduğunu belirtiyor ve TİS taslağıyla ilgili şunları söylüyor: "Daha ilk başta ayrışma yaşandı. Biz burada ortak bir toplantı yaptık, dört fabrikanın işyeri temsilcileriyle, 2013 yılının Aralık ayındaydı. Orada fikir ayrılığı ortaya çıktı. Geçmişten beri sendikalı olan Ünsa grubu var, ilk defa sözleşme sürecine giren

[93] Greif Direnişi, sf. 62

Sunjit grubu var. Sunjit grubundan gelenler sözleşme sürecini kolaylaştırıcı değil, zorlaştırıcı şekilde geldiler bize. Başında zaten söyledik. Bizim söylememize ihtiyaç kalmadan zaten iki grup masanın iki tarafındaydı, pat diye ikiye bölündük arkadaşların dayatmaları karşısında. Hadımköy'ün taleplerini aldık. Biz izah ettik, bunları yazarız, bizim açımızdan sıkıntı olmaz ama karşı taraftan alacağımız tepkiler, iki fabrika düzeni arasındaki seviye farkları bizi zorlar bu süreçte. Çok güçlü bir sermaye grubuyla karşı karşıya olduğumuzu hatırlattık kendilerine. Bu grupların istedikleri zaman tırnaklarını keser gibi ilişki kesebileceğini. Çünkü Greif dediğimiz şirket asıl gelir kaynağını, asıl üretim alanını petrol geliri üzerinden elde eden bir şirket. Burasını kısa bir süre önce Hollandalı bir şirket satın almış, paketleme servis şirketini. Ben o zaman da söyledim kendilerine bu bizi zorlar, bizi bölen bir sürece sokar diye, nitekim öyle oldu. Ünsa ayrı bir şirket olduğu için oranın sözleşmesini bitirdik."

Sendika Sunjit işletmesi için işçilerin belirlediği TİS taslağını kabul etmek zorunda kalmıştır. Ancak kasım ayında sendikanın yetkisi gelmesine rağmen işverenle görüşmeler bir türlü başlamamaktadır. İşçiler bu yaşanan tıkanıklığı da yaklaşık 4 saat süren bir iş yavaşlatma eylemiyle aşarlar. Orhan bu süreci şöyle anlatıyor: "Patrondan da, sendikadan da TİS sürecinin başlaması adına hiçbir adım gelmiyor, bekliyoruz. İki ay geçti, bir tarih belirlenmiyor. İşçilerle de o direnişten sonra büyük bir sinerji oluştu. İşçiler çok gergin. Sonra gittik görüştük sendikayla. Bekliyoruz dediler. Müdürle de görüştük. Bekliyoruz dediler. Bir daha toplantı yaptık komite olarak. 'İş yavaşlatacağız' dedik. Bize tarih verecekler TİS'in başlaması için. Biz şundan kaygı duyuyorduk. Bunu uzun süreye yayıp,

burada bir yılgınlık, bıkkınlık, süreç uzadığı için bir tartışma çıkarmak istiyorlar. Yılbaşına kadar bekledik, yılbaşında olmayınca iş yavaşlattık. Sendika istemiyordu iş yavaşlatmayı. Sabahleyin, üç dört saat sürdü. Çağırdılar, 'Talepleriniz ne' dediler. 'Bir an önce TİS masasının kurulmasını istiyoruz' dedik. İş yavaşlatmadan sonra tarih aldık, 9 Ocak olarak."

İlki 9 Ocak'ta gerçekleşen 4 görüşme sonucunda Sunjit işçilerinin hazırladığı TİS taslağındaki 66 maddeden 56'sı işveren tarafından kabul edilir. Ancak aralarında taşeronun kaldırılması, yıllık 4 ikramiye verilmesi ve ücret zam oranlarının da olduğu 10 madde üzerinden görüşmeler tıkanır. Bunun sonrasında işçiler kendi aralarında yaptıkları görüşme sonucunda mesaiye kalmama, üretimi yavaşlatma ve yemekhaneye gitmeme kararları alır. Ancak şirket geri adım atmaz ve işçileri fabrikayı kapatmakla tehdit eder.([94]) Nihayetinde 10 Şubat'ta işverenle, bu defa Rıdvan Budak'ın da katıldığı bir toplantı daha gerçekleştirilir.

Engin sürecin sonuncu toplantısı olacak bu toplantıya dair şunları söylüyor: "İşverenle anlaşamadık son gün, toplantıda işveren rest çekti. 'Taleplerinizi kabul etmiyorum, işçileri kadroya almıyorum, bu zammı da size vermiyorum' deyip kalktı masadan. Sonuçta sendikaya baktık yani ne diyeceğiz, sonuçta işveren tutumunu belirlemiş oldu. Sendika da uyuşmazlık zaptı tuttu. Orada Orhan arkadaşla Rıdvan Budak arasında bir tartışma oldu. Hatta kendi aramızda görüşebilir miyiz deyip, işvereni çıkarttı. Sonra biz direkt fabrikaya geldik. Zaten artık belli ne yapacağımız. Aradık fabrikadaki arkadaşları.

---

[94] Greif Direnişi, sf. 63

'Vardiyadan çıkan arkadaşlar evine gitmesinler, vardiyaya girecek arkadaşlar da işbaşı yapmasınlar. Biz çıktık şu an geliyoruz' dedik. Zaten insanlar anladı. Süreç başlıyor."

Orhan ise o görüşme ve sonrasında yaşananlara dair şunları anlatıyor: "10 Şubat'taki toplantı TİS görüşmelerinin sonuncusuydu. Onlar bizim taslağı kabul etmemiş, yeni bir taslak hazırlamışlardı. Bir gün önceki görüşmede bize 'Ya bu taslağı kabul edersiniz bir dahaki görüşmeye kadar ya da fabrikayı kapatır hepinizi çıkartırız' demişlerdi. Biz döndük arkadaşlarla tartıştık tekrar. Alınan karar bunu kesinlikle kabul etmeyeceğiz, fabrikada direnişe geçeceğiz' oldu. En son toplu sözleşme toplantısına Rıdvan Budak da katıldı. İlk defa o toplantıya katıldı. Orada biz Rıdvan Budak'la tartıştık, kavga ettik. 'Ben gönlümün rahat olduğu her sözleşmeyi imzalarım' dedi patrona. Biz itiraz ettik. "Böyle bir sözleşme imzalayamazsın. Sen başkan olabilirsin ama böyle bir yetkiniz yok. Burada işçilerin iradesi, işçilerin hazırladığı taslak var' dedik. Kabul etmedik, öyle bir sürtüşmemiz, kavgamız oldu. Patronun restine karşılık da 'Biz bütün bacaların tütmesini isteriz. Bizim için önemli olan bu işyerinin çalışması. Türkiye gerçeklerini biliyoruz. Arkadaşlar süreci iyi yönetememiş' filan diye bizi suçladı. Onlardan biraz bir şeyler kapmaya çalıştı ama patron onu da dinlemedi. 'En son teklifim bu' dedi, kalktı gitti masadan. Görüşme saat 4-5 gibi bitti. Onun üzerine artık Rıdvan Budak da çıktı, 'Ne gerekiyorsa yapın' dedi kendi şube başkanına. Biz oradaki temsilciliğe geçtik. Temsilci odalarımız verilmişti o süreçte. Çıkışta da şube başkanına 'Biz fabrikaya döneceğiz. Direnişimizi başlatıyoruz, haberiniz olsun' dedik. Onlar da uyuşmazlık tutanağı tutacaklardı. Biz zaten hazırlığımızı yapmıştık. Coşkun arkadaşlar fabrikadaydı o

sırada. Biz haber verdik 'Anlaşma sağlanmadı. Rest çekildi, biz de dönüyoruz fabrikaya' diye."

İşgal, Grev, Direniş

10 Şubat günü Dudullu'daki fabrikada görüşmeler devam ederken, Hadımköy'deki fabrikada saat 15.00'da vardiya değişimi için gelen işçiler ile vardiyası sona eren işçiler bir araya gelir. Servisleri kalkacak olan işçiler fabrikayı terk etmezken, fabrikanın tüm bölümlerinde iş yavaşlatma eylemi başlar. Anlaşma sağlanamadığı haberinin duyulmasının ardından fabrika bahçesinde bekleyen işçiler sloganlarla tepkilerini ve direnme kararlılıklarını gösterirler. ([95])

Dudullu'daki TİS görüşmelerine katılanlardan biri olan Ferhat, Hadımköy'e dönmelerinin ardından yaşananları şöyle anlatıyor: "TİS sürecinde tıkandığımızda aldığımız eylem kararları belliydi. Biz bunu belirlemiştik, komitelerde, bölümlerde herkesle konuşmuştuk, oylamaya da sunmuştuk. Aldığımız karar şuydu; hiç kimse fabrikayı terk etmeyecek, alınan bütün kararlar orada bildirilecek, topluca karar verip eylem planına geçecektik. Biz bunu bölümler üzerinden yapmadık, biz zaten o gün Dudullu'ya gitmiştik, görüşmeyi orada yapmıştık. Olumsuz karşılandığında biz Hadımköy'e döndük. Hiçbir vardiya işyerini terk etmemişti, bütün vardiyalar fabrikadaydı. Gidip fabrikanın bahçesinde tekrar oylamaya sunduğumuzda aldığımız kararlar onaylandı. O an 'İşgal, grev, direniş' sloganı atılmıştı."

Ayhan fabrikanın işgal edilerek grevin başladığı akşama ilişkin şunları anlatıyor: "10 Şubat'tan önce fabrika komitesi

[95] Greif Direnişi, sf. 67

olarak direniş yapmak üzere anlaşmıştık kendi aramızda. Görüşmelerde anlaşılamazsa fabrikayı işgal edeceğiz diye karar almıştık. Burada kalırsak ne yapacağız, güvenliğini, aşçısını, her şeyi düşündük yani. 10 Şubat'ta anlaşamadılar, masadan kalkıp geldiler. 'Arkadaşlar taşeronu kabul etmiyorlar, biz de gereken neyse yapıyoruz' diye konuşma yaptı Orhan. Bütün işçiler oradaydı. Engin abi bir konuşma yaptı, olanları anlattı. Sonra sloganlar atıldı. 'Burada kalmak isteyen bizimle beraber kalabilir. Biz hiçbir şekilde burayı terk etmiyoruz' dedik. Üye olmayan arkadaşlardan da evine gitmeyenler oldu. O gece kapıları kapattık. Hammaddeleri kapıya yığdık. Güvenliklere 'Arkadaşlar, biz burayı işgal ettik artık. İsterseniz evinize gidin, isterseniz bizimle beraber kalın oturun ama buranın güvenliği artık bizden sorulur' dedik. Onlar da çekildiler kenara. Evine giden oldu, bizimle beraber kalan oldu. Patron da evine gitmemişti. O gece herkes orada kaldı. Yönetimden giden oldu, gitmeyen oldu. O gece yarısı polis geldi. 'Arkadaşlar ne oluyor burada' dedi. Patron 'Beni burada zorla alıkoydular' demiş. Orhan'lar 'Buyurun bakın. Patron alıkonulmuş mu, gidin kendisine sorun' dedi. Bütün herkes oradaydı. Orhan 'Arkadaşlar biz burada kimseyi zorla alıkoyuyor muyuz' dedi. Herkes 'Hayır' dedi. Ondan sonra polis de gitti. Her şeyin önlemini aldık. Atıyorum, pahalı makinalar vardı. Onların başına adam koyduk."

Greif'te işgal ve grev başladığı sırada Gezi direnişinin üzerinden henüz 8 ay geçmiştir ve hâlen bu direnişin yarattığı politik atmosfer etkisini korumaktadır. Greif'teki işyeri örgütlenmesine öncülük eden işçilerin hemen hemen tamamının bu direnişin parçası olmasının da etkisiyle işgalin başlamasının ardından hazırlanan ilk pankarta Gezi direnişiyle özdeşlemiş

olan "Bu daha başlangıç, mücadeleye devam" sloganı yazılır. Coşkun bu sloganın yazılmasının hikâyesini şöyle anlatıyor:

"Torbalar bizim oradaydı. Kestik, bölümümüzde. Boyalar da zaten oradaydı. 'Bu daha başlangıç, mücadeleye devam' sloganı atılıyordu öncesinde de. Her toplantıya girip çıkışımızda 'İşgal, Grev, Direniş', 'Bu daha başlangıç, mücadeleye devam' sloganları atılarak çıkılırdı. Oradan aklımızda kaldı. Ne yazalım filan diye düşünürken o anda o denk geldi, onu yazdık. Çok planlı değildi aslında. Onun arkasından bir pankart daha hazırlandı. 'İşgal, Grev, Direniş'. Bu biraz daha planlı bir şekilde hazırlandı. Sonrasında binanın üzeri pankart dolmaya başladı."

O sırada Dudullu'daki fabrikada yaşananları ise Cihangir anlatıyor: "10 Şubat'ta Hadımköy'den önce biz bıraktık işi. Bu sendikadan bağımsızdı bir kere onu söyleyeyim. Toplu iş görüşmelerinde olumlu bir cevap çıkmazsa şalter indirilecek. O toplantıda aslında işverenin bir tahriki de oldu. O sürece kadar da tahriklerle geldik. İşveren sürekli tehditvari konuşuyordu. En son toplantıda Tahir Polat vardı, oranın finans müdürü. Elini masaya vurdu. 'Elinizden geleni ardınıza koymayın' dedi. Biz zaten yapacağımızı biliyorduk. Orhan'lar Hadımköy'e gitti, biz zaten toplantının olduğu binadaydık. Ben zaten daha aşağıdayken haber verdim. 'Kapatın şalterleri. Millet otursun, hiç kimse hiçbir şey yapmasın' diye. Şalterler kapandı millet oturdu. Onu kimse de beklemiyordu zaten. İşveren de beklemiyordu, sendika da beklemiyordu. Sadece işçiler biliyordu bunun böyle olacağını. Sonrasında herkes devreye girdi, bütün şefler, beyaz yakalılar. Herkes devreye girdi, birilerini ikna etmeye çalıştılar."

Taşeron şirket çalışanlarının işgale katılması

Fabrikada işgal başlamasının ardından daha önce sendikaya üye olmayan taşeron firma çalışanlarının da bir kısmı greve katılmak ister. Çünkü toplu iş sözleşmesi görüşmelerinin tıkanması ve grevin başlamasının nedenlerinin başında bütün taşeron işçilerin kadroya alınması talebi de bulunmaktadır. İşgal başladığı sırada 6 senedir Greif'e bağlı bir taşeron firmada çalışan Hayati Kuru işgale katılması ile ilgili şunları söylüyor: "Benim katılmamda taşeronluğun kaldırılması talebinin etkisi olmuştu. Biz köle gibi çalışıyorduk o zamanlar. Bir dakika lavaboya gittiğin zaman bile dakika tutuyordu bize taşeron patronu. Bizim de kadrolular gibi erzak hakkımız olsun, maaşlarımıza asgari ücretin üzerinde zam olsun. Mesaiye kalıyorduk, çok mesai çıktığı zaman bunun parasını aşağı çekiyorlardı. Mesai ücretleri eksik ödeniyordu. Bayramların çoğunda mesai yaptırıyorlardı. Taşeron patronu benim akrabam filan değildi. Bizim Giresunluydu ama tanıyordum. Ama bizim hakkımızı yiyen birisiydi. Arkadaşların çoğu o yüzden katıldı zaten."

Emel Özyön ise grev ve işgalin başlaması sonrasında taşeron firma çalışanları arasında yaşananlarla ilgili şunları söylüyor: "10 Şubat günü fabrika işgali oldu. Akşam saati. Biz normalde hep yoğun çalışırız. Mesaili çalışırız. O gün mesaiye bırakmadılar. Hatta bizi dörtte gönderdiler. Çünkü en son görüşmenin olduğu gün... Biz o gün bir grev olacak, bir şey olacak duyuyoruz. Ama ne zaman olacak çok bilmiyoruz. O gün artık tıkanmış toplu sözleşme süreci. Vardiyaya gelen arkadaşlar fabrika bahçesinde bekliyor, işbaşı yapmıyorlar. İçeride üretim yapan arkadaşlar işi durdurup vardiyayı teslim edecekler ama herkes fabrika bahçesinde toplanmış. Biz de işi

bıraktık, bizi dışarı çıkarmaya çalışıyorlar. Tamam iş bitti, dışarı çıkın. Gidin, yarın gelirsiniz filan. O hengamede biz gittik. Taşeron işçilerin hemen hemen hepsi gitti herhalde."

Diğer yandan fabrika komitesi tarafından direnişe katılmak isteyen işçilerin fabrikaya girmeleri için öncelikle sendikaya üye olmaları kararı alınır. İşçiler önce üye olup sonra içeri alınırlar. Emel şöyle devam ediyor: "O gün ben gittim ama hem televizyondan takip ediyorum hem içeride kadrolu çalışan arkadaşlarla sürekli telefonla irtibattayım. Ertesi gün sabah erkenden geldim, 11 Şubat'ta. Almak istemedi arkadaşlar. E-devlet şifresi almıştım oraya giderken, orada üye olduk. Ben ve benim devamımda konfeksiyonda çalışan birçok arkadaş hem üye oldu hem direnişe katıldı. Katılmayan bölümler vardı ama onlar biraz daha akraba çevresi olanlardı."

Sendikaya karşı mücadele

Grevin başlamasının ardından DİSK Tekstil İstanbul Şube Başkanı Kazım Doğan fabrikaya gelir ve Greif işçilerinin yanında olduğunu söyler. Ancak Kazım Doğan'ın ziyaretinin ardından DİSK Tektsil'in internet sitesinde sendikanın yönetim kurulu adına bir açıklama yayımlanır. Açıklamada "Sendikamızın yetkili kurullarının bilgisi dışında meydana gelen söz konusu eylemin nedeni ve amacı konusunda yeterli bilgi henüz alınamamıştır... Üzülerek belirtmek gerekirse, bu işyerinde toplu iş sözleşmesi süreci bilerek veya bilmeden adeta baltalanmıştır. Umuyoruz ki sağduyulu üyelerimiz, yaşanan bu olumsuz deneyimden yeterli sonucu çıkaracak ve haklarına, sendikalarına daha güçlü sarılarak, toplu iş sözleşmesinin istenilen şekilde, başarıyla sonuçlanması için

güç birliğini sürdürecektir" ifadeleri yer alır. ([96]) Bu açıklama daha sonra işçilerin baskısıyla kaldırılsa da sendikanın iki yüzlü tutumu ve grevi karalayan açıklaması işçileri çok öfkelendirmiştir.

Sendika daha ilk günden işçilerin eyleminin karşısında patrondan yana tutumunu göstermiştir. Orhan, sendikanın açıklamasının fabrikadaki yansımasına ilişkin şunları söylüyor: "Direnişe başlamamızın ardından Kazım Doğan geldi. Megafonda işçilere bu direnişin arkasında olduğunu söyledi. Biz Kazım Doğan'la temsilciler odasına geçtik temsilcilerle beraber. O arada sendikanın sitesinde direnişi kabul etmeyen ve suçlayan bir mesaj yayımlandı. Kazım Doğan'dan bu yazının kaldırılmasını istedik. O akşam kaldırmadılar. Ertesi gün oldu, bir bir temsilci gönderdik DİSK Tekstil'e. Kapatmışlardı kapıları gitmişlerdi. Ama yazı sitede duruyordu. Onun üzerine DİSK'e gittik o ekip. Arzu Çerkezoğlu ile görüştük. Deniyor ki 'Size bağlı bir sendika. Gittik, böyle bir yazı yayımlamış. Kapatmışlar, başkanla görüşelim'. Başkan Kani Beko yok o sırada. Arzu Çerkezoğlu ise 'Biz konfederasyonuz. Sizin kendi sendikal işleyişiniz. Biz çok müdahale edemeyiz' deyip arkadaşları gönderiyor."

Sendikanın bu tutumu işgal süresince devam eder ve işçilerin sendikaya öfkesi gün geçtikçe artar. Tekstil İşçileri Sendikası'nın yanı sıra, sendikanın bağlı olduğu konfederasyon olan DİSK de direnişlerine destek vermiyor olması nedeniyle işçiler tarafından eleştirilir. Tekstil İşçileri Sendikası, Greif direnişinin "TİS sürecini baltaladığı" gerekçesiyle işçileri desteklemekten uzak dururken DİSK yönetimi de "kendisine

[96] https://www.evrensel.net/haber/78179/1500-isci-fabrikayi-isgal-etti

bağlı sendikaların iç işlerine karışmayacağı" bahanesini öne sürmektedir. Bu tutum karşısında işçiler sendikaya ve konfederasyona yönelik tepkilerini çeşitli mecralarda ortaya koyarlar. 13 Şubat'ta Şişli Kent Kültür Merkezi'nde düzenlenen DİSK'in 47. Kuruluş Yıldönümü etkinliğine giden işçiler "Yaşasın direnişimiz! DİSK Tekstil üyesi Greif işçileri" pankartı açarlar. Fakat etkinlik sırasında sahneye çıkarak konuşma yapmak isteyen işçiler, ışıklar kapatılarak ve megafonun sesi kesilerek engellenir. ([97]) İşçiler 16 Şubat'ta ise "DİSK Greif'teki işçi iradesine sahip çıkmalıdır!" başlığıyla yayımladıkları açıklamada "DİSK/Tekstil İşçileri Sendikası yöneticileri ve DİSK yöneticileri bugüne dek sorumluluklarından ısrarla kaçındı. Bu haklı davamızda, bizi resmen cami avlusuna terk etti" ifadelerini kullanırlar. ([98])

18 Şubat'ta ise DİSK yöneticileri ilk defa işgalin sürdüğü fabrikaya ziyarete gelirler. Bu ziyaret sırasında işçiler, sendikacılara yönelik tepkilerini açıkça dillendirirler. DİSK Genel Başkanı Kani Beko'nun konuşması sırasında işçiler "Sendika işçiye sahip çık" ve "İşçiler olmadan sendika olmaz" şeklinde slogan atarlar. Kani Beko'nun konuşmasını alkışlamayan işçilere DİSK yöneticilerinin attırmaya çalıştığı "İnadına sendika, inadına DİSK!" sloganına da eşlik etmezler. ([99]) Orhan, işçilerin sendikacılara yönelik tepkisine dair şunları söylüyor: "İşçiler direnişe çıkıyorlar. Üye oldukları sendika bu direnişi sahiplenmiyor, aleyhinde yazı yazıyor. İşveren o sırada bütün işçilere 'Bu yaptığınız eylem yasadışı. Bunu sendikanız da desteklemiyor. Oradaki bir grup işçiyle hareket etmeyin.

[97] Greif Direnişi, sf. 84

[98] Greif Direnişi, sf. 94

[99] Greif Direnişi, sf 104

Onların amacı farklı' tarzında mesajlar atıyor. DİSK 10. gününe kadar fabrikayı ziyaret de etmiyor. Defalarca gitmemize rağmen, çağırmamıza rağmen, bahaneler buluyor. 'İşte geleceğiz ses aracımız Ankara'da, ses aracımızın Ankara'dan gelmesini bekliyoruz' gibi bahaneler uyduruyorlar. 18 Şubat'ta DİSK yöneticileri direniş alanına geldiğinde işçilerin verdikleri tepkinin kaynağı da buydu. Daha sonra dedik ki 'Siz gelmezseniz, biz yüz kişi oraya geleceğiz fabrika komitesiyle'. Onun üzerine geldiler. Geldiklerinde de, coşkuyla karşılanacağız diye bekliyorlar. İşçiler günlerce beklemiş, hiçbir destek bulamamış sendikadan. O coşkuyu göremeyince de 'İşçiler bize karşı doldurulmuş' filan dediler ama öyle bir şey de yoktu."

İşçiler ilerleyen zamanlarda sendikacıların gizlice taşeron patronlarıyla görüştüğünü öğrenirler. İşçiler açısından sendikanın pozisyonu giderek berraklaşmaktadır. Engin o olayı şöyle anlatıyor: "Greif'e bağlı taşeronda çalışan Hayati Abi bir gün beni aradı. 'Engin, burada şu an Kazım Doğan'ı görüyorum. Şu an taşeron patronlarıyla görüşüyor' dedi. Tabii şaşırdık ama beklemiyor muyduk, bekliyorduk. Kazım Doğan'ı aradık. Arkadaşına verdi telefonu. Yanılmıyorsam Mustafa'ydı adı. 'Mustafa abi hayırdır? Kazım bey yok mu' dedim. 'Şu an işi var' dedi. 'Siz Hadımköy'de misiniz' dedim. Afalladı böyle. 'Yoo' dedi. 'Bak Hadımköy'de misin, değil misin' dedim. 'Evet' dedi. 'Şu an Kazım Doğan taşeron patronlarıyla görüşüyor değil mi' dedim. Kaldı böyle. 'Yoo' dedi. 'Sen yoo de. Ben biliyorum. Sen versene Kazım Doğan'a' dedim. 'Ya Engin' falan filan dedi. Sonra verdi Kazım Doğan'a. 'Kazım Bey, siz şu an taşeron patronlarıyla görüşüyorsunuz değil mi' dedim. 'Yok öyle bir şey. Kim diyor? Yalan

söylüyorlar. Ben kimseyle görüşmüyorum' bilmem ne dedi. 'Biz biliyoruz. Görüşeceğiz sizinle' dedim kapattık."

İşçiler ve sendika arasında asıl kopuş ise, 10 Mart'ta fabrika yönetimiyle yapılan görüşme sonrasında gerçekleşir. Görüşmede işveren tarafının teklifleri, DİSK Tekstil İstanbul Şube Başkanı Kazım Doğan'ın ikna çabalarına rağmen Hadımköy'de işgali sürdüren işçiler tarafından kabul edilmez. ([100]) Aynı zamanda Hadımköy'deki ve Dudullu'daki işçiler arasında ayrışmayla sonuçlanacak olan bu süreçte Hadımköy'deki fabrikada yapılan oylama sonucunda teklif reddedilir ve işgale devam edilmesi kararı alınır. ([101])

Dudullu'da grevin sona ermesinin ardından, elinin güçlendiğini düşünen Greif yönetimi Hadımköy'deki grevi kırmaya çalışır. İşçilere gönderilen mesajla 14 Mart saat 14.00'e kadar işbaşı yapılmaması halinde fabrikanın kapatılacağı söylenir. Bu tehdide karşı işçiler 14 Mart'ta olası bir operasyona karşı hazırlanırlar ve durumu anlatarak dayanışma çağrısında bulunurlar. Ana kapı arkasındaki barikata yeni malzemeler taşırlar ve fabrika önüne çıkan yola araçlarını park ederler. O gün bir yandan fabrika çevresine polis yığınağı yapılırken, bir yandan da Greif patronu ve taşeron patronları tarafından örgütlenen grev kırıcılar fabrika civarında birikmeye başlarlar.([102])

Orhan o gün yaşananlara dair şunları söylüyor: "14'ünde de bir provokasyon oldu. Dudullu'daki o sandığın aynısını Hadımköy'de de kuracağız dediler. Hem işveren hem

---

[100] Greif Direnişi, sf. 134

[101] Greif Direnişi, sf. 138

[102] Greif Direnişi, sf. 147-148

sendika... Biz de şunu söyledik, 'Bir sandık kurulacaksa Ünsa'da da kurulsun, burada da kurulsun ama bu sandıkta sendikalı işçiler oy kullansın'. Çünkü çok ciddi bir taşeron var. Taşeron patronları da oy kullanmak istiyor. Bu talebimize rağmen sendika ve işveren Hadımköy'de sandık kuracağız diye işçileri çağırıyorlar. İşçileri çağırırken de 'Anlaşma sağlandı, üretim başlayacak, gelin' diyorlar. 100 kişilik bir grup fabrikanın 200-300 metre ilerisindeki benzincide toplandılar. Bunların yarısı taşeron patronları. 44 tane taşeron patronu var. Bir de onların getirdiği gruplar var. O gruplar içinde de bazıları geri dönüyorlar. Ama orada devlet-sendika-patron işbirliği var. Orada toplandılar, fabrikaya girip sandık kurmak istiyorlar. Biz bunu reddediyoruz. Sendika bunu dayatıyor. Kolluk güçleri 'Onlar yürüyecekler, gelip fabrikaya girecekler' diyor. Biz de 'Onların oradan buraya yürümesi yasal değil' diyoruz. Böyle sürtüşme de oldu. Barikat kurduk biz, fabrikada güvenliğimizi almıştık. O barikatları açmamızı, fabrikaya dönmemizi istediler. Sokağı filan kapatmıştık. Dönmedik. 'Onlar yürüyorsa, biz de buradan içeriye girmeyiz' dedik. Bunun üzerine araya Süleyman Çelebi, milletvekilleri filan girdi. Tekrar işveren, sendika, milletvekilleri arabuluculuğuyla bir görüşme yapıldı. Böylece onların saldırısı da o direnişle püskürtülmüş oldu."

Grevi sonlandırmaya yönelik bu girişimin sonrasında, 17 Mart'ta Greif yönetiminin, taşeronlar ve işyeri yöneticileri ile toplantı yaptığı haberinin duyulmasının ardından bir grup işçi Dudullu'daki fabrikaya gider. Bir grup işçi ise DİSK Tekstil genel merkezine giderek sendika bürokratlarıyla tartışmaya başlarlar. Sendikanın 14 Mart'taki saldırının ardından yayımladığı bildirinin kaldırılmasını isterler ve talepleri

karşılanana kadar binadan ayrılmayacaklarını söylerler. ([103]) Zaman ilerledikçe sendikacıların işçilere ve dayanışmak için işçilerle birlikte gelenlere yönelik tutumu sertleşmeye başlar. İşçilerin sendikadan çıkmasını isteyen bazı sendikacılar "sopaları getirin" gibi tehditvari sözler sarf ederken, bazıları "işçiyseniz işçiliğinizi bilin" diyerek gerçek yüzlerini gösterirler. Arkadaşlarına yönelik bu tutumu öğrenmelerinin ardından Dudullu'ya giden işçiler de hızlı bir şekilde sendika binasına gelirler.

Engin o gün sendikada yaşananları şöyle anlatıyor: "Sendikaya gidildiği gün bizim Orhan arkadaşlar karşı fabrikaya gideceklerdi. Oradaki işçilerle de görüşüyoruz. O fabrikadaki işçilerin de bu mücadelenin parçası olmaları, onların da üretimi durdurması, taşeronlaşmanın son bulması gerektiği üzerine onlarla da görüşüyoruz. Ben Hadımköy'deki fabrikadayım. Bir grup arkadaş da sendikaya gidecekti. Sendikaya giden arkadaşlara saldırgan bir karşılık veriyor sendikacılar. İşçiler beni aradılar. Bunun üzerine ben Orhan'ı arıyorum. Zaten gazeteci arkadaş orada, Facebook üzerinden canlı yayın yapıyor, biz her anı canlı olarak izliyoruz. Biz de görüyoruz. Biz ciddi anlamda bir sinir krizi geçirdik arkadaşlarımıza karşı oradaki tutum karşısında. Ben toplu sözleşmeyi hazırlayan yetkili bir arkadaşı aradım. 'Bakın şu an siz orada arkadaşlarımıza bir saldırı gerçekleştiriyorsunuz ve biz şu anda izliyoruz canlı yayında' dedim. Anlayamadı onlar yani. Onlar sanki orada yaşanan şeylerden bizim haberimiz olmadığını sandılar. 'Yok böyle bir şey, biz hiç kimseye bir şey yapmıyoruz'" dedi. Ben de 'Biz izliyoruz şu an. Görüyoruz ne yaptığınızı. Doğal olarak bunun bedelini çok

[103] Greif Direnişi, sf. 164-165

ağır ödeyeceksiniz. Bu saldırı karşılıksız kalmayacak' diye o sinirle söylemeye çalışıyorum. O saatten sonra anladı orada yaşanan her şeyi aslında fabrikadaki işçilerin gördüğünü, izlediğini, kaygılanmaya başladı ama diğerleri hâlâ o saldırıyı gerçekleştirmeye devam ediyordu. Orhan arkadaşlar hızlıca araçlarını çevirip sendikaya doğru yönelmiş oldular. Orhan arkadaşlar gelince tablo çok farklılaştı."

O gün Dudullu'ya giden işçi grubunun içinde olan Orhan ise şunları söylüyor: "DİSK Tekstil 14'ü akşamı kendi sitesinden 'Bir sandık kurulmak istendi, bu sandığa antidemokratik bir şekilde izin verilmedi. İnsanların demokratik hakları gasp edildi' diyen bir yazı yayımladı. O yazının kaldırılması için sendikaya gidildi 17'sinde. Biz 60 kişilik bir ekiple Dudullu'ya gittik. 8 tane arkadaşı da bu yazının kaldırılması için sendikaya gönderdik sabahtan. Arkadaşlar oraya gidince, sendika da bütün şube başkanlarını, DİSK Tekstil'in bütün şube başkan ve yöneticilerini getirmişler. Adana'dan bile çıkıp gelmiş adamlar. Bizim arkadaşlara saldırıyorlar, hakaretler, küfürler vs. Orada bir sendika temsilcisi 'İstifa diye bir kurum var, çekin gidin, bir kuruş paranız mı kaldı' filan diyor. O gün biz sabaha kadar kalacağız, fabrikaya gireceğiz, onu hedefliyoruz. Oradaki arkadaşlar bizi aradılar 'Burada bir baskı var, gelin' dediler. Biz 5 arkadaş taksiye bindik gittik. Diğerlerine de 'Siz de toplanın gelin' dedik. Biz gittiğimizde tesadüfen kapı açıktı, girdik içeri. Bir arbede yaşandı orada. Arbededen sonra 'Çıkın bu yaptıklarınızdan dolayı özür dileyin insanlardan' dedik. Onlar yine bir sürü oyunlara girdiler. 'Biz böyle olduğunu bilmiyorduk' falan gibi, ama özür dilediler orada çıkıp tek tek."

O gün Dudullu'da bulunan işçilerin sendika binasına

gelmesinin ve kararlı tutumlarının ardından sendikacılar daha önce hakaret ve tehdit ettikleri işçilerden özür dilemek zorunda kalırlar. Ayrıca sendikanın sitesindeki yazı kaldırılarak, yerine işçilerin talebi doğrultusunda yeni bir yazı yayımlandı. ([104]) 20 Mart'ta ise Rıdvan Budak'ın ofisine giremediği iddiasıyla polise başvurması üzerine sendikaya gelen polisler kimlik kontrolü yapar ve Kızıl Bayrak muhabiri Mehmet Ali Karabulut'u gözaltına alırlar. Ancak DİSK Tekstil içinde işçilerin bekleyişi devam eder.

Sendikanın işçiler karşısındaki tutumu süreç ilerledikçe daha da belirgin hale gelmektedir. 3 Nisan'da DİSK Genel Merkezi'nde sendika yöneticileri ile yapılan bir toplantı öncesinde DİSK Genel Başkanı Kani Beko ve DİSK Tekstil Sendikası Genel Sekreteri Muzaffer Subaşı, sürecin başından bu yana işyerindeki örgütlenmeyi yürüten ve sendika çalışanı sıfatıyla grevin içinde aktif biçimde yer alan Engin Yılgın'a sendikadaki işinden kovulduğuna dair bir belge verir. ([105])

Engin o olayı şöyle anlatıyor: "Direniş adına çok önemli bir gün, işverenlerle görüşmeye gidiliyor. Ben, işçi arkadaşlarla ve temsilci arkadaşlarla birlikte o görüşmeye gidecekler içerisindeyim. DİSK'e gittik, Kani Beko, Arzu Çerkezoğlu, Muzaffer Subaşı ve birkaç kişi daha vardı. Onlarla birlikte Greif'in müdürleriyle görüşmeye gideceğiz. Daha önce böyle planlamıştık. Bizden önce Rıdvan Budak'la görüşmüşler. Oturuyoruz. Muzaffer Subaşı direkt bir zarf çıkardı, bana uzattı. Ben görünce direkt anladım iş akdimin feshedildiğini bildiren bir şey olduğunu. Zarfı hiç ellemedim. 'Şimdi konumuz bu değil. Konumuz bizim şu an aldığımız karar

[104] Greif Direnişi, sf. 167

[105] Greif Direnişi, sf. 210

doğrultusunda sizinle birlikte işverenle görüşmeye gidecek olmamız. Orada görüşmeyi nasıl gerçekleştireceğiz, bunun ön görüşmesini yapıyoruz' dedim. Bu DİSK Genel Merkezi'nde oluyor. Bana 'Sen gelmiyorsun' dedi. 'Ben nasıl gelmiyorum' dedim. 'Sen gelmiyorsun, çünkü senin artık bağın kalmadı. Bu da zaten senin işten çıkartıldığına dair evrak' dedi. Ben, Kani Beko ile Arzu Çerkezoğlu'na bakıyorum. Onlar da şaşırmış görüntüsü verdiler. Sonra Muzaffer Subaşı'na 'Bu sizin belirleyeceğiniz bir şey değil. Benim iş akdimin feshedilip feshedilmeyeceği sizin belirleyeceğiniz bir şey değil, işçiler belirler' dedim. 'Bunun için bunu tanımıyorum. Şu anda bunu değil, şu an direnişin kaderini belirleyecek işverenle yapacağımız görüşmeyi konuşmak istiyorum' dedim. Kani Beko 'Biz seninle görüşmeyeceğiz' dedi. 'Seni götürmeyeceğiz. Orada ne görüşeceğimizi de burada konuşmayacağız'. Sonra ben orada gerildim. 'Siz DİSK'in genel başkanısınız, genel sekreterisiniz. Burada sizin önünüzde bir sendikanın yetkili birisinin işten çıkartılmasının bir parçası oldunuz. Sonuç olarak bu direnişe karşı yapılan en büyük ihaneti yaşıyoruz' dedim. Böyle deyince 'Bizim haberimiz yoktu. Böyle olacağını bilmiyorduk. Senin işten burada çıkartılacağını bilmiyorduk' filan dedi. 'Bırakın bunları' dedim. 'Siz yeri geldiğinde ben lastikçi Kani'yim, çıplak ayaklarla Ankara'lara yürüdüm diyorsunuz. Arzu Çerkezoğlu siz ben eksi bilmem kaç derecede çadırlarda direnişlerde bulunmuş biriyim diyorsunuz' dedim. Tabii bunlar 'Böyle konuşamazsın bizimle. Bizim sonuçta senin işten çıkartılmanla bir alakamız yok' diyor. Tepki koyunca Muzaffer Subaşı 'Tamam o zaman ver, biz yeniden değerlendirelim' dedi. 'Senin bunu değerlendirip değerlendirmemen umurumda değil. Zaten bu kararı senin

alma yetkin de yok. Benim için hiç önemli değil. Ama şu an işçi arkadaşlarla birlikte bugün gideceğimiz görüşmeyi, o görüşmenin kendisini önemsiyorum' dedim. Çünkü direnişin gidişatını belirleyecek bir görüşme. Bunlar benim katılmayacağımı söylediler. 'Tamam ben katılmıyorsam da bu arkadaşlarla birlikte gideceksiniz' dedim. Arkadaşları onlarla gönderdik. Fikret arkadaş vardı. Zeynel arkadaş vardı. Bu arkadaşlar gitmiş oldu."

6 Nisan'da ise DİSK Tekstil Sendikası adına Genel Başkan Rıdvan Budak, DİSK adına Genel Başkan Yardımcısı Muzaffer Subaşı ve Sunjit A.Ş. adına Sevinç Yener Çimencioğlu tarafından bir protokol imzalanır. İşçilerin haberi olmadan imzalanan bu protokolde "Hadımköy Fabrikası'nda işçiler tarafından sürdürülen eylemlilik 7 Nisan 2014 Pazartesi günü sabahı saat 08.00'e kadar barışçıl şekilde sona erdirilecek ve fabrika tam ve eksiksiz şekilde boşaltılacaktır. Tekstil Sendikası ve DİSK, söz konusu eylemin barışçıl bir şekilde sona ermesi için gerekli çaba ve girişimleri gösterecektir" ifadesi yer alır. Bu protokol yaklaşmakta olan operasyonun işaretidir. Avukat Bülent Şimşek bu durumu şu sözlerle ifade ediyor: "Operasyonu hazırlayan bir zemin var. O da DİSK'in ve Tekstil İşçileri Sendikası'nın operasyondan 3 gün önce yaptığı protokol meselesi. O protokolden sonra hem valiliğin hem de işverenin kendisine güveni artıyor. Onun gücüyle aslında bu operasyonu yapıyorlar. Öncesinde bizim de bir protokol çalışmamız vardı. O protokolü işçilerle oluştururken öğrendik ki, DİSK, Tekstil İşçileri Sendikası ve işveren aslında protokole o günlerde imza koymuşlar, itirazlarımızı iletmiş olmamıza rağmen, 'işçilerle konuşalım, içeriğini birlikte oluşturalım ona göre imza atsınlar' dememize rağmen oluşturduklarını

öğrendik. Sonra içeriğinden haberdar olduk." İşçiler, bu protokolden Greif yönetimi tarafından gönderilen mesajla haberdar olurlar. Ve nihayetinde 10 Nisan sabahı, erken saatlerde fabrikaya yüzlerce polis tarafından operasyon düzenlenir.

Birlikten çözülmeye

Greif'teki işgal ve grev, öncesindeki işyeri örgütlenmesi ile beraber çok sayıda deneyim barındıran bir süreçti. İşçiler kısa bir süre içerisinde işyerinde güçlü bir birlik sağlamış, fabrika komitesi formunda örgütlenmiş ve böylesi bir örgütlülük içerisinde sendikayla bağlantıya geçerek üyeliklere başlamışlardı. Bu birlik sayesinde bir yandan çok kısa bir süre içinde işyerinde yetki alınmasını sağlayacak kadar işçi sendikaya üye olmuş ancak diğer yandan sendikadan bağımsız biçimde ve sendikaya rağmen hareket edebilmişlerdi. Başından itibaren sendikanın mücadeleyi zayıflatmaya dönük olası hamleleri öngörülerek örgütlenilmesi de Greif sürecinin en güçlü yönlerinden biriydi. Nihayetinde işçiler 8 Kasım'daki 1 günlük fiili grevle işten atılan arkadaşlarını geri aldırmayı başarmış ve nihayetinde 10 Şubat'ta 60 gün devam eden bir işgal ve grev gerçekleştirebilmişlerdi.

Grev ve işgal gibi doğrudan eylemler işyerindeki birliği daraltmak bir yana sağlamlaştırmış, bu yolla başarabileceklerini görmelerini sağlamıştı. 8 Kasım grevi gerek Hadımköy'de gerek Dudullu'da örgütlülüğün sağlamlaşmasını ve genişlemesini sağlamış, 10 Şubat'taki işgal sonrasında ise taşeron firmaya bağlı işçiler de mücadeleye dahil olmuşlardı. İşgalin başlangıcından itibaren daha dar bir fabrika komitesi

var olsa da kararlar bütün işçilerin katıldığı toplantılarda tartışılmış ve işçilerin onayına sunulmuştu. Engin karar alma süreçlerine ilişkin şunları söylüyor: "Bir karar alınacaksa fabrika komitesi tartışıyor. Orada çoğunluk o kararın asıl şeye dönüşmesini onaylarsa bu defa o kararı bölüm komiteleri üzerinden bölümlere gönderiyoruz, bölümler tartışıyor. Sonra dönülüyor fabrikanın bütününün katıldığı toplantılar organize ediyoruz. Orada toplu olarak oyluyoruz. Örneğin işgalin ilk günlerinde bir olay yaşanmıştı. Biz dışarıdan gelen desteklerle ihtiyaçları karşılamaya çalışıyoruz. Ama yemekhanenin kapısı kilitli, bahçede yemekhaneye ait büyük bir depo var. Burada bolca erzak var. Biz burayı açıp buradaki erzakları kullanalım mı? Bunu oylamaya sunmuştuk. Bizler burayı açıp kullanmaktan yanayız. Ama biz bu kararı alamayız. Sonuç olarak komite bu kararı alacak. Sonuçta fabrikanın geneline sunulacak. Oylamadan çıkan sonuca göre hareket edeceğiz. Mesela o oylamadan açılmaması kararı çıktı. Bu kadar demokratik bir işleyiş vardı."

Ancak ilerleyen zamanlarda işçiler arasındaki birliğin zayıflamaya başladığı anlaşılıyor. Süreç uzadıkça kaçınılmaz olarak çözülmeler olur. Öte yandan birliğin dağılmasında sendika da önemli bir rol oynar. İlk önemli kırılma Dudullu fabrikasında yaşanır. 10 Mart'ta işçi temsilcileri Dudullu'daki fabrikaya giderek Greif yöneticileri ile görüşürler. Şirket yöneticilerinin teklifi Hadımköy'den gelen işçi temsilcileri tarafından tarafından kabul edilmez. ([106]) Dudullu'daki işçiler ise teklifi 60 evet 7 hayır oyuyla kabul ederler. ([107])

Orhan Dudullu'daki grevin sona ermesi süreciyle ilgili

[106] Greif Direnişi, sf. 134

[107] Greif Direnişi, sf. 142

şunları söylüyor: "Cihangir denen arkadaş Dudullu'daki temsilci, zaten sürekli olarak sendika ile görüşme halinde. Biz orada bir rahatsızlık olduğunu fark ettik. Çünkü biz gittiğimizde Cihangir oradaki işçilerin birçoğunu başka bir bölüme taşımıştı. Patronla biz de görüşmeye gittiğimizde bize bir taslak getirmişlerdi. O taslakta da taşeronluk kaldırılmıyordu, bizim yüzde 30 zam talebimiz vardı, yüzde 15 veriyorlardı, 4 ikramiye talebimiz vardı, 3 ikramiye veriyorlardı. Taşeron meselesini de yasal prosedür neyse ona uyacağız diye öteliyorlardı. O görüşmede biz bunu kabul etmedik ama bizden sonra Dudullu'da sandık kuruyorlar sözde. O sandıkta da Cihangir kendi arkadaşlarına baskı yaparak, tehdit ederek bir oylama yaptırıyor. 'Ya bu fabrika kapanacak, hep birlikte işsiz kalacaksınız ya da şunları kabul edeceksiniz' diyorlar. O oylamada da o sözleşmeyi kabul etme kararı çıkıyor. Ama orası 80 kişiydi 30 kişilik bir ekip buna muhalif oluyor. O oylamada da bizi tekrar aradılar 'Burada böyle baskı tehdit yaptılar, hatta sendikaya üye olmayan insanlara oy kullandırdılar, böyle karar aldılar' dediler Bunu tabii Kazım Doğan yaptırıyor, Cihangir üzerinden. Oyun oynadılar orada ve orada direnişi fiilen bitirdiler."

Cihangir ise şunları söylüyor: "Bizim orada süreç yaklaşık 36 gün devam etti. Bitirmeye karar verme gerekçemiz de şöyle. Bir kere biz bir siyasi grubun parçası değiliz. Bir siyasi görüşümüz yok. Bizim sadece buradaki derdimiz, amacımız, tek davamız işçinin alın terini bir şekliyle cebine koymak. Başka hiçbir düşüncemiz yoktu bu işe girerken. Çünkü bir taraf sendikalı bir fabrika, aynı kişiye ait, ikramiyesini alıyor, erzak hakkını alıyor, yakacağını alıyor. Aynı işletmenin başka bir kolunda bunların hiçbirinin olmaması bizim canımıza tak

ettiren noktaydı. Ama bizim buradaki derdimiz tamamen işçinin cebine koyabileceğimiz paralardı. Bizim ilk önerilen tekliften farklı olarak şöyle kazanımlarımız oldu: İlk 18 ay üç ikramiye, ikinci 18 ay 4 ikramiye, yakacak, erzak, -tam hatırlamıyorum ama- zannedersem %18 ücret zammı, artı maaşlara 150 TL netten iyileştirme... Bütün istediklerimizi aslında biz aldık. İlk gün bir şey yoktu zaten. Sadece bir şey yapmadık biz orada. İlk 18 ay 3 ikramiye aldık, ilk 18 ayda 4 verseydi bütün taleplerimiz gerçekleşmiş olacaktı. Hadımköy birincisi siyasi grupları dahil etti, ikincisi taşeronu dayattı. Taşerona da işveren 'Kademeli olarak alacağım. Çünkü ben bir anda bu kadar işçiyi alamam. Ama bana süre vereceksiniz, bu zaman diliminde kademeli olarak bütün taşeronları kendi bünyeme alacağım' dedi. Onlar bütün taşeronlar kadroya alınsın hemen ve bütün talepler harfiyen yerine gelsin dedi. Ama burada işçinin inisiyatifi yok, sıkıntı orada. Dudullu'da grevi bitirdiğimiz grev oylamasına sadece sendikalı işçiler katılmıştı. Zaten sendikalılar haricinde kimse fabrikaya gelmiyor ki grev oylamasına katılsın. Devam edelim diyen 5 kişi oldu."

Dudullu'nun grevi bırakmasından sonra Hadımköy'de de çözülmeler yaşanmaya başlar. Ayhan bu duruma ilişkin şunları söylüyor: "Süreç uzadıkça ayrılmalar oldu. 10 Şubat'ta başladık ama son dönemlerde 'Evimize ekmek götüremiyoruz artık. 1,5 aydır çalışmıyoruz. Sonunu da iyi göremiyoruz' diye ayrılanlar vardı. Biz taşeronu kesin alacağız deyince, 'Biz taşeronu keşke hiç katmasaydık' diyor. O zaman da dedik ki 'O zaman da bizim sendikalılığımız neye yarar? Şurada 200 kişi farklı bir ücret alacak ama 700 kişi yine köle gibi çalışacak'. O yüzden ben sonuna kadar kaldım."

En büyük çözülme ise 29 Mart'ta yaşanır. Grevi bırakan 87 işçi, sendikanın ve patronların yönlendirmesiyle Hadımköy karakoluna giderek "Biz 29 Mart'a kadar direnişteydik, bugünden itibaren ayrılıyoruz. Hiçbir zarar vermedik, bundan sonra verilecek hiçbir zararın mesuliyeti bize ait değildir." şeklinde ifade verirler. ([108]) Greif işçilerinin avukatlarından Bülent Şimşek bu işçilerin ifadelerinin, patron ve sendika tarafından korkutularak alındığını, çoğunun imzaladıkları ifade tutanaklarının içeriğinden dahi haberdar olmadığını şu ifadelerle anlatıyor: "İşgal sürerken işveren, hatta Tekstil İşçileri Sendikası bu eylemi parçalamaya dönük birtakım girişimlerde bulundular. Bunun neticesinde işgale katılan bir kısım işçiye karakola gidip 'Biz kandırıldık, aldatıldık, iyi niyetle başlamıştık ama işin rengi şekli başkaymış. Biz bunu bilmiyorduk, pişmanız tarzında bir beyanda bulunursanız hem sizin başınıza iş gelmez, ceza tehdidinden kurtulursunuz hem de tazminatlarınızı alırsınız' diyorlar. Bir kısım işçiyi de ikna ediyorlar. O işçiler birkaç gün içerisinde, toplu olarak matbu ifade veriyorlar. Bu ifadeyi veren işçiler ve operasyon günü gözaltına alınan işçiler topluca aynı dosyada yargılanıyorlar. Aradan 4,5 yıl geçtikten sonra dava açılıyor. Bu 87 kişilik işçi grubunun hemen hepsi mahkemede 'Biz orada ne ifade verdiğimizi bile bilmiyoruz. Bize böyle böyle söylememiz söylendi' dediler."

Ferhat ise bu çözülme sürecine dair şunları söylüyor: "Öncesinde orada bekleye bekleye bazı insanlar sıkıntıya girmişti. Bir taraftan da ailesel sıkıntıları vardı. Birçoğunun maddi manevi sıkıntısı vardı. Ama dediğimiz gibi bir taraftan da yöneticilerin onlarla olan bağları vardı. En sonunda

[108] Greif Direnişi, sf. 193

'karakola gidin, bu ifadeyi verin' olayı vardı ama tabii ki bu bilinçdışı bir şeydi. Akıl kârı değil. Sonucunda gidip de o karakola onu versen de bir şey değişmeyecek. Tam aksine aslında orada yapılan her şeyi kendi üzerine almış oluyorsun."

Bir diğer toplu çözülme ise iplik bölümünün grevi bitirme kararı almasıyla yaşanır. Orhan bu sürece dair şunları söylüyor: "Bölüm olarak çıkanlar oldu. İplik bölümünün çıkışı sendikanın oyunları ve baskısıyla gerçekleşti. Fikri diye iplik bölümünün uzun süre çalışanı olan arkadaş üzerinden sendika sürekli görüşme yapıyor. Hatta sendika onlara bir teklif sunuyor. O teklif fabrika komitesinde geniş toplantıda tartışıldı. '%9 zammı kabul edin. 5 işçi işe alınmayacak, taşeronlar kaldırılmayacak, sözleşme imzalanacak' diye Fikri üzerinden sendikanın bir teklifi geldi. Yemekhanede yapılan toplantıda var mı bir öneri diye sorduğumuzda Fikri kalktı ayağa 'Böyle bir teklif var, bana geldi' dedi. 'Beş arkadaş, Emel, Coşkun, Orhan, Ferhat, Zeynel haricinde herkes tekrar işe dönecek. Taşeronluk devam edecek. Bizim yüzde 30 olan zam talebimiz de %9 gibi bir aralıkta olacak' gibi bir şey söyledi. Orada oylandı, reddedildi. Özellikle taşeronların kabul edilmemesi meselesi üzerinden... Ki oradaki taşeron arkadaşlar da çok yoğun katılım gösteriyordu. Bu teklif kabul edilmeyince bu sefer çıktılar 'Biz bölüm kararı aldık, direnişten ayrılıyoruz' dediler. İplik en büyük bölümdü. 60 kişi çalışıyordu. Bizim Ferhat da o bölümdeydi. Onun bölümü komple gitti, biz Ferhat'la baş başa kaldık."

Polisin fabrikaya yönelik 10 Nisan'daki saldırısının çözülmenin ardından mümkün olabilmesi işçilerin işyerlerindeki birliği korumadan mücadele etmelerinin mümkün olmadığını göstermektedir. Yalıtılmış işçi gruplarının

mücadele yöntemleri, talep ve söylemleri ne olursa olsun kazanımların çok zorken, işyerlerindeki işçilerin genelinin ortak hedefler etrafında birleşmesi halinde ise en radikal yöntemlerle dahi mücadele edilmesi ve kazanım elde edilebilmesi mümkün olmaktadır. Greif direnişini de "Gerek işverenin ve sendikanın rolü gerekse işçilerin genelinin süreçteki pozisyonları doğru değerlendirilerek ve birliğin korunması öne alınarak hareket edilmesi halinde sonuç değişebilir miydi" sorusu üzerinden el almak gerekiyor. Bir şekilde süreçten kopanları veya toplu olarak grevi bırakanları ihanetçi olarak tanımlamanın pratik bir faydası olmadığını, işyerlerindeki mücadelede asıl olanın "en doğru olanı" yapmak değil, birliği korumak olduğunu görmek gerekiyor. 8 Kasım'daki bir günlük grev ve 10 Şubat'ta başlayan 60 gün süren işgal ve grevin ilk dönemi bu birliğin, sendikaya rağmen mümkün olduğunu gösteriyor. Sürece öncülük eden işçiler tarafından sendikanın olası hamlelerinin öngörülüyor olmasına rağmen, sonuna kadar gerek Tekstil Sendikası'nın gerekse DİSK'in mücadeleye destek vermeleri için ikna edilmeye çalışılması, resmi sendikaların tarihsel rolüne ilişkin bir politik netliğin oluşmadığının göstergesi sayılabilir. Elbette bu tespitler 60 gün devam eden ve sonrasındaki fiili grevler için örnek teşkil eden bir mücadeleyi yargılamak için değil bu deneyimi tartışmak ve dersler çıkarmak için yapılıyor. Greif süreci olumlu yanlarının ve sonrasında patlak veren fiili grevlerin bir öncülü pozisyonuna sahip olmasının yanı sıra, bu sorunları tartışmamız için zemin oluşturması yönüyle de çok önemli bir deneyim.

10 Nisan polis baskını ve sonrası

Greif'in Hadımköy'deki fabrikasında kadrolu işçilerin hemen hemen tamamının ve taşeron firmalara bağlı birçok işçinin katılımıyla başlayan işgal ve fiili grevin 60. gününe gelindiğinde fabrika içerisinde direnişi sürdüren işçilerin sayısı azalmıştı. Öte yandan sendikanın 6 Nisan'da işverenle imzaladığı protokolle polis operasyonunun meşruluk zemini oluşturulmuştu. Direnişe devam eden işçiler artık bir operasyonun gerçekleşmek üzere olduğunu öngörerek önlemler almaya çalışırlar. Arnavutköy Belediyesi'nde kepçe operatörü olarak çalışan bir tanıdıkları "Gece bir fabrikaya operasyon olacak" diye işe çağrıldığını söyler. Bunun üzerine önlemlerini arttırırlar ve bölgeyi kolaçan etmesi için arkadaşlarını görevlendirirler. Nihayetinde sabah 5.30 civarında fabrikadaki işgali sonlandırmak için polis saldırısı başlar.

Engin öncesinde ve operasyon sırasında yaşananları şöyle anlatıyor: "Bir baskın olacağı bilgileri geliyordu. Son gün, gecenin bir saati artık biz hazırlıklı olmaya çalışıyorduk. O yönüyle görevlendirdiğimiz arkadaşlar vardı. Sürekli araçla gidip geliniyor Hadımköy'ün merkezine bir hareketlilik var mı yok mu diye. Gecenin bir saati işte bir anda uyandırıldık. Belli bir saate kadar nöbetleşerek dinlenmeye çalışıyorduk. Benim dinlendiğim anda arkadaşlar uyandırdı. Şu an Hadımköy'de çok ciddi bir hareketlilik olduğunu, sayısız polis arabasının, zırhlı araçların, iş araçlarının olduğunu ve buraya doğru yöneldiğini söylediler. Biz anladık, fabrikaya baskın yapılacak. Hepimiz hemen hızlıca bahçeye toplandık. Bir grup bahçenin içinde, bir grup da fabrikanın içinde olacak şekilde hemen konum aldık. Direnişin başlarında daha kalabalık olduğumuz için, polis baskını olursa neler yapılacağı üzerine

daha farklı planlar yapmıştık. Ama o gün biraz o planın dışında oldu. 100 kişiye yakındık. 92 kişi herhalde gözaltına alındı. Biz çıktık bahçenin dışına. İlk etapta geldiklerini gördüğümüzde bir şaşkınlık yaşadık. Onların Hadımköy'e geldikleri güzergâh biraz daha fabrikaya doğru yokuş aşağı. Yokuşun başında ilk araç göründü. Sonra yokuş aşağı doğru geldikçe arkası kesilmiyor. Sayısız araç. TOMA'lar, iş makinaları, itfaiye araçları, ambulanslar, sayısız polis aracı... Dedik 'Yok burası değil herhalde. Bunlar başka yere gidiyor, bir yerde bir şey mi oldu acaba? Ne alaka bu kadar şeyin buraya gelmesi' diye düşündük. Ama sonra fabrikanın sonunda durdular. Oradan bir grup fabrikanın arkasına doğru hızlıca yönelince 'O zaman buraya geldiler kesin' dedik. Sonra biz fabrikanın önüne doğru çekildik ama hemen araçlarımızı fabrikanın önüne, döndükleri yolun önüne dizdik. En azından araçla fabrikanın önüne doğru, bahçe kapısına doğru gelemesinler diye. Ama operasyonda araçlarımızı kaldırıp attılar çekicilerle. Sonra fabrikanın önüne doğru geldiler. Biz bahçenin içine çektik arkadaşlarımızı. Ben ve birkaç arkadaş barikatların üstüne çıktık. Onlarla karşı karşıya geldik. Onlarca polis... Tabii fabrikanın arkasından da içeriye girdiler. Ama onlar daha ulaşana kadar bayağı bir zaman var. Ben içeride yaşanabilecek herhangi bir zararın veya işçilerin başına gelebilecek herhangi bir olayın sorumlularının onlar olduğunu, burada haklı bir direniş olduğunu, direnişin kararlılığını, işçilerin emekleri için mücadele ettiğini anlatıyorum. Genel bir konuşma yapıyorum. Saldırınızın bizi yıldıramayacağı üzerine bir ajitasyon yapıyorum. Sonra kapıları kırmaya başladılar, güvenlik kapısını filan kırdılar. Arkadaşlar içeriye çekildi. Fabrikanın farklı bölümlerine. Aslında amacımız çatı katına

çıkarmaktı işçileri. Sonra ben de atlayıp içeriye geçtim. İçeriye geçtiğimde olayın fevriliği, olayın heyecanı ve stresinden insanlar yanlış bir bölüm tercih etmiş oldu. Camlı bir bölüm tercih etmiş olduk. Bir grup arkadaşımız hedeflediğimiz gibi çatıya çıkabildi. Sonuçta o camlı bölümün camlarını kırarak içeri girip bizi almış oldular. Ama arkadaşlarımız çatıya çıktılar. Bölüme girilen kapının kendisi geniş bir camlı kapı. Önüne barikatlar kurduk ama barikatları yıkarak içeriye girebilmiş oldular. Öyle olmasaydı direniş biraz daha uzun sürebilirdi. Çatıdan bağımsız olan direnişleri biraz daha uzun sürdürmeyi planlıyorduk. Çünkü bazı bölümlerin kapıları demirdi ve onların önüne hammadde yığarsak o bölümün içine girmeleri zorlaşabilirdi. Onu da yapamamış olduk. Doğal olarak içeriye girmeleri hızlı oldu. Hepimiz kelepçelenerek dışarı çıkarıldık. Tabii orada hedeflemiş oldukları arkadaşlarımızı çok ciddi fiziki saldırıda bulunarak yaraladılar. Mehmet Ali arkadaşımız, Murat arkadaşımız... Hatta bana karşı da resmi bir polisin canavarca bir tavrı oldu, 'İşte bu, bunu alın' gibisinden. Çok ciddi saldırı olacağını sezinledim o an. Ama onu başka bir polis köşeye çekti, bir şeyler söyledi. Ondan sonra beni çok darp etmeden almış oldular. Herhalde sendikal pozisyonum olduğu için öyle davranmadılar. Ama sonuçta diğer arkadaşlarımıza kinleri ve öfkeleriyle saldırdılar. Murat arkadaş çok ciddi yaralandı. Diğer işçi arkadaşlar da kelepçelenerek alındı."

Coşkun ise operasyonun büyüklüğüne dair şunları söylüyor: "Saat 5'e geliyordu. Hadımköy'den bir çıktılar. Bir araba geliyor, ışıklar yanıyor. Arkası yok yani. Sonu gelmiyordu arabaların. Ta fabrikanın önüne gelene kadar sonu gelmedi. Arkadaşlarla planlamalar yaptık. Engin'le biz dışarıda

kalmıştık. Ajitasyon çekiyoruz; 'giremezsiniz, yakarız' vs. Tabii arkadan dozerler girmeye başlamıştı. Sonra biz içeriye girmeye çalıştık."

Ferhat ise şunları söylüyor: "10 Nisan'da bize geç saatlerde Arnavutköy'de oturan arkadaşlarımız karakolun önünde büyük bir yığılmanın yaşandığını söylemişti. Panzerlerin, TOMA'ların, polislerin filan toplandığını. Biz zaten fark ediyorduk. Bugün ya da yarın bize böyle bir saldırı gerçekleştirilecek. Biz bunu zaten bekliyorduk. Çünkü içeride birtakım gelişmeler olmuştu. İnsanları oradan çekerek, korkutarak çekilmeler de olmuştu. Sabaha karşı saat 5 civarıydı. Birdenbire polisler sanki kurtuluş savaşına gider gibi saldırdı. İlk gözaltına alınanlardan birisiydim. Bizim olduğumuz bölüme zaten saldırı olmuştu. Ben, Murat arkadaş, biz kalabalık grubun içerisindeydik. Kendimizi siper etmiştik. Öncü durduğumuz için ilk önce bizi almışlardı."

Ayhan ise o geceyi şöyle anlatıyor: "Polis müdahalesinde ayağım kırıldı. O gün sabah baskın olacağına dair bilgi geldi bize. O gece baskın olursa çatıya çıkarız dedik. Kapılarımızı kilitleyip çatıya çıkarız dedik. Ama zaman kısıtlıydı. 3.30 gibi haber verildi, 4.30-5 gibi baskın oldu. Çatının orada bir şeyler vardı, onları kaldırdık. Kaç kişi sığarız diye düşündük. Adamlar öyle bir baskın yaptı ki. Biz diyorduk ki, bizi alması için kapıyı kırması lazım. Yalnız bir kapı da değil, 3-4 kapı. En az 15 tane kapı kırması lazım. Bulunduğumuz bölüme gaz attılar. Nefes alamadık. 3-4 tane arkadaşımızı çıkardık öyle olunca. Murat arkadaş vardı, onun burnunu kırmışlardı. Birkaç kişiyi bunlar gözlerine kestirmiş, direkt onlara müdahale ettiler. Onları dövdüler yani. Ondan sonra bir grup arkadaşımız çatıya çıktı, bizi karakola götürdüler, ifademizi

verdik." Polis operasyonu sırasında Kızıl Bayrak muhabiri olarak fabrikada bulunan Mehmet Ali Karabulut ise saldırı anında yaşadığı şiddete ilişkin şunları anlatıyor: "Müdahale sırasında benim de burnum kırıldı. Zaten amirler fotoğraf ve video çeken bir grupla gelmişlerdi. Farklı basındandı, TRT ya da AA olabilir. Fakat onlar kimliksizdi. Benim boynumda basın kartım vardı. Geldiklerinde onlara doğru yaklaştım, oradan çekmeye başladım. Çünkü onlar da çekim yapıyorlardı. Sonra polis amirlerinden biri fark etti. Şöyle bir göz göze geldik. Gezi direnişinden filan biliyorduk. Göz göze gelince hemen tanıdı. Boynumdaki kartı söktü, sonra 'Alın bunu' dedi. Yere yatırdılar. Kapüşonum vardı, onu kafamdan geçirip karga tulumba aldılar. Epey bir darp ettiler. Ben basın olduğumu filan söyledim. Direnince dövmeye başladılar yere atıp. Orada burnum kırıldı, kanamaya başlamış. Sonra basamalardan sürükleyerek bahçeye kadar götürdüler. O esnada sanırım hafif bir baygınlık geçirmişim ve bahçeden çıkış anını filan hatırlamıyorum. Kendime geldiğimde yerde olduğumu fark ettim. Ambulans getirmişlerdi. Ambulanstan bir iki doktor geldi, baktı. Öyle kendime gelmiş oldum, sonra yerde beklettiler. Sonra polis aracına aldılar. Murat'la aynı otobüse binmiştik. O esnada Murat biraz daha baygındı, kendinde değildi."

BDSP adına Greif direnişiyle dayanışmak için fabrikada bulunan Murat Yıldırım da işkence boyutunda bir şiddete maruz bırakıldığını şu sözlerle anlatıyor: "Polis geldiğinde barikatlar kurulmuştu. Fabrika komitesinin bir planı vardı. Savunacağız, çekilmek zorunda kalırsak şuralara şuralara çekileceğiz, artık oradan bir savunma hattı oluşturacağız. İlk barikatlar aşılınca zaten belirlenen yerlere çekilinmiş oldu.

Binin üzerinde polis tarafından operasyon yapıldığı söyleniyor. O en son çekilen yerlerin içerisine kapıların camlarını kırarak biber gazı attılar. Böylece çekilinen noktalara da girmiş oldular. Orada belli başlı kişileri özel olarak polis zaten hedef haline getirmiş. Biz en son zincir oluşturduk işçi arkadaşlarla. Zaten orada bazı sivil polisler 'Amirim Murat Yıldırım burada, burada' diyerek doğrudan hedef gösterdiler. Herkesi zaten almaya başlamışlardı. Beni aşağı götürmediler. Betondu zaten yer. Orada yaklaşık 10-15 dakika tekmelediler. Gözlüğüm filan da çıkmıştı tam göremedim. Bir tane amirleri 'Tamam, yeter bırakın' dedi. Tekmeleyenler 'Ama amirim bu Murat Yıldırım' dedi. 'O zaman bana bırakın' dedi. Kafamdan tutarak ayağının topuğu ile birkaç tekme vurdu. Sonra tutarak yere vurdu. Buradaki kemiklerin parçalanmasına da neden olmuş oldu. En son dört beş tane kadın arkadaş kalmıştı orada. Bayılmışım zaten sürükleyerek çıkartmaya çalışıyorlar. Bunlar polislere müdahale ediyor. Siz taşımazsanız biz taşırız diye. 4-5 kadın arkadaş beni alarak ambulansa götürüyorlar. Ne kadar kaldığımı hatırlamıyorum ama kendime gelmeye başladığımda polis amirlerinden Hüseyin adında birini, -o zaman İstanbul sendikalar masası sorumlusu kişiydi, sonradan FETÖ'den ihraç edilmiş herhalde- sesinden tanıdım. Gördüğüm için değil. 'Hiçbir şey yok. Normal gözaltı arabasına atın' dedi. Normal gözaltı arabasına atılmış oldum. Akşam 10 gibi mahkemeden çıkana kadar da hastaneye gidemedim. Çıkınca Eyüp Devlet Hastanesi'ne gittik. Eyüp Devlet Hastanesi Acil hekimi beyin cerrahisine sevk etmemiz gerekir dedi. Orada film filan çekildi. 'Müşahedeye almamız gerekir' dediler. Orada beni bir bölüme yatırdılar. Ondan sonra polisler beyin cerrahisi bölümüne geldiler. Açıktan tehdit ettiler, 'Müşahedeye almayacaksınız.

Bunu göndereceksiniz' diye. 'Ben bu sorumluluğu alamam' dedi doktor. 'O zaman siz acile sevk edin' dedi polis. Acile sevk ettiler ve acil doktoru orada beyin cerrahının söylediklerini dikkate almadan ve tedavimi yapmadan beni göndermiş oldu. Oradan mahkemeye çıktık. Bırakıldığımızda ancak hastaneye gelebildik. Durumun ciddiyetini ancak o zaman anlamış olduk. Zaten yüzüm gözüm şişmiş, konuşamıyordum. Ağzımı açamıyordum. Kemikler gidince, çene kemiği sarkmış, çene kilitlenmiş filan. Orada müdahale yaptılar. Şişler olduğu için, iltihabı indirip ameliyata almak için ilk müdahaleden sonra ilaç tedavisi uyguladılar. İki ya da üç gün sonra da ilk ameliyatı olmuş oldum."

Greif işçileri ve destek için orada bulunanlar gözaltına alınırken bir grup işçi çatıya çıkarak direnişi sürdürmeye çalışır. Engin çatıda yaşananlara ilişkin şunları anlatıyor: "Biz gözaltındayken arkadaşlarımız çatıda direndi. Biz geldiğimizde arkadaşlarımız hâlâ çatıdaydı. Şanssızlığımız, o gün hava aşırı soğuktu. Ve arkadaşların direnişi çok önemliydi ama ben arkadaşların can güvenliğinden çok kaygı duydum. İçecek yiyecek götürülmesine de izin vermiyor emniyet. Hatta direnişin en başından sonuna kadar bizimle dayanışma içerisinde bulunan ve direnişin bir parçası olan Çağdaş Hukukçular Derneği'nden avukat arkadaşlarımız bir şeyler çıkarmaya çalışmışlar. Ona da izin vermemişler ama Gökmen arkadaşımız var, o daha gizli bir şekilde fabrikanın içerisinden arkadaşlara battaniye ulaştırabilmiş. Öylece birkaç battaniye ve içme suyu elde edebilmiş oldular. Ama neticede ileriki saatlerde çok yağışlı olması ve aşırı soğuk olması nedeniyle sonlandırıldı."

Kendisiyle aynı taşeron firmaya bağlı olarak çalışan oğlu

çatıda direnen işçiler arasında olan Hayati Kuru ise şunları söylüyor: "Oğlum çatıdaydı. Gece saat 11.30 gibi acayip şiddetli bir yağmur, fırtına vardı. Onları o akşam ikna ettiler. Çatıda yağmuru yiyorlardı. Yemek verilmemişti, aç kalmışlardı, ıslanmışlardı, soğuktan elleri tutmuyordu. Yönetimin de korkuları vardı. 'Tamam biz anlaşalım. Her şeyi kabul ediyoruz. Yeter ki bunlar çatıdan insinler' dediler. Kabul edildi. Polis eşliğinde, avukatlarımızın eşliğinde çatıdan indirildiler. İnince onlar da tabii gözaltına alındılar. Sonra sabahına caydı yönetim."

10 Nisan'daki operasyonla Hadımköy'de Greif fabrikasındaki işgal ve fiili grev sonlandırılmış olur. Devam eden süreçte işçiler gerek fabrikanın önünde gerekse DİSK Genel Merkezi'nde direnişe devam etmişlerse de üretim durdurma pozisyonları ortadan kalkmıştır. Ancak her şeye rağmen Greif işgal ve grevinin yenilgiyle sonuçlandığını söylemek doğru olmayacaktır. Grev polis baskınıyla sonlandırılmış ve grevi sürdürme kararlılığında olan işçiler işten atılmış olsa da gerek Hadımköy'de gerekse Dudullu'daki fabrikada çalışan işçilerin ücretlerinde ve çalışma koşullarında iyileştirmeler elde edilmiş ve devam eden süreçte taşeron firmalara bağlı çalışan işçiler de kadroya alınmıştır. Ancak tüm bunların ötesinde mücadelenin kendisinin işçi sınıfının geneli bakımından bir kazanım olduğu söylenebilir. Zira Greif işçilerinin işgal ve grevi devam eden yıllarda gerçekleşecek olan çok sayıda fiili grevin öncülü konumundadır ve işyerlerinde sürdürülecek mücadeleler bakımından çok sayıda ders barındıran bir deneyimdir.

3. BÖLÜM:
SENDİKAYA KARŞI BÜYÜK METAL GREVİ

Greif işçilerinin grevinin sona ermesinden bir yıl sonra, Türkiye sınıf mücadeleleri tarihinde eşine az rastlanan bir grev dalgası gerçekleşir. 2015 yılı Mayıs ayında Bursa'da bulunan Renault fabrikasında başlayan grev hızla Bursa, Eskişehir, Ankara, Kocaeli, Gebze, Çerkezköy, Eskişehir ve İzmir'de bulunan Türk Metal Sendikası'nın yetkili olduğu onlarca fabrikaya yayılmış, kendilerine dayatılan sefalet sözleşmesine ve bunun müsebbibi olan sendikaya karşı bir kitle grevine dönüşmüştür.

Bosch işçileri 2012 yılında Türk Metal'den topluca istifa edip Birleşik Metal'e geçmiş, ancak işten çıkarmalar, baskılar sonucunda birçok işçi tekrar Türk Metal'e üye olmak zorunda kalmıştı. Bu dönemde Türk Metal ve Birleşik Metal-İş arasında yetki konusundaki uzlaşmazlık yargıya taşınmış, nihayetinde 2 yılın sonunda, 27 Kasım 2014'te Türk Metal'in yetkisi kesinleşmişti. Bu nedenle Bosch'ta 1 Eylül 2012 ile 31 Ağustos

2014 arasında geçerli olacak Toplu İş Sözleşmesi 2 yıl gecikmeli olarak imzalanmış oldu. Bosch'ta varılan anlaşma uyarınca, Türk Metal'e bağlı diğer işyerleri için Türkiye Metal Sanayicileri Sendikası (MESS) ile imzalanan grup sözleşmesi, ek madde ile işçiler lehine kısmi olarak yeniden düzenlendi. Böylece Bosch işçilerinin sendikaya karşı öfkelerinin dizginlenmesi ve işçilerin sendikadan yeniden istifa etmelerinin engellenmesi amaçlanıyordu. Sonuç olarak, 13 Nisan 2015 tarihinde imzalanan sözleşmeyle Bosch işçileri 2012-2014 dönemi için saat ücretlerine, gruptaki diğer fabrikalardan görece daha yüksek oranda zam almış oldular. ([109])

2015 yılı Mayıs'ında gerçekleşen, metal işkolundaki işçilerin MESS ve Türk Metal sendikasına karşı geniş çaplı grev dalgası 1960'lı yıllara uzanan bir tarihsel arkaplana sahiptir. 1960'lı yıllarda yükselen işçi mücadelelerinin yaşandığı işkollarının başında madeni eşya işkolu gelmektedir. Bu mücadelelerden en bilineni 1963 yılında gerçekleşen Kavel grevidir. Kavel'in ardından Türkiye Maden-İş ile MESS arasındaki ilk toplu pazarlık görüşmelerinin anlaşmazlıkla sonuçlanmasıyla 1964 MESS grevleri olarak adlandırılan grev dalgası yaşanmıştır. 11 Haziran 1964'te Adapazarı Zirai Donatım Kurumu'na ait fabrikada, 31 Temmuz'da Ayvansaray Cıvata Fabrikası'nda, 10 Ağustos'ta Arçelik Fabrikası ve Neşet Dever Madeni Eşya Fabrikası'nda, 11 Ağustos'ta Sungurlar Kazan Fabrikası'nda, 17 Ağustos'ta Emayetaş Madeni Eşya Sac ve Emaye Fabrikası'nda ve 24 Ağustos'ta Altınbaş Çivi Fabrikası'nda grevler başlamıştır. ([110])

---

[109] Emeğin Yıllığı 2015, Yazılama Yayınevi, sf. 310

[110] Gelenek ve Gelecek MESS'in 40 Yılı, 1. Cilt, sf. 148-150, BZD Yayıncılık

Kazanımla sonuçlanmış olmasalar da 1964 grevleri, MESS üyesi madeni eşya işletmelerinde gerçekleşen ilk toplu grevler olmaları dolayısıyla önem taşırlar. Grevlerin yenilgiyle sonuçlanmasıyla birlikte, Maden-İş sendikası MESS'e bağlı kimi işyerlerinde yetki kaybetmiş, Çelik-İş bu işyerlerinde yetki kazanmıştır. ([111]) Ancak diğer işkollarında olduğu gibi maden eşya işkolunda da, tabana dayalı işçi mücadeleleri sendikalardan bağımsız biçimde yükselmekte ve işyerlerinde doğrudan eylem yöntemleri uygulanmaktadır.

MESS'in 1970'te yapılan 10. Genel Kurulu'nda Mustafa Evirgen isimli bir patron şu serzenişte bulunuyor: "O kadar iyi organize edilmişler ki; oturuyorlar, tahrip de etmiyorlar, gidiyor tuvalete, yarım saatte çıkmıyor işçi. Buruntu var diyor, yaz vizite kâğıdı, gitsin doktora. Akşama kadar sıra gelmiyor. Yani iş verimini azaltmak için ne kadar silah varsa hepsini o kadar iyi kullanıyorlar ki, bunların karşısında hepimizin eli kolu bağlı"

Bir diğeri ise şunları söylüyordu: "Dün akşam eve geç gittim. Sebebini eşime izah ederken 'yarın işçilerimiz oturma grevi yapacaklar' dedim... 'Hiçbir şey yok bizimle ilgili. Bizim işkolumuzda bir başka fabrikada işveren bir müdürü değiştirmiş, buna karşı işçiler reaksiyon göstermiş. Fiili durum yaratmışlar. İşveren fabrikayı muvakkaten tatil etmiş. Toplanmışlar, o semtlerdeki işkolundaki bütün işyerlerinde... bir günlük oturma grevi kararı almışlar. Kanunda sempati grevi yasak, oturma grevi yasak' diye izah ettim. 'Peki siz ne

[111] Türk-Metal Üyesi İşçilerin 2015 Eylemleri: Metal Sektöründe Fabrika Rejimi Üzerine Mücadelelerin Tarihi Açısından Bir Değerlendirme, Onur Can Taştan, sf. 317; https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1119

yapacaksınız dedi' dedi. 'Biz öğle yemeklerini hazırlayacağız işçi arkadaşlarımızın ve evlerine dönmek için arabalarını emirlerine hazır bulunduracağız' dedim."

MESS 1970'lerin başından itibaren, yükselen işçi hareketlerini kontrol altına almanın bir yolu olarak işkolu sözleşmesi ve ona bir geçiş olarak grup düzeyinde toplu sözleşme yapılmasını temel bir ilke olarak benimser. Böylece işçilerin tek tek işyerlerinde gerçekleştirebildiği grev, işgal ve diğer etkili kolektif eylemler sonucu taleplerini patronlara tek tek kabul ettirmelerinin önüne geçilmesi amaçlanmıştır. ([112]) Metal patronları diğer yandan işyerlerinde ücret gruplandırması yoluyla işyerinde bir ücret hiyerarşisi oluşturmak istemektedir. Metal sektörü, neoliberal politikaların yürürlüğe sokulmak istendiği bir dönemde, Türkiye kapitalizminin en kritik sektörlerinden biridir. Ünlü 24 Ocak kararlarının mimarlarından ve 1980'den sonra yürürlüğe sokulan neoliberal politikaların simgesel isimlerinden Turgut Özal'ın 1977-1979 yılları arası MESS'in genel sekreterliğini yapmış olması da bunun ifadesidir. Ancak metal işkolundaki birçok fabrikada işçiler sendika üyesi olmanın ötesinde tabandan, güçlü işyeri örgütlenmeleri oluşturmuşlardı. 1970'li yıllar boyunca güçlü bir taban örgütlülüğüne sahip olan, her bir eylemlilikle özgüveni ve tecrübesi daha da artan bir işçi sınıfı kompozisyonu karşısında bu politikaların hayata geçirilmesi mümkün olmadı.

Bunun yolu 12 Eylül 1980 askeri darbesi ile birlikte açıldı. MESS'in işçilere boyun eğdirme stratejisinde başlıca ortağı ise Türk Metal Sendikası olacaktır. Askeri darbe sonrasında Türkiye Maden-İş kapatılırken, çok sayıda işyeri temsilcisi

[112] Türk-Metal Üyesi İşçilerin 2015 Eylemleri, sf. 320, 321

gözaltına alınmış veya işten atılmış, grevler yasaklanmış, patronlar ve devlet eliyle işyerlerinde Türk Metal'in hâkimiyeti tesis edilmeye başlanmıştır. Türkiye Maden-İş'in yetkili oldukları başta olmak üzere çok sayıda işyerinde işçiler kelimenin tam anlamıyla süngü zoruyla Türk Metal'e üye yapılırlar.

12 Eylül'de Arçelik'in Çayırova'daki fabrikasında çalışan Yaşar Gündoğdu, Türk-Metal'e nasıl üye olmaya zorlandıklarını şu şekilde anlatıyor: "(Darbeden) Altı ay sonra üye oldum. Altı ay Türkiye Maden-İş'ten biz üç yüz arkadaş istifa etmemiştik... arkadaşlar korkudan ettiler. Üç yüz kişi biz kalmıştık, çok iyi hatırlıyorum. Benim grup amirim geldi dedi ki, 'seni personelden çağırıyorlar', gittim. Başçavuş oturmuş, iki tane asker... Çavuşun biri daktilonun başında. O zaman bilgisayar yok. İçeri girdin mi, başçavuş diyor ki 'Lan sen işverenin şeyine ortak mısın lan, malına ortak mısın, niye istifa edip de bu sendikaya üye olmuyorsun'. Dedim ki, 'Başçavuşum ben askerden yeni geldim, ben niye ortak olayım... 400 lira maaşım var. 400 lirayla insanı ortak ederler mi? Çok görüyorsanız bilmiyorum ben' dedim... 'Atın bunu araca' dedi. İki jandarma koluma girdi. Personel müdürü odadan çıktı, allahtan odasından çıktı. 'Ne oluyor' dedi. 'Jandarmalar beni götürüyor müdürüm' dedim. Girdi başçavuşun yanına. Dedi 'Bırakın adamı'. Benden önce de götürmüşler birkaç kişiyi. Bilmiyorum personelin haberi var mı, yok mu? Beni bıraktırdı personel müdürü. Tekrar geri çağırdılar, o ifadeyi değiştirdiler. Sendikaya üye oluyor musun olmuyor musun diye, önce imza attırdılar. Oluyorum dedim, imza ettirdiler. Ha götürseler ne olurdu? Bir sürü işkence ediyorlardı 20 gün,

40 gün. Ha bunu görenler de oldu."([113]) Nihayetinde fabrikalarda yeni sermaye politikalarının hayata geçirilmesi için Türk Metal gibi bir sendikaya ihtiyaç duyulmaktadır. 1983 yılında düzenlenen "İş Değerlendirme ve Metal Sanayii İş Gruplandırması Sistemi" seminerinde MESS Yönetim Kurulu Başkanı Bahir Ersöz, işçilere ücretlerinin reel olarak gerilemelerine neden olacak şekilde zam yapma önerisinin kabul edilmesinde Türk Metal'in rolünü "MESS'in o tarihteki 132 toplu iş sözleşmesini yenilerken böyle bir zam sistemini, çok değerli Türk Metal sendikacılarının da savununduğunu..." söyleyerek vurgular. ([114]) Bu tarihten bugüne kadar da Türk Metal Sendikası, patronlar adına işçileri kontrol altında tutma işlevini de aşarak işyerlerinde patronların sopası görevi görmüştür.

Türk Metal Sendikası'nın bu bahsedilen rolü, üyesi olsun ya da olmasın metal işkolunda çalışan işçilerin büyük çoğunluğu tarafından her zaman bilinir ancak buna toplu bir karşı çıkış uzun süre görülmez. Türkiye'de 12 Eylül'le birlikte bastırılan işçi eylemleri özellikle 80'lerin sonu ve 90'ların başından itibaren yeniden yükselirken, metal işkolundaki işyerlerinde de önemli mücadeleler yaşanmıştır. 12 Eylül sonrasının ilk büyük grevi olan 18 Kasım 1986'da başlayan ve 18 Şubat 1987'de sonra eren, Bağımsız Otomobil-İş üyesi NETAŞ işçilerinin grevi bunun en önemli örneklerinden biridir. 1989 Bahar Eylemleri'ne de Türk Metal'in yetkili olduğu MKE Kırıkkale Fabrikası ile Çelik-İş'in yetkili olduğu Karabük ve İskenderun Demir Çelik fabrikalarında çalışan

[113] Türk-Metal Üyesi İşçilerin 2015 Eylemleri, 329

[114] Türk-Metal Üyesi İşçilerin 2015 Eylemleri, 328

işçiler de katılmıştır.([115]) Öte yanda Türkiye Maden-İş Sendikası 1992 yılında yeniden kurulmuştur. 4-5 Eylül 1993 tarihinde Otomobil-İş ile Türkiye Maden-İş'in birleşmesiyle bu kez Birleşik Metal-İş sendikası kurulmuştur. Ancak Birleşik Metal-İş, metal işçilerinin çalıştığı büyük fabrikalarda ciddi bir varlık gösterememiş, MESS destekli Türk Metal'in etkisini kıramamıştır ve metal işçilerinin sendikaya dönük tepkileri uzun süre kolektif bir karşı çıkışa dönüşememiştir. Bu ilk olarak ancak 1998 yılında mümkün olmuştur.

1998 ve 2012 eylemleri

1994, Türkiye'de 90'lı yıllardaki ekonomik krizin en derinleştiği yıldı. 1994'te yıllık enflasyon yüzde 149.6 olmuş, ABD doları birkaç ay içinde 8 bin liradan 42 bin liraya kadar yükselmişti. Sonraki yıllar boyunca da yüksek enflasyon devam etmiş, yıllık enflasyon 1995'te yüzde 64.9, 1996 yılında yüzde 84.9, 1997 yılında yüzde 91.0 oranında gerçekleşmişti.([116])

Bu koşullarda 1998 yılında MESS ile, Türk Metal, Birleşik Metal-İş ve Özçelik-İş sendikaları arasında gerçekleşen toplu iş sözleşmesi görüşmelerinde, işçiler en az yüzde 90 oranında zam beklentisi içindeydi. Böylesi bir zamla işçiler, önceki yıllarda yaşadıkları gelir kaybını bir nebze de olsa gidermek istemekteydiler. Ancak Türk Metal, 17 Eylül gece yarısında

---

[115] https://m.bianet.org/bianet/emek/161305-isci-sinifinin-ayaga-kalktigi-yillar

[116] 1980 den Günümüze Türkiye de Enflasyon Serüveni, Ara Gör. Esenay AYDOĞAN, sf. 95-96; https://dergipark.org. tr/tr/download /article-file/145857

işçilerin haberi olmaksızın ilk altı ay için yüzde 43, devam eden dönem için ise enflasyon oranında zammın öngörüldüğü toplu iş sözleşmesini imzaladı. Kendilerinden habersiz biçim de imzalanan bu sözleşme, Bursa'dan başlayarak Türk Metal'in yetkili olduğu fabrikalarda çalışan işçilerde biriken öfkeyi açığa çıkardı.

Bu süreçteki ilk eylem 18 Eylül Cuma günü Bursa'da bulunan Oyak Renault fabrikasında gerçekleşir. Sabah vardiyasına gelen işçiler işbaşı yapmayarak greve başlar. Fabrika bahçesinde toplanan 3 bin 500 civarında işçi "Sendika dışarı", "Sendikadan istifa", "Satılmış Özbek istifa" şeklinde sloganlar atarlar. Daha sonra işçiler fabrikanın bulunduğu Organize Sanayi Bölgesi'ne Noter getirterek toplu biçimde sendikadan istifa etmeye başlarlar. Renault işçilerinin eylemi devam ederken Mako, Bosch, Karsan ve Siemens işçileri de eyleme geçer. Robert Bosch fabrikasında çalışan 700 işçi de 14.00'da sendikayı protesto etmek için sloganlarla Türk Metal Sendikası'nın 1 No'lu şubesine giderler ancak kendilerine muhatap bulamazlar. Devam eden saatlerde Mako ve Robert Bosch işçilerinden oluşan yaklaşık 2 bin 500 kişi Renault fabrikası önüne yürüyüş gerçekleştirip, buradaki işçilerle birleşir. Oyak Renault patronu ise eylemi sonlandırmak için fabrikayı iki gün tatil etme kararı alır. O gün Oyak Renault önünde eylemler saat 22.00'a kadar sürer.

TOFAŞ Otomobil Fabrikası'nda da sabah vardiyasında çalışan işçiler greve başlarlar ve bir süre Bursa Yalova karayolunu trafiğe kapatırlar. Tofaş'ta fabrikanın iki gün tatil edildiğinin açıklanmasının ardından 3-4 bin civarında işçi sendikadan topluca istifa etmek için Çevreyolu'ndan yürüyüşe geçerler. Bursa'nın ardından İstanbul'daki Ford Otosan

fabrikasında çalışan işçiler de 14.45'te greve çıkarlar. ([117]) 21 Eylül Pazartesi günü ise eylemler ve sendikadan istifalar Bursa, İstanbul, Ankara ve İzmir'deki birçok fabrikaya yayılarak devam eder. Renault, Tofaş, Mako, Coşunöz, Robert Bosch, Valeo, Delphi Packart, Döktaş, Otosan, SKF, BMC, Uzel, Teknik Malzeme, Çerkezköy AEG fabrikalarında işçiler toplu istifalar gerçekleştirirler. Ancak fabrikalardaki grevler uzun süreli olmaz. Renault, Tofaş, Mako ve Robert Bosch gibi birçok fabrikada işçiler pazartesi günü işbaşı yaparlar. Buna karşın Bursa'da Robert Bosch, Coşkunöz, SKT ve Döktaş, İzmir'de BMC işçileri üretimi durdururlar ve sendikadan toplu bir şekilde istifa ederler. Ankara'daki Manaş işçileri de üretimi durdurarak, Ankara Esenboğa Havalanı yolunu bir süre trafiğe kapatır. İstanbul'da bulunan Uzel Makina işçileri fabrika önünde toplanarak sendikayı protesto ederler.

Ancak fabrikalarda uzun süreli grevler gerçekleşmez. Zira işçilerin asıl hedefi Türk Metal'den kurtulmaktır. Bu nedenle istifa ederken kendilerine engel olunmamasını sağlamak hedefiyle sınırlı olan ve bir günü geçmeyen grevler gerçekleştirirler. Birçok işyerinde de işçiler üretimi hiç aksatmadan ya da kısa süreliğine aksatarak mesai saatleri dışında noterlere giderek istifa etmişlerdir. Patronlar böylesi bir kitlesel öfke patlaması karşısında, ilk aşamada istifaları engelleyici bir tutum içine girmezler. Tam tersi birçok işyerinde yöneticiler, işçilere sendikayı seçme özgürlükleri olduğu yönünde konuşmalar yaparlar. Hatta BMC fabrikasında yöneticiler, eylem

[117] Hürriyet, Cumhuriyet, Milliyet, Radikal gazetelerinin 19.09.1998 tarihli sayıları

yapan işçilere %10-20 ek zam yapma vaadinde bulunurlar. ([118]) Yaklaşık 9 bin işçi Türk Metal'den istifa etmiştir. Ancak ilk tepkinin ardından Türk Metal, MESS ve şirket yöneticileri sendikadan istifaları engellemek ve istifa edenlerin tekrar üye olmasını sağlamak için işçilere, işten atma tehdidiyle baskı yapmaya başlar. Türk Metal Sendikası İstanbul Anadolu Yakası Şubesi tarafından işyerlerinde, istifa eden işçileri tehdit eden bir bildiri dağıtılır. Bildiride "İşyerlerinde çalışma koşulları daha da ağırlaşacak, en küçük olayda en ağır cezalar verilecek, keyfi işten atmalar başlayacak, TİS'ten 24 ay yararlanılmayacaktır" ifadeleri ile sendikadan ayrılan işçiler açıkça tehdit edilir. Kısa bir süre sonra da işyerlerinde toplu işten çıkarmalar başlar. Tofaş'ta 300 civarında, Oyak Renault'da ise 20 civarında işçi işten atılır. Nihayetinde işçilerin direnci kırılmış ve Türk Metal kontrolü tekrar sağlanmıştır.

Metal işkolunda çalışan işçilerin Türk Metal'e yönelik öfkesi 2012 yılında tekrar açığa çıkar. Türk Metal'in toplu iş sözleşmesi görüşmelerinde zam önerisini %18 olarak belirlemesi çok sayıda fabrikada yeni bir eylem dalgasına neden olur. İzmir'deki BMC fabrikasında, Eskişehir Arçelik fabrikasında ve Sakarya'daki Otokar Fabrikası'nda işçiler sendikaya karşı eylemler gerçekleştirir. Oyak Renault'da da 13 Kasım akşam vardiyasında çalışan işçiler fabrikayı terk etmez ve greve başlar. Ertesi sabah vardiya değişimi saatinde Renault işçileri fabrika avlusunda toplanırken, Bosch fabrikasından gelen işçilere Türk Metal Sendikası'dan sendikacılar tarafından saldırı düzenlenir. Satırların kullanıldığı saldırıda üç işçi yaralanır, eylemler sonrasında 22 işçi işten çıkartılır. ([119])

---

[118] Cumhuriyet, Gündem, Radikal gazetelerinin 22.09.1998 tarihli sayıları

[119] *Hürriyet, Milliyet, Radikal, Cumhuriyet, Gündem, Radikal, Birgün*

2015: Kıvılcım Ateşe Dönüştü

2015 yılında ise Türk Metal'e karşı öfke daha önce eşi görülmemiş bir tepkiye dönüşmüş, Oyak Renault'da başlayan ve onlarca fabrikaya yayılan eylemler bir kitle grevi halini almıştır. 1997 yılında Oyak Renault'da çalışmaya başlayan Emin Topal daha önceki eylemlerle 2015'te yaşanan süreç arasındaki farka dair şunları söylüyor: "1998'deki olaylarda oradaydım ama yeniydim. O zaman dahil olmayan kalmamıştı. Ama hem gençtim hem olaya hâkim değildim. O zaman da aynı 2015'teki gibi olmuştu ama uzun sürmedi o. 2012'deki eylemlerde de Renault'daydım. Ufak bir harlanma oluyor. Bir alev alıyor, ondan sonra 20-30 kişi çıkartıyorlar, söndürüyorlar. Zaten insanlarda korku var, Türk Metal'in ve işverenin yarattığı. Bizim içimizde ajanları var. Aralarda ufak da olsa büyük de olsa olaylar oluyordu. 2015'te olanlarsa şimdiye kadar olan eylemlerden hiçbirisine benzemez."

Oyak Renault'da 2004 yılında işe başlayan Erkan Dündar da şunları söylüyor: "2008'de bir çalkantı olmuştu, bir de 2012'de olmuştu. O dönem biz de oradaydık tabii ama bizim 2015'teki örgütlenmemiz kadar sağlam değildi. 2008'de de üretimde daralma ve o sebeple bir sürü çıkartılan oldu. O dönemde de sendikaya itirazlar oldu, göze batanlardan birkaç kişiyi fazla duyurmadan çıkartmaya çalıştılar. Sonra haberi aldıktan sonra kapının önünde bekledik, yanlarında durmaya çalıştık ama birlik olmayınca hiçbir şey olmuyor. Diğer iş arkadaşlarımız olayları bildikleri halde, kapıdaki izdihamı görmelerine rağmen servislerine binip evlerine gittiler. Yani güçlü bir direniş yoktu 2008 ve 2012'de. Ben girdim gireli

---

ve Sol gazetelerinden derlenmiştir

2015'teki eylemler Renault tarihinin en büyüğüydü." Gerçekten de 2015'te metal işkolunda yaşananlar, kitleselliği, militanlığı, yaygınlığı ve devamlılığı yönünden, yalnızca Renault'da, hatta yalnızca metal işkolunda değil, genel olarak Türkiye işçi mücadeleleri tarihinde istisnadır. Ancak diğer yandan 2015'teki eylemlerin başarısında, Renault işçileri başta olmak üzere metal işkolunda çalışan işçilerin daha önce yaşanan eylemlerden edindikleri deneyimlerin ciddi bir etkisi vardır. Birleşik Metal-İş sendikasında uluslararası ilişkiler uzmanı olarak çalışan Eyüp Özer "İnsanlar 2012'deki eylemlerden ders çıkardı" diye ifade ediyor bu durumu ve devam ediyor: "Bu işi yürüten kadro 2012'yi görmüştü. Nerede hata yaptıklarını gördüler. Fabrika önünde saldırı olunca bilendi insanlar ama süreçte bu turnike nöbeti belirleyici oldu. Turnike nöbeti dediğim, içeri toplu girip toplu çıkıyorlardı. Son servisin gelmesini bekliyorlar, hep beraber giriyorlardı. Bu 2012'den çıkartılan bir dersin sonucuydu. Çünkü 2012'de turnike nöbeti gibi bir şey yoktu, ayrı ayrı girip çıkıyorlardı. Bu nedenle bazılarının kartı basmadı, yaklaşık 30 işçi dışarıda kaldı. Eylem ondan sonra kırıldı. İşçiler 2015'te bunun tekrar olabileceğini biliyorlardı. Bu yüzden işgal öncesinde içeride başlayan eylemlerle beraber turnike nöbetine de başlamışlardı. İşgal de turnike nöbeti olduğu bir gün 5 kişinin kartının basmaması ile başladı."

Nihayetinde 13 Nisan 2015'te Bosch'ta toplu iş sözleşmesinin imzalanmasının ardından Renault fabrikasında işçiler homurdanmaya ve farklı eylem biçimleriyle tepki göstermeye başlarlar. Renault'da adını vermek istemeyen "beyaz yakalı" kadrosunda olan bir çalışan bu huzursuzluğun bütün fabrikada hissedildiğini anlatıyor: "Olayların kopmasından

önceki 15 gün 1 aylık dönemde atölyelerde bant kenarlarında çalışan arkadaşlarda huzursuzluğun başladığını duyuyorduk. Sakal uzatma eylemleri oluyordu. 'Oooo' eylemleri yapıyorlardı atölyelerde. Bir atölyede 'ooo' diye başlar, her grup devam eder. Hatta bir süre sonra ıslıklayarak toplu çıkışlar filan başlamıştı." Emin Topal şunları söylüyor: "Öncesinde de insanlar, birbirine gaz vermek ve deşarj olmak için ooo diye bağırırdı. O her zaman olan bir şeydir zaten. Daha önceden de işler ağır olduğunda, 4-12 çalıştığında, biri oradan bağırır. O dönemde de olmuştu. Tepki göstermek, karşı tarafı kızdırmak için yapılıyordu."

Erkan ise Bosch'ta sözleşmenin imzalanmasının ardından fabrikadaki atmosfere dair şunları söylüyor: "Montaj lojistik olarak biz genelde hepimiz benim çalıştığım ambarda toplanırdık. Çay sohbetleri muhabbetleri yapılırken de Bosch'un imzaladığı sözleşme, bizim imzaladığımız sözleşme, asgari ücrete gelen zam, hep bunları konuşuyorduk. Yıllardan beri sözleşmelerde beklenen farkların olmaması, gerçekten hak ettiğimize inandığımız parayı alamıyor olmak sıkıntı yaratıyordu. Ki o TİS 3 yıllık imzalanmıştı. Yapılan sözleşmelerin gerçekten istediğimiz gibi olmasını bir kenara bırakın, günü kurtarmıyordu. Enflasyon karşısında paramız eriyordu. Bir haksızlık var. Her seferinde dile getiriyoruz. Ama kim sivrilirse, kim biraz sesini yükseltirse hemen mimleyip bir şekilde ya işten attırıyorlar ya yerini ya da vardiyasını değiştirtiyorlardı. Ama 2015'te bu Bosch'un farkıyla, devletin asgari ücrete yaptığı zammın oluşturduğu fark millete tak dedirttirdi. Gitgide homurdanma artmaya başladı. Hatta ben çok iyi hatırlıyorum. Bir gün çay bölgesindeyiz. Fabrikanın baş temsilcisi geldi, adı Mustafa. Bosch sözleşmesini de yeni

duymuşuz o zaman. 'Arkadaşlar afiyet olsun' dedi. 'Nasılsınız? Nasıl gidiyor? Var mı bir sıkıntı' dedi. Normalde de gelmezler, sözleşme sonrası tansiyon ölçüyorlar. Fabrika işçisi ne durumda diye onu ölçmeye geliyorlar. Ben kendimi tutamadım. 'Mustafa abi, ölün olur, dirin olur. Bir şey yapmamız gerekir, alo de. Ama bundan sonra sendikal herhangi bir olayı bilgilendirmek için buraya gelme abi. Sizinle işimiz bitti. Siz bu saatten sonra bizimle konuşmaya gelmeyin. Ana fabrikayız diye övünüyorsunuz. Bosch öyle ya da böyle parça imal ediyor. Adamlarla bizim girişlerimiz aynı, saat ücretlerinde 2,5-3 liraya yakın fark var. 750-800 lira fark ediyor en az benim maaşımla' dedim. 'Ya öyle düşünmeyin Erkan, bu olaylar daha düzelir. Bir dahaki sözleşmeler var önümüzde' filan dedi. Orada tersledik."

Renault'da 14 Nisan'da işçiler fabrika içinde sendika temsilcilerine yüksek sesle tepki göstermeye başlarlar, bu tepkiler kimi zaman ufak çaplı protestolara dönüşür. 16 Nisan'da ise bütün vardiyalarda işçiler yemekhanede çatal ve kaşıkları tabaklara vurarak sendikayı protesto ederler.([120]) Renault'nun ardından Tofaş, Mako ve Coşkunöz'de de hareketlenme başlar. Fabrikalarda işçiler tarafından yemekhane eylemleri ve toplu yürüyüşler gerçekleştirilir.([121]) 21 Nisan'da Renault'da vardiya giriş ve çıkışlarında toplu eylemler gerçekleştirilir. Fabrika çıkışında toplanan işçiler 1 Mayıs'a Türk Metal'le katılmama ve 5 Mayıs'a kadar taleplerinin karşılanmaması halinde sendika üyeliğinden topluca istifa etme kararı alırlar.([122])

22 Nisan'da ise Türk Metal Şube Başkanı Ruhi Biçer'in

[120] Emeğin Yıllığı 2015, sf. 311

[121] Ve Şaltere Uzandı Nasırlı El, Yıldırım Doğan sf. 27

kendisine tepki gösteren işçilere sarf ettiği "Sattıysam iyi satmışım, iyi pezevenkmişim" sözleri öfkeyi iyice arttırır. ([123]) Bu tutumun da etkisiyle 24.00-08.00 vardiyası, iş çıkışında servislere binmeyerek avluda toplanırlar. İstifa edebilmek için e-devlet şifrelerini almak amacıyla PTT'ye yürümeleri polis tarafından engellenir. Bunun üzerine 24 Nisan Cuma günü sendikaya talepleri doğrultusunda yeni bir sözleşme yapılması için bir ihtarname gönderme ve 26 Nisan Pazar günü Bursa Kent Meydanı'nda tüm işçilerin çağrılacağı bir eylem yapma kararı alırlar. ([124])

Yıldırım Doğan'ın süreci anlattığı "Ve Şaltere Uzandı Nasırlı El" isimli kitabında 22 Nisan'da servislere binmeyen ve sendikadan istifa etmek isteyen işçilerin fabrika önünde ne yapacaklarını bilmez halde beklemeye başladıkları belirtiliyor ve şu ifadeler yer alıyor: "O gün MİB (Metal İşçileri Birliği) sözcüsü fabrika önünde merdivenlerden Renault işçilerine yönelik bir konuşma yaptı. Bu tek taraflı bir konuşma olmaktan çıkıp bir kitle toplantısına dönüşürken, işçinin TM'ye olan tepkisini ve o an istifa yönünde isteğine karşılık MİB sözcüsü, bu aşamada bir ihtar eylemi yapılmasını, hem diğer ekiplerle hem de diğer fabrikalarla buluşularak bu ihtar eylemine rağmen talepler karşılanmazsa istifa tarihinin belirlenebileceğini söyledi. Bu sözler alandaki yüzlerce Renault işçisi tarafından onaylanarak ihtar için 26 Nisan tarihi ve Kent Meydanı kararı alındı." ([125])

İşçilerin süreçteki ilk önemli kitlesel tepkisi 26 Nisan'da

---

[122] Emeğin Yıllığı 2015, sf. 313

[123] Doğan, sf. 31

[124] Emeğin Yıllığı 2015, sf. 314

[125] Doğan, sf. 31, 32

Bursa Kent Meydanı'nda gerçekleşen buluşmadır. Buradaki eyleme Oyak Renault işçilerinin yanı sıra Coşkunöz, Mako, Ototrim, SKT ve DJC işçileri de katılır. İşçiler burada Türk Metal'e tepkilerini "Türk Metal İstifa", "Satılmış Sendika İstemiyoruz" sloganlarıyla açıkça gösterirler. Yüzlerce işçinin katıldığı ve yaklaşık 1 saat süren bu eylem 5 Mayıs'ta gerçekleşecek olan patlamanın habercisidir. ([126])

Metal İşçileri Birliği'nin Rolü

Bu noktada "Ve Şaltere Uzandı Nasırlı El" isimli kitapta 26 Nisan eleminin örgütlenmesindeki etkisinden söz edilen MİB'in genel olarak sürece dair rolü ile ilgili kısa bir parantez açmak yerinde olacaktır. Zira 2015 Metal Grevleri boyunca, özellikle Bursa'daki fabrikalarda "dışarıdan gelenlere" yönelik işçiler net bir biçimde tutum takınmışlarsa da MİB'in belirli bir düzeyde etkisini gözlemleyebiliyoruz. Emin Topal, dışarıdan gelenlere yönelik tutumla ilgili şunları söylüyor: "Biz iki tarafa nöbetçi koyduk. Polisler de vardı ama içeri herkesi almadık. Kimliklere baktılar, yabancı insanları almadılar içeri. Hatta partilerden gelenler oldu. Birkaç milletvekili geldi. Arabalarını aldırmadık. Bırakın, içeri öyle girebilirsiniz dedik." Bu farklı işyeri mücadelelerinin sürdürüldüğü yerlere, öncesinde herhangi bir ilişkileri olmadan gidip kendi propagandalarını yapmayı "sınıf mücadelesi" veya "sınıfa bilinç taşımak" olarak gören kimi siyasal gruplar tarafından, işçilerdeki sağcı eğilimin ürünü olan bir yasakçılık olarak görülüp yadırgandıysa da işçiler için bu öncelikli olarak bir güvenlik sorunuydu. Diğer yandan grevlerin başladığı fabrikalarda doğrudan üyeleri

[126] Emeğin Yıllığı 2015, sf. 315

olmasa da işkolunda ve bölgede öncesinde belirli ilişkilere sahip olmaları bile MİB'lilerin "içeriden" bir pozisyonla hareket edebilmelerine olanak tanımıştır.

Metal İşçileri Birliği, 11 Mayıs 2015 tarihinde, Facebook sayfasında kendisini "MİB'i 2009'da kuranlar sosyalist dünya görüşüne sahip işçilerdir. Ancak MİB bağımsız bir öncü işçi platformudur. Bunun için saflarında her türlü görüşe sahip işçi yer alır" şeklinde tariflemektedir. ([127]) MİB programında da şu ifadeler yer alır: "Metal İşçileri Birliği, emek ile sermaye arasındaki ilişkilerin uzlaşmazlığını bilir. Kurtuluşun ücretli kölelik düzeni olan kapitalizmi yıkmaktan, sermaye iktidarının alaşağı edilerek yerine işçi sınıfının sosyalist iktidarını kurmaktan geçtiğine inanır. Bir avuç kapitalistin üretim araçları üzerindeki mülk sahipliğine dayanan kapitalizme karşı, üretim araçlarının ve toplumsal emeğin ürünlerinin topluma ait olduğu sosyalizm için mücadele eder."

Nihayetinde MİB, BDSP ile politik yakınlığı olan sosyalist işçilerin öncülük ettiği bir işçi örgütlenmesidir ve 2015 Metal grev dalgasında da belirli bir etki imkânı bulabilmeleri işyerlerine ve özel olarak fabrikalarda çalışma yürütmeye dönük politik iradelerinin sonucudur. Ancak yine de MİB'in grevlerin gerçekleştiği fabrikalarda doğrudan bir örgütlülüğe sahip olmadığı ve bu nedenle etkisinin sınırlı olduğu anlaşılmaktadır. Fakat en azından sürecin öncesinde ve sonrasında farklı fabrikalardaki metal işçileriyle ilişkileri olduğu, bazı toplantılarda bulundukları ve hatta sürecin başlarında toparlayıcı rol üstlendikleri de söylenebilir.

---

[127] *https://www.facebook.com/metaliscileribirligi.mib/photos/biz-kimizherhangi-bir-sendika-ile-organik-ilişkimiz-olmadığı-gibi-disk-ile-de-he/760247870759789/*

Bunun ötesinde MİB'in metal sürecine en önemli ve sonuç veren etkisi Facebook sayfalarının başından sonuna kadar işçilerin çalıştıkları işyerlerinden bilgi, duyuru ve yorumları aktardıkları bir platforma dönüşmüş olmasıdır. Emin Topal, MİB'in süreçteki rolüne dair şunları söylüyor: "Örgütlenmede onların rolü yoktu, insanlar zaten içeride örgütlenmişlerdi ama MİB'in çok büyük faydası olmuştu. Anında görüntü oluyordu. Kimi rahatsız etmek istiyorlarsa MİB sayfasına yazıyorlardı. O dönem de MİB'i takip etmeyen yoktu. İşverenler bile takip ediyordu. Bizimkiler kime bir şey demek istiyorsa, onun ismini vererek oradan söylüyorlardı." Bu hiç de azımsanmayacak bir etkidir. Süreç boyunca MİB sayfası yalnızca metal işçileri tarafından değil, beyaz yakalı işçiler ve yöneticiler tarafından da takip edilmiş, farklı fabrikalarda çalışan metal işçileri için birbirlerinden haberdar olmalarını sağlayan bir haberleşme ağı işlevi görmüştür. Bu bir yandan farklı biçim ve militanlıkta da olsa temmuz ayına kadar farklı işyerlerinde eylemler gerçekleştiren işçilerin birbirlerinden haberdar olmasına olanak sağlamış, diğer yandan patronların ve devletin işçilere dönük yanıltıcı bilgilerle manipülasyonunu engellemiştir. Nihayetinde binlerce işçinin katıldığı grev ve eylemlerin faturası MİB'e kesilmiş, 20 Mayıs'ta Metal İşçileri Birliği üyeleri ve Kızıl Bayrak Yazı İşleri Müdürü Tayfun Altıntaş'ın da bulunduğu 11 kişi "işçileri kışkırttıkları" iddiasıyla gözaltına alınmıştır. ([128])

Sonuç olarak MİB'in sürece belirli noktalarda etki ettiğinden söz edilebilirse de, bu etki son derece sınırlıdır. Nihayetinde Türk Metal'e karşı öfkenin sonucu başlayan bu

[128] https://sendika.org/2015/05/metal-iscileri-birligine-polis-operasyonu-11-gozalti-265437/

eylemler, herhangi bir sendika, politik grup ya da işçi çevresi tarafından örgütlenmiş değildir. Tüm anlatımlar, örgütlenmiş değil; farklı dinamiklerin etkisiyle de olsa kendiliğinden bir patlama biçiminde ortaya çıkmış ve böyle devam etmiş bir eylemlilik olduğunu göstermektedir.

5 Mayıs: İlk fırtına

İşçilerinin 21 Nisan'daki eylemler sırasında aldıkları karar sonucu, Türk Metal'e 5 Mayıs'a kadar verdikleri sürede sendika olumlu herhangi bir adım atmaz. Bunun üzerine Oyak Renault işçileri 4 Mayıs'ta, 08.00-16.00 vardiyasından çıkarak BTSO Organize Sanayi camisinin bahçesinde toplanır. Renault işçilerine burada aynı vardiyadan çıkan Coşkunöz, Mako ve Ototrim işçileri de katılır. İşçiler burada bir açıklama yaparak, ertesi gün buluşarak topluca istifa edeceklerini ilan ederler ve sabah vardiya çıkışı aynı yerde buluşmak üzere sözleşerek eylemi bitiriler. ([129])

Türk Metal'e verilen sürenin dolduğu 5 Mayıs'ta aynı yerde toplanan işçiler, alanda açılan masalardaki bilgisayarlarla e-devlet uygulaması üzerinden sendikadan istifa etmeye başlarlar. İşçilerin, istifa için kurulan masanın önünde kuyruk oluşturduğu sırada etrafta bekleyen Türk Metal'ciler alana girerek işçilere ve basın mensuplarına saldırır. Saldırıda bir muhabir ve bir Oyak Renault işçisi yaralanır. ([130])

Ancak Türk Metal sendikasının metal işkolundaki birçok fabrikada işçileri kontrol altında tutmak için yıllardan beri uyguladığı zorbalık bu defa ters teper. İstifa etmek için

[129] Emeğin Yıllığı 2015, sf. 317

[130] Emeğin Yıllığı 2015, sf. 318

toplanan işçilere sopalarla saldırılması metal işçilerinin öfkesinin daha da artmasına ve istifaların hızlanmasına neden olur. 2007 yılından beri Renault'da çalışan ve eylemlerin başlamasının ardından kendi bölümünde çalışan işçiler tarafından sözcü olarak seçilen Erhan İmralı, Türk Metal'cilerin dışarıdaki işçilere saldırdığı sırada fabrikadadır. İmralı, saldırı sonrasında fabrika içinde yaşananlara dair şunları söylüyor: "Masanın kurulduğu gün ben vardiyadaydım. Biz saat 4'te işten çıkınca gidecektik oraya. 12.00-08.00 vardiyasından çıkan arkadaşlar direkt gitmişlerdi. Öğlene doğru 11 - 11.30 gibi 'Kavga çıktı. Türk Metal'ciler geldi, saldırdılar' gibi mesajlar gelmeye başladı. Arayan abiler oldu. Biz de yemeğe çıkıyorduk o sırada. Yemekhanenin altında herkesi toplayıp, durumu anlatıp, 'E-devlet şifresi yanında olanlar hemen sendikadan istifa etsin' diye bir çağrı yaptım. Dışarıdakiler orada istifa ederken, biz de fabrika içinde başlatmıştık istifaları."

İşçiler Renault'da 2012'deki eylemler sırasında olduğu gibi işten çıkarmaların olabileceğini öngörerek bir süredir fabrikaya giriş çıkışları topluca yapmaktadır. 5 Mayıs'ı 6 Mayıs'a bağlayan gece de 24.00-08.00 vardiyasına girecek işçiler fabrika girişinde toplanırlar. Tahmin ettikleri gibi bazı işçilerin kartları okunmaz. Bunun üzerine daha önce aldıkları karar gereği dışarıdaki işçiler içeri girmez, içeride vardiyadan çıkacak işçiler çıkmaz, üretim durur. Erhan Mralı, o geceyi şöyle anlatıyor: "Tam o eylemin olduğu gün gece vardiyasına gidecektik biz. Fabrika önünde toplanacağız, işten çıkarmalar oluyormuş, toplu halde giriş yapacağız. Eğer birinin kartı okumazsa hiç kimse içeri girmeyecek gibi bir bilgi paylaşımı oldu. Biz 12'de işyerine geldik. Fabrika önünde beklemeye başladık. Herkes gelsin, 5 dakika kala gireceğiz denildi. Kartı okumayan olursa herkes geri dışarıya çıkacaktı. Tabii polis filan da geldi.

Müdahalede bulundu. 'Kim yönlendiriyor? Çıksın bir anons yapsın, herkes içeri girsin, yoksa herkes işinden olacak' gibi uyarı, tehdit karışımı bir şeyler söyledi. Böyle deyince bir arkadaş da 'Verin bir megafon konuşalım o zaman' dedi. Polis megafonu verdi. O arkadaş yukarıya çıkarken aramızda böyle hızlı bir konuşma geçti, ne yapalım, ne edelim, işçiyi sokalım mı, sokmayalım mı? O arkadaş gülerek çıktı taşın üstüne, 'İçeriye girmek istiyor musunuz, istemiyor musunuz' diye sordu. Böyle bir soru sorunca büyük bir kalabalığa, genelde alınacak cevap bellidir. 'Hayır' diye bir cevap geldi. Niye hayır geldi diye sorarsanız, işçi atılmasından ya da benzeri şeylerden değil, bunalmış bir kitle vardır önünde senin. 'Direnmek mi istiyorsun, çalışmak mı' diye sormak gibi bir şey oldu. Bir anda kalabalıktan 'Hayır' diye bir ses yükselince, birileri evet diyecekse bile cesaret bulup diyemedi. Bir anlık patlayan bir şey oldu. Böyle bir şey gelince de içeriye haber gitti. '12-8 vardiyası içeri girmiyormuş, 4-12 vardiyası da çıkmasın' diye. Spontane, bir anda gelişen bir şey çıktı ortaya. O gece fabrikanın durdurulacağına dair hiçbir şey yoktu. Bir tek işten çıkarmalarla ilgili sabah konuşma yapılmıştı."

İşçilerin bu güçlü tepkisi sonrasında 02.00 civarında yöneticiler fabrikaya gelir. Yapılan görüşmeler neticesinde Renault yönetimi geri adım atarak işten çıkartılan işçileri geri almak zorunda kalır. Görüşmelerde şirket yöneticileri, Türk Metal'den istifa edecek işçilere müdahale edilmeyeceği sözü verir, ücretlerin iyileştirilmesi konusunda ise Fransa ile görüşmeleri gerektiğini söyleyerek süre isterler. İşçiler yönetime 22 Mayıs'a kadar süre verirler. Saat 03.30 sularında 24.00-08.00 vardiyası işbaşı yapar. ([131])

[131] Emeğin Yıllığı 2015, sf. 320

14 Mayıs: Büyük Metal Fırtınası Başlıyor

5 Mayıs gecesi eylem kısa sürede kazanımla sonuçlanmış, işten çıkartılan arkadaşlarını işe geri aldırmayı başarmaları işçilerin kendilerine olan güvenini arttırmıştır. Diğer yandan Renault işçilerinin ücretlerin iyileştirilmesi için yönetime 22 Mayıs'a kadar verdiği süre dolmadan genel müdürler ekipler halinde toplantılar yaparak ücret artışının söz konusu olmayacağını söylemeye başlamışlardır. ([132]) 14 Mayıs sabahı ise MESS tarafından yapılan açıklamada "Kapsamında olduğu işyerleri için yasal prosedür ve toplu sözleşme düzeni uyarınca bağlayıcı olan 3 yıllık Grup TİS şartlarına ilave hak verilmesi yasal açıdan mümkün değildir. Bu nedenle farklı bir beklenti içinde olunmaması, provokasyonlara kapılarak işyerindeki çalışma düzeninin bozulmasına neden olacak yasadışı davranışlardan kaçınılması gerekmektedir" ifadeleri kullanıldı. Aynı gün Renault Genel Müdürü de 08.00-16.00 vardiyasında çalışan işçilere yaptığı konuşmada sözleşmede tadilat yapılmasının mümkün olmadığını ve sözleşmenin bitiş tarihi olan 2017'ye kadar herhangi bir ek zammın söz konusu olmayacağını söyledi. ([133])

Bu açıklama sonrasında işçiler talepleri kabul edilinceye kadar greve çıkma kararı alırlar. Aslında tanımlı işyeri örgütlenmeleri tarafından alınan bir karar söz konusu değildir. Özellikle sürecin başlarında fabrikadaki işçilerin tamamındaki huzursuzluk nedeniyle herkesin harekete geçme isteği vardır, ara ara bazı işçi gruplarının dahil olduğu toplantılar olsa da iletişim daha çok birimlerdeki organik ilişkiler ve WhatsApp grupları üzerinden sürdürülmektedir ve bir şekilde öne çıkan

[132] Doğan, sf. 40

[133] Emeğin Yıllığı 2015, sf. 324, 325

işçiler sözcü konumuna gelir. Eyüp Özer, karar alma ve sözcülerin seçimiyle süreçleriyle ilgili şunları söylüyor: "Sözcüler esasen doğal liderlikleriyle çıktılar. Kendi bölümünde ağzı biraz daha laf yapan, biraz da atılmayı göze alacak kişilerdi. Sonrasında seçime döndü o iş. Ama başta şöyle başladı olay; vardiya çıkışlarında toplu çıkış yapılıyor, yürüyüşler yapılıyor ama iş durdurma, iş yavaşlatma hiçbir şey yok. O zaman ortaya çıkanlar doğal sözcüler olmuş oldu."

Erhan İmralı da kendisinin sözcü olarak belirlenmesinin nasıl gerçekleştiğine dair şunları ifade ediyor: "Fabrika henüz durmamıştı, çalışırken departmanlarda yaşça büyük olanlar, 20-25 senelik abiler gelip benimle konuşmuş, 'Departman adına bir sözcü seçelim, sen bizim adımıza konuş' demişlerdi. Bunun nedeni, sözlü olarak bir şeyleri daha iyi anlatabilecek olmam olabilir. Daha öncesinde de fabrika içerisinde işçilerin haklarıyla ilgili sıkıntılar yaşandığında anketler yapılıyordu. Belli birimler içinden bir adam seçiliyordu. Onlar sözcü olarak toplantılara giriyordu. Bunlardan biriydim ben de. Yani yönetimle bu olaylardan çok önce toplantılar yapıyorduk. Örneğin, 'Çay molaları 7 dakika çok az, onu 10 dakika yapalım. Su sebilleri çok uzakta, işçiler şu noktada olmasını istiyor' gibi konularda toplantılar yapıp bazı iyileştirmeler yapmaya çalışıyorduk. Sözcülerden birisi epeydir bu olayların içindeydi. Diğerleri ise hiç bu olayların içerisinde yoktu, bir anda fabrika durduğunda ön plana çıktılar. Fabrikada üretim durduğunda birileri öne çıkıp bağırdı 'Çıkmayalım, etmeyelim' diye. İşte o çıkmayalım diye bağıranlardan da sözcü olanlar oldu."

Sürecin başlarında daha belirsiz biçimde olsa da kararlar zamanla fabrikanın kendi organizasyon yapısı üzerinden

şekillenen, UET (Temel Çalışma Birimi – L'unité élémentaire du travail *Fransızca) olarak adlandırılan birimlerden çıkan sözcüler aracılığıyla alınmaya başlar. Grevin başlamasıyla ise karar alma süreci daha belirli hale gelir, farklı bölümlerde çalışan 8 işçi sözcü olarak seçilir ve işveren temsilcileriyle görüşmeleri bu sözcüler sürdürür. Emin karar alma süreçlerine dair şunları söylüyor: "Ben montaj lojistik bölümündeydim, montajın departman sözcüsüydüm. UET derler, 30-40 kişiden oluşur. Yani mesela arabanın döşeme bölümü var, motor bölümü var vs. Her bölümden sözcümüz vardı. Sözcüler bana bağlıydı. WhatsApp gruplarımız vardı. Bütün bilgileri oradan aktarıyorduk sözcülerimize. Sözcülerimiz de UET'deki arkadaşlara söylüyorlardı." Eyüp ise devam eden süreçle ilgili şunları söylüyor: "8 sözcünün belirlenmesi işgalle oldu. Vardiya ve birimler üzerinden. Seçim yapanı da oldu, sesi çok çıktığı için seçilen de oldu. En başta UET'ler üzerinden de değildi. İşyerinin yaptığı organizasyonu kendilerine uyarlamış oldular. Seçimde ben çıkayım diyor, o çıkıyor. Bir UET'den 5 kişi aday olmuyor."

Nihayetinde Renault işçileri 14 Mayıs'ta işgale ve fiili greve başlarlar. Bu kısa sürede, metal işkolundaki çok sayıda fabrikaya yayılacak olan bir fiili grev dalgasının başlangıç anıdır. Dahil olan işçilerin sayısı, yayıldığı süre ve eylül ayına kadar süren artçılarıyla ve onlarca fabrikayı kapsıyor olmasıyla Türkiye işçi sınıfı mücadelelerinde istisnai örneklerden biridir. Sürece dahil olan bazı işyerlerinde öncesine dayanan örgütlenme çalışmaları varsa da bir bütün olarak 2015 metal grev dalgası bu çabaların ötesindedir. Sendika dışı grevler olmasının ötesinde Greif örneğinden farklı olarak işyerlerinde politik bir azınlığın örgütlenme çalışmasının değil, sendikaya

karşı yıllardır biriken öfkenin kendiliğinden patlamasının sonucu ortaya çıkan eylemlerdir. Bu yönüyle Türkiye işçi mücadeleleri tarihinde, yayıldığı süre ve katılan işçi sayısı yönünden kıyaslanabileceği -1905 Grevleri dışındaki tek örnek olan- 1989 Bahar Eylemleri'nden de ayrılmaktadır. Kamu kesiminde çalışan işçilerin 1989 yılı Mart, Nisan ve Mayıs aylarını kapsayan dönemde gerçekleştirdikleri ve Bahar Eylemleri olarak bilinen eylemler, her ne kadar sendikal kontrolü çok aşan bir niteliğe sahip olsa da, işçilerin tabanda örgütlü olduğu ve işyerleri arasında koordinasyonun olduğu organize bir süreçti.

14 Mayıs'ta Oyak Renault işçilerinin greve başlamasının ardından, Tofaş, Coşkunöz, Mako, Ototrim, Ford ve Türk Traktör gibi büyük fabrikalarda da grevler gerçekleşir. Bu grevleri takiben Türk Metal'in örgütlü olduğu işyerlerinde farklı zamanlarda birbirinden bağımsız grevler bir dalga biçiminde temmuz ayı sonuna kadar devam eder ve artçıları eylül ayına kadar sürer. Sonuç olarak mayıs ayından eylül ayına kadar, yaklaşık 50 bin işçinin çalıştığı 30 civarında fabrikada değişen sürelerde fiili grevler gerçekleşir ve Türk Metal'den kitlesel istifalar olur. Fabrikalar arasında bir koordinasyon olmadığı gibi, tekil bazı fabrikalarda işyeri örgütlenmeleri olsa da, sürecin bütünü örgütlü bir işçi grubunun eylemi değil; mayıs ayında yoğunlaşan ve eylüle kadar etkisi devam eden kendiliğinden bir patlama niteliğindedir.

Ancak bu durum, metal eylemlerinin rastlantı eseri meydana geldiği anlamına gelmez. Gerek Greif gerek metal grev ve işgalleri gerekse bunları izleyen yıllarda görülecek olan başka birçok kolektif işçi eylemi, sendikaların işçiler için mücadele ederken kullanabilecekleri araçlar değil, patronların

işyerlerindeki ajanları, onların çıkarları adına mücadelelerin önüne set koyan aygıtlar olmalarının bir sonucudur. Emin Topal bu duruma dair şunları söylüyor: "Olaylar, sendikaların hepsinin bittiğinin göstergesiydi. İnsanlara yalan söyleye söyleye, şu kadar zam alacağız, bu kadar zam alacağız diye. Hiçbiri olmadığı için sendikalara hiç güven kalmamıştı. Zaten Türk Metal'in işveren sendikası olduğunu herkes bilir. Ama sadece Türk Metal'e değil sendikaların geneline bir güvensizlik vardı. Birleşik Metal de öyle. Fark eden bir şey yok. Birleşik Metal'in içine de girdik. Onlarda da bir fark yok. Biraz konuşuyorlar ama sonuçta aynı şeyi yapıyorlar. İnsanları topluyorlar, konuşturuyorlar. İşte şu kadar zam alacağız, bu kadar sosyal hak, şundan aşağısına imza atmayacağız. Ama sonuçta gidiyor, aynısını Türk Metal gibi imzalıyor."

Kitlesel üretimin yapıldığı ve özellikle sendikal deneyimlerin yaşandığı işyerlerinde işçilerin ortak hafızayla sahip oldukları sendikaların gerçek işlevine dair bu bilinç, kolektif güçlerine güvenebildikleri anda gerçek ve etkili mücadelelerinin önünü açan bir işlev görmektedir. Renault işçileri nisan ayının ortasından itibaren giderek artan bir özgüvenle mücadeleyi kademe kademe büyüterek 14 Mayıs'a kadar gelir. 14 Mayıs'ı 15'ine bağlayan gece Oyak Renault'da başlayan tarihi günler bunun sonucudur. Vardiya değişimi saati geldiğinde önceden planlandığı üzere 16.00-24.00 vardiyasındaki işçiler dışarı çıkmaz, 24.00-08.00 vardiyasındaki işçiler ise fabrika önüne gelir ama içeri girmezler. Sabah saatlerinde 08.00-16.00 vardiyasının da gelmesiyle 4500 işçinin dahil olduğu sendika dışı grev başlamış olur. Oyak Renault'nun ardından Tofaş işçilerinin grev haberi gelir. Tofaş'ta işçiler 16.45 vardiya çıkışında servislerin kalkmasına izin vermez ve

17.30 sularında içerideki vardiya üretimi durdurur ve kapı önünde beklemeye başlarlar. ([134])

Devam eden günlerde ise Türk Metal'in yetkili olduğu önde gelen fabrikalarda ardı ardına fiili grevler patlak verir. 15 Mayıs'ı 16'sına bağlayan gece Coşkunöz fabrikası işçileri de Renault ve Tofaş'taki sınıf kardeşleriyle aynı yöntemle greve başlarlar: Gece vardiyasında çalışan işçiler fabrika önüne gelir ama işbaşı yapmazlar, 15.30-23.30 vardiyasında çalışan işçiler de fabrikayı terk etmezler. ([135]) 18 Mayıs Pazartesi sabahı ise Mako fabrikasında işçiler aynı yöntemle greve başladılar: Gece vardiyasında çalışan işçiler fabrikayı terk etmez, 08.00-16.00 vardiyasına gelen işçiler işbaşı yapmaz. ([136])

Bu sırada Türk Metal'in yetkili olduğu çok sayıda fabrikada sendikadan istifalar artmış, bazı fabrikalar grevlerin önüne geçmek için üretime ara vermiştir. Greve çıkmayan bazı fabrikalarda işçiler sendikadan istifaları engellemeye dönük baskılara karşı çeşitli protesto eylemleri gerçekleştirmektedir. Greve devam eden işçilere ise patronların, MESS'in, sendikanın, valiliğin ve polisin tehdit ve baskıları gün geçtikçe artmaktadır. 20 Mayıs günü polisin fabrikanın zorla boşaltılacağı tehdidi sonrasında, Coşkunöz işçileri fabrikayı boşaltma kararı alırlar. Coşkunöz işçilerinin grevi bitirdiği gün Ototrim işçileri yine aynı yöntemle greve başlar: 24.00-08.00 vardiyasında çalışan işçiler mesai çıkışı fabrikayı terk etmez, 08.00-16.00 vardiyasına gelen işçiler işbaşı yapmazlar. ([137])

Grevlerin başlamasının ardından fabrika yönetimi

[134] Emeğin Yıllığı 2015, sf. 328

[135] Emeğin Yıllığı 2015, sf. 330

[136] Emeğin Yıllığı 2015, sf. 337

[137] Emeğin Yıllığı 2015, sf. 344

kararıyla üretime ara verilen Ford Otosan'ın Gölcük ve Yeniköy fabrikalarında ise 21 Mayıs'ta yönetim tarafından işçilere gönderilen mesajlarla üretimin yeniden başlayacağı duyurulur ve işbaşı çağrısı yapılır. Ancak az sayıda işçinin işbaşı yapması nedeniyle fabrika yüzde 10'luk bir kapasiteyle çalışır. Aynı gün Türk Traktör fabrikası işçileri de greve başlarlar. ([138]) 22 Mayıs'ta Tofaş ve Mako fabrikalarında çalışan işçiler ve şirket yöneticileri arasında anlaşmaya varılarak grevler sonlandırılır. ([139]) Ototrim'de ise işçiler ve şirket yönetimi arasında yapılan görüşmeler neticesinde 23 Mayıs'ta Tofaş ve Mako ile aynı şartlarla anlaşmaya varılır ve grev sona erer. ([140])

Tofaş, Mako ve Ototrim'de yapılan anlaşmalar sonrasında MESS, kendisine üye olan bütün fabrikalarda 1000 TL ek ödeme yapılması kararı alır. Grev yaşanmayan fabrikalarda da gerçekleşecek bu uygulamayla MESS üyesi patronlar, devam eden eylemlerin sonlandırılmasını ve eylemlerin daha fazla fabrikaya yayılmasının engellenmesini, böylece mevcut toplu iş sözleşmesinin değişmemesini ve Türk Metal'in yetkisini kaybetmemesini sağlamaya çalışırlar. Ancak buna rağmen farklı fabrikalarda grevler patlak verir. 25 Mayıs'ta Ford Otosan'ın İnönü Fabrikası'nda işçiler greve başlar. Gündüz vardiyasına giren işçiler üretimi durdurur ve fabrikanın avlusunda beklemeye başlarlar. Öğleden sonra 16.00-24.00 vardiyası şirket yönetimi tarafından iptal edilir. ([141])

Grev ve eylemler farklı fabrikalara yayılırken 27 Mayıs'ta

---

[138] Emeğin Yıllığı 2015, sf. 350

[139] Emeğin Yıllığı 2015, sf. 356

[140] Emeğin Yıllığı 2015, sf. 358

[141] Emeğin Yıllığı 2015, sf. 362

grev dalgasının başladığı Oyak Renault'da işçiler ve şirket yönetimi arasında anlaşmaya varılır. Grev boyunca çok sayıda görüşmenin yapıldığı Renault'da 26'sını 27'sine bağlayan gece yapılan görüşmelerin sonucunda dokuz maddelik bir anlaşmaya varılır ve işçiler 27 Mayıs sabahı grevi sonlandırarak işbaşı yaparlar. ([142])

13 gün süren grevin ardından protokolün imzalanarak eylemin sonlandırılması kararı işçilerin önemli bir bölümünün içine sinmez ve işçilerden bir bölümü temsilcilerine tepki gösterirler ama sonuç değişmez. Erkan Dündar, bu tepkisini "Bitirilme günü bir muamma. Orada bir taklaya getirildik. Ama bunun sebebi de başta 8 tane adamdan 2 tanesi hariç kalan 6 tane kansız işçiyi sattı o dönem. Ha para için ha mevki için ha fabrikadaki geleceği için. Fabrikayı bir şekilde parçaladılar. Öyle bir kaos ortamına getirdiler ki. Sonra bir çatlama başladı. İnsanlar tereddütte kaldı" sözleriyle ifade ediyor. Ancak içlerinde çözülmeler olduğunu da ekliyor: "Bir de bu eski çalışanlarımız; çok yılı olanlar, mahkemelik oluruz, haklarımızı alamayız diye biraz korktular. Bunlar bize vermeyecek demeye başlamışlardı. Orada bir 3-5 gün daha durabilseydik, olay çok farklı sonuçlanacaktı."

Sözcülerden biri olan Erhan ise şunları söylüyor: "İşçi patlama noktasında geldi. İşçiler belki farkındaydı, belki değildi, bilmiyoruz ama dışarıdaki yine eski çalışanlar, yani 20 senenin üzerinde olanlar, yavaş yavaş gelip 'Yeter bitirelim artık bu işi. Bu iş böyle olmaz. Herkesin çoluk çocuğu var' demeye başladı. Bu söylemler bayağı yayılmaya başladı. Bu böyle konuşuldukça büyüyecekti. Onun da biraz farkına varmıştık aslında. Elde ne varsa, şimdilik bununla içeri girmek

[142] Emeğin Yıllığı 2015, sf. 366

daha mantıklı olacak durumuna geldi olay. Direnenler oldu. 'Yapılan çok yanlıştır. Madem çıktık, niye giriyoruz' diye. Ama bir iki gün içerisinde işçilerin yarısı kopup gidecekti. Bu sefer elde avuçta hiçbir şey kalmayacaktı. Bunu gördük. 'Fabrikada saat ücretlerine bir artış yapmamız söz konusu değil ama aradaki fark neyse gelin bunu yılbaşı primi olarak verelim, siz bu arada istiyorsanız sendikanızı değiştirin, bir dahaki sözleşmeye oturduğumuzda sendikayla bunun pazarlığını yapalım. Birebir olarak bizim şu anda size saat ücreti üzerinden zam yapma imkânımız yok. Çünkü biz de bir sendikaya bağlıyız. Sizin de hâlâ devam eden bir sözleşmeniz var' dediler. 'Aylık fark 200 liraya mı geliyor. 12 aya toplayalım, yılbaşında 2400 lira prim verelim size' gibi bir seçenek sundular bize. İşte o kabul edildi. Protokol imzalandı."

Sonuç olarak Oyak Renault'da 13 gün devam eden grev bitmişti ancak sonrasında da gerek Renault'da, gerekse Türk Metal'in yetkili olduğu diğer onlarca fabrikada, işçilerin Türk Metal'den kurtulma çabası bir yandan toplu istifalar, bir yandan da grevler ve sembolik eylemlerle devam etti. Onlarca fabrikada farklı zamanlarda, sürelerde ve biçimlerde gerçekleşen ve yaklaşık 3 aylık bir döneme yayılan bu eylem dalgası işçilerin birbirinden etkilenmesi, güç alması ve öğrenmesiyle mümkün oldu. Ancak her bir işyerinde işçilerin harekete geçmesini sağlayan birbirinden farklı dinamikler ve formlar vardı.

Türk Traktör

Bu süreçte fiili grevin gerçekleştiği en önemli fabrikalardan biri Türk Traktör'ün Ankara fabrikasıydı. Türk Traktör, 1955

yılında Amerikan Marshall Planı yardımları kapsamında Minneapolis Moline ve Türk kamu kurumları ortaklığıyla Ankara'da kurulur. 12 Eylül 1992 tarihinde özelleştirilerek bütün kamu hisseleri Koç Holding'e devredilir. Günümüzde Koç Holding ve dünyanın en büyük traktör ve zirai ekipman üreticilerinden CNH Industrial, Türk Traktör'ün en büyük iki ortağıdır. ([143])

21 Mayıs'ta 07.00-15.00 vardiyasında çalışan işçiler fabrika içersinde eyleme başlarlar, 15.00-23.00 vardiyası için fabrikaya gelen işçilerin de katılımıyla eylem büyür ve fiili greve dönüşür. 2011'den beri Türk Traktör'de montaj elemanı olarak çalışan Ömer Özdemir grev başlama anına ilişkin şunları söylüyor: "Grev vardiya değişimi sırasında oldu. Sabahçılar 3'te çıkarken, akşamcılar da 3'te içeri girerken greve başladık. İçeridekiler başlattı, dışarıdakilerin hiç haberi yoktu. İşçilerin kendi içinden çıktı aniden bu. Öncesinde de kendi aramızda ne yapalım diye konuşuyorduk. 'Bu sendikanın bizim hakkımızı alacağı yok' diyorduk. Sendikaya da işverene de bir öfkemiz vardı ama greve bir anda çıktık. Ben vardiyadan çıkıyordum. Bizim çıkış saatimiz 3'tü. 3'e 10 kala paydos edip giyinecektik. Ben eve gitmeyi düşünüyordum. Bir grup bir anda protesto etmeye başladı. Sonra baktık herkes protesto etmeye başladı."

2009'dan beri Türk Traktör'de gövde üretim bölümünde CNC operatörü olarak çalışan Emre Cevizoğlu "Bana bizim fabrikada grev başlamadan iki saat önce gelip 'Siz greve başlayacaksınız, 11-12 gün boyunca bu fabrikayı işgal edeceksiniz, grev yapacaksınız' deseydiniz size inanmazdım. Zaten bizim grev yapma gibi bir niyetimiz yoktu. Böyle bir

[143] https://tr.wikipedia.org/wiki/Türk_Traktör

hazırlığımız da yoktu" diyor ve grevin öncesinde neler yaşandığına ilişkin şunları anlatıyor: "Biz Renault'da eylemlerin başladığını duyunca arkadaşlarla bir araya geldik, toplandık 'Bir şeyler yapar mıyız' diye. Bunu 3-5 gün önceden planlamıştık. Ama bizim planladığımız basit bir eylemdi. Vardiya bitecek, elbiselerimizi giyeceğiz, oradan servise gidene kadar yuhalayacağız, ıslık çalacağız diye düşündük. Kendi bölümümüzdeki arkadaşlarla, diğer bölümdeki arkadaşlarla konuştuk. Bu konuşmalar doğaçlama gelişti. Zaten önceden öyle bir örgütlülüğümüz yoktu. Öyle bir derdimiz de yoktu. Montajdan Ahmet'i, boyahaneden şunu çağırınız filan falan, ondan ona haber saldık. Herkesi bir araya getirip konuşmuyorsunuz. Oradan üç beş kişiyle konuşuyorsunuz. O onunla konuşuyor, o onunla konuşuyor. Bu hızla, bir ağ şeklinde yayıldı. Ben montaja gittim, bir iki arkadaşa söyledim. 'Eğer gelirseniz siz de bir haber salın' diye. Montaj da zaten dünden hazırmış. Ben üç beş kişi gelir diyordum, bölümün hepsi geldi. Biz de katılımın o kadar yüksek olacağını bilmiyorduk. Biz sadece bunun bir 50 kişi filan olacağını düşünüyorduk. 'Bizi de zaten işten atarlar, tazminatımızı alır gideriz kardeş, ne yapalım' diyorduk. Ama baktık fabrikanın tamamı geldi. Beklediğimizden çok büyük bir şeydi. 400-500 metrelik bir yürüme alanı var, orada yürürken ıslık çalacağız dedik. Bu çok kolay bir şey. Üzerine plan yapıp düşüneceğimiz bir şey de değildi. Halı saha maçı organize etmek daha zordur yani."

Türk Traktör'de grev önceden herhangi bir hazırlık olmadan, kendiliğinden patlak verir. Kuşkusuz diğer fabrikalar gibi Türk Traktör'de de çalışma koşullarından kaynaklanan bir huzursuzluk, patrona ve sendikaya karşı bir öfke vardır ancak kendi içinde örgütlü bir işçi grubu yoktur. Yine neredeyse

diğer tüm fabrikalarda olduğu gibi Türk Traktör'de de bu konuda harekete geçmek isteyen orta kuşak bir işçi grubu bulunmaktadır. Eylemlere öncülük eden bu işçi kuşağıydı. Emre bu duruma ilişkin şunları söylüyor: "Bir grup işçi vardı, emekliliği yaklaşmış, geçmişi de bilen, sendikanın ne olduğunu, ne işe yaradığını, siyaset konuşmasını bilen bir işçi kesimi vardı. Bunların maaşları yüksek olduğu ve emeklilikleri yakın olduğu için sadece konuşurlardı. Yerleri de sağlam olduğu için rahat konuşurlar ama iş icraata geldiğinde pek bir şey yapmazlar. Bir de daha meslek lisesinden yeni mezun olmuş, daha sendika ne, ne işe yarar hiçbir bilgisi olmayan çocuklar gelirdi. Sendikayı, fabrikadan bağımsız bir kurum olarak değil de, fabrikanın bir departmanı olarak bilirlerdi. İnsan kaynakları, muhasebe, bir de sendika var. Sendikayı fabrikanın bir parçası gibi düşünüyorlardı, pratikte de sendika zaten öyledi. Bu işçiler 19-20 yaşında genç çocuklar, deneyimleri yok. Hatta çoğunun ilk iş deneyimi. Bahsettiğim bu iki işçi profili dışında benim de dahil olduğum bir ara kuşak vardı. Greve öncülük yapan da o ara kuşak. Bundan öncesinde de bir şeyler yapalım, sendikayı değiştirelim diyen de, sendikayla en fazla kavga eden de bu ara kuşaktı. Yeni kuşağın beklentisi pek yok. Asgari ücret alıyor, tamam diyor, çalışıyor. Öbür kuşak da zaten emekliliği gelmiş, 'Bana dokunmayın kardeşim maaşım da iyi' diyor. Ama orta kuşak beklentisi yüksek bir kuşak. Maaşların düzelmesini istiyor, çalışma koşullarının düzelmesini istiyor. O yüzden işverenle ve sendikayla en çok tartışan kuşak oydu."

Türk Traktör'de de bir eylem örgütlemek için harekete geçen bu kuşak olur. Grev örgütlemek gibi bir planları yoktur, ancak işçilerin birikmiş öfkesinin ve Renault ile başlayan grev

dalgasının yarattığı özgüvenin etkisiyle örgütledikleri eylem bir fiili greve dönüşür. "Soyunma odasından bir çıktım, bütün fabrika orada" diye anlatıyor Emre o gün yaşananları. "Ben de bir şaşırdım ilk başta, tereddüt ettim. Biz basit bir yürüyüş planlıyorduk ama vardiyanın tamamı bahçedeydi. Herkes ne yapacağız diye bana bakıyor. Ben de şaşırdım. Sonuç olarak biz planımıza uyduk. Yuhalaya yuhalaya, ıslık çala çala servislere doğru gittik. Ama öncesinde bir sessizlik oldu, bir 5 dakika filan bütün fabrika bekledi ne yapacağız diye. Ben de mecburen çıktım bir şeyin üstüne, konuşma yaptım. Sonra servislere doğru yürüdük. Orada kritik bir hata yaptılar. Aslında grevi biz başlatmadık. 7.00-15.00 vardiyasında 3'te paydos olur, servisler 3'ü çeyrek geçe kalkar. Dakiktir yani. Bir dakika bile beklemez. Biz de toplandık, konuştuk monuştuk diyene kadar servis saati geçmiş 3-5 dakika. Kaçırmışız servisleri. Servislerden sorumlu sendikacı da servislere 'Gidin' demiş. Zaten katılmayan tek tük adamlar var. Servisler onları da almış gitmiş. Biz servislerin bölgesine gittiğimizde minibüs, otobüs hiçbir şey yoktu. Servisler fabrikanın içinde duruyor normalde. Biz de ne yapacağımızı bilemedik. O kadar insan, hadi eve gidelim diyemedik. Biz de buna sinirlendik, sendika binasına yürüdük. Birikmiş bir öfke var ya. Orada insanlar zaten kontrolden çıktı. Binayı dağıttık. Sendikaya fabrikadaki binalardan birinde bir kat vermişler. Biz de o katı bastık, sendikayı dağıttık. Sendikacılarla kavga dövüş. Örgütsüz bir patlama. Bir de insanlar arkada öyle bir kalabalığı görünce güven duyuyor. Sendika binasını dağıtınca biz bahçede kaldık, koca vardiya. Üstüne üstlük öbür vardiya geldi, 3-11 vardiyası. Zaten en kalabalık iki vardiya o. Onlar da içeri girdi, bize katıldılar. Sayı iyice arttı. Fabrikanın üçte ikisi orada.

Çalışılmadı, sonra bir baktık, kendimizi fabrikanın bahçesinde kamp kurmuş bulduk. 11 gün grev yaptık. Üretimi durdurduk ama kafamızda öyle bir şey olmadan bunu yaptık."

Emre grevin patlak vermesinin nedenlerinin temelinde sendikaya olan öfke olduğunu belirtiyor ve sendikanın işyerindeki işlevine dair şunları söylüyor: "Sendikaya karşı bir öfke vardı. Aslında patron sendikacılığı dediğimiz. Sendikacıların Türkiye'deki en büyük işlevi işverenle işçi arasında bir tür duvar oluşturmak. Böylece patron direkt işçiyle yüzleşmiyor. Patron 'Sendikanız istedi de vermedik mi' diyor. İşçiyle muhatap olmuyor. Sendika işçiyle patron arasında tampon oluşturuyor. İşçilerde bir huzursuluk olduğu zaman sendika onu kontrol ediyor. Patron 'Senin sendikan bu kadar istedi. Benim de sendikam var, MESS. Benim sendikamla senin sendikan oturuyor, anlaşıyorlar. Karagöz oyunları gibi, orta oyunu, tiyatro gibi bir oyun var. Böylece işçiyi ellerinde çeviriyorlar."

Bu tespitler işçilerin sendikanın gerçek işlevinin farkında olduklarını net biçimde gösteriyor. Ancak harekete geçmek için kolektif güçlerine inanmaları gerekiyor ki bu da ancak 2015'teki gibi kırılma anlarında mümkün olabiliyor. Emre sendikal yapının dönüştürülmesinin mümkün olmadığının farkında olduklarını "Bizim sendikada bir temsilci belirleyelim gibi bir çabamız olmadı hiç. Çünkü demokratik bir ortam yoktu. Bunun bir işe yaramayacağını görüyorduk. Çünkü karşınızda basit, kırılır bir sendika yok, Türk Metal var" sözleriyle ifade ediyor.

Türk Traktör'de grev 1 Haziran'a kadar devam eder. Ömer grevin sona ermesine ilişkin şunları söylüyor: "Grev boyunca eve gitmedik. Banyo ihtiyacımız vs. açısından zordu. 7-8 gün

geçtikten sonra millet iyice sıkılmaya başladı. İçerideki sayı azalmaya başladı. Sayı 200'lere filan düştü. En son sözcüyü gönderdik, uzlaşma sağlandı." Emre ise "Direnme gücümüz bitti 11 gün boyunca. Çünkü fabrikanın içerisindeydik. Dışarıda bir bağlantımız yok. Evimizde oturup da fabrikanın ön tarafından nöbetleşe tuttuğumuz bir şey değildi bu" diyor ve ekliyor: "Sayımız azaldı, başarıya ulaşacağına dair insanların ümidi kesildi. İçerinden Türk Metal ve işverenin ciddi bölme çalışmaları oldu ki başardılar. Bir de fabrikaya dışarıdan eleman getirip çalıştırmaya başladılar. Bizim de takatimiz kalmadı. Grev bitiminde 200-300 kişi kalmıştık. Orada bu işin devam edemeyeceğine karar verdik."

Öncesinde herhangi bir hazırlık olmadan, patronun ve sendikaların baskılarına karşın 11 gün boyunca grevi sürdürmüş olan işçiler arasında bu süre boyunca çözülmeler başlamıştır. Öte yandan grev dalgasına öncülük eden Renault da dahil ana fabrikaların neredeyse tamamında grevler sona ermiştir. 1 Haziran akşam saatlerinde fabrikada bekleyen işçi sayısı iki yüze kadar düşmüştür. İşçiler grevi bu koşullarda sürdüremeyeceklerinin farkına varırlar ve bir protokol imzalayarak fabrikayı boşaltırlar. İşçiler 2 Haziran sabahı işbaşı yaparlar. Grevin sona ermesinin ardından işten atma saldırıları başlar. 2 Haziran sabahı 5 işçi içeri alınmaz, 30 işçiye ise idari izinli oldukları tebliğ edilir. İçerideki işçiler işten çıkarmalara karşı bir tepki geliştirmezler. Nihayetinde idari izne çıkartılan işçiler 9 Haziran'da işten çıkartılır ([144]) İşçiler arasındaki birlik dağılmıştır, sonuç olarak greve katılan işçilerin işten çıkartılması daha sonra da devam eder. Türk Metal sendikası fabrikada kontrolü yeniden sağlar ancak tüm bunlara rağmen

[144] Emeğin Yıllığı 2015, sf. 375

Türk Traktör'de yaşanan grev 2015 Metal Grevi dalgasının en önemli parçalarından biri olarak tarihte yerini alır.

ZF Sachs

Merkezi Almanya'da bulunan ZF Sachs'ın Gebze Organize Sanayi Bölgesi'nde bulunan ve amortisör üretimi fabrikasında da Türk Metal sendikası yetkiliydi. Yaklaşık 300 işçinin çalıştığı ZF Sachs'ta, Renault işçileriyle birlikte başlayan dalgayla birlikte işçilerin neredeyse tamamı sendikadan istifa etmişti. Ancak patronun işçilerin seçtiği temsilcileri tanımaması, temsilcilerin Türk Metal üyelerinden oluşan disiplin kurulunda sorguya çekilmek istenmesi üzerine 25 Haziran'da 00.00-08.00 ve 08.00-16.00 vardiyasındaki işçiler greve başlayarak fabrikayı terk etmeme kararı aldılar. ([145])

2002 yılından beri ZF Sachs'ta çalışan Rıza Kahraman, "Mayıstan çok önce fabrikada bir altyapı oluşturmuştuk. Bu olaylar çıkmasa da istifa edecek noktaya gelmiştik" diyor ve Türk Metal'den istifa ederek Birleşik Metal'e üye olmaya karar verdiklerini anlatıyor. "Birleşik Metal'e önce ben ocak ayında gitmiştim. Sonra şubatta iki kişi bir isim listesi yaparak gittik. 450 kişinin çalıştığı fabrikada 80-90 kişinin ismini götürmüştük. Nisan ayına kadar hiçbir şeye karışmadım. O arada Renault olayları sosyal medyada duyulmaya başladı. Bazı arkadaşlar 'Sen bu işi zaten başlattın. Gel devam et' dediler. Orada sözü geçen insanlarla irtibata geçtim."

Türk Metal'in yetkili olduğu diğer fabrikalarla birlikte ZF Sachs'ta da hareketlenme başlamış, işçilerin sendikaya karşı

[145] https://uidder.org/uretimi_durduran_zf_sachs_iscileri_fabrikayi_terk_etmiyorlar.htm

yıllar boyunca biriktirdikleri öfke açığa çıkmıştı. İşyerinde öncesinde bir grup işçinin örgütlenmeye başlamış olması ise süreci hızlandırmış ve tüm süreç boyunca birlikte davranabilmelerini sağlamıştı. Rıza daha sonrasında yaşananlara dair şunları söylüyor:

"Fabrikada Türk Metal'in baş temsilcisiyle tartıştık ciddi ciddi. Beni işverene şikâyet ettiler. Günlerden cuma idi. Pazartesi disiplin kuruluna sevk edildim. Beni işten atacaklarına artık adım kadar eminim. Cumartesi organizasyon yaptık. Pazar günü geniş çayır gibi bir yerde toplandık. 250'ye yakın arkadaş geldi. Ben de şaşırdım o dönem. Çünkü millet korkuyordu öncesinde ama o dönemde Renault başlamıştı artık. Orada herkes kendi fikrini söyledi. Biz artık bu sendikayı istemiyoruz. Birimiz çıkartılırsak işi durdururuz demiştik. Pazartesi günü sabahleyin odalarının olduğu bir alan vardı, orada toplanıp işvereni dışarı çağırdık. İşveren gelmemek için diretti. Fabrikanın bahçesinde bekledik. Hatta işvereni çağırmak için gönderdiğimiz arkadaşa müdür 'Sizi işten atarım. Bir vardiyanın çalışması lazım. Gece vardiyasıyla konuşurum ama gündüzle konuşmam. Hepsini işten atarım gerekirse' demiş. Sonra tekrar toplandık. 'Ne olursa olsun kimse çalışmayacak' dedim. İnsan kaynakları müdürünün yanına bu kez ben gittim. Ona 'Biz toplandık seni bekliyoruz' dedim. 'Biz sizi yemekhanede bekliyoruz. Yemekhanede konuşacağız' diye dayattı. Ben de ona 'Biz de seni dışarıda bekliyoruz' dedim. "Ben dışarı gelmem" dedi. 'Sen dışarı gelmezsen, biz de yemekhaneye gelmeyiz. Oraya gelecek senden başka bir tane müdür mutlaka çıkar' dedim. Ama tabii orada dışarıda iki vardiyanın haricinde 4-12 vardiyasından da gelenler oldu. Orada biz toplanınca bu işe inanmayan

arkadaşlar da mecburen bizimle beraber katılmak zorunda kaldı. Neredeyse fabrikanın tamamı bütünleşmiş gibi göründü orada. Gece vardiyası 8'de işi bıraktı, biz gündüz vardiyasına da işbaşı yaptırmadık. 8.20 gibi işveren dışarı çıktı. 'Siz ne istiyorsunuz' dedi. 'Biz sizden bir şey istemiyoruz. Anayasal hakkınızı kullanmak istiyoruz. Sendikadan istifa ediyoruz. Biz burada kendi temsilcilerimizi seçeceğiz. Bu şekilde devam etmek istiyoruz' dedik. İşveren o anda bizi yumuşatmak için 'Anayasal hakkınızdır' filan bir şeyler söyledi. Biz de 21 Mayıs'ta istifa ettik. Bu olaylardan sonra disipline çağırmadılar. Kendi içimizde temsilci seçtik. İşveren bizi tanımayınca 25-26 Haziran'da şalteri indirdik. İşlerin çok yoğun olduğu bir dönemdi. Hyundai ile filan yeni anlaşmışlardı. İşveren bizi toplantıya çağırdı. Biz de isteklerimizi hazırladık, 6-7 madde. Biraz da para aldık orada. Öyle kendimizi kabul ettirdik."

Arçelik LG

Türk Metal'in örgütlü olduğu işyerlerinde başlayan toplu istifa ve eylem dalgasının etkilediği işyerlerinden bir diğeri ise Gebze Organize Sanayi Bölgesi'nde bulunan Arçelik LG fabrikasıdır. Renault'da grevin başlamasının ardından Arçelik LG'de de işçiler arasında hareketlilik başlar ve 700 civarında işçinin çalıştığı fabrikada 25 Mayıs'tan 1 Haziran'a kadar yaklaşık 400'ün üzerinde işçi sendikadan istifa eder. Ancak bu istifa dalgasının ardından fabrika içinde patronun ve Türk Metal'cilerin baskıları başlar. Baskıların artık dayanılmaz hale gelmesi üzerine 2 Temmuz'da 07.30 vardiyasında çalışan işçiler işbaşı yapmayarak greve başlarlar. İşçiler, sendikadan istifalar nedeniyle süren baskının durmasını, Türk Metal'in

fabrikadan gitmesini, işçilerin seçtiği temsilcilerin işveren tarafından tanınmasını ve Renault'da kabul edilen ücret artışlarının burada da kabul edilmesini talep ederler. Arçelik LG patronu işçilerin taleplerine karşılık olarak fabrikayı tatil eder. Nihayetinde 5 Temmuz akşam saatlerinde fabrikaya giren polis işçileri darp ederek fabrikadan dışarı çıkartır ve gözaltına alır.

Türk Metal'in örgütlü olduğu diğer birçok fabrikada olduğu gibi Arçelik LG'de de işçiler sendikaya karşı her zaman öfkeli ve tepkiliydi. Ancak diğer birçok fabrikadan farklı olarak Arçelik LG'de uzun süredir alttan alta devam eden informal bir işçi örgütlenmesi vardı ve burada patlak veren grev Oyak Renault ile başlayan dalganın bir parçası olsa da bu örgütlenmenin sonucuydu.

2008 yılından beri Arçelik LG'de çalışan Fesih Demir bu işyeri örgütlenmesinin tarihini şöyle anlatıyor: "Eylemlerden yaklaşık 3-4 sene öncesinde örgütlenmeye başlamıştık. Fabrikada rahatsızlığı gören arkadaşlarla dışarıda görüşüp ne şekilde bir yol alabileceğimizi konuşuyorduk. Bir güven sağlayarak yavaş yavaş ilerlemeye başladık. Öncelikli olarak içerideki o düzeni değiştirmek için örgütlenmeye başladık. Ama istifa etmek için değil, baş temsilcinin yerine bizim hakkımızı savunacak daha iyi bir arkadaşın gelmesi için mücadele ettik öncelikli olarak. Baktık ki bunun olacağı yok. Türk Metal'de atama usulüyle temsilciler geldiğini daha sonra fark ettik. Ondan sonra örgütlenip sendikanın buradan gitmesi için arkadaşlarla görüşmeye başladık. 2012'de çok kötü bir sözleşme imzalanmıştı. Türk Metal'in sözleşmeleri ya hafta sonlarına ya da senelik izinlere denk gelir. Biz o zaman fitili ateşlemiştik aslında, istifa edecektik ama bu şekilde yol

alınamayacağını daha sonradan öğrendik. Güvenilir arkadaşlarla dışarıda görüşüp fikir alışverişinde bulunup içeride kimlerle görüşüp görüşmeyeceğimizi kendi aramızda konuşuyorduk. İçerideki sıkıntılardan rahatsız olan arkadaşlarla öncelikli olarak konuşup hemfikir olduktan sonra dışarıda görüşüyorduk. İlk etapta 4 kişi başladık. Birkaç sefer görüşüp bir güven sağladıktan sonra dört kişinin de görüştüğü sağlam, bu yolda bizi yarı yolda bırakmayacak arkadaşlarla görüştük. Toplamda ilk etapta 13 kişilik bir komite kurduk. Sonra yavaş yavaş ilerlemeye başladık."

2007 yılından beri Arçelik LG'de çalışan Hüseyin Tohumcu ise bu sürece dair şunları söylüyor: "Bizim komiteleşme süreci 2015'ten 2-3 yıl önce başlayan bir şey. Ama küçük bir grup olarak başladık. Farklı departmanlarda çalıştığımız için çok yan yana gelemiyorduk. Özellikle ben kendi adıma söyleyeyim. Benim çalıştığım bölüm fabrikanın çok kuytu köşesinde bir yer. Önemli bir yerdi ama arkadaşlarla çok yan yana gelmiyorduk. Bizim oraya geçici olarak gönderdikleri işçiler vardı. Grubu kurduğumuz kişilerle öyle tanıştık. 'Türk Metal şöyle yapıyor, böyle yapıyor' diye haksızlıklardan bahsederken 'Bu da bu kafada. Bununla bir şeyler konuşulabilir' diye birbirimizle tanışmamızla başlayan bir süreç."

2008 yılından beri Arçelik LG'de çalışan Zafer Altundaş ise sendikanın işyerindeki rolü ve buna karşı başlattıkları örgütlenme çalışmalarına ilişkin şunları söylüyor: "Yeni işe girenler en geç birinci ya da ikinci gün bir servis geliyor, arabalara doldurulup gidiyorsun. Daha oraya gittiğinde anlıyorsun ne olduğunu. Sendikaya üye olacaksın. Sormadan etmeden, öyle bir üyelik süreci vardı. Olmuyorum diyene zaten mobbingler bilmem neler. Bir şekilde imza attırıyorlar.

Orada olduğumuz dönemlerde %5'lerle masaya oturduklarını gördük. Her şeyi bahane olarak kullanabiliyorlardı. İşten çıkartılan arkadaşların hepsinin sebebi sendikayı eleştirmeleri. Biz bu noktada neler yapabiliriz diye düşünmeye başladık. Dışarıda kendi aramızda toplanmaya başladık. Samimi olduğumuz, dışarıda da görüştüğümüz arkadaşlarla başladık. Sonra diğer tanıdıklarla, farklı departmanlardaki arkadaşlarla görüşmeliyiz dedik. Ben dinibütün bir insanım, ilk başta bu süreçte olmayan birlikte namaz kıldığımız arkadaşlarla görüşmeye başladım. 'Bunlar bizim hakkımızı yiyor' diye anlattım. Onlar da kabul ettiler. Öyle bir örgütlenme sürecine girdik."

Türk Metal'in yetkili olduğu fabrikalarda sendikadan istifaların ve eylemlerin başlamasıyla işyerinde uzun süredir var olan bu örgütlü işçi grubu, birlikte hareket edebilirlerse istediklerini alabileceklerini fark eden diğer işçiler için de bir odağa dönüşür. Böylesi bir örgütlenmenin varlığı bir fısıltı olarak işyerinde bilinmektedir ve o an geldiğinde duymayanlar da duyacak ve işçilerin mücadele ihtiyacının kolaylaştırıcısı haline gelecektir.

Fesih Demir, metal işkolunda dalga dalga süren eylemlerin başlamasının ardından Arçelik LG'de ortaya çıkan atmosfere dair şunları söylüyor: "2015'te Metal Fırtına'yı bütün işçiler takip ediyordu. Biz de yakından takip ediyorduk. Hatta yapılan ilk eylemlerde biz de komitedeki arkadaşlarla bulunmuştuk. Tabii biz o dönemlerde çalışıyorduk Arçelik LG'de. İçeride de bizim üzerimizde baskı gitgide artmaya başlamıştı. İçerideki arkadaşlar da 'Hadi biz de yapalım. Biz neyi bekliyoruz' diye özellikle bize baskı yapıyorlardı. Zamanının gelmediğini defalarca söylüyorduk ama içerideki baskılar

artmaya başladıktan sonra biz de komiteyi toplayıp sendikadan ayrılmaya karar verdik."

Sendikadan istifa sürecini Hüseyin şöyle anlatıyor: "En son 27 Mayıs'ta istifalarımızı verelim dedik. Bunu duyan geldi. İstifa ettiğimiz gün nereden baksan 300-400 kişi geldi. Güvenmeyenler filan da var, 'Yav bu ne kalabalık? Bu nasıl olur' deyip onlar da istifa ettiler. Bazılarını 'İstifa etmeyin, ederseniz tazminatsız işten atılacaksınız' diye tehdit ettiler. O gün istifa edince şirket yönetimi fabrikada üretimi durdurdu. Biz işe gidecekken mesaj geldi 'Bakım nedeniyle üretim durdurulmuştur' diye. Oysa bakım bu zamanda olmaz, sezon bitince, ağustos sonuna doğru olur."

2008 yılından beri Arçelik LG'de çalışan Yüksel Doğan da bu süreçte yaşananlara dair şunları söylüyor: "Renault'da eylemler başladığı zaman da oturup konuştuk, ne yapalım, nasıl yol alalım diye. Gebze Organize Sanayi'de Arçelik LG'den gelecek hamleye göre herkes hamle yapacak gibi bir algı vardı. Artık o duruma geldik. Fabrika içinde de baskılar, mobbingler çok artmaya başlamıştı. En son bir hamile arkadaşımıza da bayağı bir baskı yapıp, üstüne hava tuttu diye kendisinden savunma istemeye kalktılar. Biz de bunlardan sonra jet hızıyla bir karar aldık. Çünkü işveren birçok arkadaşı işten çıkarma girişiminde bulunacak diye düşünüyorduk. Gece 3'e 4'e kadar toplantı yaptık. Kartımızı basıp, üstümüzü değiştirdik. O alanda bekledik. Akabinde bir araya gelen arkadaşlarla birlikte üretim alanına slogan atarak geçtik. Sonra baskılar başladı 'Niye böyle yaptınız? Gelin işinize devam edin' diye. Biz de kendilerine anlattık durumu, taleplerimizi söyledik. Dört gün fabrikanın içinde kaldık. Polis baskınıyla fabrikadan çıkartıldık."

Zafer ise şunları söylüyor: "Metal sürecinden önce yaklaşık 10 kişi toplanıyorsak, metal sürecinden sonra bu sayılar 30'ları, 40'ları buldu. On tane departman varsa, her departmandan ikişer üçer kişi geliyordu. İlerleyen süreçlerde sayımız 200'ü buldu. Sendikadan istifaların sonrasında kahvede oturduk bir arkadaşın. Orada konuşmalara başladık. Atacağımız adımları, önlemleri vs. konuştuk. Yürüyüş yapma kararı aldık. İlk yürüyüşümüzü Sultan Orhan Mahallesi'nden Merkez'e gerçekleştirdik. Orada basın açıklamamızı yaptık. Ondan sonra sendika işyerinde kendini saklamaya başladı. Bu yürüyüşlerimiz devam etti. Sanayiden fabrikaya yürüyüşler, iki kollu yürüyüşler filan yaptık. 700 kişinin çalıştığı fabrikada 400 kişi katılıyordu yürüyüşlere. Baskılar arttı. Sendika üyesi arkadaşımızla, sendika üyesi olmayan arkadaşımızın çalışma şartları çok farklı. Yerleri değiştiriliyor, bilmediği yerde bu işi yapacaksın deniliyor. Adam yapamıyor. İş kazaları yaşanılacak durumlar oluyor. Bu durumlar devam ettiği için, burası çalışılamayacak koşullarda olduğu için 'İş bırakıyoruz' dedik. Komitede almıştık kararı. Sonra müdür geldi, 'Ne olur işe devam edin' Sendika geldi 'Biz her zaman sizin yanınızdayız. Ne olur işe devam edin' Biz de 'Çalışılabilecek koşulları oluşturduğunuz noktada biz işimizi yapmaya hazırız' dedik."

"Metal Fırtına" adıyla duyulan ve yukarıda derinlikli olarak tartışılan kitlesel grev dalgası, bu sürece dahil olan işyerlerindeki işçi profillerinin birbirinden farklı olmasına ve birbirlerinden farklı süreçler yaşanmasına rağmen metal işkolundaki işçilerin kolektif bir deneyimidir. 2015'te metal işçilerinin mücadele dalgası bir yanıyla farklı işyerlerinin özgül deneyimi, bir yanıyla ortak deneyimlerin sonucudur. Farklı fabrikalardaki işçiler, birbiriyle neredeyse formal bağları

olmamasına rağmen birbirini gözlemlemiş, birbirlerinden öğrenmeyi ve güç almayı başarmıştır. Nihayetinde işçi sınıfı mücadelesi için olumlu ve olumsuz dersler çıkartılacak ve feyzalınacak bir örnek yaratılmıştır. Bu büyük işçi eyleminden sonra ise 3. Havalimanı inşaatında çalışan işçiler 14 Eylül 2018 tarihinde muazzam bir etki yaratan ve önemli dersler barındıran bir başka mücadele deneyimi yaratmışlardır. İşçi profili, inşaat işinin kendine özgü koşulları, mücadelenin biçim ve dinamikleri yönünden 2014 Greif ve 2015 metal sektörü grevlerinden çok farklı olsa da yakın dönemin önemli sendika dışı grevlerinden biri olarak üzerinde durulmayı fazlasıyla hak ediyor. Öte yandan birbirinden özgün koşullara sahip, farklı işçi kesimlerinin sendikalara karşı güvensizliğinin artışının ve yeni çıkış yolları arayışlarının çarpıcı örneklerinden biri olarak da önem taşıyor.

4. BÖLÜM:
3. HAVALİMANI İNŞAATI GREVİ

2018 yılının 14 Eylül sabahında, 3. Havalimanı şantiyesi öfkeli binlerce inşaat işçisinin katıldığı bir greve, bir işçi ayaklanmasına sahne oldu. 3. Havalimanı şantiyesinde huzursuzluk inşaatın başladığı günden beri devam ediyordu ve işçilerin irili ufaklı eylemleri olmuştu ama 14 Eylül sabahı homurdanmayla başlayan eylemler, kimsenin daha öncesinde öngörmediği boyutlara ulaşmıştı.

Kardeşi o sabah, şantiyede çalışan işçilerin çoğunun kaldığı barakalardan birinde uyumakta olan Baran'ı "Abi kalk, dışarıda eylem var" diye uyandırdı. Bir süre ne olduğunu anlamaya çalıştıktan sonra dışarıdan gelen, bir uğultu haline gelmiş öfkeli bağırışları, küfürleri ve sloganları işitti. Kendini toparladıktan sonra yatağından doğruldu. Bir yandan kaldığı barakadaki arkadaşlarıyla birlikte dışarı çıkmak için hazırlanırken, bir yandan da şantiyedeki diğer işçilerle birlikte

kurdukları WhatsApp grubuna "Arkadaşlar eylem başlatılmış birileri tarafından. Hemen katılalım" yazdı.

Sesler kaldıkları barakanın 50-60 metre ilerisindeki servis alanından geliyordu. Arkadaşlarıyla birlikte oraya gittiğinde, yağmurun altında servise binmek için bekleyen, canına tak etmiş işçiler bağırıyor, küfrediyordu. Sabahın köründe şantiye alanına gitmek için bekledikleri servislerin bir türlü gelmemesi birikmiş öfkeyi açığa çıkarmış, öfke önce homurtu, ardından "Yeter artık" şeklinde haykırışlara dönüşmüştü. Sonunda da nereden geldiği belli olmayan "Kimse servislere binmiyor, yeterli servis gelmedikçe işe gitmiyoruz" çağrısına önce yüzlerce, sonra binlerce işçinin karşılık vermesiyle spontane bir greve dönüşmüştü. Aklına önceden yaptıkları eylem planları gelen Baran, arkadaşlarıyla birlikte kalabalığa karıştı.

Kapitalist barbarlığın anıtı: İstanbul 3. Havalimanı

İstanbul'da merkezi konumda ve rant değeri oldukça yüksek olan Yeşilköy'de bulunan Atatürk Havalimanı'nın yoğunluğu ve kapasite yetersizliği gerekçesiyle 3. Havalimanı yapılması için tartışmalar yıllardır sürüyordu. Binali Yıldırım, 2012 yılının Mayıs ayında 3. Havalimanı'nın yerinin "Karadeniz'in Avrupa yakası" olarak belirlendiğini açıklamış, nihayetinde Bakanlar Kurulu tarafından 13 Ağustos 2012 tarihinde alınan kararla Karadeniz kıyısında belirlenen bölgede yeni bir havaalanı yapılması kararlaştırılmıştı. 3 Mayıs 2013 günü yapılan ihaleyi 22 milyar 152 milyon Euro ile Cengiz, Mapa, Limak, Kolin, Kalyon Ortak Girişim Grubu kazandı. İhaleyi kazanan konsorsiyum tarafından 7 Ekim 2013 tarihinde kurulan İGA (İstanbul Grand Airport) Havalimanı

İşletmesi A.Ş. İstanbul Havalimanı inşaatını gerçekleştirdikten sonra 25 yıl süreyle işletme hakkını da aldı. 2 Ocak 2014 tarihinde Bakanlar Kurulu kararıyla İstanbul 3. Havalimanı alanı içinde yer alan taşınmazların acele kamulaştırması kararı alındı. Şubat ayında ise 3. Havalimanı inşası için verilen "ÇED Olumlu" kararının yürütmesiyle ilgili İstanbul 4. İdare Mahkemesi tarafından durdurma kararı verildi. (146) Ancak İstanbul'un yaşam destek sistemleri olan Kuzey Ormanları, su havzaları, tarım ve mera alanları, yeraltı suları ile biyolojik çeşitlilik üzerinde yıkıcı etkileri olacağı, en önemli kuş göç yollarından birinin üzerine yapılacak havalimanından kalkış ve inişler sırasında uçakların kuş sürülerine girerek kaza yapma ihtimali olduğu gibi çok sayıda itiraza, protestolara ve açılan davalara rağmen 3. Havalimanı'nın resmi temel atma töreni 7 Haziran 2014 tarihinde gerçekleştirildi. (147)

3. Havalimanı'nın yarattığı ekolojik tahribata ilişkin tartışmalar inşaat süresince ve hatta inşaatın bitiminden sonra da devam etti. Kuzey Ormanları Savunması (KOS) tarafından 2019 yılında yapılan açıklamada 2012 yılından bugüne kadar kesilen ağaç sayısının en az 8 milyon, havalimanı inşaatı için açılmış taş ocakları için kesilen ağaç sayısının en az 1,2 milyon ve havalimanına giriş sağlayan Kuzey Marmara Otoyolu için kesilen ağaç sayısının ise en az 3,7 milyon olduğu açıklandı.(148)

İnşaat sürecinin başlamasından itibaren 3. Havalimanı bu

---

146 https://megaprojeleristanbul.com/print/3-havalimani, https://www.igairport.com/tr/iga-hakkinda/biz-kimiz=

147 https://bianet.org/1/138/191874-3-havalimaninin-sekiz-yillik-hikayesi

148 https://www.evrensel.net/haber/381723/kuzey-ormanlari-savunmasi-3-havalimani-icin-13-milyon-agac-kestiler

defa şantiyede ardı arkası kesilmeden yaşanan iş cinayetleri, ücret gaspları, kötü barınma koşulları, yemeklerin yetersiz ve hijyenden uzak oluşu, servis sorunu, uzun çalışma saatleri gibi sorunlarla gündeme geldi. Yapılan bilgi edinme başvurusu üzerine Arnavutköy Sosyal Güvenlik Merkezi tarafından verilen yanıtta 2013 – 2018 yılları arasında 3. Havalimanı inşaatında toplam 52 ölümlü iş kazası yaşandığı ([149]) belirtilse de aslında 400 işçinin öldüğü, işçilerin ailelerine para verilerek bu ölümlerin gizlendiği iddia edildi. ([150]) Sonuç olarak 3. Havalimanı yarattığı ekolojik yıkım ve inşa sürecindeki ağır emek sömürüsü ile bizim değişmez gerçeklik olduğuna inanmamız istenen kapitalist barbarlığın simgelerinden biri olarak tarihe geçti. Ve nihayetinde 3. Havalimanı şantiyesi, işçilerin 14 Eylül 2018'de gerçekleştirdiği kitlesel grev ve militan eylemle sınıf mücadelesinin tarihsel anlarından birinin sahnesi haline gelmiş oldu.

Bir işçi cehennemi olarak 3. Havalimanı şantiyesi

2017 yılı Aralık ayında, 18 yaşındayken 3. Havalimanı şantiyesinde bir arkadaşı vasıtasıyla önce NOVA isimli taşeron firmada çalışma başlayan, sonra da İGA bünyesinde çalışan Bedirhan, "Bizim orada temel sorunumuz barınmaydı. Benim yatağımın altında sayısız tahtakurusu vardı" diye anlatıyor bu cehennemi ve devam ediyor: "Yemek konusu çok sıkıntılıydı. Trafikten menedilmiş büyük otobüsler oraya getirilmiş, işçileri taşıyorlardı. Balık istifi gibi, üst üsteydik. En ufak bir kazada –

[149] https://m.bianet.org/bianet/insan-haklari/203148-cimer-3-havalimani-insaatinda-52-olumlu-is-kazasi-gerceklesti

[150] https://www.birgun.net/haber/3-havalimani-insaatinda-400-iscinin-olumu-gizlendi-iddiasi-203998=

ki kazalar oluyordu- kaç kişinin öleceğini kimse tahmin edemez. Altur ne kadar trafikten menedilmiş, sorunlu araba varsa hepsini getirmişti."

2017'de 3. Havalimanı'nda çalışmaya başlayan Suat Ücrak da işyerinde yaşadığı sorunları şu şekilde anlatıyor: "Çalıştığım dönemde kamplarda kalıyordum. 4 kişilik koğuş dediler, sonra 6'ya çevirdiler. Yemekleri çok sıkıntılıydı. Ben başladıktan yaklaşık 1 ay sonra şartlar daha da kötüleşmeye başladı. İşçilerin hiçbir değeri yoktu. Servislerle ilgili çok sıkıntılar vardı. 50 kişilik otobüslere ayaktakilerle birlikte 80-90 kişi alıyorlardı. Şikâyette bulunduğumuz zaman daha erken kalkın, saat 5'te kalkın diyorlardı. Örneğin biz saat 11.30'da yemeğe iniyorduk, 12.45'te hâla yemek sırasındaydık. Yemeği yedikten sonra hemen işbaşı yapıyorduk. Dinlenme zamanımız yoktu. İnşaat alanında bir tane yemekhane vardı ama 15-20 bin işçi vardı."

2017 yılında 3. Havalimanı'nda çalışmaya başlayıp, 14 Eylül'de gerçekleşen eylemlerden kısa bir süre önce işten çıkartılan Cemal Özer ise önemli sorunlardan birinin yemekhanede çıkan yemekler olduğunu belirtiyor ve şunları söylüyor: "Yemeklerde tarihi geçmiş gıdaları teşhir ettik. Bunun insanların zehirlenmesine sebep verdiğini söyledik. Bununla ilgili şikâyetlerimizi gönderdik şirkete. Ama bu konuda hiçbir adım atmadılar. Hayvanın bile yemeyeceği tarzda yemekler vardı. Ben 9 aylık çalışmanın 6-7 ayında mide koruma ilacı kullanarak çalıştım."

14 Eylül'deki eylemden 1 ay önce 3. Havalimanı şantiyesinde çalışmaya başlayan Baran, işe başladıkları anda karşılaştıkları ağır sömürüyü ve insanlık dışı çalışma koşullarını şu sözlerle anlatıyor: "Bizi başka bir firma için getirmişlerdi ve

bize telefonda maaşın 2500 TL olduğu söylenmişti. Sonra yeni kurulan bir firma var, orada çalışacaksınız dediler. 'Tamam' dedik. 4 gün boyunca bekleme odası gibi bir yerde kaldık 11 kişi. Parkelerin üzerinde uyuduk. Şok marketten alışveriş yapıp karnımızı doyurduk. Sonra bütün işlemler tamamlandı, koğuşlara gidip yatacağız, ertesi gün işe başlayacağız. Bizi getiren kişi geldi, 'Maaş 1800 TL olacak. Patronla görüştük, 2500 olursa zarar edeceğim, kabul etmiyorum diyor. Peşinen söylüyorum, çalışmak istemeyen varsa gidebilir' dedi. Ben de 'Biz binlerce kilometre öteden gelmişiz, sen bizim bu mecburiyetimizden yararlanarak bizi böyle sıkıştırıyorsun. Bunu şimdi mi söylüyorsun' dedim. Orada biraz tartıştık ama oraya gelip, 4 gün yatıp ondan sonra geri dönmek hiçbirimizin işine gelmezdi. O yüzden mecburen o şartlarla çalışmaya başladık. İlk gün her şeyi gördük. Koğuşa gittik, ranzalar kir pas içinde, yatak küflenmiş, kocaman siyah lekeler var, lavabolarda muslukların hepsi pas tutmuş, dokunmaya iğreniyorsun. İçme suyu diye koydukları bir sebil var, çeşme suyu. Damacanayı çeşmeden doldurup takıyorlar."

Şantiyede işçi sağlığı ve güvenliğine dair neredeyse hiçbir önlem alınmamasının ve üretim baskısının sonucu olarak, büyük bir çoğunluğu kayıtlara girmese de iş kazalarında yaşamını yitirenlerin sayısının yüzleri, yaralananların ve sakat kalanların sayısının ise binleri bulduğu iddia edildi. İşçilerin tanıklıkları da iş cinayetlerinin sayısının açıklananın çok ötesinde olduğunu ortaya koyuyor. "Havalimanında çalışırken küçük çaplı birkaç defa iş kazası yaşadık. Düşme tehlikesinden geçtik. Ama büyük bir iş kazası geçirmedim" diye anlatıyor Bedirhan ve ekliyor: "Tanıdıklarımdan da büyük bir iş kazası geçiren olmadı ama duyuyorduk ciddi kazalar olduğunu, ölümler olduğunu."

Osman Üney ise şunları söylüyor: "İş kazaları baştan beri vardı. Bir gün yangın tatbikatı var gelin dediler. Bir yangında işçi yaralanırsa kaç dakikada oraya müdahale edebiliyoruz, söndürüyoruz, ambulans kaç dakikada geliyor, yaralıyı alıp gidiyor. 3 dakikada en alt kattan alıyormuş. Ben bir iş kazasında 20-25 dakika boyunca yaralının başı benim üzerimde beklediğimi, puşi ile tampon yaptığımı biliyorum. Onda da ambulans gelmedi, sedyeyle dört kişi geldiler, işçiyi koyup götürdüler. Çünkü ambulans güzergâhında malzeme vardı ve ambulans gelemiyordu oraya. Yüksekten düşen işçiyi biliyorum mesela, kolu kırılmış, kaburgaları kırılmış, yarım saatten fazla yerde kaldı. Onu da ambulans almadı, aynı şekilde sedye gelip aldı."

"Sonradan Çalışma Bakanlığı'nın iş kazalarında 52 kişinin hayatını kaybettiğini açıkladığını öğrendim. Ama bunun aslı astarı olmadığı o kadar kesin ki" diyor ve tanık olduklarını anlatıyor Baran: "Bir kere benim çalıştığım yerin hemen yanında cam takanlar vardı. Adam yüksekten düştü, öldü. Biraz uzaktım, anlamadım, dedim bunlar şakalaşıyor mu? Sonra yanına gittiğimizde gördüm, çocuk düşmüş kanlar içinde. Bir baktım 4-5 kişi toplanmış etrafına. Biri kırmızı baretli, iş güvenliği uzmanı, biri beyaz baretli formen, iki üç kişi de çalışma arkadaşı. Ambulans çağrılması gerekiyor. Onlar bunun yerine emniyet kemeri bağlıyorlar yerdeki cenazeye. Bir keresinde de iki tane otobüs çarpıştı. 4 kişi orada olay yerinde can verdi. İki kişi de çok ağır yaralıydı. Sonra haberlerden duyduk, o kazada 1 kişi ölmüş diyorlardı. Otobüsün bagajından bile işçi çıkıyordu. Sırf az gidip gelsin diye bu Altur firması bagaja bile işçi koyuyordu. Otobüslerin hepsi iskelet gibiydi. Giderken sallanıyordu. Bazılarının kapısı bile yoktu. Fren yapıyordu, kapı açılıp kapanıyordu."

İşçilerin ifadeleri ve inşaata dair basına düşen haberler, sorunların havalimanının açılışı için belirlenen tarih yaklaştıkça artmaya başladığını gösteriyor. Recep Tayyip Erdoğan 7 Haziran 2014 tarihindeki temel atma töreninde yaptığı konuşmada, yeni havalimanını "Havalimanı değil zafer anıtı" olarak tanımlayarak simgesel bir anlam atfetmiş ve ilk etabının açılışının 29 Ekim 2017'de yani Cumhuriyet yönetiminin ilanının 94. yılında yapılacağını söylemişti. ([151]) Bu bir yanıyla devletin kurucu geleneğine, bir yandan da AKP tarafından sık sık dile getirilen 2023 hedeflerine bir atıftı. Açılış planlandığı tarihte gerçekleşemedi ancak 1 yıl sonra yani 29 Ekim 2018'de inşaatın bitirilmesi hedeflendi. Bu durum işçiler için ise özellikle son dönemde dayanılmaz hale gelen ağır bir üretim baskısı anlamına geldi.

Baran ağır üretim baskısının boyutlarını şu şekilde anlatıyor: "O zaman 29 Ekim yaklaşıyordu. Havaalanının açılışı için işin hızlı bitirilmesini istiyorlardı. Can güvenliği hiçbir şekilde yok. Mesela bir oda normalde bir günde zor biter. Bu oda bugün bitmeden eve gidilmeyecek deniliyordu bize. Normalde 9-5 çalışıyoruz. Biz o odayı 9'a kadar ancak bitiriyorduk."

2017 yılı sonlarında 3. Havalimanı'nda çalışmaya başlayan Osman Üney de "Baştan sona her şey sorundu. Yolunda giden en ufak bir şey yoktu" diyor ama son dönemde sorunların arttığını vurguluyor: "İşe başladığım dönemdeki iş güvenliği tedbirleri ile son dönemdeki aynı değildi. Çok müthiş bir şekilde gevşetilmişti işçi sağlığı ve iş güvenliği kuralları. Mesela kamp amirliğine benim odamda tahtakurusu var diye

[151] https://www.sabah.com.tr/gundem/2014/06/08/havalimani-degil-zafer-aniti

bildiriyorsun. Pazartesi, çarşamba ve cuma ilaçlama yapılıyordu. Örneğin cumartesi odanı bildiriyorsun, pazartesi ilaçlıyorlar. Ama özellikle son birkaç ayda hiçbir şekilde ilgilenmediler odalarla. Ben kendi kaldığım koğuşta bir hafta su akmadığını biliyorum. Başka koğuşlardan su ihtiyacımızı, lavabo ihtiyacımızı, duş ihtiyacımızı gideriyorduk. Arayıp sorduğumuzda, pompa bozuk, şurası arızalanmış, boru tıkanmış, saçma sapan gerekçeler söylüyorlardı. Bunların hepsi işçide birikti. Ayrıca son dönemlerde çok fazla üretim baskısı yapılıyordu işçilere. Benim işe gitmek için en geç 6.30'da uyanmam lazım ki 8'de imza atabileyim. Ama akşam benim koğuşa gelmem 10-11'i buluyordu. Zorunlu mesai dayatıyorlardı, 'Buranın aciliyeti var, bitmesi lazım' diye. Servisler en eski model, hurda araçlardı. Aslında bozuk olan araçları işçileri taşımak için kullanıyorlardı. Baktığın zaman yan, 45 derecelik bir açıyla duruyor araç. Bütün yolu onla gidiyorsun. Balık istifi gibi gidiyorsun. İlk dönemde bu yoktu mesela. Koltuk doldu mu şoför almıyordu."

14 Eylül öncesi eylemler

Biçimi, yaygınlığı ve kitleselliği yönünde 14 Eylül'de gerçekleşen kitle greviyle kıyaslanamasa da, bunun öncesinde de 3. Havalimanı şantiyesinde çalışan işçiler tarafından yaşadıkları hak gasplarına karşı çeşitli eylemler gerçekleştirilmişti. 31 Ocak 2018 tarihinde Aden Metal bünyesinde çalışan işçiler ücretlerinin ödenmemesi ve ücretsiz fazla mesai dayatmasına karşı şantiyede yolları bloke ederek trafiği engelledi. Bu eylem sonrasında patronun işten çıkarma saldırısına karşı bir grup işçi 1 Şubat'ta da eylem gerçekleştirdi. 13 Şubat'ta Akpınar Kampı'nda 4 kişilik koğuşların 6 kişiye

çıkartılması işçiler tarafından protesto edildi. 6 Haziran'da Kalyon'a bağlı taşeron firmalardan CAI Grup bünyesindeki işçiler tarafından ücretlerinin 2 aydır ödenmemesi nedeniyle üretim durdurularak grev gerçekleştirildi. 12 Haziran'da ise bir grup işçi ücretlerinin ödenmemesi üzerine kule vince çıkarak eylem gerçekleştirdi. Gece saatlerinde vinçten inen işçiler ertesi gün üretimi durdurarak greve çıktı. ([152])

"Öncesindeki eylemlerde yer almamıştım hiç. Çünkü çok büyük, devasa bir alandı orası. Olan eylemler de küçük eylemlerdi, çok fazla duyulmuyordu şantiye içinde. Hemen sönümlenmiş, bastırılmışlardı" diyor Osman Üney ve ekliyor: "Bizim taşeronda da olmuştu. 14 Eylül'den bir hafta önce kendi taşeronumuzda biz eylem yapmıştık ödemelerimizi alamıyoruz diye. Bir gün sürdü zaten. Sabahtan başladık, akşam 5'te bütün ödemelerimiz yapıldı. Yaklaşık 70 kişiydik. Kurban bayramından sonraya denk gelmişti. Bayram sürecinde arkadaşlar paralarını alamayınca bayağı kötü etkilenmişlerdi. Hepimiz bayram tatilden döndükten sonra oturduk konuştuk, bunun yapılması gerektiğine karar verdik. Sabah gittik ofise imzalarımızı attık. 'Biz çalışmıyoruz. İş bırakıyoruz. Ödemelerimizi alıncaya dek de çalışmayacağız' dedik. Oturduk orada. Onlar 'Bitirin, bugün ödeyeceğiz' dediler. 'Yatırın öyle bitireceğiz' dedik. Akşama kadar çalışmadık. Akşam da ödemelerimizi aldık, tekrar işimizin başına döndük."

Fatih Mukan ise daha önce gerçekleşen bir eyleme dahil olduğunu anlatıyor: "Daha önceki dönemde yemek, para, tahtakurusu, lavaboların temizlenmemesi, su gibi birçok sorun oluyordu. Onlara yönelik eylemler de oluyordu. Gördüğüm

[152] 3. Havalimanı İşçileri Mistik Tülü Kaldırdı, Ayrıntı Yayınları, sf. 26, 27, Ayrıntı Yayınları

eylemler oluyordu. Bakıyorduk bir grup arkadaş işi bırakmış veya otobüsü durdurup geri dönüyorlar. Çoğuna katılamıyordum ama kettle'ları toplama olayı olmuştu, onunla ilgili eylem olmuştu. Ben de katılmıştım ona. Bütün koğuşlardaki arkadaşlarımız toplanıp birlikte kamp amirliğine gitmişlerdi. Tehlikeli olduğu için demişlerdi ama tehlikeden değil, çok elektrik yaktığı için kettle'ları toplamaya başlamışlardı. Eylem orada netice verdi. Geri verdiler, toplamaktan vazgeçtiler."

Cemal Özer ise çalıştığı taşeronda sigorta primlerinin eksik yatırılmasına karşı şirket yetkililerine eylem yapacaklarını söylemeleriyle taleplerinin kabul edildiğini anlatıyor: "Havalimanından o büyük eylemden önce eylemimiz olmuştu. Bizim maaşlarımız elden veriliyordu, asgari ücret dışında kalanı. Orada biz mücadele ettik, hak kaybına uğruyoruz diye. Ben usta işçiyim, benim yardımcılarım 2100 TL alıyordu, ben 2500 TL alıyordum. Ekip başımız şirketle görüştü. Eğer düzeltilmezse işe çıkmayacağımızı beyan ettik. Taleplerimiz kabul edildi."

Saydığımız bu eylemler, 3. Havalimanı'nda çalışan işçilerin giderek artan huzursuzluğunun ve öfkesinin dışavurumu olarak görülebilirse de 14 Eylül'de gerçekleşen eylemin öncüleri olarak değerlendirmenin yüzeysel bir yaklaşım olacağı kanaatindeyim. Diğer yandan şantiye içinde çeşitli sendikalarla ilişkili bazı işçiler veya sendika dışı işçi örgütlenmesi girişimleri varsa da bunların da 14 Eylül'deki eylemin başlamasında doğrudan bir etkileri olduğu söylenemez. Greif ve 2015'teki metal işçilerinin grevlerinden farklı olarak, 3. Havalimanı işçilerinin bir ön hazırlık, propaganda veya örgütlü bir grubun ittirmesinin değil, bir öfke patlamasının sonucu olan, tümüyle kendiliğinden biçimde başlayan

eylemlerinin bir kitle grevi niteliğinde olduğunu söylemek daha doğru olacaktır.

Bir kitle grevi: 14 Eylül

Rosa Luxemburg, "Kitle Grevi, Parti ve Sendika" isimli ünlü eserinde kitle grevlerinin niteliğine dair şunları söylemektedir: "Rus devrimi bize bir şey öğretmişse, o da hepsinde önce kitle grevinin suni olarak 'yapılamayacağı', gelişigüzel 'karar verilemeyeceği', 'propagandasının yapılamayacağı', aksine, onun belirli bir uğrakta tarihsel zorunluluk olan sosyal koşullardan çıkan tarihsel bir görgünü olduğudur."([153]) Luxemburg, kitle grevinin rolünü şu sözlerle anlatır: "İşçi sınıfının devrimci mücadelenin akışı içinde kendini bizzat aydınlatmak, bizzat toparlamak ve yönetmek zorunda olduğu ve devrimin de devlet baskısına olduğu gibi kapitalist sömürüye karşı da yöneldiği bugün ise, kitle grevi, hem geniş proleter katmanlarını bizzat kazanacak, devrimcileştirecek ve örgütleyecek doğal bir araç olarak hem de aynı zamanda eski devlet baskısını dibinden budayacak, devirecek ve kapitalist sömürünün önüne geçecek bir araç olarak görülüyor ... kitle olarak herhangi bir eylem yürütebilmek için proletarya, önce kitlesel olarak, yeniden toparlanmalıdır. Ve bu amaç için her şeyden önce fabrikalardan ve atölyelerden ve ocaklardan çıkmalı, sermayenin gündelik boyunduruğu altında her atölyede mahkûm edildiği atomize olmayı ve parçalanmayı aşmalıdır. Kitle grevi, proletaryanın her büyük devrimci eyleminin ilk doğal ve atak biçimidir." ([154])

---

[153] Kitle Grevi, Parti ve Sendika, Rosa Luxemburg, Z Yayınevi, sf. 16

[154] Luxemburg, sf 70

Rosa Luxemburg'un yaptığı tanım, 14 Eylül grevinin gelişmiyle örtüşmektedir. Baran 14 Eylül'deki eylemin bu niteliğini "Planlı bir şey olsaydı bu kadar olmazdı diye düşünüyorum. Her şey o kadar doğaçlama oldu ki" sözleriyle vurguluyor: "14 Eylül'den önce bir broşür bastırıp dağıtalım diye konuşmuştuk. Koğuşların girişini kapatıp eylem yaparız diye düşünüyorduk. 14 Eylül sabahı bir uyandık, kardeşim 'Abi eylem var' dedi. O eylem kimin kontrolünde oldu, nasıl oldu bilmiyorum. Sendika kontrolünde değildi ama onu kesin biçimde biliyoruz. Ben gittiğimde 60 kişi filan vardı. Bizimle bağlantılan yoktu. Bizim içimizden olan hiç kimse de yoktu. Muhtemelen orada gururuna yediremeyen birilerinin 'Yeter lan' diye çıkışmasıyla başlamış. Yolları kapattılar orada. Hepimiz gittik oraya katıldık. Eylemler benim uyuduğum koğuşa yaklaşık 60 metre filan bir mesafede otoparkta başlamıştı zaten. İşçiler çok dolmuş, canına tak etmişti. Herkes katıldı sonra. Grup önce büyüdü büyüdü, yazıhanelere filan saldırdı. Yönetim alanı var, orada prefabrik yapılar var. Grup büyüdükçe dağıldı, farklı yerlere gitti."

Dev Yapı-İş sendikası üyesi olan Suat Ücrak da sorunlara karşı eylem yapma yönünde propagandalarının ve örgütlenme çabalarının karşılık bulmadığını ifade ediyor: "Öncesinde de arkadaşlarla kendi aramızda konuşuyorduk. 'Grev yapalım ya da patronla konuşalım' diye. Fakat çoğu arkadaş korkuyordu. Çıkışı verilecek diye çoğu işçi geri duruyordu. Bir ara milletle konuştuk. Dedik, öğlen kimse yemeğe gitmesin, herkes burada toplansın, herkes birden derdimizi anlatalım. Tamam dediler. Öğlen oldu. Bir kişi bulamadık."

Ancak o gün ne olduysa olmuş, çalıştıkları işçi cehennemine karşı işçilerde birikmiş olan öfke açığa çıkmış, şantiye

alanına gidecek servislere binmek için saatlerce beklemek zorunda bırakılan işçiler bir anda isyan etmişlerdi. "Sabah işe giderken kahvaltı yaptık. Sıradaydık. Ama 1000-1500 kişi sırada otobüs bekliyorduk" diye anlatıyor eylemin başlama anına tanık olan Bedirhan: "Birden arkada bir ıslıklama filan oldu. Ne olduğunu anlamadık önce. Herhalde kavga filan oldu dedik. Devam edince millet hepsi yığıldı oraya. Biz de gidip baktığımızda servisleri filan protesto ediyorlardı. Haklı bir şey olduğu için biz de katıldık. Kim başlattı hiç bilmiyorum. Orada birden bir parlama oldu. Herkes katıldı. Tetikleyen son olay servislerdi. Servislerin gelmemesi, yağmurun altında beklememiz. Ama yemek, yatakhaneler her şey sorundu. Millet ekmek davası diye hep sineye çekiyordu ama herkese tak etmişti. Oradan bir patlama oluştu. İGA, Kalyon yöneticilerine, temsilcilerine karşı sloganlarımız veya tepkilerimiz olmuştu eylemde. Ateş yakıldı. Protesto için baretlerini, yeleklerini ateşe atanlar oldu. Üretim durdu o gün, çalışma olmadı."

"14 Eylül'de gerçekleşen büyük direniş öncesindeki akşam üretim baskısından dolayı büyük bir kaza geçirecektim. Reflekslerim sayesinde atlattım. Yüksekten düşecektim, zor tutundum. Sonra arkadaşlar iskele getirdiler aşağı indirdiler. Kollarım filan ağrıyordu. Zedelenme filan da oldu, ertesi gün doktora gidecektim normalde. O yüzden eylem ilk başladığı zaman koğuştaydım, başlangıç anına tanık olmadım" diyor Osman Üney ve devam ediyor: "Saat 9 sularında koğuş arkadaşlarım geldiler koğuşa, uyandırdılar beni. Dışarıda işçilerin eylem yaptığını söylediler. Ben de hemen üstümü giyindim, çıktım, koştum eylem alanına. Otobüs sırasında yağmurun altında işçiler beklerken başlamış. Çok ciddi

kuyruklar oluyordu. Her bir sıra 200'ün altına düşmüyordu. Otobüs alanından başlayıp kampın sonuna doğru giden kuyruklar oluyordu. İşçiler o yağmurun altında o sırayı beklerken birileri bağırıyor, çağırıyor, ajitasyon çekiyor. Sonra binlerce kişi o birikmişliğin de verdiği öfkeyle eyleme başlıyorlar. Önceden planlanmış bir şey değil, spontane, ani gelişen bir şey."

Eylemlerin başlamasının ardından kampta bulunan İGA yöneticileri işçilerin taleplerini dinlemek yerine eylemi bitirmeleri için tehditlerde bulunsa da eylemler büyüyerek devam eder. Bunun üzerine İGA yöneticileri, kamp alanını gizlice terk ederken, kolluk kuvvetlerinin yığınağı giderek büyür. O gün İGA'ya bağlı bir taşeron firmada elektrikçi olarak işe başlayacak olan İnşaat-İş üyesi Özkan Özkanlı eylemlerin başlamasından bir süre sonra 3. Havalimanı şantiyesine gelmesinin ardından tanık olduklarını şöyle anlatıyor: "Sabah beni almaya gelecek arkadaşları bekledim. Beni oradan alacaklardı. Onlar da benimle beraber başlayacaklardı. Biraz geciktiler. Saat 10 civarıydı ben oraya geldiğimde, olaylar başlamıştı. Felaket bir yağmur yağıyordu. Köprünün altında arabayı durdurduk. Ben de içeri doğru gittim. Ben oraya girmeden önce eylemin başladığını sosyal medyadan takip ediyordum. Ben bir trafonun altına sığınmıştım. Yağmur durunca şantiyeye girdim. Orada çalışan işçilerden biri bir kamyonla geldi, kum döktü barikat kurmak için. Jandarma müdahale etmeye kalktı. Kamyonu çapraz bıraktı içeri jandarma araçları girmesin diye. Kamyonun anahtarını aldı, çekti gitti. Hatta jandarma kovalayınca anahtarı rögara attı yanlış hatırlamıyorsam. Sonra diğer işçi arkadaşların yanına gitti. Çok muhteşem bir şeydi."

Özkan devamında yağmurun da etkisiyle eylem yapan

işçilerin bir süre sonra dağıldığını, öbekler halinde beklemeye başladıklarını, ancak tepkinin devam ettiğini anlatıyor: "Yağmurdan sonra sırılsıklam olmuş işçiler vardı. Ben izliyordum başta olanları. Aslında yağmur nedeniyle çoğunluk dağılmıştı, içeriye girmişti. Ama kararlı olanlar dışarıda kalmıştı. Ben gittiğimde kalabalık kitleyi gördüm. Yağmurun yağmasıyla o kitle dağıldı. Kalan arkadaşlar o alanı hiçbir şekilde terk etmeyeceklerini söylediler. 'Bugün bu olay çözülecek kardeşim' diyorlardı."

Özkan o an için durulmuş eylemin devam etmesi için farklı yerlerde bekleyen işçilerle konuşmaya ve eylemin devamı için önerilerde bulunmaya başlar: "İGA'nın kendi kurdurttuğu sendikası var, ismi aklıma gelmiyor. ([155]) Ona da laf atıyorlardı sürekli. İlk nizamiyeye girdiğimde jandarma beni kovaladı. Ben işçi arkadaşların yanına gittim. 'Ben İnşaat İşçileri sendikasının yönetim kurulu üyesiyim. Ben de zaten inşaat işçisiyim, elektrikçiyim' dedim. Durumu anlattım özetle. Çünkü sendikaya karşı da öfke vardı işçilerde. Yanlışlıkla bana da zarar vermelerini istemedim. Bir arkadaş önce olgunlukla karşıladı. Sonra 'Siz de her şey olup bittikten sonra mı buraya geliyorsunuz? Biz sabahtan beri buradayız. Bizim yaşadıklarımızı siz görmezden gelirsiniz' gibi bir şeyler söyledi. Genel olarak bütün sendikalara bir tepki vardı. Ben de 'Arkadaşlar benim sizden bir farkım yok. İnanın ki ben buraya gelmek için bayağı bir mücadele ettim. Araba geldi, hemen geldim. Eğer böyle bir kaygınız varsa yine de gidebilirim. Ben senin bahsettiğin sendikacılardan değilim' dedim. Sonra konuştuk, tartıştık filan. Güven ilişkisi oluştu. Başta ben gittiğimde hâlâ

[155] 3. Havalimanı inşaatındaki yetkili sendika Türk-İş'e bağlı Yol-İş sendikasıydı.

eyleme devam eden binden fazla işçi vardı. Ama gruplar halinde, dağınık duruyorlardı. Sonra ilk tanıştığım arkadaşlar üzerinden diğerleriyle iletişim kurduk. O ona yönlendirdi, birisi diğerine yönlendirdi. Belirli noktalardaki arkadaşlarla iletişime geçtikten sonra kitleyi sloganlarla topladık. Orada işçileri toparlayan bir sendika veya başka herhangi bir şey yoktu. İşçiler ilk başta toparlanmaya başladı. Sonra on bine yakın işçiye çıktı. O sırada jandarma komutanı geldi. Bizim sendika olarak genel tavrımız kolluk kuvvetlerini kabul etmemek. Çünkü muhatap siz değilsiniz, muhatap işverendir. Orada da 'Biz kabul etmiyoruz, siz bizim muhatabımız değilsiniz. Bizim muhatabımız İGA'dır' dedim. Orada çok pis bilendiler bana. Orada koruması da 'Karşındaki koca paşa, sen nasıl konuşuyorsun' filan dedi. İşçiler de 'Biz de işçiyiz. Hakkımızı istiyoruz' diye cevap verdi."

Özkan Özkanlı'nın eylemlerin devamı yönündeki müdahele ve önerileri, üyesi olduğu İnşaat-İş'in bir resmi sendika olmaktan ziyade, bulunduğu sektörün koşullarına uygun olan doğrudan eylem tecrübelerinden bağımsız düşünülemez. 10 Ekim Ankara Gar katliamında yaşamını yitiren İnşaat-İş'in kurucu üyesi ve örgütlenme sorumlusu Serdar Ben, verdiği bir röportajda sendikanın niteliğine dair şunları söylemiş: "Resmi rakamlara göre iki buçuk milyon inşaat işçisi var. Gerçek rakam daha yüksek. Doğal olarak geçici de olsa onlar yaşamını, işgücünü inşaatta çalışarak sürdürmek zorundalar. Şu an Türkiye işçi sınıfının güvenceli kesimine dayatılan esnek çalışma, kuralsız çalışma, taşeronlaşma, inşaat sektöründe kalıcılaşmış, sistematik hale dönmüş uygulamalar. Doğalında da bizim gerçek anlamda sendikacılık yapmamızın zeminini sunuyor. Bizim klasik sendikacılık

yapma şansımız yok. Sigorta yok, toplu sözleşme hakkı yok, işin sürekliliği yok. Bu yüzden inşaat sektöründe sendikacılık yapabilmemizin tek yolu, inşaat işçilerine dayatılan uygulamaların tümünü ortadan kaldırmaya çalışmak. Biz daha kökten bir savaş yürütmek zorundayız. Dolayısıyla adımız sendika da biz sendika değiliz. Biz sokak hareketiyiz. İnşaat işçilerinin örgütlenme hareketiyiz." ([156])

Ancak 3. Havalimanı şantiyesindeki eylemlerin ortaya çıkışında sendikaların herhangi bir rolü olmadığı gibi, gerek İnşaat-İş'in gerekse yine inşaat işkolunda örgütlü olan Dev Yapı-İş ve İnşaat ve Yapı İşçileri Sendikası'nın (İYİ-SEN) eylemin ilerleyen aşamalarına etkisinin de oldukça sınırlı olduğunu anlıyoruz. Başından sonuna kadar eylemlerin içinde olan işçilerden Bedirhan, "Direniş başladığında sendikacılar yoktu. Onlar haber aldılar, sonradan katıldılar. Sendikacılar, milletvekilleri eylemin ortasına doğru katıldılar" derken, Dev Yapı-İş'ten Cemal Özer, Dev Yapı-İş'in 3. Havalimanı'nda üyeleri olduğunu söylese de, görüşmeler aşamasında sürece dahil olduklarını ifade ediyor: "Eylem olunca Özgür başkanla (DİSK'e bağlı Dev Yapı-İş Genel Başkanı Özgür Karabulut) beraber ben de gittim. Sonra Arzu başkanlar (DİSK Genel Başkanı Arzu Çerkezoğlu) geldi, onları içeri almadılar. Biz içeri girdik. O zaman eylemler sakinleşmişti. İnşaat-İş'ten arkadaşlarla ilk tanışmam o gün oldu. Onlar İGA yetkilileri ile görüşmeye gitmişlerdi. Bizim Özgür başkan da görüşmeler için gitti. Ben işe gitmek için 6.30 gibi oradan çıktım."

İnşaat-İş örgütlenme sekreteri Yunus Özgür ise Dev Yapı-

[156] https://www.yeryuzupostasi.org/2022/01/16/insaat-isle-roportaj-insaat-iscisi-orgutlu-degildir-ama-kavga-etmeyi-cok-iyi-bilir-servet-dusmani/

İş'in şantiyede aktif üyelerinin olmadığını, İYİ-SEN'in üyeleri olduğunu ama üyelerine eyleme katılmama çağrısı yaptığını söylüyor: "İYİ-SEN o dönem Twitter hesabından açıklama yapmıştı ve üyelerine eyleme katılmamalarını söylemişti. 'Bu bir provokatif eylemdir' ifadesini kullanarak bunu yapmıştı. Çünkü orada çatışmalar da olmuştu. İGA'nın kamp amirliğinin yıkılması, camlarının, duvarlarının kırılması vardı. Jandarmayla çatışma vardı. Bundan kaynaklı İYİ-SEN eyleme katılmadı." Özkan Özkanlı ise "İYİ-SEN vardı orada, temsilcisi de vardı hatta. Dev Yapı-İş'in temsilcisiyim diyen bir arkadaş da vardı. Ama bunları bütün bu örgütlenme sürecinde görmedim. Sonradan işçilerle birlikte girdiğimiz toplantıda gördüm bunları" diyor.

Sonuç olarak sendikaların eylem sürecindeki asıl rolü, taleplerin oluşturulması, şirket ve devlet yetkilileriyle müzakerelerin gerçekleştirilmesi ve işçilerin sakinleştirilmesi olmuştur. Eylemlerin devam edeceğinin anlaşılması üzerine, Arnavutköy ve Eyüp Kaymakamları, jandarma komutanı ve İGA'nın alt düzey yöneticilerinin aralarında olduğu bir heyet işçilerle görüşme talebinde bulunur. Özkan Özkanlı bu ilk görüşmeyi şu şekilde aktarıyor: "Biz İGA da bu görüşmede yer alacak demiştik. İGA gelmedi tabii. İGA'nın birkaç alt düzey temsilcisi gelmişti sadece. Yetkili birisi gelmedi. İlk müzakere İGA'nın işçi kampında olmuştu. Bölgesi değildi ama Eyüp Kaymakamı bu meseleye, il jandarma komutanıyla beraber daha çok müdahil olmuştu. Arnavutköy Kaymakamı toplantının bitimine doğru geldi. İşçiler adına benimle birlikte işçilerin kendi içinden seçtiği temsilciler vardı. Farklı bölümlerden arkadaşlar gelmişti. Bunların kararını ayaküstü konuşmalarla veriyorduk. Müzakere alanına binlerce işçi kol kola

girerek gitmiştik. İsteseniz bile o şekilde yapamazsınız, kendi kendilerine koordine olmuşlardı. O müzakerenin olduğu yer, eylemlerin olduğu yerin yüz metre yukarısındaydı. 20 kişi filan gittik müzakereye. Prefabrik bir yerdi ama mühendislerin toplantı alabileceği, yönetim binası gibi bir yerdi."

O görüşmede işçilerin görüşme öncesinde hazırladığı, eyleme katılan işçilerin işten atılmaması, servis sorununun çözülmesi, yatakhane, lavabo, banyo temizliklerinin düzenli olarak yapılması, tahtakurusu sorununun çözülmesi, elden maaş ödemesi yapılmaması, ödenmeyen ücretlerin ödenmesi, işçi ve formenlerin aynı yemekhanede yemek yemesi, sorunlara sebep olan İGA yetkililerinin görevden alınması, iş cinayetlerinin çözülmesi, serviste geçen sürenin mesai olarak kabul edilmesi gibi taleplerin yer aldığı 17 maddelik bir liste karşı tarafa sunulur. Şirket ve devlet temsilcilerinden oluşan heyet, bu talepler listesini alarak İGA yönetimine bildireceğini söyleyerek ilk görüşmeden ayrılır. Daha sonra ise İGA merkez ofisinde bu defa İGA CEO'su Kadri Samsunlu'nun da içinde yer aldığı yeni bir heyetle ikinci bir görüşme başlar. Şirket temsilcileri, önce taleplerin insani olduğunu ve talepleri karşılayacaklarını söyler ama işçi temsilcileri talepler için bir protokol imzalanmasını isteyince şirket yetkilileri bu protokole imza atmayacaklarını söyleyip görüşmeyi sonlandırır ve "Bu süreçten siz zararlı çıkarsınız" diyerek işçileri tehdit ederler.

İGA'nın tehditlerinin ardından işçi temsilcileri ve sendikacılardan oluşan heyet işçilerin kitlesel biçimde beklediği kampa giderler. Yunus sonrasını şöyle anlatıyor: "İGA'yla görüşme bittikten sonra ayaküstü konuştuk. İşçiler eyleme devam etmek gerektiğini söyledi. Oradan otobüse binip kampa gidildi. Kampta bizi kalabalık işçi arkadaşlar karşıladı.

Süreç anlatıldı. Ne diyorsunuz dendi. Sloganlarla karşılık verdiler. Esas olarak oradaki işçi arkadaşlar devam diye direniş kararı verdi."

Görüşmelere katılanlar arasında yer alan İnşaat-İş sendikası örgütlenme sorumlusu Deniz Gider ise görüşmelerin sonlanmasının ardından yaşananları şu şekilde anlatıyor: "Ondan sonra dağılma olmadı. İGA tehdit ederek masadan kalktı. Görüşmeden çıktık. Kamplara geldik. İşçiler dedi ki biz direnişe devam etmek istiyoruz. Onca tehdide rağmen bunun olması muazzam bir sıçramaydı. Siz buradaysanız, biz de buradayız dedik."

İlerleyen saatlerde ise Kadri Samsunlu, tugay komutanı ve kaymakamların da arasında olduğu bir grup, işçilerle birlikte akşam yemeği yemek için yemekhaneye gelir. Ancak işçilerin yoğun tepkisiyle karşılaşırlar. İGA yöneticilerinin geldiğinin duyulmasıyla yemekhane giderek kalabalıklaşır. Yunus şöyle anlatıyor o anı: "Akşam Kadri Samsunlu, Kaymakam, General kampa giriş yapıyor. Büyük yemekhane var. Oraya gelmişler. Bizim arkadaşları çağırıyorlar görüşmek için yemekhaneye. Bizim arkadaşlar gidiyorlar, işçi temsilcileriyle birlikte. Kameralar da var. Aslında medyaya görüntü vermek istiyorlar. Gelin oturun yemek yiyin diyorlar. Orada işçi arkadaşlar çok öfkeliler. 'Biz seninle yemek yemiyoruz, bizim taleplerimizi yerine getir' diyorlar. Tabii yemekhane tiril tiril yapılmış. Özel yemekler çıkartılmış. Orada da işçiler Kadri Samsunlu'nun geldiğini duyup toplanıyor."

Kalabalığın ve tepkinin giderek artması üzerine Arnavutköy Kaymakamı yemekhane kapısına çıkarak işçileri sakinleştirmeye çalışır. İşçiler ise Kadri Samsunlu'dan bir açıklama isterler. Tugay komutanı sendika temsilcilerini "Dışardaki

işçileri kontrol edin, yoksa ben kendi yöntemlerimle kontrol altına alırım" diye tehdit eder. Kalabalığın öfkesiyle beraber, polis yığınağı da giderek artmaktadır. Sendika temsilcileri ise bir yandan görüşmeleri sürdürürken, bir yandan da işçileri sakinleştirmeye çalışırlar. Sonuç olarak Kadri Samsunlu'nun da aralarında olduğu İGA yöneticileri, kaymakamlar ve komutanlar sıkı güvenlik önlemleriyle oradan kaçmak zorunda kalırlar.

Nihayetinde sendikacılar patron ve devlet temsilcileriyle görüşmeleri sırasında işçilerin sakinleşmesi için haklarının verilmesi gerektiğini söyleseler de, işçileri sakinleştirir ve ertesi gün devam etmek üzere eylemin sonlandırılmasını sağlarlar. İnşaat İşçileri Sendikası yöneticileri tarafından 3. Havalimanı'nda yaşanan kitle grevine ilişkin kaleme alınan değerlendirme yazısında bu tutum kendileri tarafından şu şekilde ifade ediliyor: "Bu durum karşısında işçilerin öfkesi tabiri caizse doruk noktasına ulaşıyor. Sendika temsilcilerimiz farklı farklı işçi gruplarına yönelerek direnişi greve çevirmeye uğraşıyorlar. Bu kadar kalabalık ve öfkeli bir kitleyi uzun süren uğraşlar sonucu kontrol altına alıp, diğer gün için kitlesel iş bırakma yani fiili grev için ikna ediyorlar. Sınıf mücadelesi içinde emeğini ve üretimden gelen gücünü kullanmayı bilmeyen bu işçiler, sorunu kabaca tek başına dövüşerek çözebileceklerini düşünüyorlardı. 'Koğuşları yakalım', 'burayı yerle bir edelim', 'çıkalım göğüs göğüse dövüşelim. Yenilen arkasına bakmadan çekip gitsin' gibi önerilerle gelen işçilere 'üretimden gelen gücümüzü kullanalım, yeri geldiğinde de göğüs göğüse çarpışalım' ve 'ama ilk adım taleplerimizin kabul edilmesi için iş bırakalım' diyorlardı. Sendika temsilcilerimizin bu önerileri uzun çabalar sonucu tüm işçiler

tarafından kabul görüyor." ([157]) "Dağılmamız da sendikalar sayesinde oldu aslında" diyor Baran ve devamında söyledikleri İnşaat-İş'in o akşam eylemi bitirmek ve ertesi gün devam etmek yönündeki önerisinin, işçiler tarafından çok da içlerine sinerek kabul edilmediğini gösteriyor: "Akşam 7 gibi Kadir Samsunlu filan geldi. Millet linç edecek o kadar öfkeli. İşçi 'Benim şu hakkım yenilmiş, ben hakkımı istiyorum' diyor sadece. 'Ya hakkımı verin ya da ben kırıp dökeceğim' diyor. Yani öyle bir öfke var. Kadir Samsunlu girdi prefabrik yemekhaneye. İşçiler etrafını sarmış, dışarı çıkamıyor. Yine sendikacılar 'Durun durun' diye işçileri engellediler. İnşaat-İş orada 'Dağılıyoruz. Koğuşlara gideceğiz, yarın 7'de tekrar devam edeceğiz' diye karar aldı. Ben 'Bugün dağılsak bitti. Daha bir daha bir araya gelemeyiz' dedim Özkan'a. 'Yapacak bir şey yok' dedi."

Sonuç olarak Baran'ın dediği gibi olur ve işçilerin ertesi gün bir araya gelmeleri mümkün olmaz. İnşaat-İş yöneticilerinin - kendi ifadeleriyle- "Koğuşları yakalım, burayı yerle bir edelim" önerilerinin önüne "Bugün dağılalım yarın iş bırakalım" önerisiyle geçmesinin, sendikaların eyleme geçmiş olan işçileri durdurmak için her zaman uyguladıkları taktiklerin bir benzeri olduğu açık. Ancak şantiye ve kamp alanına yapılan devletin operasyon düzenleyeceği gün gibi ortadayken, o güne kadar resmi sendika gibi davranmayan ve mücadeleci tutum izleyen İnşaat-İş'in, dayatmayla eylemi sonlandırmasının nedenleri üzerine düşünmek gerekir. Kendiliğinden harekete geçmiş ve kitle grevi başlatmış işçilere "'üretimden gelen gücümüzü kullanalım" demenin mücadeleyi ileri

[157] https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/tutuklu-sendikayoneticileri-3-havalimani-isyanini-anlatti-1144077

taşıyacak bir öneri değil, eylemi kontrol altına alma çabası olduğu anlaşılıyor. Bunun temelinde ise kolektif bir özne olarak işçi sınıfına güvensizlik ve sınıfın kendiliğinden eylemine karşı mesafe barındıran bir ideolojik anlayış olduğunu söyleyebiliriz. Diğer yandan bu tutumun "mücadeleci sendikacılık" veya "sınıf sendikacılığı" olarak tanımlanan sendikal anlayışın, devrimcilik iddiasındaki çevrelerin hâkim olduğu küçük sendikalar açısından bile, sınırlarını gösterdiğini ifade edebiliriz.

Tüm bunlar öznel değerlendirmeler veya niyet okuma olarak görülebilirse de, bu topraklardaki en mücadeleci sendikalardan birinin, sonradan ve dışarıdan dahil olduğu 3. Havalimanı direnişinin sonlandırılması yönündeki müdahalesi, en genel anlamıyla sendikaların işçi sınıfının mücadelesi içindeki rolüne dair tartışmada önemli başlıklardan biridir. Sendikacıların 'dürüstlüğünün', 'işçi yanlısı olmalarının' veya 'devrimci niyetlerinin' sendikaların, sınıf ilişkileri içerisindeki temel rolünü (patronlarla işçileri uzlaştırmak) değiştirmediğini göstermektedir. Nihayetinde işçilerin büyük bir çoğunluğunun koğuşlara dağılmasının ardından polis ve jandarma yığınağı artarken, gece yarısına doğru işçilere yönelik çok geniş çaplı operasyonlar başlar.

İstanbul Valiliği tarafından yapılan açıklamada 3. Havalimanı işçilerine yönelik operasyonlarda 401 işçinin gözaltına alındığı açıklandıysa da ([158]) kolluk kuvvetleri tarafından yakalanan ve gözaltı işlemi yapılmadan fiili olarak tutulan işçi sayısı çok daha fazladır. Yunus Özgür, operasyonun ne kadar geniş çaplı olduğunu şu sözlerle anlatıyor: "O dönem basında

[158] https://www.yeniakit.com.tr/haber/vali-vasip-sahinden-3-havalimani-aciklamasi-517694.html

yayınlananın aksine gözaltına alınan arkadaş sayısı 2700'ün üzerinde. Gözaltı dediğimiz şu, karakola götürülen, sorguya çekilenler. Biz de gözaltındaydık emniyette. İki komutan konuşuyordu. Birisi 2700 kişiyi aldığından bahsetmişti. Alınıp karakola götürüldüler ama gayriresmi bir şekilde."

On binlerce kişinin kaldığı işçi kampına yönelik operasyon sabaha kadar devam eder. Polisin operasyon listesinin başında bir kısmını önceden tanıdığı İnşaat-İş üyeleri vardır. Özkan Özkanlı şöyle anlatıyor: "Ertesi gün yemekhanelerde kahvaltı yapacağız. Sonrasında hep beraber direnişimizi devam ettireceğiz diye karar alındı. Ama akşam 10 buçuk, 11 gibi çok yoğun yığınak başladı. İşçiler kısım kısım koğuşlara dağıldı. Bize ulaşmaları 1'i buldu. İşçiler koğuşlarında bizi misafir etmişlerdi. Uğur'la ben vardık. Operasyon sonra sabaha kadar, hatta günlerce sürdü."

Gözaltı listesinin önemli bir kısmı İGA'yla gerçekleştirilen görüşmenin sonuçsuz kalmasının ardından kurulan "Grup Direniş" isimli WhatsApp grubuna dahil olanlardan meydana gelir. Gözaltına alınan işçilere sorulacak soruların başında bu WhatsApp grubuna üye olup olmadıkları vardır. Daha sonra hazırlanacak iddianamede de WhatsApp grubuna üye olmak "suçun unsurları" arasında sayılacaktır. Gözaltına alınan işçilerden Fatih Mukan şunları anlatıyor: "Ertesi gün saat 7'de tekrar toplanıp eyleme devam etmeye karar verdik. Saat 12 gibi ben uyudum artık. Saat 3 gibi birilerinin kapımızı kıracakmış gibi tekmelemesiyle uyandım. Koridordan bağırışmalar geliyor. Anlamadım ilk başta askerlerin geldiğini, gözaltılar olduğunu. Uyandım, 'Ne oluyor' dedim. 'Askerler kampı basıyorlar' dediler. 'Kimlikleri verelim, aramızda kaçak göçek ya da bir sıkıntısı olan yok' dedik. Açtım kapıyı. Kimlikleri

verdik. Beni üç arkadaşla birlikte aşağı çağırdılar. İndik aşağıya. Orada tekrar kimliklerimize baktılar. Ben ve Osman diye bir arkadaş vardı, bize 'Aranıyorsunuz' dediler. 'Neden aranıyoruz' dedik. 'Bilmiyoruz' dediler. Üstümüzde bize ait ne varsa aldılar, bir poşete koydular, bindirdiler arabaya kampın etrafında bir tur atıp aynı yere götürdüler. Koyun sürüsü gibi biz bir yere koydular. Fotoğraflarımızı çektiler, oturttular."

Osman Üney'in operasyonun çapına ve biçimine dair söylediklerinden ise, amacın bütün kampı zapturapt altına almak, korku yaymak ve ertesi gün eylemlerin devam etmesinin önüne geçmek olduğu anlaşılıyor: "Saat 10 sularında oraya bir güvenlik gücü yığmaya başladılar. Jandarma, çevik kuvvet, TOMA'lar, gözaltı araçları yığmışlardı. Onlar yetersiz olunca işçileri gözaltına almak için Altur'dan araçlar yığdılar. Hatta bizi Arnavutköy'den Maslak'a sevk ederken Altur'un araçlarıyla götürmüşlerdi mesela. Gece iki sıralarında uyumuyoruz, çünkü ertesi gün eylem devam edecek. Arkadaşlarla konuşuyoruz. 'Biz yukarı kamptayız, bizde bir şey yok. Acaba müdahale ettiler mi size, gözaltı yapıyorlar mı' diye. Bir arkadaşla konuştum mesela? 'Bizde bir şey yok' dedi. 10 dakika sonra konuştuğumda çocuk gözaltına alınmıştı. Aslında aynı gece iki kampı da basacaklardı ama sabah 6'ya kadar ancak bir kampın yarısını boşaltabildiler. Çünkü tek tek odaları geziyorlar."

Ancak yüzlerce kişilik listedeki işçileri bulmak için on binlerce kişilik kampa operasyon yapmak samanlıkta iğne aramak gibidir. Bu yüzden Osman Üney o gece gözaltına alınmaz ve ertesi gün eylemin devam edeceği umuduyla kaldığı koğuştan çıkar. Ancak yüzlerce işçi gözaltına alınmış,

gerek koğuşların olduğu bölge, gerekse şantiye alanına polis ve asker yığınağı yapıldığı koşullarda işçilerin yan yana gelmesi mümkün değildir: "Ben Kamp 1'de, basılmayan kampta kalıyordum. Ertesi gün eylemlilik devam edecek diye çıktım baktım. Kimse yok. Her yere jandarma konuşlandırılmış. Sesini çıkartacak durum yoktu orada. Eylemi yöneten, eylemi ileriye taşımaya çalışan arkadaşların hepsi alınmıştı. Kalanlar bir şey yapamıyordu. Sonra şantiye alanına gittim. Orası da yine aynıydı, jandarma yığmışlardı. Elinde uzun namlulu silah olan askerler de vardı. Çalışan işçilerin içinde cirit atıyorlar. Silahların gölgesinde işçileri çalışmaya zorluyorlar aslında. Saat 10-11 sularında telefon geldi firmadan. 'Hakkınızda gözaltı kararı çıkmış, jandarma sizi arıyor' dediler. 'Benim yaptığım bir şey yok. Niye arıyorlar' dedim. Koğuşumuzu basmışlar. Kitaplarım vardı onları almışlar, puşim vardı, onu almışlardı. İş üstündeydik o sırada ama pek iş yoktu, duruyorduk. Beraber çalıştığımız arkadaşlarımdan birkaç kişi de gözaltına alınmıştı. Onun da stresi içerisindeydik. Yani çalışmıyorduk zaten. Sonra gittim ofise, sonra jandarmalar geldi. Hakkımızda gözaltı kararı çıkarmışlar."

Çok sayıda jandarma ve özel harekat timinin katılımıyla gece 02:00 civarında başlayan operasyon sabaha kadar sürer, yüzlerce işçi fiili olarak gözaltına alınır, ancak büyük bir bölümü resmi gözaltı işlemi yapılmadan bırakılır. Resmi olarak gözaltına alınan, aralarında sendikacıların da olduğu 405 kişiden 24'ü ise "Kamu Malına Zarar Verme", "Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'na muhalefet", "Polise Mukavemet", "İş ve Çalışma Hürriyetinin İhlali" suçlamalarıyla tutuklanır. Nihayetinde kendiliğinden bir patlama

şeklinde oraya çıkan 3. Havalimanı grevi de ardında çeşitli dersler bırakarak sona ermiş olur.

SONUÇ

2014 yılı Şubat ayında başlayıp, Nisan ayından biten Greif işgal ve grevini, Mayıs 2015-Temmuz 2015 arasında metal sektöründeki grevleri ve 2018 yılının Eylül ayında gerçekleşen 3. Havalimanı grevini, Türkiye'de 1960'lardan itibaren büyük oranda sendika kontrolünde gelişen işçi mücadelelerinden ayrılan yönleri ile değerlendirmeye çalıştık. Sınıfsal kompozisyonları, örgütlenme ve mücadele biçimleri, ortaya çıkış dinamikleri ve sektörleri birbirinden farklı olan bu üç örnek, bu topraklarda işçilerin yeni mücadele ve örgütlenme biçim ve yollarının arayışı içerisinde olduklarının emareleri olarak görülebilir. Özgünlükleriyle simgesel öneme sahip bu mücadeleler sonrasında benzer örneklerin çoğaldığını görüyor olmamız bu izlenimi doğruluyor.

Tespit edebildiğimiz kadarıyla 2015- 2018 yılları arasında gerçekleşen belli başlı diğer fiili grevler şunlar:

►Mayıs 2014'te Şişli Hamidiye Etfal Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nde çalışan taşeron temizlik işçilerinin 48 saat süren fiili grevi. ([159])

►Şubat 2015'te Kayseri'de 2 bin mobilya işçisinin fiili grevi ([160])

---

[159] https://www.haberturk.com/gundem/haber/948473-temizlik-iscilerinden-is-birakma-eylemi

[160] http://www.muhalefet.org/haber-kayseride-2-bin-mobilya-iscisi-is-birakti-12-13850.aspx

► Temmuz 2015'teki Seydişehir maden işçilerinin fiili grevi ([161])

► Eylül 2015'teki İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Hastanesi'nde görev yapan Çocuk Sağlığı ve Hastalıklan Ana Bilim Dalı asistanlannın fiili grevi ([162])

► Ağustos 2016'daki Beykoz'da bulunan TÜRGEV'e ait inşaatta çalışan bin civarında işçinin gerçekleştirdiği grev ([163])

► Mayıs 2017'daki Halduz inşaat işçilerinin grevi ([164])

2018'den itibaren ise inşaat başta olmak üzere çeşitli işkollarında basına yansıyan fiili grev sayısında bir artış yaşandığını gözlemleyebiliyoruz. **2018 yılında gerçekleştiğini tespit edebildiğimiz fiili grevler şunlar:**

► Ocak ayında İSKİ'ye bağlı taşeron firma işçilerinin 3 günlük fiili grevi ([165])

► Mayıs ayında İzmir Torbalı'da inşaat işçilerinin fiili grevi ([166])

---

[161] https://www.enerjimagazin.com/haber-seydisehir-de-maden-iscileri-is-birakti-3689.html

[162] https://www.ntv.com.tr/saglik/doktorlar-is-birakma-eylemine-basladi,iQtELOFGW0G1pXCabHvfYw

[163] https://dostbeykoz.com/beykoz-da-bin-insaat-iscisi-is-birakma-eylemi-yapt

[164] https://www.evrensel.net/haber/319906/insaat-iscileri-is-birakti-iyi-yemek-yoksa-is-de-yok

[165] https://www.gazeteduvar.com.tr/gundem/2018/01/08/iskide-kadro-icin-is-birakma-eylemi

[166] https://www.izgazete.net/sendika/torbalida-maaslarini-alamayan-insaat-iscileri-is-birakti-h25232.html

► Temmuz ayında İstanbul Kartal'da inşaat işçilerinin fiili grevi ([167])

► Eylül ayında Garanti Bankası'nın İstanbul'un Kaynarca semtindeki teknoloji kampüsü inşaatında çalışan işçilerin fiili grevi ([168])

► Eylül ayında Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü'nde çoban kadrosunda çalışan 326 işçinin fiili grevi ([169])

► Aralık ayında Etlik Şehir Hastanesi'nde çalışan inşaat işçilerinin fiili grevi ([170])

2019 yılında gerçekleştiğini tespit ettiğimiz fiili grevler şunlar:

► Ocak ayında Aliağa Gemi Söküm işçilerinin fiili grevi ([171])

► Başakşehir Şehir Hastanesi'nde çalışan inşaat işçilerinin fiili grevi ([172])

► Mart ayında Muğla Milas'ta çalışan inşaat işçilerinin fiili grevi ([173])

---

[167] https://www.yolculukhaber.net/istanbul-kartalda-insaat-iscilerinden-is-birakma-eylemi

[168] https://www.diken.com.tr/emekciler-zorda-garanti-bankasi-insaatinda-isciler-is-birakti/

[169] https://ilkha.com/guncel/tigemde-calisan-326-coban-is-birakti-83443

[170] https://haber.sol.org.tr/emek-sermaye/maaslari-odenmeyen-etlik-sehir-hastanesi-iscileri-birakti-251895

[171] https://www.gazeteduvar.com.tr/gundem/2019/01/28/aliagada-gemi-sokum-iscileri-is-birakti

[172] https://tr.sputniknews.com/20190121/hastane-insaatinda-is-birakma-eylemi-yemekler-ve-kosullar-duzelsin-1037210736.html

[173] https://www.evrensel.net/haber/375614/milasta-ucretleri-odenmeyen-insaat-iscileri-is-birakti

►Ağustos ayında Çankaya Belediyesi temizlik işçilerinin fiili grevi ([174])

►Eylül ayında İzmir Uzundere'deki TOKİ inşaatında çalışan inşaat işçilerinin fiili grevi ([175])

►BAYSAN Trafo işçilerinin fiili grevi ([176])

►Ekim ayında ise Aysekar firmasının Mekke'deki şantiyesinde çalışan işçilerin fiili grevi ([177])

2020 yılında gerçekleştiğini tespit ettiğimiz fiili grevler şunlar:

►Ocak ayında Denizli'de Karayolları işçilerinin fiili grevi ([178])

►Mart ayında AKM şantiyesi işçilerinin fiili grevi ([179])

►Nisan ayında Limak'ın Kuveyt Havalimanı şantiyesinde çalışan inşaat işçilerinin fiili grevi ([180])

---

[174] https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/cankayada-temizlik-iscileri-gece-yarisi-is-birakti/1553219

[175] https://www.evrensel.net/haber/387180/5-aydir-ucretlerini-alamayan-insaat-iscileri-is-birakti

[176] https://kocaelifikir.com/haber/6084836/baysan-trafoda-isciler-is-birakti

[177] https://www.gazeteduvar.com.tr/gundem/2019/10/30/aysekar-iscileri-mekkede-is-birakti

[178] https://www.denizlimuhabir.com/denizli-de-karayollari-iscileri-is-birakti/23540/

[179] https://odatv4.com/guncel/akm-santiyesinde-virus-isyani-25032033-180935

[180] https://haber.sol.org.tr/haber/limakin-kuveyt-havalimani-santiyesinde-calisan-insaat-iscileri-birakma-eylemi-yapiyor-987

►Mayıs ayında Çayeli Bakır İşletmeleri işçilerinin fiili grevi ([181])

►Eylül ayında İstanbul Uluslararası Finans Merkezi'nde beton santrali işçilerinin fiili grevi ([182])

►Ekim ayında İstanbul'da PTT'ye bağlı taşeron firmada çalışan işçilerin fiili grevi ([183])

►Kasım ayında Galataport inşaat işçilerinin fiili grevleri ([184])

2021 yılında gerçekleştiğini tespit ettiğimiz fiili grevler ise şunlar:

►Ocak ayında Foods Gıda işçilerinin fiili grevi ([185])

►Şubat ayında Kayseri'de maden işçilerinin fiili grevi ([186])

►Nisan ayında Erzincan'da ve Kayseri'de iki ayrı madende çalışan işçilerin fiili grevi ([187])

►Nisan ayında BEDAŞ işçilerinin fiili grevi ([188])

---

[181] https://medyascope.tv/2020/05/12/cayeli-bakir-isletmelerinde-calisan-ve-geriye-donuk-haklari-odenmeyen-isciler-is-birakti/

[182] https://haber.sol.org.tr/haber/istanbul-uluslararasi-finans-merkezinde-beton-santrali-iscileri-birakti-15595

[183] https://marksist.org/icerik/Yazar/14626/mobileRedirect

[184] https://m.bianet.org/bianet/emek/238176-galataport-ta-is-birakma-eylemi

[185] https://www.gebzehaber.net/foods-gidada-isciler-is-birakti-70157h.htm

[186] https://artigercek.com/haberler/kayseri-de-maden-iscileri-is-birakti

[187] https://artigercek.com/haberler/madenciler-is-birakti

[188] https://sendika.org/2021/04/bedasta-iki-bine-yakin-enerji-iscisi-sefalet-ucretine-karsi-is-birakti-616394/

► Ekim ayında Banvit işçilerinin fiili grevi ([189])
► Kasım ayında Mavi Hilal İnşaat bünyesinde Katar'da çalışan işçilerin fiili grevi ([190])

Bahsettiğimiz örnekler 2014 sonrasında sendika dışı grevlerin önceki dönemlere kıyasla daha sık görülmeye başlandığına, 2018 sonrasında ise grev sayısında görece bir artış yaşandığına dair ipuçları veriyor. Bu tabloya 2021 yılının Şubat ayında sendikanın belediye yetkilileriyle gece yarısı gizlice yaptığı görüşmeler ve ayak oyunlarıyla Toplu İş Sözleşmesi imzalayarak sonlandırdığı Genel-İş sendikası üyesi Kadıköy ve Maltepe Belediyesi işçilerinin grevlerini de eklemek gerekir. ([191]) ([192]) Tüm bunlar Türkiye'de giderek artan sömürü koşulları ve yoksullaşma karşısında farklı sektörlerden işçilerin mücadele etme eğiliminin giderek arttığını ve bu mücadelelerin sendikalar olmaksızın veya sendikalara rağmen mümkün olduğunun farkına vardıklarını göstermektedir. Sendikalı işçiler dahil olmak üzere işçilerin büyük bir kısmının yıllardır sendikalara karşı derin bir güvensizlik taşıdığı tartışmasız bir gerçek. Ancak işçiler yalnızca kendi birliklerine güvenerek mücadele edebileceklerinin, sendikaların bu mücadelelerde neredeyse olumlu hiçbir katkısı olmadığının giderek

---

[189] https://www.evrensel.net/haber/444526/banvit-iscileri-agir-calisma-kosullarina-ve-dusuk-ucrete-yeter-diyerek-is-birakti

[190] https://ozgurgelecek32.net/katarda-ucretleri-odenmeyen-turkiyeli-insaat-iscileri-is-birakma-eylemi-yapti/

[191] https://www.gazeteduvar.com.tr/kadikoyde-genel-is-gece-imzayi-atti-isciler-tepkili-greve-devam-haber-1513711

[192] https://www.gazeteduvar.com.tr/kadikoyde-genel-is-gece-imzayi-atti-isciler-tepkili-greve-devam-haber-1513711

daha fazla farkına varıyorlar gibi gözüküyor. 2022 yılının ilk iki ayında yaşadığımız grevler ise bize, daha öncesinde yalnızca tekil örneklerini gördüğümüz sendika dışı grevlerin geniş kitleler nezdinde karşılık bulduğunu göstermektedir. Emek Çalışma Topluluğu tarafından hazırlanan "2022 Ocak – Şubat Grev Dalgası" başlıklı raporda 2022 yılı Ocak ve Şubat aylarında en az 17 bin işçinin katıldığı, biri sendikal 107'si fiili olmak üzere 108 grev gerçekleştiği belirtilmiştir. Ayrıca 13 ayrı ilde,10 ayrı işkolunda gerçekleşen grevlerden en az 48'inde işçilerin kazanım elde ettikleri belirtilmiştir. ([193])

2022 Grevleri çeşitli yönleriyle Türkiye sınıf mücadeleleri tarihinde benzeri görülmemiş niteliğiyle, genelgeçer bir söylem olarak "sınıf mücadelesi" perspektifine sahip olma iddiasının ötesinde; işyerlerinde, sınıf alanında örgütlenme ve mücadele etme çabası veya niyetinde olan herkes için ayrı bir öneme sahip. 2022 Grevleri bu çalışmada değerlendirilen sendika dışı mücadelelerin etkisi konusunda umut verici deneyimler barındırmanın ötesinde, resmi sendikaların rolü, gayri resmi işyeri birliklerinin önemi, işyerleri arasında tabandan bir bağın gerekliliği, dayanışma ve gündelik mücadelelerin genel toplumsal mücadeleye nasıl dönüşebileceği gibi konularda ufuk açıcı somut örnekler sağlıyor. Sendikalara güvenin giderek azaldığı ve bununla bağlatılı olarak güç ve etkilerinin zayıfladığı koşullarda giderek daha fazla sayıda işçi grubu, çalışma koşullarını düzeltmek için fiili grevler gerçekleştiriyor. Bugün bu grevlerin büyük bir kısmı, en dar anlamıyla ekonomik talepli olsalar da biriken öfkenin ve mücadele isteğinin dışavurumu olan ve işçilerin

[193] https://emekcalisma.files.wordpress.com/2022/03/eccca7t_2022-grev.pdf

mücadelelerini kendi ellerine aldıkları doğrudan eylemler olarak büyük önem taşıyor. İşçilerin ne yapabilmeye kadir olduklarını görmelerinin, daha fazlasını yapmalarının olanaklarını yaratıyor.

Ele aldığımız dönemden sonra farklı sektörlerde sendika dışı grevlerin sayısının gözle görülür biçimde artmış olmasını farklı nedenlere bağlayabiliriz. 2008 finans krizinin, günümüze kadar etkileri küresel düzeyde devam eden yapısal bir krize dönüşmüş olmasının tüm dünyayla birlikte Türkiye'de de grevlerin ve diğer kolektif işçi mücadelelerinin ortaya çıkmasına zemin oluşturduğunu söyleyebiliriz. Zira dünya çapındaki ekonomik durgunluk, COVID-19 pandemisi, Ukrayna ve Rusya arasındaki savaş, enerji krizi gibi küresel hadiselerin etkisiyle 2022 yılının başından itibaren dünya çapında işçilerin alım gücünde gözle görülür bir düşüş yaşanmış durumda. Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) 2022-2023 Küresel Ücret Raporu'na göre 2022'nin ilk yarısında gerçek ücretler dünya çapında yüzde 0,9, gelişmiş G-20 ülkelerinde ise %2,2 oranında düştü. ([194]) Bunun etkisiyle dünyanın birçok yerinde büyük işçi grevleri yaşanıyor. İngiltere'deki demiryolu işçilerinin grevi 1989'dan bu yana ülkedeki en büyük endüstriyel eylem olarak görülüyor. 2022 yılında ABD'de en az 374 işçi grevi gerçekleştiği belirtiliyor. ([195]) İran'da eylül ayında başlayan isyan dalgası öncesi ve sırasında çok sayıda işyerinde grevler gerçekleşti. Dünyanın dört bir yanında yaşanan

---

[194] Global Wage Report 2022-23; https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/—-dgreports/—-dcomm/—-publ/documents/publication/wcms_862569.pdf

[195] https://www.axios.com/2022/12/19/worker-strikes-surged-in-2022

grevlerin ve militan işçi eylemlerinin artışı birbirinden bağımsız gibi gözükse de, bu olayların çalışmanın başında vurgulanan "zamanın ruhunun" yansımaları olduğunu söyleyebiliriz. Bu metafizik bir ifade olmanın çok ötesinde, kapitalizmin krizini ve işçi sınıfı içinde ortaya çıkan köklü bir dönüşüm ihtiyacı ve iradesini imliyor.

Türkiye'de 2022 yılı Ocak ayında başlayan ve maden, metal, tekstil, inşaat ve taşımacılık gibi birçok işkolunu kapsayan grev dalgası ile üst noktasına ulaşan sendika dışı grevleri de dünya çapında yükselen kolektif işyeri mücadelelerinden bağımsız düşünemeyiz. Kuşkusuz bu grevler 2021 ortalarından itibaren saklanamaz hale gelen ekonomik krizin işçileri ağır biçimde etkilemesi ve farklı şehir ve işkollarındaki işçilerin birbirlerinden görerek harekete geçmesiyle gerçekleşti. 2022 yılı başında gerçekleşen bu grevlerde sözünü ettiğimiz krizin etkisi açık olsa da, yaklaşık 10 yıldır gözlemlediğimiz sendika dışı grevlerdeki artış eğilimini yalnızca bununla açıklamak doğru olmayacaktır.

Bu dönemi öncesinden ayıran temel etken Türkiye'de yasal grev yapılmasının neredeyse imkânsız hale gelmesi ve sendikaların rolünün farklı işçi kesimleri tarafından kavranmaya başlanmış olmasıdır. Her şeyden önce sadece toplu iş sözleşmesinin yapılması sırasında uyuşmazlık çıkması halinde yapılan grev "Yasal Grev" sayılmaktadır ve grev hakkı sadece o işyerindeki yetkili sendikanın tekelindedir. Ancak işçilerin kitlesel fordist üretim modeline göre tanımlanmış sendikal örgütlenme ve toplu iş sözleşmesi yöntemlerinin, esnek üretimin yaygınlaştığı ve işçi sirkülasyonunun çok olduğu yeni tip işkollarında bir karşılığı bulunmuyor.

Kitlesel üretimin olduğu işyerlerinde de sendikalar patronla pazarlık ve uzlaşma aygıtı olmanın ötesinde bir işlev görmüyor. İşyerlerinde sendikanın grev kararı alabilmesi için sendika ve işveren arasındaki uzun süren toplu iş görüşmelerinin anlaşma olmaksızın sona ermesi, uyuşmazlık tutanağı tutulması, arabuluculuk, grev oylaması gibi prosedürlerin gereğinin yerine getirilmesi gerekiyor. Yalnızca sendikalara tanınan "yasal grev yapma yetkisi" göstermelik bir haktan ibaret. Sendikaların aldığı grev kararları çoğu zaman kâğıt üzerinde kalıyor. Bir kısmı yasaklanıyor, uygulamaya sokulan az sayıda sendikal grev ise –sendika dışı grevlerin aksine- zaman ve koşullarının plan ve uzlaşmayla belirleniyor olmasının da etkisiyle çoğu zaman sonuca varmıyor. Nihayetinde sendikalar, mücadele etmek isteyen işçileri her seferinde hayal kırıklığına uğratıyor. Dolayısıyla içinde bulunduğumuz kriz döngüsünün işçi sınıfına etkileri karşısında sendikaların çare üretmek bir yana uzlaşma rollerini devam ettirmeleri, onları mücadele etmek isteyen işçiler açısından bir alternatif olmaktan daha fazla uzaklaştırıyor. Bu koşullarda gelecek kaygısı duyan, mücadele etmek isteyen, belirli bir deneyime sahip olan ve işten atılmayı göze alan genç işçi kuşaklarının öncülük ettiği sendikal grevlerin ortaya çıktığını görüyoruz.

Sendika dışı grevler bugün için, sendikalara güven duymayan genç işçi kuşaklarının yalnızca gündelik sorunlarına karşı mücadele etme arzu ve iradelerinin göstergeleri. Ancak ele aldığımız her bir mücadele bir yandan ekonomik mücadele ve politik mücadele arasında gerçek bir ayrım olmadığını bize tekrar öğretiyor. Dolayısıyla ortaya çıkan sendika dışı grev deneyimleri gerek içerik gerekse biçim anlamıyla işçi

hareketinin krizinin aşılmasını sağlayabilecek bir ufuk sunuyor. 3. Havalimanı işçilerinin kendiliğinden patlak veren grevi güvencesiz işkollarında, Greif işçilerinin deneyimi ise taşeronluk gibi esnek üretim modellerinin olduğu işyerlerinde nasıl mücadele edilebileceğinin ipuçlarını veriyor. Eylemlerinin iş cinayetlerinden, doğanın talanına yol açan ranta dayalı sermaye politikalarına kadar birçok meseleye dokunuyor olması ve sonucunda tutuklamaya varan, ağır devlet baskısıyla karşı karşıya kalmaları 3. Havalimanı örneğinde verilen mücadelelerin politik mücadeleler olduğunun göstergeleri.

Her şeyin ötesinde işyerlerinde işçilerin özörgütlenmelerine ve doğrudan eylemine dayanan her tür mücadele patronların mutlak iktidarını sarsan nitelikleriyle devrimci bir potansiyel barındırıyor. Bu da sermaye egemenliği olarak kapitalizmi ortadan kaldırma hedefine kapı aralıyor ve bize bu yönde bir perspektif sunuyor. Tüm bu örnekler "sendikal grevler" ve "sendika dışı grevler" arasındaki ayrımın şekilsel olmadığını, mücadelenin biçim ve niteliğini belirleyen esasa ilişkin bir ayrım olduğunu ortaya koyuyor. İşçiler kendi deneyimleriyle politik bir özne haline gelebilir mi sorusu bu örneklere bakarak anlamlı hale geliyor. Bu soru farklı yönleriyle tartışılabilir olsa da, işçilerin özne olmasının yolunun resmi sendikaların işyerlerinde yetki alma çabası ve onlara politik önderlik etme iddiasıyla; sol aktivizmin dışarıdan yön verme, akıl öğretmeye çalışmasıyla ilgisi olmadığını bu deneyimler bize tekrar gösteriyor.

Tüm bunlara rağmen, mücadeleler ne kadar keskinleşirse keskinleşsin 1900'lerin başında ya da 1960'lı yıllarda olduğu gibi hedefine kapitalizmi koyan devrimci bir iddia henüz açığa çıkmadı. Bunda, 1990'larla birlikte yaygınlık kazanan, sistemin

yok edilemeyeceği ancak düzeltilebileceği fikrine dayalı politik anlayışların etkisi yadsınamaz. İşçi sınıfı öldü, tarihin sonu geldi, devrimler çağı sona erdi tezlerini duymayalı çok oldu ama bu safsatalarla yoğrulmuş kuşaklar farklı biçimlerde toplumsal hareketlere yön vermeye devam ediyor. Demokratik reform eksenli politikaların, bunların pratik sonucu olarak parlamentarizmin ve toplu pazarlığa, diğer bir ifadeyle uzlaşmaya dayalı resmi sendikacılığın toplumsal hareketler üzerindeki hegemonyası devam ediyor. Sahiplenilen politik etiketin çok radikal olmasının da bu etkiden kurtulmaya yetmediğini görüyoruz. Sonuç olarak bir kişinin ya da grubun kendini anarşist, komünist ya da sosyalist olarak tanımlaması, bunlara uygun hedefler ve araçlara sahip bir siyasal hat ortaya konulmadığı sürece kurtarıcı olmuyor. Nihai hedef olarak devrim, uzayda asılı duran bir tapınma nesnesi olmanın ötesinde bir anlam taşımıyor.

Görüyoruz –ve muhtemelen görmeye devam edeceğiz- ki sistemin derin bir krizde oluşu da kapitalist ideolojinin hegemonyasını ortadan kaldırmaya yetmiyor. Ancak biz farkında olsak da olmasak da insanlık tarihinin kırılma dönemlerinden birinin ortasında olduğumuz gün gibi ortada. Bu kırılma dönemi Koronavirüs (COVID-19) pandemisi, artan yoksulluk, iklim krizinin doğrudan etkileri, ırkçılığın artışı, devletlerin giderek otoriterleşmesi, kitlesel göç hareketleri ve küresel çapta bir savaşın giderek daha olası hale gelmesi gibi somut ve yıkıcı sonuçlarıyla karşımıza çıkıyor.

Kapitalizm insanlık için giderek derinleşen bir yoksullaşma, açlık, savaş, yıkım, göç ve sefaletten başka bir anlam taşımıyor. Bu koşullarda egemenler için sistemin sürdürülebilmesinin, baskıyı arttırmak ve toplumun kontrolü için yeni

mekanizmaları devreye sokmaktan başka bir yolu yok. 2021 yılı itibarıyla dünya nüfusunun %50'si küresel servetin %2'sine; en zengin %10'luk nüfus ise dünya servetinin %76'sına sahip. En zengin %1'lik kesim 1990'ların ortalamasından bu yana biriken tüm ek servetin %38'ini alırken, en yoksul %50'lik kesim servetin sadece %2'sini aldı. 1995'ten bu yana ortalama servet yılda %3,2 oranında büyürken dünyadaki en zenginlerin serveti yılda %6 ila %9 oranında büyümüş, bu büyüme COVID-19 salgını sırasında rekor düzeye ulaşmıştır.([196])

Kapitalizmin yapısal bir kriz içerisinde olduğu onun düşmanlarının bir kurgusundan ibaret değil. Kapitalizmin açık bir savunucusu olan iktisat profesörü Sör Angus Deaton 14 Mayıs 2019 tarihinde yaptığı bir konuşmasında "Bugünkü eşitsizliklerin, yalnızca fırtına bulutlarının en karanlık olduğu ABD'de değil, zengin dünyanın büyük bölümünde, demokratik kapitalizmin tehdit altında olduğunun işaretleri olduğunu düşünüyorum" diyor ve sonra ekliyor: "Demokratik kapitalizmin onarılamayacak hale geldiğine ya da değiştirilmesi gerektiğine inanmıyorum; sadece son yarım yüzyılda yoksulluktan kurtarılan milyarlarca kişi için değil, son iki buçuk yüzyılda yoksulluk ve yoksunluktan kurtulan herkes için kapitalizmin yaptıklarına derin bir inancım var." ([197])

Deaton gibi iktisatçıların, siyasetçilerin ve elbette patronların kapitalizmin sağladığı nimetlere olan "inançlarını" vurgulamaya neden ihtiyaç duyduklarını anlayabiliyoruz. Kapitalizmin objektif olarak "kötü" olduğunu söylemiyoruz.

[196] https://wir2022.wid.world/executive-summary/

[197] https://www.ifs.org.uk/inequality/expert-comment/inequality-and-the-future-of-capitalism/

Yalnızca sözünü ettiğimiz dünya servetinin büyük çoğunluğuna sahip olan zengin azınlığın kapitalizme inanmakta sonuna kadar haklı olduklarına kuşku yok.

Peki Deaton bu inancı vurgularken geri kalan %90'lık nüfusu bu söylediğine inandırmayı mı hedefliyor? Belki bir kısmını... Ancak asıl amacının kapitalistleri bu gidişata dair uyarmak ve önlemler almaya yöneltmek olduğu anlaşılıyor. Deaton 3 Mart 2019'da yayınlanan "Günümüz kapitalizminde yanlış giden nedir?" başlıklı yazısında ise yaklaşmakta olduğunu gördüğü tehlikeyi açıkça şu şekilde ifade ediyor: "Kapitalizmin hastalıkları oldukça hızlı bir şekilde görünür hale geldi. Sosyalizm virüsü ise tekrar gündeme gelerek, genç nesilleri etkisi altına almaya başladı." ([198])

Kapitalist barbarlığın insanlığı ve bir bütün olarak doğal yaşamı yıkıma sürüklediği gün gibi ortadayken, düzenin yıkılamaz olduğuna inanç gücünü ve yaygınlığını sürdürüyor. Bunun sonucu olarak artan huzursuzluk dünyanın her yerinde kitlesel sokak eylemleri ve grevlerin yaygınlaşmasına ve militanlaşmasına neden olsa da var olan toplumsal hareketler hâlâ mevcut düzenin karşısında devrimci bir alternatif olarak ortaya çıkabilmiş değil. Kendini devrimci olarak tanımlayan kesimler de böyle bir inanca, beklentiye, iddiaya ve dolayısıyla buna uygun bir politik hatta sahip değiller. Dolayısıyla devrimcilik yalnızca teorik düzeyde kalan ya da radikal aktivizm olarak görülen bir etiketten ibaret. İngiliz yazar Mark Fisher "Kapitalist Gerçekçilik" kitabında "bunalımın normalleşmesi" olarak isimlendirdiği bu durumun Fredreic Jameson ve Slavoj Zizek'e atfedilen, "dünyanın

[198] https://medyascope.tv/2019/03/26/angus-deaton-gunumuz-kapitalizminde-yanlis-giden-nedir/

sonunu hayal etmenin, kapitalizmin sonunu hayal etmekten daha kolay olduğu" sözünü hatırlattığını söylüyor. "Kapitalist Gerçekçilik" olarak tanımladığı bu durumu "Kapitalizm tek geçerli siyasal ve ekonomik sistem olmakla kalmaz, aynı zamanda artık, ona tutarlı bir alternatif hayal etmek bile imkânsızdır." sözleriyle açıklıyor. ([199])

Sonuç olarak büyük bir çoğunluk kapitalizmin "doğru" olmadığının farkında olsa da, onun değiştirilemeyeceği, topyekûn bir dönüşümün yani bir toplumsal devrimin mümkün ve tercih edilir olmadığı gibi söylemler; egemen sınıfın ideolojik hegemonyasını sürdürmesini sağlayan propaganda malzemeleri olarak karşımıza çıkıyor. Her tür radikalizmin "Stalinizm" veya "faşizm" gibi baskıcı rejimlerle eşdeğer olduğu, bu koşullarda mevcut düzenin kötünün iyisi olduğu söylemleri de bunlara eklenebilir. Devlet işçi sınıfını şiddet ve kontrol mekanizmalarıyla baskı altına alsa da, geniş kitlelerin denetim altına tutulması için ihtiyaç duyduğu "rızayı" bu sayede sağlayabiliyor.

Bunun karşısında kapitalizmin kalbi olan ve sınıfsal hiyerarşilerin gerçek haliyle görünür olduğu işyerleri, dün olduğu gibi bugün de tüm bunların dönüştürülebilmesi için en önemli mücadele mevzileri durumunda. İşyeri mücadeleleri, işçilerin patronun karşısına herhangi bir talep için kolektif olarak dikildikleri anda ortaya çıkıyor ve o anda hiyerarşileri sarsmaya başlıyor. Bu kolektif tutum, işçilerin bir sınıf olarak hareket ederek, üretim ve ürünlerin dağıtım sürecinin bütününü kontrol edebilme potansiyeline sahip olmalarını sağlıyor. Ve nihayetinde yaygın mücadelelerle dönüştürücü kolektif bir güç haline gelebilmelerinin yolunu

[199] Kapitalist Gerçekçilik, Mark Fisher, Habitus Yayıncılık, sf. 8

açıyor. Tüm bu deneyimler kendi politik ajandasını işyerindeki işçi iradesinin önüne koymayan, sınıfsal ve politik bir bilince sahip, "dışandan gelen" değil işyerlerinin organik parçası olan devrimcilerin varlığının gerekliliğini gösteriyor.

İşçi sınıfı hiçbir zaman ölmedi. İşyerlerindeki örgütlenmeler ve kolektif eylemler kapitalizme karşı mücadelenin hâlâ en önemli mevzileri. Birilerinin sandığı gibi sınıf mücadelesi; yasalarla sınırlı ve ekonomik artışlar elde etme hedefiyle kendini sınırlayan resmi sendikalara üyelik çalışması yapmak, toplu pazarlık masalarında patronlarla işçileri uzlaştırmak ve sendikalarda koltuk kavgaları vermek anlamına gelmiyor. Ne anlama geldiğini Greif işçileri, metal işçileri ve 3. Havalimanı işçileri gösterdi ve bugün giderek daha fazla işyerinde başka işçiler de gösteriyor. Sınıf mücadelesi ancak bu fiili grevlerle mümkün olacak, bunlar yaygınlaştıkça kaçınılmaz olarak siyasallaşacak, radikalleşecek ve köklü bir toplumsal dönüşümün anahtarı haline gelecektir.

"Meslek lisesinden yeni mezun olmuş çocuklar gelirdi. Sendikayı, fabrikadan bağımsız bir kurum olarak değil de, fabrikanın bir departmanı olarak bilirlerdi. İnsan kaynakları, muhasebe, bir de sendika var. Sendikayı fabrikanın bir parçası gibi düşünüyorlardı, pratikte de sendika zaten öyleydi."

Bu çalışma kapsamında ele alınan, 2014'te Greif fabrikasında, 2015'te Metal iş kolunda ve 2018'de 3. Havalimanı inşaatında ortaya çıkan mücadeleler, sendika dışı grevlerin, sendikaların yetkili organlarında karar altına alınıp, uygulamaya konulan grevlerden daha karmaşık ve birbirinden farklı dinamiklerle ortaya çıktığını gösteriyor. Ancak grevlerde aktif olarak yer almış işçilerin anlatımları üzerinden aktarılmaya çalışılan bu deneyimler sendikal grevler ve sendika dışı grevler arasındaki ayrımın şekilsel olmadığını, mücadelenin biçim ve niteliğini belirleyen esasa ilişkin bir ayrım olduğunu ortaya koyuyor ve sendikaların işlevine ilişkin ezberleri tartışmak için bir zemin sağlıyor.

www.sarmalkitabevi.com

9 786258 349726

sarmalkitabevi